

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Hallituksen vuosikertomus 2012

Osa 2/4: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitys

Hallituksen vuosikertomus 2012

Osa 2/4: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitys

VALTIOEUUVOSTON KANSLIA

PL 23 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIOEUUVOSTO

Puhelin 0295 16001 (vaihde)

Internet: www.vnk.fi

Taitto: Valtiovarainministeriön julkaisutiimi/Anitta Türkkan

Edita 2013

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisu-aika	Valtioneuvoston kanslia, 2013	
Tekijät	Valtioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö	
Julkaisun nimi	Osa 2/4: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset	
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	Osa 1/4: Hallituksen vaikuttavuusselvitys Osa 3/4: Tilinpäätöslaskelmat Osa 4/4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta Del 1/4: Regeringens redogörelse för de samhälleliga verkningarna Del 2/4: Ministeriernas resultatredogörelser Del 3/4: Bokslutskalkylerna Del 4/4: Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden	
Asiasanat	vuosikertomus, tilinpäätös	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Hallituksen julkaisusarja, 2/2013	
Julkaisun jakelu	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vnk.fi/julkaisut .	
Painopaikka ja -aika	Edita Prima, 2013	
ISBN 978-952-287-013-1 (nid.) ISBN 978-952-287-014-8 (PDF) ISSN 2323-962X	Sivuja 254	Kieli Suomi
Tiivistelmä <p>Valtioneuvosto antaa eduskunnalle Hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyinä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2012.</p> <p>Aikaisemmilta kertomusvuosilta annetut erilliset valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus ovat nyt yhtenä neliosaisena julkaisuna. Ensimmäistä yhdistettyä kertomusta valmisteltaessa on muodostettu kahdesta valmistelumenettelystä hallituksen ja ministeriöiden yhteinen prosessi sovittamalla yhteen tiedon kokoaminen, aikataulut ja työtavat. Samalla on yritetty poistaa päällekkäisyyksiä.</p> <p>Vuodelta 2012 annettava Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta</p> <p>Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta</p> <p>Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain (423/1988) 17 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot.</p> <p>Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden, joka osaltaan edistää yhteiskuntapolitiittista keskustelua, ja jota voidaan käyttää aineistona politiikkatoimien suunnittelussa.</p>		

Sisältö

Esipuhe	9
1 Valtioneuvoston kanslia	11
1.1 Valtioneuvoston kanslian tuloksellisuusselvitys.....	13
2 Ulkoasiainministeriö	21
3 Oikeusministeriö	29
3.1 Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen.....	31
3.2 Perusoikeudet, valtiollinen järjestelmä ja demokratia.....	33
3.3 Oikeusturva.....	33
3.4 Kriminaalipolitiikka.....	40
3.5 Arjen oikeussuhteet.....	46
3.6 Hallinnonalan henkisten voimavarojen hallinta ja kehittyminen.....	46
3.7 Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2012.....	46
4 Sisäasiainministeriö	55
4.1 Sisäasiainministeriön tuloksellisuuskatsaus.....	57
4.2 Poliisitoimi.....	58
4.3 Rajaturvallisuus ja merelliset turvallisuustehtävät.....	59
4.4 Pelastustoimi.....	60
4.5 Turvallisuusviranomaisten viestintäverkot.....	62
4.6 Maahanmuuttohallinto.....	63
4.7 Muita keskeisiä havaintoja sisäasiainministeriön hallinnonalalta.....	64
5 Puolustusministeriö	67
5.1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus vuonna 2012.....	69
5.2 Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka.....	69
5.3 Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä.....	73
5.4 Turvallinen yhteiskunta.....	82
5.5 Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen.....	84
6 Valtiovarainministeriö	89
6.1 Vaikuttavuustavoitteet hallinnonalalle 2012.....	92
6.2 Talouspolitiikka.....	93
6.3 Valtion kuntapolitiikka.....	93
6.4 Hallintopolitiikka ja hallinnon kehittäminen.....	94
6.5 Valtion tietohallinnon uudistaminen.....	95
6.6 Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelman (SADe) toteuttaminen.....	96

6.7	Hallinnon turvallisuusverkko TUVE.....	97
6.8	Valtion konserniohjaus ja yhteiset palvelut	97
6.9	Valtion henkilöstöpolitiikka	103
6.10	Verotuksen toimeenpano.....	104
6.11	Tullitoimi	107
6.12	Tilastotoimi ja tutkimus.....	109
6.13	Valtion rahoituksen hallinta.....	109
6.14	Rahoitusmarkkinat ja kansainväliset rahoituslaitokset	110
6.15	Valtiovarainhallinnon liikelaitos ja rahastot.....	111
7	Opetus- ja kulttuuriministeriö.....	117
7.1	Koulutus- ja tutkimuspolitiikka.....	122
7.2	Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka.....	132
8	Maa- ja metsätalousministeriö.....	143
8.1	Maa- ja metsätalousministeriön toimialan katsaus politiikkasektoreittain ...	145
9	Liikenne- ja viestintäministeriö	169
9.1	Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen.....	171
9.2	Liikenteen toimialan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen	174
9.3	Valtion televisio- ja radiorahaston talouden ja toiminnan tuloksellisuuden kehitys.....	178
10	Työ- ja elinkeinoministeriö	181
10.1	Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen.....	183
10.2	Innovaatiopolitiikka ja yritysten kansainvälistyminen	183
10.3	Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka.....	189
10.4	Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä	192
10.5	Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka	195
10.6	Energiapolitiikka	197
10.7	Kotouttaminen	200
10.8	Hallinnonalan henkilöstö	202
10.9	Hallinnonalan rahastojen tuloksellisuus	202
11	Sosiaali- ja terveysministeriö.....	205
11.1	Yhteenvedo strategisten tavoitteiden toteutumisesta.....	207
11.2	Hyvinvoinnille vahva perusta	208
11.3	Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin	213
11.4	Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta.....	222
12	Ympäristöministeriö	231
12.1	Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen ja resurssien käyttö	234
12.2	Yhteenvetotiedot ja arviot ministeriön hallinnonalalla toimivien rahastojen, liikelaitosten ja yhtiöiden talouden ja toiminnan tuloksellisuuden kehityksestä.....	251

Esipuhe

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle Hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2012.

Hallituksen vuosikertomus on ensimmäinen laatuaan. Aikaisemmilta kertomusvuosilta annetut erilliset valtion tilinpäätöskertomus ja hallituksen toimenpidekertomus ovat nyt yhtenä neliosaisena julkaisuna. Ensivaiheessa olemme muodostaneet kahdesta valmistelumenettelystä hallituksen ja ministeriöiden yhteisen prosessin sovittamalla yhteen tiedon kokoamisen, aikataulut ja työtavat. Samalla olemme pyrkineet poistamaan päällekkäisyyksiä ja esittämään toimintaa ja taloutta koskevia tietoja keskittyen vaikuttavuus- ja tuloksellisuustiedon tuottamiseen.

Kertomusmenettelyä on tarkoitus kehittää edelleen siten, että siinä esitettävät tiedot antaisivat selkeällä tavalla kokonaiskuvan hallituksen toimista, niiden vaikutuksista ja vaikuttavuudesta sekä tärkeimmistä toimintaympäristön muutoksista. Koottava tieto olisi käyttökelpoista politiikkatoimien valmistelussa ja niitä koskevassa keskustelussa. Eduskunnan palaute tästä ensimmäisestä vuodelta 2012 annettavasta kertomuksesta on tärkeä Hallituksen vuosikertomuksen kehittämiseksi. Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden ja edistävät eduskunnan ja valtioneuvoston välistä keskustelua.

Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta

Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys

Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset

Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat

Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta

Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain (423/1988) 17 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot.

Näitä tietoja ovat valtion tilinpäätöstiedot ja tarpeelliset muut tiedot valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä tiedot valtion toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista samoin kuin tärkeimmät tiedot yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksestä ministeriöiden toimialoilla.

Hallituksen vuosikertomus sisältää lisäksi valtion liikelaitosten tuloslaskelmat ja taseet sekä talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tuotto- ja kululaskelmat tai tuloslaskelmat ja taseet samoin kuin tiedot liikelaitosten ja rahastojen toiminnan, talouden ja tuloksellisuuden sekä niiden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista.

Hallituksen vuosikertomuksen tavoitteena on antaa oikeat ja riittävät tiedot hallituksen toiminnasta ja taloudesta siten, että tieto olisi käyttökelpoista politiikkatoimien valmistelussa ja niitä koskevassa keskustelussa.

Helsingissä 16 päivänä toukokuuta 2013

Pääministeri Jyrki Katainen

Valtiosihteeri Olli-Pekka Heinonen

1 Valtioneuvoston kanslia

Ministereiden katsaus toimialan toimintaan ja toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin

EU:n taluskriisi ja euroalueen velkakriisin hoitaminen sekä Suomen sitoumukset ja vastuut olivat edelleen merkittävä aihe v. 2012. Tämä kaikki näkyi monella tavalla myös valtioneuvoston kanslian toiminnassa muun muassa Eurooppa-neuvoston ja EU-alueen päämiesten tapaamisten kautta.

Valtioneuvoston kanslia asetti maaliskuussa hankkeen valmistelemaan pitkän aikavälin tulevaisuutta käsittelevää selontekoa. Tulevaisuusselonteon teemana on Suomen keskeinen kasvu ja kansalaisten hyvinvointi. Selonteko tarkastelee maamme kehitystä globaalisti seuraavien 10–20 vuoden aikana talouden, hyvinvoinnin ja ympäristön näkökulmista. Selonteossa tunnistetaan mahdollisia kehityssuuntia sekä asetetaan hallituksen tavoitteet ja strategiset linjaukset. Lopputuloksena on toimintastrategia, joka vaikuttaa mahdollisimman laajasti yhteiskunnan eri tahoilla ja tasoilla tehtävään päätöksentekoon sekä kuluvalle hallituskaudella että myöhemmin. Selonteko on tarkoitettu antamaan eduskunnalle syksyllä 2013.

Valtioneuvosto hyväksyi toukokuussa hallinnonalojen rajat ylittävän taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelman. Sen toimeenpanolla tuetaan työllisyyskehitystä Suomessa sekä erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälistymistä. Ohjelmassa luodaan yhteinen strateginen ja pitkäjänteinen ohjaus viennin ja kansainvälistymisen edistämiseen pääministerin alaisuudessa toimivan strategisen ohjausryhmän, ja Team Finland -verkon sekä sihteeristön avulla. Tähän liittyen valtioneuvoston kansliaan perustettiin taloudellisten ulkosuhteiden yksikkö hoitamaan sihteeristön tehtäviä.

Valtioneuvoston kansliassa valmisteltiin organisaation uudistamista kevään 2012 aikana. Uudistuksen tarkoituksena oli selkeyttää rakenteita ja vastuunjakoa, saada aikaan kanslian työtä tukevia vahvoja asiakokonaisuuksia sekä kehittää ja vahvistaa johtoryhmää. Kesäkuun 2012 alusta lukien valtioneuvoston kanslian organisaatio jakaantuu hallinto- ja palveluosastoon, omistajaohjausosastoon, valmiuosastoon sekä uusina osastoina aloittaviin EU-asioiden osastoon ja viestintäosastoon. EU-asioiden osastoon keskitettiin kanslian Euroopan unionia koskevat toiminnot ja viestintäosastoon koottiin yhteen kaikki kanslian viestinnän palvelut. Kansliassa on myös kolme osastojen ulkopuolista yksikköä: istuntoyksikkö, politiikka-analyysiyksikkö ja syyskuun alusta lukien myös taloudellisten ulkosuhteiden yksikkö. Kansliassa aloitti vuoden 2013 alusta lukien uutena myös tilannekuvatoiminto selvitysmies Rauno Saaren selvitystyön pohjalta. Tilannekuvatoiminto on sijoitettu valmiuosastolle.

Valtioneuvosto antoi joulukuussa eduskunnalle selonteon Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2012. Selonteossa käsitellään erityisesti kokonaisuuksia, joissa on nähtävissä olennaisia muutoksia edellisen vuoden 2009 selonteon jälkeen. Selonteko perustuu hallitusohjelman edellyttämällä tavalla laaja-alaiseen turvallisuuskäsitteeseen. Lisäksi valtioneuvosto antoi joulukuussa periaatepäätöksen kokonaisturvallisuudesta. Pääministerin johdolla valmisteltiin hallitusohjelmaan sisältyvänä hankkeena valtioneuvoston ensimmäinen kielistrategia. Tavoitteena on Suomi, jossa on kaksi elinvoimaista kansalliskieltä ja jossa molemmat kielet näkyvät, kuuluvat ja hyväksytään.

Kertomusmenettelyä uudistettiin ja keväällä 2013 hallitus antaa eduskunnalle ensimmäisen yhdistetyn kertomuksen, Hallituksen vuosikertomuksen, kalenterivuodelta 2012. Hallituksen vuosikertomus vastaa aiempina vuosina annettuja hallituksen toimenpideker-
tomusta ja valtion tilinpäätöskertomusta. Vuoden aikana tuli voimaan perustuslain muutos, jonka nojalla muun ohella hallituksen esitykset lähtevät valtioneuvoston yleisistunnosta suoraan eduskuntaan ilman tasavallan presidentin käsittelyä. Lisäksi v. 2012 aloitettiin valtioneuvoston ja valtioneuvoston kanslian verkkopalveluiden kokonaisuudistusta koskeva hanke, jonka lopputuloksena toteutetaan valtioneuvoston kanslian, valtioneuvoston ja sen mediapalvelun uudet verkkosivut. Samanaikaisesti uudistettiin hallituksen strategista viestintää. Hallitusohjelman seuranta jatkettiin ja samalla valmisteltiin vuoden 2013 helmikuussa pidettävää ns. hallituksen puoliväliriihtä.

Jyrki Katainen
Pääministeri

Alexander Stubb
Eurooppa- ja
ulkomaankauppa-
ministeri

Heidi Hautala
Kehitysministeri

TAULUKKO 1. Vaikuttavuustavoitteiden arviointi

Tavoitteet	Miten on toteutunut
Valtioneuvoston kanslia seuraa hallitusohjelman keskeisiä tavoitteita ja toimenpiteitä kokonaisuutena niin, että hallitus pystyy päättämään tarvittavista politiikkatoimista hyvän tiedon pohjalta ja oikea-aikaisesti.	Hyvin
Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on ollut valtioneuvoston toiminnan turvaaminen sekä sen varmistaminen, että valtioneuvostolla on kyky kaikissa tilanteissa ohjata tehtävänsä mukaisesti yhteiskunnan toimintaa.	Erinomaisesti
Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on ollut varmistaa, että Suomen tavoitteita Euroopan unionissa edistetään ennakoivasti, aktiivisesti ja tuloksellisesti.	Hyvin
Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on, että valtion yritysvarallisuutta hoidetaan tuloksellisesti.	Hyvin

1.1 Valtioneuvoston kanslian tuloksellisuusselvitys

Toiminnan vaikuttavuus

Valtioneuvoston kanslia seuraa hallitusohjelman keskeisiä tavoitteita ja toimenpiteitä kokonaisuutena niin, että hallitus pystyy päättämään tarvittavista politiikkatoimista hyvän tiedon pohjalta ja oikea-aikaisesti.

Vaalikauden toinen hallituksen strategiaistunto järjestettiin helmikuussa 2012. Valtioneuvoston kanslia vastasi yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa aineiston tuottamisesta hallituksen käyttöön. Hallitusohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden etenemisestä tuotettiin tilannekatsaus. Vuoden 2012 loppupuolella käynnistettiin hallituskauden puolivälin strategiaprosessi ja valmistautuminen hallituksen helmikuussa 2013 pidettävään strategiaistuntoon. Valtioneuvoston kanslia tuotti tietopohjaa tilannekuvan muodostamiseksi hallituksen piirissä erityisesti kasvun, kilpailukyvyn ja työllisyyden teemasta. Analyysiaineistojen tuottamisessa keskeinen rooli oli kansliapäällikkökokouksella sekä ministeriöiden edustajista koostuvalla asiantuntijavirkamiesten verkostolla.

Kansliapäällikkökokouksen toimintamallia on kehitetty sekä sisällöllisesti että teknisesti. Kansliapäällikkökokous on kytketty tiiviimmin hallitusohjelman toimeenpanon varmistamiseen ja strategisten valtioneuvoston yhteisten asioiden valmisteluun. Näkyviä muutoksia on tehty kokouksien suunnitteluun, asioiden esittelyyn ja kokouksista tiedottamiseen. Vuoden 2012 aikana on kansliapäällikkökokous pidetty 21 kertaa ja tämän lisäksi on pidetty kaksi puolen päivän työpajaa.

Hallituksen tulevaisuusselonteon, jonka teemana on kestävä kasvu ja kansalaisten hyvinvointi, ja jonka tarkastelu ulottuu vuoteen 2030, valmistelu käynnistyi valtioneuvoston kanslian sekä Sitran, Suomen Akatemian ja Tekesin yhteistyönä toteuttamalla ennakoinnilla. Keväällä järjestettiin kaikille avoin nettikysely, työpajoja ja aineistojen analyysi. Tämän työn pohjalta ministerityöryhmä valitsi ennakoinnin teemat, joita työstämään kutsuttiin tutkimuksen, yritysten ja kansalaisjärjestöjen edustajia, yhteensä noin 80 asiantuntijaa. Lisäksi hankkeen sivustolla www.2030.fi ja seitsemässä aluetilaisuudessa käytiin laajaa kansalaiskeskustelua. Ennakointiraportti julkistetaan vuoden 2013 alussa hankkeen sivustolla, ja se on keskeinen lähtökohta tulevaisuusselonteon linjausten valmistelussa.

Valtioneuvosto antoi joulukuussa eduskunnalle selonteon Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2012. Selonteossa käsitellään erityisesti kokonaisuuksia, joissa on nähtävissä olennaisia muutoksia edellisen vuoden 2009 selonteon jälkeen. Selonteko perustuu hallitusohjelman edellyttämällä tavalla laaja-alaiseen turvallisuuskäsitteeseen. Samanlaisesti valmisteltiin valtioneuvoston kanslian johdolla periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta, jonka valtioneuvosto hyväksyi joulukuussa.

Valtioneuvoston kanslia, Sitra, Suomen Akatemia ja Tekes tilasivat talvella 2012 kansainväliseltä tutkimusryhmältä tutkimushankkeen kestävän kasvun suomalaisesta mallista. Tutkimushankkeen tehtävänä on tukea valtioneuvoston tulevaisuusselonteon valmistelua. Kansainvälinen tutkimusryhmä analysoi esimerkkien valossa maailmantalouden muutosta ja kestävän kasvun ratkaisuja. Tutkimushankkeen puolivälissä tutkimusryhmä esitti keskustelunavaukseksi ensimmäiset johtopäätöksensä Suomelle. Helsingissä syksyllä järjestetyssä foorumissa julkaistiin lisäksi tutkimushankkeen ylimääräinen väliraportti ”Sininen kirja: Suomen kestävän kasvun malli – Luonnos kansalliseksi tulevaisuushankkeeksi”.

Valtioneuvoston tutkimus-, ennakointi- ja arviointitoimintaa koordinoiva TEA-työryhmä toimii ministeriöiden välisenä yhteistyöelimenä ja tiedonvaihdon foorumina. Keväällä 2012 työryhmä laati hallitusohjelman toimeenpanoa tukevan strategisen tutkimus- ja arviointisuunnitelman. Käynnistettyjen tutkimus- ja arviointihankkeiden ohjauksessa kiinnitettiin erityistä huomiota tutkimustiedon hyödynnettävyyteen poliittisessa päätöksenteossa ja haettiin uusia ratkaisuja tiedon parempaan välittämiseen. Tutkimustiedon hyödyntämisen mahdollisuuksista ja haasteista keskusteltiin myös Tutkijoiden ja kansanedustajien seuran kanssa syksyllä 2012 järjestetyssä seminaarissa.

Talousneuvoston toiminnassa v. 2012 korostuivat hallitusohjelman kolmannen painopistealueen tavoitteet kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyyn vahvistamiseksi. Toistuvina teemoina kokousohjelmassa olivat työn tarjontaan ja kilpailukykyyn liittyvät aiheet. Yritysten toimintaedellytyksiä tarkasteltiin hallituksen tilaamien erityisraporttien pohjalta (investointi- ja pääomamarkkinastrategiat). Euroalueen ajankohtaista kehitystä neuvostossa seurattiin alustusten ohella myös pitkin vuotta lyhyiden tilannekatsauksien avulla. Talousneuvoston kokousohjelma ja sen tueksi tilatut selvitykset palvelivat osaltaan hallituksen tulevaisuusselonteon valmistelua. Sihteeristö tilasi ja julkaisi kolme selvitysraporttia, jotka käsittelivät globaalitalouden näkymiä, kilpailukykyä sekä työn tarjontaa. Ohjelman osalta uusia avauksia edustivat tulo- ja kustannuskehityksen tarkastelu selvitystoimikunnan työn pohjalta sekä marraskuussa toteutettu, ruotsalaisia asiantuntijoita ja päätöksentekijöitä suoraan konsultoiva kokous Tukholmassa. Marraskuussa järjestettiin myös ICT:n hyödyntämisen näkymiä luotaava laajapohjainen tulevaisuusfoorumi yhteistyössä Sitran ja työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.

Taloudellisten ulkosuhteiden merkitys on kasvanut viime vuosina voimakkaasti, mm. liiketoiminnan kansainvälistymisen sekä maailmantalouden rakenteellisten muutosten kautta. Suomen kannalta esimerkiksi vaikuttaminen yritysten toimintaympäristöön ulkomailla, viennin ja kansainvälistymisen edistäminen sekä Suomeen suuntautuvien ulkomaisten investointien edistäminen ovat entistä tärkeämpiä.

Alalla on Suomessa paljon toimijoita, mutta toiminta on ollut heikosti koordinoitua ja eri viranomaisten ja julkisrahoitteisten organisaatioiden toiminnalta ovat puuttuneet yhteiset tavoitteet. Myös Suomen kansainvälisten verkostojen koordinaatio on ollut heikkoa. Yhteistyön tiivistämistä on siksi pidetty sekä tehokkuuden että resurssien käytön kannalta välttämättömänä.

Valtioneuvoston kansliaan perustetun taloudellisten ulkosuhteiden yksikön tehtävänä on Suomen taloudellisten ulkosuhteiden toiminnan yhteensovittaminen. Toimenpide on osa hallitusohjelmaan kirjattuja tavoitteita tehostaa Suomen taloudellisten ulkosuhteiden toimintaa sekä parantaa ulkomailla toimivien julkisrahoitteisten organisaatioiden välistä yhteistyötä.

Käytännön toimenpiteenä merkittävä on ns. Team Finland -verkoston toiminnan käynnistyminen. Team Finland on Suomen taloudellisia ulkosuhteita, yritysten kansainvälistymistä, Suomen maakuva sekä Suomeen suuntautuvia ulkomaisia investointeja edistävä verkosto. Sen tavoitteena on tuoda yhteen näiden alojen keskeiset viranomaiset ja organisaatiot, tehostaa niiden välistä yhteistyötä sekä tarjota asiakkaille entistä helpompi pääsy laajaan palvelujen kokonaisuuteen.

Ulkomailla Team Finland -verkostoon kuuluu yli 70 paikallista tiimiä, jotka kokoavat yhteen kullakin alueella toimivat Suomen viranomaiset, julkisrahoitteiset organisaatiot ja muut keskeiset Suomi-toimijat. Kotimaassa verkoston ytimen muodostavat työ- ja elinkeinoministeriö, ulkoasiainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä näiden tulosohtauksessa toimivat alan organisaatiot. Kotimaahan on luotu myös alueellisten yhteyshenkilöiden verkosto.

Team Finland -verkoston ohjaus on keskitetty valtioneuvoston kansliaan. Taloudellisten ulkosuhteiden yksikkö toimii hankkeen sihteeristönä sekä avustaa pääministeriä ja pääministerin johdolla toimivaa taloudellisten ulkosuhteiden ohjausryhmää verkoston ohjaamisessa.

Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on ollut valtioneuvoston toiminnan turvaaminen sekä sen varmistaminen niin, että valtioneuvostolla on kyky kaikissa tilanteissa ohjata tehtävänsä mukaisesti yhteiskunnan toimintaa.

Vuoden 2012 alusta valtioneuvoston kanslian virkamiesjohdossa tapahtui olennaisia muutoksia. Vuoden 2012 alusta aloitti uusi alivaltiosihteeri ja maaliskuussa uusi valtiosihteeri, valtioneuvoston viestintäjohtaja vaihtui myös alkuvuodesta. Myös tilannekuvatoiminta organisoitiin uudelleen ja toiminnalle valittiin uusi vetäjä. Loppuvuodesta omistajaohjauksen osastopäällikkö vaihtui. Kanslian organisaatiota tarkistettiin kesäkuun alusta 2012 siten, että EU-asioiden sihteeristöstä muodostettiin osasto samoin kuin viestintäyksiköstä ja niihin keskitettiin ao. yksiköiden aikaisempiin tehtäviin liittyviä tehtäviä muista yksiköistä. Syyskuun alusta perustettiin kokonaan uusi toiminto, kun taloudellisten ulkosuhteiden yksikkö aloitti toimintansa. Sen tehtävänä on koordinoita taloudellisten ulkosuhteiden suunnittelua ja toimintaa. Sen keskeiset yhteistyötahot ovat ulkoasiainministeriössä ja työ- ja elinkeinoministeriössä. Uutta toimintaa varten siirrettiin määrärahaa

ulkoasiainministeriöstä. Työ- ja elinkeinoministeriö puolestaan osoitti resursseja kanslian käyttöön. Merkittävämmät sisäiset muutokset koskivat ministerien autonkuljettajien osaamisen ja jaksamisen turvaamista. Kaikilla näillä toimenpiteillä pyrittiin varmistamaan tehokkaat ja toimivat palvelut valtioneuvoston toiminnalle ja ministereille.

Valtioneuvoston päätöksenteon järjestelyin ministereillä ja valtioneuvoston oikeuskanslerilla on etukäteen tiedossa valtioneuvoston yleisistunnon, tasavallan presidentin esittelyn sekä hallituksen neuvottelujen ja iltakoulun kokoontumisen ajankohdat ja paikat sekä niissä käsiteltävät asiat.

Vuoden 2012 aikana on saatettu voimaan perustuslain muutoksen edellyttämät muutokset valtioneuvoston toiminnassa ja sitä koskevissa säädöksissä. Tasavallan presidentin toimivallasta siirtyivät valtioneuvoston yleisistunnon toimivaltaan hallituksen esitysten, hallituksen kertomusten sekä kirjelmien hyväksyminen ja antaminen eduskunnalle samoin kuin kansliapäälliköiden nimitykset.

Valtioneuvoston kanslia on valmistellut ministeriöiden ja eduskunnan kanssa yhteistyössä valtioneuvoston päätösasiakirjojen valmistelun uudistamista. Tavoitteena on parantaa asiakirjojen yhteiskäyttöä erityisesti ministeriöiden, eduskunnan ja valtioneuvoston tieto- ja päätöksentekojärjestelmien välillä. Samalla kehitetään asiakirjojen julkaisu- ja tulostusominaisuuksia ja siten niiden saatavuutta ja käytettävyyttä kansalaisille.

Valtioneuvoston toiminnan turvaamisen kehittämiseksi on jatkettu valtioneuvoston linnan ja muiden tilojen tilaturvallisuuden parantamista niin, että ne saadaan vastaamaan kansallisia ja EU:n antamien kriteerien mukaisia vaatimuksia tila- ja tietoaineiston turvallisuudesta. Turvaamisen kehittämiseksi on tehty selvitys ministeriöiden toimitilaturvallisuudesta sekä tehty johtopäätökset Suomen kannalta Norjan kesän 2011 tapahtumista.

Varautuminen ja kokonaisturvallisuus -komiteamietinnön (ns. Hallbergin komitea) mukaan oikea tiedon saatavuus ja luotettava tilannekuva luovat edellytykset tilanteen hallinnalle ja päätöksenteolle. Kansliassa aloitti vuoden 2013 alusta lukien uudistettuna tilannekuvatoiminto selvitysmies Rauno Saaren selvitystyön pohjalta. Koko valtioneuvostoa palveleva tilannekuvatoiminta vakiinnutettiin v. 2012 valtioneuvoston kansliaan organisaatiomuutoksen yhteydessä. Tilannekeskus tuottaa reaaliaikaista tapahtumatietoa ja toimivaltaisten viranomaisten tiedoista koottua tilannekuvaa valtionjohdon käyttöön. Tilannekeskus yhdistää eri hallinnonaloilta saadut tiedot ja raportoi niiden pohjalta valtionjohdolle sekä toimivaltaisille viranomaisille ja muille viranomaisille. Keskeinen kehittämisen osa-alue on valtioneuvoston tilannekeskuksen säädösperustan selvittäminen ja tarvittavien säädösten valmistelu, mikä aloitettiin vuoden 2012 aikana.

Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on ollut vastata nopeasti, luotettavasti ja tasapuolisesti tiedotusvälineiden, kansalaisten ja muiden sidosryhmien pääministeriä ja hallitusta koskeviin viestinnällisiin tarpeisiin käyttäen hyväksi monipuolisesti ja modernisti viestinnän keinoja.

Keskushallinnon uudistamishankkeessa ja vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmassa on valtioneuvoston kanslian osalta valtioneuvostotason viestinnän tehostaminen ollut keskeisenä osa-alueena. Keväällä keskushallinnon kehittämishankkeessa selvitettiin ministeriöiden yhteistä viestinnän tahtotilaa kanslian johdolla. Valtioneuvoston strategisen viestinnän toteutuksen perusta on eri ministeriöiden viestintöjen päivittäinen tiivis vapaaeh-

toinen yhteistyö, eli viestinnän tilannekuvan jatkuva ylläpito, aktiivinen tietojenvaihto, tuotannollisen osaamisen jakaminen poolien ja tiimien kautta sekä sitoutuminen yhteisten ja modernien viestintävälineiden hankintaan ja käyttöön. Yhteistyön pyrkimyksenä on parantaa yhteisen valtioneuvoston viestinnän tuottavuutta ja uskottavuutta sekä kyetä tarjoamaan ministereille, medialle ja kansalaisille tehokkaampaa viestintäpalvelua nykyisillä tai vähenevillä resursseilla. Uusien, koko valtioneuvoston käytössä olevien yhteisten prosessien, työryhmien ja työkalujen myötä ministeriöiden käyttöön vapautuu voimavaroja myös ministeriöiden omaan ulkoiseen ja sidosryhmäviestintään.

Valtioneuvoston viestintä uudistukseen liittyy keskeisesti verkkoviestinnän uudistaminen. Kanslia on asettanut tätä varten hankkeen, jonka lopputuloksena syntyvät valtioneuvoston uudistettu verkkopalvelu ja ensi vaiheessa mukaan lähtevien ministeriöiden verkkosivut sekä malli ministeriöiden yhteiselle verkkojulkaisemiselle ja toimintatavalle vuoden 2013 loppuun mennessä. Hanke uudistaa valtioneuvoston verkkopalveluiden sisältötuottamisen mallin ja tiivistää yhteistyötä ministeriöiden välillä erityisesti ajankohtaisviestinnässä. Hankkeessa luodaan yhteisiä toimintatapoja, haetaan synergiaetuja ja kehitetään yhteisiä palvelukokonaisuuksia, jotka hyödyttävät jatkossa kaikkia ministeriöitä. Uudistuksessa otetaan käyttöön valtioneuvoston yhteinen tekninen verkkojulkaisuratkaisu, jota toteutetaan valtiovarainministeriön johdolla tiiviissä yhteistyössä verkkoviestintä uudistushankkeen kanssa.

Valtioneuvoston kanslia asetti huhtikuussa työryhmän selvittämään v. 2007 valmistuneen valtionhallinnon kriisitilanteiden ja poikkeusolojen viestintäohjeistuksen uudistamista. Työryhmän tehtävänä on ollut ottaa työssään huomioon muun muassa yhteiskunnan turvallisuusstrategia, valtionhallinnon viestintäsuositus, valmiuslakiuudistus ja valtioneuvoston periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta. Työryhmä kuuli kesän ja syksyn aikana kattavasti eri hallinnonaloja ja keskeisiä sidosryhmiä. Työryhmän työstä on raportoitu kanslian johdolle sekä ministeriöiden kansliapäälliköille, viestintäjohtajille ja valmiuspäälliköille.

Keväällä valmistui perusmalli valtionhallinnon viestinnän seuranta- ja arviointijärjestelmäksi. Syksyllä toteutettiin valtioneuvostotason (kaikki ministeriöt, oikeuskanslerinvirasto, tasavallan presidentin kanslia ja eduskunta) mediatutkimus, jossa arvioitiin viestinnän toimivuutta ja vaikuttavuutta. Loppuraportti valmistui joulukuussa, ja sen keskeiset tulokset esiteltiin tutkimukseen osallistuneiden organisaatioiden viestintäjohtajille tammikuussa 2013.

Valtioneuvoston kanslia on ollut v. 2012 aktiivisesti mukana vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman (VATU) valmistelussa. Kansliassa käytiin lävitse kanslian tehtävät ja niiden pohjalta vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman ydintoiminta-analyysin tuloksena kanslia keskittyi tältäkin osalta viestinnän osa-alueelle verkkoviestinnän uudistamiseen.

Keskushallinnon kehittämishankkeen (KEHU) alaryhmissä kanslia oli mukana valmistelemassa tahtotiloja. Tahtotilojen synnyttämiseksi kerättiin tietoa ministeriöistä ja osallistettiin virkamiehistöä varsinkin laajasti valmisteluun. Keskushallinnon uudistushankkeen yleisenä tavoitteena on saada valtioneuvostossa tehtävä politiikka-, lainsäädäntö- ja resurssiohjaus yhtenäiseksi sekä tukea nykyistä paremmin hallituksen strategisen näkemys toimeenpanoa ja vaikuttavuutta julkisessa hallinnossa ja yhteiskunnassa. Hankkeen tavoitteena on myös lisätä henkilöstön ja taloudellisten resurssien liikkuvuutta sekä

edistää yhtenäisen toimintakulttuurin syntymistä valtionhallinnossa. Hallituksella on hallitusohjelmaan perustuva strategiapäätös ja -prosessi, joilla johdetaan toimintaa, taloutta ja säädöspolitiikkaa ja jotka ohjaavat valtioneuvoston rakennetta yhtenäisesti.

Valtioneuvoston kanslian virkamiehet olivat mukana alaryhmissä valmistelemissä myös julkisen hallinnon uutta ICT-strategiaa, joka valmistui valtiovarainministeriön johdolla. Julkisen hallinnon ICT:tä tarkasteltiin myös monessa muussa ryhmässä kuten toimialariippumattomien palveluiden kokoamista yhteen palvelukeskukseen (TORI). Tähän liittyi turvallisen tietoliikenneverkon (TUVE) hallituksen esityksen, rahoituksen ja käytännön toiminnan valmistelu. Kanslia on ollut näissä mukana, koska ne vaikuttavat kanslian ICT:n rakenteisiin ja hankintoihin ja palveluiden saatavuuteen sekä palveluiden tarjoamiseen. Kanslian virkamiehet olivat aktiivisesti valmistelemissä ensimmäistä kansallista kyberstrategiaa. Tietoliikenteen toiminta, siihen liittyvät riskit ja mahdollisuudet ovat myös elintärkeitä valtioneuvoston kanslialle, jonka sisäinen toiminta ja pääosin ulkoiset palvelutkin ovat toimivan tietoliikenteen varassa. Strategia valmistui vuoden 2012 lopulla puolustusministeriön asettamassa työryhmässä. Valtioneuvoston kanslian tietoturvallisuuden tason kohottamiseen tähtäävä työryhmäyty eteni vuoden aikana.

Valtioneuvoston kanslia oli valmistellut tasavallan presidentin kansliaa koskevat säädökset samoin tasavallan presidentin palkkiota koskevat säädökset yhteistyössä tasavallan presidentin kanslian kanssa ja ne tulivat voimaan uuden tasavallan presidentin astuttua virkaansa 1.3.2012. Vuoden aikana valmisteltiin erilaisia kansallisia tapahtumia kuten sotakorvauseminaari yhdessä Helsingin yliopiston kanssa, kuvanveistäjä Pekka Jylhän valmistaman valtioneuvos Harri Holkerin hautamuistomerkin paljastustilaisuus sekä Suomen itenäistymisen 100-vuotisjuhlallisuuksia valmistelleen työryhmän mietintö. Vuoden lopussa valmistui pääministerin johdolla kansallinen kielistrategia hallitusohjelman mukaisesti.

Hallitusohjelmaan liittyvä lainsäädäntösuunnitelma viitoitti säädöskäytäntämistä, jokaan ministeriöt eivät pysyneet todetuissa aikatauluissa eivätkä arvioimissaan järjestyksissä. Ministeriöiden välistä kansalliskielten käännoisyhteistyötä tiivistettiin edelleen.

Valtioneuvoston kanslia avusti tutkimus- ja innovaationeuvoston asettamaa asiantuntijaryhmää, joka valmisteli ehdotuksen tutkimuslaitoskentän rakenteellisen uudistamisen mallista. Tutkimus- ja innovaationeuvostolle syyskuussa luovutettu mietintö ”Tutkimuslaitokset ja tutkimusrahoitus – ehdotus kokonaisuudistukseksi” julkaistiin kanslian julkaisusarjassa. Kanslia lähetti mietinnöstä lausuntopyyntöä ja teki lausuntoyhteenvedon.

Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on ollut varmistaa, että Suomen tavoitteita Euroopan unionissa edistetään ennakoivasti, aktiivisesti ja tuloksellisesti.

Talous- ja finanssikriisin lisäksi vuotta 2012 leimasivat erityisesti neuvottelut euroalueen kehittämisestä ja unionin monivuotisista rahoituskehyksistä.

Suomen keskeiset tavoitteet EU-vaikuttamisessa koskivat akuutin velkakriisin hoitamista ja rahoitusmarkkinoiden vakauttamista, euroalueen kehittämistä, kilpailukyvyyn parantamista, EU:n tulevia rahoituskehysjä ja maa- ja metsätalouden sekä aluepolitiikan edellytysten turvaamista.

Lissabonin sopimuksen voimaantulon myötä Eurooppa-neuvoston merkitys on korostunut EU-päätöksenteossa. Taluskriisi on osaltaan vahvistanut tätä kehitystä. Vuonna 2012 pidettiin neljä Eurooppa-neuvoston kokousta, kaksi epävirallista päämiestapaamista ja neljä eurohuippukokousta. Suomi sai läpi useita aloitteitaan Eurooppa-neuvostossa, mikä edellytti oikea-aikaista ja aktiivista vaikuttamista niin muihin pääkaupunkeihin kuin EU-instituutioihin.

Pääministerin johdolla valmisteltavan EU-politiikan merkityksen lisääntyminen ja hoidettavien asioiden määrän kasvu on tarkoittanut EU-ministerivaliokunnan kokousten ja Suomen toimintalinjausten valmistelun sekä asioiden seurannan lisääntymistä EU-asioiden osastolla. Valtioneuvoston kanslia on yhteistyössä eri ministeriöiden ja Suomen pysyvän edustuston kanssa huolehtinut laaja-alaisesti EU-politiikkamme johdonmukaisuudesta ja vaikuttavuudesta.

Vuoden aikana ryhdyttiin valtioneuvoston kansliassa tuottamaan EU-tilanneseuranta-raportteja, joita jaetaan nyt myös valtioneuvoston jäsenille ja keskeisille EU-asioita hoitaville virkamiehille. Lisäksi kanslia alkoi tuottaa päämiesvierailuihin liittyvää tietotukea ja osastolla otettiin käyttöön turvaluokiteltujen (EU Restreint) asiakirjojen välitysjärjestelmä.

Valtioneuvoston kanslian tavoitteena on, että valtion yritysvarallisuutta hoidetaan tuloksellisesti.

Vuoden 2012 lopussa valtioneuvoston kanslian ohjausvastuulla oli 28 yhtiötä, joista kolme oli pörssiyrityksiä (Finnair Oyj, Fortum Oyj, Neste Oil Oyj), 22 listaamatonta kaupallista yhtiötä sekä kolme erityistehtävayhtiötä (Solidium Oy, Governia Oy, Suomen Erillisverkot Oy). Näiden yhtiöiden osalta omistajapolitiikan tavoitteet saavutettiin hyvin. Valtioneuvoston kanslian ohjausvastuulla olevia yhtiöitä koskevista tiedoista raportoidaan tarkemmin Hallituksen vuosikertomuksen luvussa 3.1.

Vuonna 2012 valtion enemmistöomisteiset listaamattomat kaupalliset yhtiöt toteuttivat edellisenä syksynä omistajapoliittisessa periaatepäätöksessä asetettua yritys vastuun raportointivelvollisuutta. Yritysvastuuasiat yhdistettiin osaksi omistajaohjauksen toimintatapoja, taloudellista ja strategista yritysanalyysia sekä raportointia. Kevään 2012 yhtiökokousten jälkeen naisten osuus kaikista valtion nimitysvallassa olevista yhtiöiden hallitusjäsenistä oli keskimäärin 46,5 %. Taluspoliittinen ministerivaliokunta päätti uudesta valtio-omisteisten yhtiöiden johdon palkitsemisesta 13.8.2012.

Valtioneuvoston kanslia julkaisee vuosikertomuksen, jossa eduskunnalle ja muille sidosryhmille raportoidaan yhtiökohtaisesti valtion kaupallisen yhtiöomistussalkun kehityksestä, omistajapolitiikasta ja omistajaohjaustoimista. Jatkuvan tiedonantovelvollisuuden mukaisesti valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto tiedottaa omistuksiin liittyvistä muutoksista. Valtion omistajaohjauksessa kiinnitetään erityisesti huomiota hyvän hallintotavan edellytyksiin ja vastuisiin, omistajastrategiseen toimintaan sekä erilaisiin yhtiökohtaisiin asioihin.

2 Ulkoasiainministeriö

Ministereiden katsaus

Kertomusvuoden aikana haasteet saada Suomen toiminnan tavoitteet ja käytettävissä olevat resurssit kohtaamaan kasvoivat. Julkisen talouden isot leikkaukset vaikuttavat heikentävästi ulkoasiainhallinnon toimintaedellytyksiin, samanaikaisesti kun ulkopoliittisen vaikuttamisen tarve kasvaa. Maailmanpolitiikan ja -talouden rakenteellinen siirtymä kehittyviin maihin vaikuttaa Suomeen ja Eurooppaan. Näiden lisäksi kertomusvuonna vaikuttivat EU:n sisäinen kriisi sekä yhteiskunnallinen murros ja konfliktit EU:n lähialueilla Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa. Myös kansalaisten ja yritysten odotukset ulkoasiainhallinnon ja muiden Suomen julkisrahoitteisten toimijoiden palveluita kohtaan ulkomailla lisääntyivät samanaikaisesti resurssien vähentymisen kanssa.

Maailmantaloudessa jatkui nopean talouskasvun keskittyminen erityisesti Aasiaan, samalla kun Euroopassa ja Suomessa taloustilanne ja velkaantumisaste jatkuivat haastavina. Kehityksen myötä ulkoasiainhallinnon toiminnan tärkeys Suomen taloudellisten ulkosuhteiden edistämiseksi kasvoi. Hallitus vahvisti toimintaansa tähän haasteeseen vastaamiseksi sekä kotimaassa että ulkomailla.

Kehityspolitiikan ja kehitysyhteistyön painopisteitä uudistettiin kertomusvuonna laaditun kehityspoliittisen toimenpideohjelman avulla. Kehitysyhteistyön tuloksellisuutta parannettiin muun muassa laatimalla tavoitteelliset maaohjelmat ja kohdentamalla toimintaa aiempaa paremmin.

EU-agendaa hallitsivat EU:n taluskriisin ja sen seurannaisvaikutusten lisäksi budjetineuvottelut, pyrkimykset säilyttää ja edistää oikeusvaltiokehitystä sekä jatkaa EU:n laajentumista ja EU:n institutionaalista kehittämistä. Suomi panosti EU-asioissa kansallisen kannanmuodostuksen tehokkaaseen toteuttamiseen kotimaassa sekä Suomen tavoitteiden ajamiseen edustustoverkon kautta. Lisäksi panostettiin EU:n ulkoisen toiminnan vaikuttavuuden lisäämiseen, missä on edelleen merkittävää kehittämisen tarvetta.

Toimintaympäristön muutokseen ja resurssihaasteisiin vastatakseen ulkoasiainministeriö hyväksyi kertomusvuonna strategiset prioriteetit suunnittelukaudelle 2013—2017. Kudeksi painopistealueeksi määriteltiin 1) lähialueet ja Euroopan turvallisuus; 2) EU:n toimintakyvyn ja yhteisen ulkopoliitiikan vahvistaminen; 3) globalisaation hallinta ja monenkeskisen järjestelmän vahvistaminen; 4) kaupallistaloudellisten etujen edistäminen; 5) köyhyyden vähentäminen, kestävä kehityksen, ihmisoikeuksien ja laaja-alaisen turvallisuuden edistäminen sekä 6) joustava ja resurssitehokas ulkoasiainhallinnon toiminta ja palvelut.

Suomi edisti pyrkimyksiä muun muassa kansainvälisen asekauppasopimuksen aikaansaamiseksi sekä Lähi-idän joukkotuhoaseetonta vyöhykettä käsittelevän kansainvälisen konferenssin järjestämiseksi ja töitä jatketaan näissä kysymyksissä. Kertomusvuoden aikana kansallisia politiikkalinjauksia tehtiin muun muassa turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa. Kertomusvuonna pidetyssä vaalissa Suomen tavoite YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvan jäsenen paikasta vuosille 2013—2014 jäi vahvoista ponnisteluista huolimatta toteutumatta. Koko kansainvälisen yhteisön tavoitteiden kannalta merkittävää oli Rio+20-konferenssin tulosten jääminen verrattain vaatimattomiksi.

Erkki Tuomioja
Ulkoasiainministeri

Alexander Stubb
Eurooppa- ja ulkomaan-
kauppaministeri

Heidi Hautala
Kehitysministeri

TAULUKKO 2. Ulkoasiainministeriön yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen vuonna 2012

Arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	Arvosana
EU:n ulkoisen toiminnan vahvistaminen, ml. yhteinen edustautuminen kansainvälisillä foorumeilla, unionin laajaa keinovalikoimaa ja uutta ulkosuhdepalvelua hyödyntäen lähtökohtana kokonaisvaltainen lähestymistapa, jonka puitteissa kauppa-, ilmasto-, turvallisuus- ja kehityspolitiikkaa edistetään rinta rinnan. Suomen vaikutusmahdollisuuksien ylläpito ja tavoitteiden edistäminen EU:n toiminnassa.	Tyydyttävä
Suomen aktiivinen vaikuttaminen YK:n globaalin toimintakyvyn vahvistamiseen sekä YK-järjestelmän reformien ja kansainvälisten avunantajien yhteistyön edistämiseen. Tehokas ja johdonmukainen toiminta monenkeskisessä yhteistyössä, kansainvälisissä järjestöissä ja tuomioistuimissa.	Hyvä
Kahdenvälisten suhteiden vahvistaminen, myös EU:n toiminnan ja monenvälisen yhteistyön kautta. Painopisteinä ovat erityisesti transatlanttisten suhteiden vahvistaminen ml. Suomen Yhdysvallat-toimintaohjelman toimeenpano, hallituksen Venäjä-toimintaohjelman päivittäminen, pohjoisen olottuvuuden tukeminen, lähialueyhteistyön uudistaminen, arktisen strategian toimeenpano, Itämeren alueen yhteistyö sekä pohjoismainen ja NB8-yhteistyö sekä ns. BRICS-maat.	Hyvä
Euroopan unionin laajentumisen edistäminen yhteisesti sovittujen jäsenyyskriteerien pohjalta.	Hyvä
Euroopan naapuruuspolitiikan ja itäisen kumppanuuden kehittäminen sekä Itä-Euroopan, Etelä-Kaukasian ja Keski-Aasian maissa politiikkalinjauksen (IKTO) toimeenpano.	Hyvä
EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittäminen, ml. EU:n sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan voimavarojen kehittäminen. Vaikuttaminen keskusteluun eurooppalaisista turvallisuusjärjestelyistä. EU:n ja Naton välisen yhteistyön kehittäminen ja osallistuminen rauhankumppaneille avoimeen Nato-yhteistyöhön. Pohjoismaisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön vahvistaminen.	Hyvä
Aktiivinen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan YK:n ja EU:n puitteissa sekä yhteistyössä Naton kanssa ja siviilikriisinhallintatehtävissä toimivien asiantuntijoiden määrän lisääminen. Alueellisia painopisteinä Afganistan, Libanon, Kosovo ja Afrikka. Kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan edistäminen.	Hyvä
Kansainvälisen oikeuden vahvistaminen ja ihmisoikeuksien kokonaisvaltainen kehittäminen ja valtavirtaistaminen kansainvälisissä suhteissa. Ihmisoikeuspoliittisen selonteon toimeenpanon edistäminen.	Hyvä
Kansainväliseen rauhanvälitykseen osallistuminen. Rauhanvälityksen toimintaohjelman valmisteleminen Suomen osaamisen ja osallistumisen vahvistamiseksi ottaen huomioon mahdollisuudet voimavarojen joustavaan käyttöön.	Hyvä
Aktiivinen toiminta ydinaseriisuntaa ja joukkotuhouhaseiden leviämisen estämistä koskevien kansainvälisten prosessien edistämiseksi ja niiden toimeenpanon tukemiseksi sekä kansainvälisen asekauppasopimuksen aikaansaamiseksi.	Hyvä
Suomen YK-turvallisuusneuvostovalikampanjan tehokas toimeenpano sekä valmistautuminen mahdolliseen jäsenyyteen. Kampanjan menestyksellä toimeenpano edellyttää koko valtionhallinnon panosta lokakuussa 2012 YK:n yleiskokouksessa toimeenpantavaan vaaliin saakka.	Tyydyttävä
Kauppapolitiikka ja kaupallistaloudelliset suhteet	Arvosana
Avoimen kauppapolitiikan periaatteiden edistäminen EU:ssa sekä G8- ja G-20 -ryhmittymien kauppapolitiittisessa toiminnassa. Kauppa-, sisämarkkina-, teollisuus- ja innovaatiopolitiikan johdonmukainen kehittäminen EU2020-strategian toimeenpanon yhteydessä.	Tyydyttävä
WTO:n monenvälisen kauppaneuvotteluiden (Dohan kierros) sekä EU:n kahdenvälisen vapaakauppaneuvottelujen edistäminen Suomen tavoitteiden mukaisesti. WTO:n toiminnan kehittäminen. Venäjän integroitumisen kansainväliseen kauppajärjestelmään syventäminen. Suomalaisyriyten kaupankäynti- ja toimintaedellytysten parantaminen Venäjällä. Suomen ja Venäjän välisen innovaatioyhteistyön parantaminen.	Tyydyttävä
Suomen taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelman laatiminen. Suomen kaupallistaloudellisten intressien edistäminen painopistealueina erityisesti ns. BRICS-maat ja muut keskeiset nousevat taloudet, Cleantech-sektori, raaka-aineiden ja komponenttien saatavuutta koskevat kysymykset, kaupanestetyö, kansainvälisen energia-, ilmasto- ja ympäristötyön kauppapolitiittiset ulottuvuudet, investointien edistäminen sekä ennakoitintyö.	Hyvä
Ulkoasiainhallinnon ja muiden keskeisten viennin- ja kansainvälistymisen edistämistoimijoiden yhteistyön tehostaminen Suomi-talokonseptin pohjalta, ml. Finnode-yhteistyö.	Erinomainen

Kehityspoliitika ja kehitys yhteistyö	Arvosana
Kehitys yhteistyön vaikuttavuuden parantaminen hallituksen kehityspoliittisen toimenpideohjelman linjausten mukaisesti. Panostuksen monenkeskiseen yhteistyöhön ja kansalaisjärjestöjen osuuden kehitys yhteistyöstä kasvattaminen. Kehitysavun pirstaleisuuden vähentäminen ja koordinaation lisääminen muiden avunantajamaiden ja järjestöjen kanssa.	Hyvä
Määrärahoissa pyritään pitkällä aikavälillä kohti 0,7 prosentin BKTL-tasoa; v. 2012 saavutetaan 0,56 prosentin taso. Innovatiivisten kehitysrahoituslähteiden käyttöönottomahdollisuuksien selvittäminen rahoitus pohjan kasvattamiseksi. Annettujen sitoumusten mukaisesti 50 % kehitys yhteistyön määrärahojen kasvusta kohdennetaan Afrikkaan.	Tyydyttävä
Suomen kehityspoliittisen roolin vahvistaminen Suomen kehitys yhteistyön kahdenvälisillä, alueellisilla ja temaattisilla painopistealueilla. EU:n kehityspoliittikan johdonmukaisuuden ja vaikuttavuuden lisääminen. Kestävän kehityksen tavoitteiden edistäminen EU-yhteisissä.	Hyvä
Ilmastopoliittikan ja kehityspoliittikan koordinoiminen ja leikkauspintojen vahvistaminen, ml. pitkän aikavälin ilmatorahoituksen ja kehitysrahoituksen suhteen täsmentäminen. Kansainväliseen ilmatorahoitukseen osallistuminen annettujen sitoumusten mukaisesti.	Hyvä
Monialainen kanssakäyminen kansalaisyhteiskunnan kanssa, ml. kehityspoliittisen kansalaisyhteiskuntalinjauksen toimeenpano.	Erinomainen
Kansalaispalvelut	Arvosana
Kansalaispalvelustrategian toimeenpano.	Hyvä
Konsulipalvelulain uudistaminen.	Ei toteutunut kertomusvuonna
Pohjoismaisen yhteistyön syventäminen maahanmuuttoasioissa. Laittoman maahantulon ja ihmiskaupan torjunnan tehostaminen lähtömaissa.	Tyydyttävä
Ulkoasiainhallinnon muut kansainväliset tehtävät	Arvosana
Suomen maakuvan vahvistaminen maabrändityöryhmän suositusten toimeenpanon kautta. Julkisuusdiplomatian pitkäjänteinen kehittäminen entistä tavoitteellisemmin yhdessä muiden toimijoiden kanssa Suomi-talokonseptin mukaisesti.	Hyvä
Julkisuusdiplomatian temaattisina painopisteinä ovat Suomen YK-turvallisuusneuvostoehdokkuus, Suomen kehityspoliitikka ja -yhteistyö, Suomen arktinen strategia, World Design Capital Helsinki 2012, koulutus ja luovat energiaratkaisut.	Tyydyttävä

Suomen kansainväliset suhteet olivat kertomusvuonna hyvät ja vahvistuivat edelleen, mikä on ulkoasiainhallinnon keskeisiä tavoitteita. Suomen ulkoasiainhallinnon toiminnasta riippumattomista syistä kansainvälisen yhteisön globaalissa toimintakyvyssä ja Euroopan unionin ulkosuhteissa edistys oli kuitenkin kertomusvuonna vaihtelevaa. Kaikissa Suomen tavoitteissa ei tapahtunut edistystä. Ulkoasiainhallinnon vähenevät voimavarat vaikuttivat Suomen kansainvälisten suhteiden ja kansalaispalveluiden hoitoon. Suurlähetystöt Islamabadissa ja Manilassa sekä pääkonsulaatti Kantonissa ja konsulaatit Las Palmasissa ja Sydneyssä lakkautettiin.

Kertomusvuodelle ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla asetettujen tavoitteiden mukaisesti ulkoasiainhallinto vaikutti Suomen kahdenvälisen suhteiden vahvistamiseen, EU:n ulkoisen toiminnan vahvistamiseen, EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan, mukaan lukien yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamiseen, EU:n laajentumisen edistämiseen, Euroopan naapuruuspolitiikan, pohjoisen ulottuvuuden ja itäisen kumppanuuden kehittämiseen sekä YK:n globaalien toimintakyvyn vahvistamiseen.

Ulkoasiainhallinto vaikutti kansainväliseen kriisinhallintaan, kansainvälisen oikeuden vahvistamiseen, ihmisoikeuksien edistämiseen, kansainväliseen rauhanvälitystoimintaan sekä ydinaseriisuntaa ja joukkotuhoaseiden leviämisen estämistä edistäviin prosesseihin.

Ulkoasiainhallinto kampanjoi tavoitteena saada Suomelle paikka YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvana jäsenenä kaksivuotiskaudelle 2013—2014.

Yleisarvion mukaan ulkoasiainhallinto saavutti hyvin ne tavoitteet, jotka talousarvioesityksessä oli asetettu ulkoasiainhallinnon toiminnalle ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla.

Ulkoasiainhallinto vahvisti Suomen kahden- ja monenvälisiä suhteita hyödyntämällä edustustoverkkoa Suomen etujen ajamisessa, vierailuvaihdolla, kokouksissa ja prosesseissa vaikuttamisella sekä muulla toiminnalla. EU:ssa vaikutettiin strategisemmän ja kokonaisvaltaisemman lähestymistavan vahvistamiseksi, ajettiin aloitteita yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vahvistamiseksi sekä annettiin aktiivinen panos kehitystyöhön mm. suorituskyykyjen alalla. Pohjoismaisen yhteistyön syventämiseksi ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla toimittiin tehokkaasti. Pohjoismaiden ja Baltian maiden välistä ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä edistettiin. Suomen ja Venäjän vierailuvaihto jatkui vilkkaana. Hallituksen Venäjä-toimintaohjelman päivistyö käynnistettiin. Suomen Venäjä-politiikan koordinaatiota vahvistettiin. Suomen Yhdysvallat-toimintaohjelmaa toimeenpantiin ja vierailuvaihto lisääntyi. Suomi osallistui aktiivisesti Naton kumppanuustoiminnan kehittämiseen huippukokoustasoa myöten.

Ulkoasiainhallinto vaikutti Suomen aktiiviseen toimintaan ihmisoikeuksien edistämiseksi kansainvälisesti. Ulkoasiainministeriö aloitti Suomen ulkoasiainhallinnon ihmisoikeusstrategian valmistelun. Suomen ihmisoikeustilannetta tarkasteltiin YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisessa määräraikaistarkastelussa. Ulkoasiainhallinto toimi aktiivisesti edistääkseen neuvotteluja EU:n liittymiseksi Euroopan ihmisoikeussopimukseen.

Ulkoasiainhallinto valmisteli omalta osaltaan suunnitelmallisella ja huolellisella tavalla Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan. Suomessa tehdyt poliittiset päätökset ja niiden perusteella ulkoasiainhallinnon ja puolustushallinnon käyttöön saamat resurssit mahdollistivat lisäystä Suomen osallistumisessa sotilaalliseen kriisinhallintaan sotilaiden lukumäärällä mitattuna. Osallistuminen siviilikriisinhallintaan vähentyi asiantuntijoiden lukumäärällä mitattuna, mutta Suomi oli edelleen EU:ssa väkilukuunsa suhteutettuna eniten asiantuntijoita lähettävä maa.

Ulkoasiainhallinto toimi tehokkaasti kansainvälisen asekauppasopimuksen aikaansaamiseksi ja Lähi-idän joukotuhoaseetonta vyöhykettä koskevan kansainvälisen konferenssin aikaansaamiseksi. Ulkoasiainhallinnon ponnistelut näiden tavoitteiden eteen saivat laajaa kansainvälistä tunnustusta. Vaikka sopimusta ei saatu kertomusvuonna hyväksytyä eikä konferenssin järjestäminen toteutunut, työn jatkamiselle näiden tavoitteiden saavuttamiseksi seuraavana vuonna luotiin Suomen ulkoasiainhallinnon kansainvälisesti merkittävällä myötävaikutuksella hyvät edellytykset.

Taloudellisten ulkosuhteiden alalla asetettujen tavoitteiden mukaisesti ulkoasiainhallinto vaikutti Suomen kauppapolitiikkaan ja kaupallistaloudellisiin suhteisiin. Ulkoasiainhallinnon toimin edistettiin avoimen kauppapolitiikan periaatteita EU:ssa ja muissa yhteyksissä. Ulkoasiainhallinto vaikutti Suomen tavoitteiden mukaisesti pyrkimyksiin edistää WTO:n monenvälisiä kauppaneuvotteluita, EU:n kahdenvälisiä vapaakauppaneuvotteluita sekä suomalaisyritysten kaupankäynti- ja toimintaedellytysten parantamiseen ulkomailta. Ulkoasiainhallinto antoi vahvan panoksen Suomen taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelman laatimiseen sekä Suomen viennin- ja kansainvälistymisen edistämistoimijoiden yhteistyön tehostamiseen.

Yleisarvion mukaan ulkoasiainhallinto saavutti hyvin ne tavoitteet, jotka talousarvioesityksessä oli asetettu ulkoasiainhallinnon toiminnalle taloudellisten ulkosuhteiden alalla. Ulkoasiainhallinto antoi vahvan panoksen siihen, että Suomen taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelma laadittiin aikataulussa ja sen toimeenpanossa edettiin aikataulussa. Ulkoasiainhallinnon toiminta oli ratkaisevan tärkeää, kun Suomen ulkomailla olevat toimijat järjestäytyivät 73 asemamaakohtaiseksi Team Finland -verkostoksi ja laativat toimintasuunnitelmat vuodelle 2013. Ulkoasiainhallinto toimi aktiivisesti Suomen viennedistämismatkojen järjestämisessä ja toteuttamisessa. Ulkoasiainhallinnon toiminnan seurauksena Suomen intressit heijastuivat hyvin EU:n neuvottelukannoissa sekä WTO:ssa että EU:n kahdenvälisissä vapaakauppaneuvotteluissa kolmansien maiden kanssa. Ulkoasiainhallinto antoi vahvan panoksen Venäjän WTO-jäsenyyden sitoumusten toimeenpanon varmistamisessa sekä siinä, että EU saavutti hyvää edistystä Venäjän kanssa suomalaisen elinkeinoelämän etujen kannalta tärkeässä kysymyksessä koskien eräiden tuontitullien korotuksia. Ulkoasiainhallinto toteutti mittavan suomalaisyritysten kansainvälistymistä, kaupanesteitä ja niihin liittyviä kehitystarpeita koskevan selvityksen ja ryhtyi toimenpiteisiin selvityksen tulosten toimeenpanemiseksi.

Kehityspolitiikan alalla asetettujen tavoitteiden mukaisesti ulkoasiainhallinto paransi kehitysyhteistyön vaikuttavuutta sekä vähensi kehitysavun pirstaleisuutta. Ulkoasiainhallinto osallistui pyrkimyksiin päästä pitkällä aikavälillä kohti kehitysavun 0,7 % BKTL-tasoa Suomessa. Ulkoasiainhallinto toimi Suomen kehityspoliittisen roolin vahvistamiseksi Suomen kehitysyhteistyön kahdenvälisillä, alueellisilla ja temaattisilla painopistealueilla sekä EU:n kehityspolitiikan johdonmukaisuuden ja vaikuttavuuden lisäämiseksi. Ulkoasiainhallinto toimi ilmastopolitiikan ja kehityspolitiikan koordinoimiseksi sekä toteutti kehityspolitiikan alalla monialaista kanssakäymistä kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Yleisarvion mukaan ulkoasiainhallinto saavutti hyvin ne tavoitteet, jotka talousarvioesityksessä oli asetettu ulkoasiainhallinnon toiminnalle kehityspolitiikkaan ja kehitysyhteistyöhön alalla. OECD/DAC arvioi Suomen kehitysyhteistyötä ja -politiikkaa kertomusvuonna ja palaute oli pääosin hyvää. Ulkoasiainhallinto tuotti kertomusvuonna hyväksytyyn uuden kehityspoliittisen toimenpideohjelman myötä uusia ohjeistuksia ja linjauksia, joiden toimeenpanossa tapahtui edistystä jo saman vuoden aikana. Kehitysyhteistyön tuloksellisuutta parannettiin mm. laatimalla tavoitteelliset maaohjelmat pääkumppanimaille ja kohdentamalla toimintaa aiempaa enemmän. Kehitysyhteistyön tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi toteutettiin vuoteen 2014 saakka jatkuvaa työtä, jonka osa-alueita ovat tietojärjestelmät, hankemanuaali, maaohjelmointi, järjestöjen kanssa tapahtuva työ, laadunvarmistus, osaaminen ja politiikkatason tulosjärjestelmät. Ulkoasiainministeriö käynnisti arviointityön koskien Suomen monenkeskistä yhteistyötä YK-järjestelmän toimijoiden, kansainvälisten rahoituslaitosten sekä alueellisten toimijoiden kanssa. Ulkoasiainhallinnon toiminnan seurauksena Suomi vaikutti menestyksekkäästi neuvotteluissa EU:n kehityspolitiikan ja budjettitukilinjausten uudistamiseksi.

Kansalaispalvelusektorilla jatkettiin konsuli- ja maahantulopalveluiden mahdollisimman nopeaa ja tehokasta tarjoamista. Samalla valmistui kansalaispalvelustrategia 2015 ja sen toimeenpano aloitettiin. Tarkoituksena on kehittää kansalaispalvelujen tarjontaa ja työmenetelmiä niin, että palvelut saadaan hoidettua hyvin myös supistuvien voimava-

rojen tilanteessa. Jo kertomusvuonna edustustojen sulkeminen ja supistuva henkilökunta aiheuttivat haasteita tehtävien hoidolle. Myös alueelliset levottomuudet vaikeuttivat sitä.

Haasteista huolimatta kansalaispalvelusektorilla saavutettiin asetetut tavoitteet suhteellisen hyvin. Suomen suurlähetystöt hoitivat noin 40 000 suomalaisten avustustapausta ulkomailla. Käyttöön otettiin uusi Matkustustiedotus.fi -palvelu, jonka avulla kansalaiset voivat helposti ilmoittaa yhteystietonsa ulkomailla mahdollisen kriisitilanteen varalta. Matkustustiedotteiden kattavuus, nopeus ja riskiarvion tarkkuus parantuivat entisestään. Sosiaalisen median hyödyntäminen kriisitilanteissa onnistui erinomaisesti esimerkiksi New Yorkin alueen Sandy-myrskyn aikana.

Suomen edustustoissa järjestettiin tasavallan presidentin vaalien ennakoäänestys.

Edustustot käsitelivät noin 1,4 miljoonaa viisumihakemusta, mikä on niin ikään kaikkien aikojen ennätys. Viisumeita käsiteltiin kertomusvuonna 10 % enemmän kuin edeltävänä vuonna. Venäjän edustustot käsitelivät lähes 95 % hakemuksista. Kansalaispalvelustrategian mukaisesti viisumikäsitteilyä alettiin tehostaa mm. tietoteknisin keinoin. Samalla panostettiin laittoman maahantulon ja ihmiskaupan torjuntaan erityisesti koulutuksen ja viranomaisyhteistyön avulla. Yhteistyötä pohjoismaiden kanssa syvennettiin.

Muiden asetettujen tavoitteiden mukaisesti ulkoasiainhallinto muun muassa vahvisti Suomen maakuva ja kehitti julkisuusdiplomatiaa. Talousarvioesityksessä asetetut tavoitteet saavutettiin yleisarvion mukaan hyvin tällä sektorilla.

Ministeriön formin.fi -verkkosivun visuaalinen ilme, Kauppapolitiikka-lehti, ja verkkosivusto uudistettiin. Sisäisen viestinnän uudistaminen käynnistettiin tietohallinnon kanssa osana sähköistä työpöytää. Sosiaalinen media vakiintui osaksi ulkoasiainministeriön organisaatioviestintää ja viimeisimpänä sen osana avattiin ulkoasiainministeriön blogiportaali.

Eurooppatiedotuksen uudistus saatettiin loppuun. Toimipaikkoina jatkavat Helsinki ja Rovaniemi, jossa hoidetaan myös arktista tiedotusta. Vaikka työn painopiste siirtyy verkko- ja viestintään ja resurssisyistä maakuntapisteistä luovuttiin Rovaniemeä lukuun ottamatta, Eurooppatiedotus näkyy edelleen mm. kampanjoiden kautta koko Suomessa ja molemmilla kotimaisilla kielillä. Vuoden aikana järjestettiin tilaisuuksia maakunnissa, vastattiin EU:ta koskeviin kyselyihin, tehtiin opettaja- ja oppilaitosyhteistyötä, luotiin uusia julkaisuja sekä päivitettiin vanhoja. Lisäksi organisoitiin ulkoasiainministerin turvallisuuspolitiikka-seminaarisarjaa sekä valtioneuvoston kanslian kanssa pääministerin Euroopan tulevaisuus -kieruetta. Loppuvuoden toiminnassa näkyi maakuntatoimipisteiden lopettaminen ja toimivien suhteiden säilyttäminen maakunnallisiin toimijoihin. Kehitettävää jäi edelleen tiiviimmässä ja koordinoitumassa yhteistyössä muiden EU-tiedotusta hoitavien tahojen kanssa.

Kehitysviestinnässä onnistuttiin luomaan aktiivisia ja toimivia toimittajaverkostoja niin Suomessa kuin Afrikassakin. Välineinä olivat vaikuttaja- ja toimittajaohjelmat sekä kansainvälinen mediatyö osana turvaneuvostojäsenyyttä tukevaa viestintää. Vaikkeen jäsenyyden toteutunut, syntyneiden verkostojen kautta voidaan edistää Suomen etuja.

Avoimen datan kehittämishanke saatiin alkuun, ja tuloksellisuusviestintää kehitetään osana ministeriönlaajuista tulosperustaisen toimintatavan kehittämistä ja maakohtaista tulosviestintää. Tämä on kuitenkin pitkän aikavälin toimintaa, ja tulosviestinnässä ei vielä onnistuttu kattavasti. Tulosviestinnän terävöittäminen on kehitysviestinnän päätavoite v. 2013.

Ulkoasiainhallinto antoi vahvan panoksen maakuvatyön vahvistamiseen, samalla kun maakuvatyö kytkettiin Team Finland -toiminnan rakenteeseen. Ulkoasiainministeriö osallistui runsaan 400 Suomeen kutsutun toimittajan ja kulttuurivaikuttajan vierailujärjestelyihin. Venäjä-tiedotusta kehitettiin poikkihallinnollisesti (ulkoasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja oikeusministeriö) erityisesti perheoikeudellisissa kysymyksissä. Ulkoasiainhallinnon verkkosivujen yhteenlaskettu kävijämäärä kasvoi runsaalla miljoonalla 9,5 miljoonaan.

Edellä käsiteltyjen asioiden lisäksi ulkoasiainhallinto muun muassa osallistui kansainvälisen oikeuden vahvistamiseen tähtäävään työhön, mukaan lukien useisiin kansainvälisiin sopimusprosesseihin. Kansainvälis- sekä EU- ja valtiosopimusoikeudellista asiantuntemusta annettiin muun muassa noin 50 sopimusprosessiin ja yli 40 kansainvälistä velvoitetta koskevan hallituksen esityksen laatimiseen. Ulkoasiainministeriön EU- ja valtiosopimusopas päivitettiin ja julkaistiin verkossa. Ihmisoikeussopimusten kansallisessa voimaansaattamisessa on edetty hyvin, vaikka niihin ei ole eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan edellyttämällä tavalla kyetty osoittamaan sellaisia resursseja ja käytännön edellytyksiä, jotka mahdollistaisivat ihmisoikeussopimusten viivytyksettömän ratifioinnin poliittisen harkinnan jälkeen. Hallitus antoi eduskunnalle esityksen laeiksi varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi ja pakotteisiin liittyviä viranomaisvastuita käsittelevän työryhmän työ saatiin loppuvaiheeseen. Ulkoasiainministeriö edusti Suomea Euroopan unionin tuomioistuimessa 29 asian kirjallisessa käsittelyssä ja 20 asian suullisessa käsittelyssä.

3 Oikeusministeriö

Oikeusministerin katsaus toimialan toimintaan ja toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin

Yhteiskunnallinen kehitys on heijastunut oikeusministeriön hallinnonalaan oikeusjärjestelmän moninaistumisena ja kansainvälistymisenä. Hyvän säädösvalmistelun merkitys hallituksen strategian toimeenpanossa on kasvanut. Tämä edellyttää koko valtioneuvoston lainvalmistelun johdonmukaistamista ja yhtenäistämistä. Oikeusministeriö on pyrkinyt muun muassa ohjeilla, neuvonnalla ja laintarkastusyksikön toteuttaman laintarkastuksen avulla edistämään lainsäädännön selkeyttä ja ymmärrettävyyttä. Säädösvalmistelijoiden osaamisen kehittämiseksi valmisteltiin ministeriöiden yhteistyönä ehdotukset lainvalmistelukoulutuksen uudistamiseksi. Säädöspolitiikan yhteistyöryhmä on käsitellyt säännöllisesti ministeriöiden toimenpiteitä hallituksen säädöspolitiikan toteuttamiseksi.

Kansallisen lainsäädännön ja Suomea koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisesti jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa ilman aiheetonta viivytystä. Oikeusturvan kehittämisessä on jatkettu työtä oikeudenkäyntien kokonaiskäsittelyaikojen hallitsemiseksi. Tuomioistuimet ottavat huomioon asioiden käsittelyn aikaisemmat vaiheet eli asian käsittelyn kokonaiskeston. Esimerkiksi hovioikeuksissa ratkaistuissa rikosasioissa esitutkinnan aloittamisesta tuomioistuimen antamaan ratkaisuun kului keskimäärin vajaa kaksi vuotta. Näissä asioissa, hovioikeuden ratkaisu mukaan lukien, rikosasiaa on pääsääntöisesti käsitellyt neljä eri viranomaistahoa. Tuomioistuinten keskimääräiset käsittelyajat ovat pääosin kohtuullisia, eikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin v. 2012 antanut oikeudenkäynnin kestosta yhtään langettavaa tuomiota. Kuitenkin pitkään kestäneitä asioita, joissa kokonaiskäsittelyaika oli yli neljä vuotta, oli vielä noin 250. Vaikka määrä on vain neljä prosenttia kaikista rikosasioista, ei näin pitkiä kokonaiskäsittelyaikoja saisi olla lainkaan. Useissa tapauksissa kokonaiskäsittelyajan pitkittyminen aiheutuu muusta kuin tuomioistuimesta johtuvasta syystä.

Ulosotossa tavoitteena oli edistää ulosottovelallisten selviytymistä. Vuoden 2012 lopussa ulosotossa oli 242 000 velallista, mikä on lähes sama määrä kuin v. 2011. Lisävelkaantumisen ehkäisemiseksi ehdotettiin lainsäädäntömuutoksia pikaluottojen korkotason alentamiseksi ja perintäkulujen pienentämiseksi. Myös velallisiin suunnattua ohjausta ja neuvontaa on pyritty lisäämään. Luottotappioita torjuttiin tehokkaalla perinnällä.

Suomen rikollisuustilanne on pysynyt viime vuosina melko vakaana. Suomessa kaikkien rikosten väkilukuun suhteutettu määrä on kansainvälisesti vertaillen alhainen. Ilahduttavaa on, että henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia tuli v. 2012 poliisin tietoon

edeltävien vuosien keskimäärää selvästi vähemmän. Vuonna 2012 henkirikosten määrä oli alhaisin sitten vuoden 1970. Sen sijaan seksuaalirikosten määrän kielteinen kehitys on huolestuttava ja edellyttää tarkkaa selvittämistä.

Syyttäjälaitoksessa painopistettä siirrettiin harmaan talouden ja talousrikosjuttujen käsittelyyn hallitusohjelmassa päätettyjen lisäpanostusten avulla. Vaativien talousrikosasioiden syyteharkinta-aikaa saatiinkin lyhennettyä. Samanaikaisesti toteutetut talouden sopeuttamistoimet aiheuttivat kuitenkin yli vuoden syyteharkinnassa olleiden juttujen määrän kasvun.

Suomessa vankiluku, yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien määrä ja tilastoidun rikollisuuden määrä ovat kaikki laskussa. Tämä vallitseva kriminaalipoliittinen kehitys on eurooppalaisittain ainutlaatuinen.

Seuraamusjärjestelmän kehittämisessä panostettiin yhdyskuntaseuraamuksiin ja yleisen turvallisuuden parantamiseen. Ensimmäiset valvontarangaistukset pantiin täytäntöön vuoden 2012 alussa. Vuoden aikana pantiin täytäntöön yhteensä 198 valvontarangaistusta. Hallituksen esitys valvotusta koevapaudesta, joka sisältää muun muassa säädökset sähköisen valvonnan käytöstä ja seksuaalirikollisten lääkehoidosta annettiin eduskunnalle syksyllä 2012. Vuoden 2012 lopussa lakkautettiin Haminan vankila.

Suomen epävarma taloudellinen tilanne on merkinnyt oikeusministeriön hallinnon-alalla voimavarojen tiukentumista. Oikeuslaitoksen taloustilanne on vuotta 2012 koskevien tietojen perusteella vielä kohtalaisen vakaa, mutta menopaineita kohdistuu oikeudenhoidon laatua turvaaviin toimiin kuten koulutukseen ja ICT:n kehittämiseen sekä toimitilojen uudistamiseen. Ministeriön asettama neuvottelukunta on valmistellut oikeudenhoidon uudistamisohjelmaa, joka sisältää lyhyen aikavälin sopeuttamisohjelman ja hallitusohjelman edellyttämän oikeusturvaohjelman eli toimenpiteitä oikeusturvan takaamiseksi. Ohjelmassa on hahmotettu oikeudenhoidon pitkän aikavälin tavoitetila ja se sisältää ehdotuksia sen kanssa sopuoinnussa oleviksi toimenpiteiksi.

Rikosseuraamuslaitoksen talouden sopeuttamistoimet aloitettiin vuosille 2012–2016 laaditun sopeuttamissuunnitelman mukaisesti. Toiminnan sopeuttaminen määräraha-kehyyksiin merkitsi 63 henkilötyövuoden vähennystä vuoteen 2011 nähden. Vähennyksistä huolimatta keskeiset tulostavoitteet saavutettiin.

Tavoitteena oli vahvistaa kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa valmisteluun ja päätöksentekoon sekä edistää kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä. Kansalaisen sähköinen osallistumisympäristö sekä kansalaisaloite otettiin käyttöön vuoden 2012 aikana. Nämä uudistukset laajensivat kansalaisten osallistumismahdollisuuksia. Laaja-pohjainen kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta perustettiin oikeusministeriön yhteyteen, ja se aloitti toimintansa vuoden 2012 aikana.

Anna-Maja Henriksson
Oikeusministeri

3.1 Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

TAULUKKO 3. Oikeusministeriön asettamien keskeisten yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden tilanne asteikolla erinomainen, hyvä, tyydyttävä ja välttävä

Keskeiset vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
1. Lainsäädäntö on selkeää ja ymmärrettävää.	Tyydyttävä
2. Kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa valmisteluun ja päätöksentekoon vahvistetaan. Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä edistetään.	Hyvä
3. Tuomioistuimet ja oikeusapu turvaavat palvelukyytyään, osapuolille aiheutuvilta kustannuksiltaan sekä käsittelyajoiltaan oikeusturvan tosiasiallisen toteutumisen kansallisen lainsäädännön ja Suomea koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisesti.	Hyvä
4. Velallisten selviytymistä edistetään maksuhäiriöpolitiikalla.	Hyvä
5. Luottotappioita torjutaan tehokkaalla perinnällä.	Erinomainen
6. Rikollisuutta ja rikollisuuden haittoja vähennetään. Erityisesti vähennetään väkivaltaa.	Hyvä
7. Uusintarikollisuutta vähennetään.	Tyydyttävä
8. Turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta parannetaan.	Tyydyttävä
9. Oikeudenmukainen rikosvastuu toteutuu tehokkaasti ja laadukkaasti asianosaisten oikeusturva huomioon ottaen.	Hyvä

Arvioiden perustelut

Taulukossa on arvioitu yleisellä tasolla yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden nykyistä tilaa. Vaikuttavuustavoitteiden luonteesta johtuen kertomusvuoden toimenpiteet onnistuessaankin vaikuttavat yhteiskuntakehitykseen yleensä usean vuoden viiveellä. On huomattava, että oikeusministeriö voi vaikuttaa useiden vaikuttavuustavoitteiden toteuttamiseen vain osittain.

- Oikeusministeriö pyrkii mm. ohjeilla, neuvonnalla ja laintarkastusyksikön toteuttaman laintarkastuksen avulla edistämään, että lainsäädäntö olisi selkeää ja ymmärrettävää. Koska konkreettinen lainvalmistelutyö tehdään eri ministeriöissä, pystyy oikeusministeriö vaikuttamaan tavoitteen toteutumiseen vain osittain. Tilannetta voidaan pitää kokonaisuutena ja keskimääräisesti arvioiden tyydyttävänä mm. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen v. 2011 julkaiseman selvityksen ”Eduskunnan valiokuntien näkemys lainvalmistelutyön laadusta” perusteella. Siinä tarkastelun kohteena olivat vuoden 2009 hallituksen esityksiä koskeneet valiokuntamietinnöt, mutta tilanne ei liene sittemmin olennaisesti muuttunut tästä.
- Kansalaisen sähköinen osallistumisympäristö sekä kansalaisaloite otettiin käyttöön vuoden 2012 aikana. Nämä uudistukset laajensivat kansalaisten osallistumismahdollisuuksia. Laajapohjainen Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta perustettiin oikeusministeriön yhteyteen, ja se aloitti toimintansa vuoden 2012 aikana. Demokratia-palkinnolla tehtiin näkyväksi lasten ja nuorten osallisuutta.

3. Tuomioistuinten keskimääräiset käsittelyajat ovat pääosin kohtuullisia, eikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin v. 2012 antanut oikeudenkäynnin kestosta yhtään langettavaa tuomiota. Kuitenkin pitkään kestäneitä asioita, joissa kokonaiskäsittelyaika oli yli neljä vuotta, oli vielä noin 250. Useissa tapauksissa kokonaiskäsittelyajan pitkittyminen aiheutuu muusta kuin tuomioistuimesta johtuvasta syystä. Oikeusavun kattavan toimipaikkaverkoston ja oikeusaputoimistojen ammattitaitoisen henkilökunnan avulla on annettu riittävät oikeusapupalvelut heikoimmassa asemassa oleville asiakkaille. Oikeusavun jonotusajat ovat kuitenkin vähän pidentyneet.
4. Tehokkaalla ja etupainotteisella ulosotolla on ehkäisty velallisten lisävelkaantumista. Ulosottoasioiden keskimääräinen käsittelyaika on ollut edellisvuotta lyhempi, mutta tavoiteltua pidempi, johtuen kasvaneista asiamääristä ja resurssien kohdistamisesta harmaan talouden torjuntaan. Veloistaan selviytyneitä velallisia oli vuoden alusta laskettuna 168 000. Lisävelkaantumisen ehkäisemiseksi ehdotettiin myös lainsäädäntömuutoksia pikaluottojen korkotason alentamiseksi ja perintäkulujen pienentämiseksi.
5. Ulosottolaitoksen perintätulos oli erinomainen, 1 009 milj. euroa (941 milj. euroa v. 2011), vaikka perittäväksi saapuneiden rahasaamisten määrä laski edellisvuodesta 310 milj. euroa. Maksettujen rahasaamisten osuus kasvoi edellisvuodesta (44 % v. 2011, 50 % v. 2012).
6. Poliisiin tietoon tullut rikollisuus laski useassa rikoslajissa v. 2012. Erityisesti henkirikosten ja pahoinpitelyrikosten määrä laski. Rikosten määrä oli pienin sitten vuoden 1970.
7. Rikosseuraamuslaitoksessa tehtävät toimenpiteet uusimisriskin vähentämiseksi näkyvät usean vuoden viiveellä. Lyhyen aikavälin seurannassa ei ole havaittavissa merkittäviä muutoksia. Uusintarikollisuuden vähentäminen edellyttää myös muiden viranomaisten tukitoimenpiteiden tehostamista ja tavoite tulisi asettaa oikeusministeriön lisäksi myös muille hallinnonaloille.
8. Väkivallan kohteeksi joutuminen ei näytä aiempien tutkimusten tietoihin karkeasti verrattuna ainakaan merkittävästi muuttuneen. Turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta mittaavan kansallisen uhritutkimuksen¹ mukaan joka kymmenes 15–74-vuotias suomalainen oli vuoden aikana joutunut väkivallan kohteeksi ja joka kolmas oli pelännyt joutuvansa väkivallan uhriksi iltaisin kodin ulkopuolella.
9. Syyttäjälaitoksessa painopisteen siirto harmaan talouden torjuntaan ja talousrikosten käsittelyyn tehosti talousrikosten käsittelyä, mutta samalla kuitenkin kaikkien yli vuoden syyteharkinnassa olleiden juttujen määrä lisääntyi.

¹ OPTL verkkokatsauksia 28/2013. Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2012. Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia, <http://www.optula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/1347274025412>. Kyselyn tulokset eivät ole suoraan vertailukelpoisia edellisiin uhritutkimuksiin, koska sekä tietosisältö että tietojen keruutapa poikkeavat aikaisemmasta.

3.2 Perusoikeudet, valtiollinen järjestelmä ja demokratia

Säädösvalmistelun kehittämisen tavoitteena oli, että lainsäädäntö on selkeää ja ymmärrettävää. Tavoitteena oli tehtyjen selvitysten ja arviointien pohjalta tehostaa ja kehittää valtioneuvoston yhteistä lähestymistapaa ja menetelmiä hyvin toimivan lainsäädännön toteuttamiseksi.

Laadittiin lainvalmistelun prosessiopas, jonka tavoitteena on edistää valtioneuvoston yhteisten hyvien menettelytapojen toteuttamista lainvalmisteluhankkeiden suunnittelussa, seurannassa ja arvioinnissa. Säädösvalmistelijoiden osaamisen kehittämiseksi valmisteltiin ministeriöiden yhteistyönä ehdotukset lainvalmistelukoulutuksen uudistamiseksi. Säädöspolitiikan yhteistyöryhmä on käsitellyt säännöllisesti ministeriöiden toimenpiteitä hallituksen säädöspolitiikan toteuttamiseksi.

Tavoitteena oli vahvistaa kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa valmisteluun ja päätöksentekoon sekä edistää kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä.

Kansalaisen sähköinen osallistumisympäristö sekä kansalaisaloite otettiin käyttöön vuoden 2012 aikana. Nämä uudistukset laajensivat kansalaisten osallistumismahdollisuuksia. Laajapohjainen Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta perustettiin oikeusministeriön yhteyteen, ja se aloitti toimintansa vuoden 2012 aikana. Demokratiapalkinnolla tehtiin näkyväksi lasten ja nuorten osallisuutta.

3.3 Oikeusturva

Tuomioistuimet

Tavoitteena oli, että tuomioistuimet ja oikeusapu palvelukyvyltään, osapuolille aiheutuvilta kustannuksiltaan sekä käsittelyajoiltaan turvaavat oikeusturvan tosiasiallisen toteutumisen kansallisen lainsäädännön ja Suomea koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisesti.

Tavoitteena oli ottaa vastuu oikeudenkäynnin kokonaiskäsitteleyajasta asian käsittelyn kaikissa vaiheissa muun muassa seuraamalla erityisesti kussakin tuomioistuinasteessa yli vuoden viipyneitä asioita ja edistämällä niiden nopeaa käsittelyä.

Oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämistä koskeva laki (362/2009) tuli voimaan vuoden 2010 alussa. Yleiset tuomioistuimet ovat lähettäneet oikeusministeriölle tiedoksi viivästymisen hyvittämistä koskevan lain perusteella annetut tuomiot. Vuonna 2012 tuomiot koskivat 29 asiaa (47 v. 2011), joista hylkäävä tuomio annettiin 12 asiassa (11 v. 2011). Viivästymisistä korvattiin kansallisen lainsäädännön perusteella tuomioistuinten päätöksillä yhteensä 70 000 euroa (160 000 euroa v. 2011). Viivästymisten hyvittäminen tulee mahdolliseksi myös hallintotuomioistuimissa kesäkuun alussa 2013.

Vuonna 2012 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin antoi viisi Suomea koskevaa ratkaisua (viisi v. 2011), joissa oli kyse oikeudenkäynnin kestosta. Näistä yksikään ei ollut langettava tuomio (langettavia tuomioita oli kaksi v. 2011), kahdessa tapauksessa (kaksi v. 2011) osapuolet pääsivät sovintoon ja kolmessa tapauksessa (yksi v. 2011) hallitus antoi Suomen puolesta yksipuolisen julistuksen. Korvauksia maksettiin yhteensä 23 050 euroa (29 184 euroa v. 2011).

TAULUKKO 4. Rikosasioiden jakautuminen kokonaiskäsittelyaikaväleille vuonna 2012 hovioikeuksien ratkaisemissa esitutinnan aloituspäivän sisältävissä asioissa (esitutinnan, syyteharkinnan, käräjäoikeuskäsittelyn ja hovioikeuskäsittelyn yhteenlaskettu aika)

	Alle 1 kk	1—3 kk	3—6 kk	6—12 kk	1—2 v.	2—3 v.	3—4 v.	Yli 4 v.	Yhteensä	Käsittely- aika keski- määrin	Muutos vuoteen 2011
	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm	lkm	kk	kk
Helsingin hovioikeus	26	33	133	406	752	448	191	135	1 890	32	4
Itä-Suomen hovioikeus	12	16	55	181	326	110	22	9	731	17	1
Kouvolan hovioikeus	3	16	91	262	238	57	18	12	647	18	2
Rovaniemen hovioikeus	3	8	34	110	254	158	38	29	633	22	0
Turun hovioikeus	12	20	122	408	632	245	64	47	1 548	18	1
Vaasan hovioikeus	10	20	90	215	317	175	43	24	892	19	0
Yhteensä	66	113	525	1 582	2 521	1 193	376	256	6 341	23	2

Hovioikeuksissa ratkaistuissa rikosasioissa esitutinnan aloittamisesta tuomioistuimen antamaan ratkaisuun kului keskimäärin vajaa kaksi vuotta. Näissä asioissa, hovioikeuden ratkaisu mukaan lukien, rikosasiaa on pääsääntöisesti käsitelty neljä eri viranomaistahoa. Yli neljän vuoden kokonaiskäsittelyaika oli 256 asiassa. Vaikka osuus oli vain neljä prosenttia kaikista rikosasioista, näin pitkiä kokonaiskäsittelyaikoja ei saisi olla lainkaan. Useissa tapauksissa kokonaiskäsittelyajan pitkittyminen aiheutuu muusta kuin tuomioistuimesta johtuvasta syystä.

Hovioikeuksien tavoitteena oli, että esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja käräjäoikeusvaiheessa yhteensä yli kolme vuotta viipyneissä asioissa käsittelyaika olisi enintään 12 kuukautta. Tavoite ylittyi 52 asiassa.

TAULUKKO 5. Yli 12 kuukautta vireillä olleiden asioiden osuus hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa vuoden lopussa vireillä olleista asioista

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite	2012 toteutuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen/ arvion ero
Hovioikeudet, %	5	5	7	6	-1 %-yksikköä
Hallinto-oikeudet, %	8	9	10	11	1 %-yksikköä

Pitkään vireillä olleiden asioiden osuus kaikista vireillä olevista asioista on hovi- ja hallinto-oikeuksissa pysynyt aiempien vuosien tasolla.

Jotta oikeusturvan toteutuminen olisi yhdenvertaista, käsittelyaikaeroja pyrittiin supistamaan siten, että hovi- ja hallinto-oikeuksissa alueelliset käsittelyaikaerot ovat enintään kolme kuukautta v. 2012. Käräjäoikeuksien rikosasioissa tavoitteena oli, ettei missään käräjäoikeudessa keskimääräinen käsittelyaika ole yli kolmea kuukautta maan keskiarvoa pidempi.

TAULUKKO 6. Alueelliset käsittelyaikaerot hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa, kk

Pisimmän ja lyhimmän keskimääräisen käsittelyajan erotus	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite/arvio	2012 toteutuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen/ arvion ero
Hovioikeuksissa	3,5	3,4	3,0	3,2	0,2
Hallinto-oikeuksissa	4,8	5,7	3,0	5,8	2,8

Hovioikeuksia koskevasta käsittelyaikaerotavoitteesta jäätin hieman, vaikka pisimmän ja lyhimmän keskimääräisen käsittelyajan ero lyheni hieman edellisestä vuodesta. Hallinto-oikeuksien osalta käsittelyaikaero kasvoi eikä tavoitetta saavutettu. Kasvu johtui siitä, että jo aiemmin käsittelyajaltaan nopein hallinto-oikeus lyhensi edelleen keskimääräistä käsittelyaikaansa.

Käräjäoikeuksien alueellista tasa-arvoa kuvaava tavoite ei täysin toteutunut. Yhden pienen käräjäoikeuden keskimääräinen käsittelyaika ylitti maan keskiarvon 4,1 kuukaudella, muutoin tavoite toteutui.

TAULUKKO 7. Asioiden keskimääräiset käsittelyajat tuomioistuimissa, kk

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite/arvio	2012 toteutuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen/ arvion ero
YLEISET TUOMIOISTUIMET					
Korkein oikeus					
– valituslupa-asiat	4,8	5,0	4,0	5,1	1,1
– asiaratkaisut	17,8	18,6	15,0	17,5	2,5
Hovioikeudet	6,6	6,3	6,5	6,0	-0,5
Käräjäoikeudet					
– rikosasiat	3,5	3,5	3,5	3,6	0,1
– laajat riita-asiat	8,3	8,4	8,3	8,8	0,5
– velkajärjestelyasiat	5,5	5,5	5,5	5,7	0,2
– summaariset asiat	2,5	2,4	2,9	2,4	-0,5
TYÖTUOMIOISTUIN	4,5	5,6	5,0	5,6	0,6
HALLINTOTUOMIOISTUIMET					
Korkein hallinto-oikeus	11,1	12,2	11,0	12,8	1,8
Hallinto-oikeudet	7,3	7,8	7,5	7,7	0,2
Markkinaoikeus	8,7	8,3	8,0	7,3	-0,7
Vakuutus oikeus	10,8	11,5	9,0	12,2	3,2

Tuomioistuinten keskimääräiset käsittelyajat olivat pääosin kohtuullisia. Vaikka summaaristen asioiden määrä kasvoi, käräjäoikeuksien käsittelyaika pysyi edellisen vuoden tasolla, koska sähköisesti vireille tulevien asioiden osuus kasvoi. Korkeimman oikeuden asiaratkaisuissa keskimääräinen käsittelyaika oli 17,5 kuukautta, mikä ei ole tyydyttävä. Näitä asioita ei kuitenkaan ole vuosittain paljon ja ennakkoratkaisuluonteiden vuoksi niillä voidaan olettaa olevan tulevissa asioissa kokonaiskäsittelyaikaa lyhentävä vaikutus. Korkeimman hallinto-oikeuden ja vakuutus oikeuden yli vuoden keskimääräistä käsittelyaikaa ei voida pitää tyydyttävänä. Vakuutus oikeuden keskimääräisen käsittelyajan pituuteen vaikuttaa se, että lääkeopillisissa asioissa (noin 4 000 asiaa vuodessa) on toimitettu usein lisäselvityksiä. Osapuolten prosessin kuluessa antamat lisäselvitykset aiheuttavat uuden kuulemiskierroksen, mikä pitkittää prosesseja.

Harmaan talouden torjunta

Tavoitteena oli tehostaa talousrikollisuuden ja harmaan talouden vastaisia toimenpiteitä sekä kiinnittää erityistä huomiota talousrikosasioiden käsittelyyn ja kohdentaa niiden käsittelyyn lisävoimavaroja. Talousarviossa tarkoitukseen osoitettiin tuomioistuimille 1,381 milj. euron lisämääräraha. Vuonna 2012 käräjäoikeuksiin saapui laajoja talousrikosasioita viisi prosenttia enemmän kuin v. 2010. Käräjäoikeuksiin kohdennettiin harmaan talouden torjuntaan varatulla rahoituksella 22 henkilötyövuotta ja hovioikeuksiin

kaksi henkilötyövuotta. Tästä huolimatta laajojen talousrikosasioiden keskimääräinen käsittelyaika (7,4 kk v. 2012) on hieman kasvanut. Näiden asioiden käsittelyn tehostamiseksi tuomioistuinten henkilöstölle on järjestetty talousrikosasioiden käsittelyä koskevaa koulutusta.

TAULUKKO 8. Tuomioistuinten henkilöstömäärä ja kustannukset

	2010	2011	2012
Henkilöstömäärä, htv	3 249	3 201	3 176
Kustannukset, milj. euroa	260,7	255,5	266,3

Vuonna 2012 tuomioistuimissa oli kaikkiaan 25 henkilötyövuotta vähemmän kuin vuotta aiemmin. Vähennys kohdistui erityisesti esittelijöihin. Samalla tuomarimäärä kasvoi viidellä ja oli 953 henkilötyövuotta. Tuomaripainotteisempaan henkilöstörakenteeseen siirtyminen on ollut työskentelyn tehostamista koskevien tavoitteiden mukaista. Tuomioistuintyyppittäin tarkasteltuna henkilöstövähennys kohdistui erityisesti hovioikeuksiin, joissa asiamäärät ovat olleet laskussa. Suurin lisäys oli korkeimmassa hallinto-oikeudessa, jossa resurssilisäyksellä tavoitellaan keskimääräisen käsittelyajan lyhentymistä jatkossa.

Oikeusapu ja yleinen edunvalvonta

Tavoitteena oli, että oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan asiakkaat saavat tarvitsemansa avun asiantuntevasti, oikea-aikaisesti ja kohtuullisin kustannuksin.

Oikeusavun kattavan toimipaikkaverkoston ja oikeusaputoimistojen ammattitaitoisen henkilökunnan avulla on annettu riittävät oikeusapupalvelut heikoimmassa asemassa oleville asiakkaille. Oikeusavun jonotusajat ovat kuitenkin vähän pidentyneet edellisvuodesta ja tavoitteesta jäätin selvästi.

TAULUKKO 9. Oikeusavun jonotusaika

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite/arvio	2012 toteutuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen/arvion ero
Jonotusaika, päivää	12,9	13,1	10,0	14,0	4,0

TAULUKKO 10. Oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan henkilöstömäärä ja kustannukset

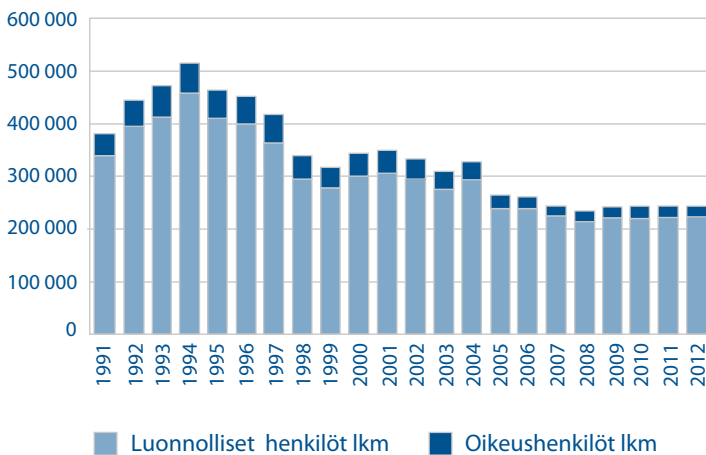
	2010	2011	2012
Henkilöstömäärä, htv	946	949	928
Kustannukset, milj. euroa	60,1	60,9	61,2

Henkilöstömäärän vähentymiseen on osaltaan vaikuttanut edunvalvonnan ostopalveluiden aikaisempaa laajempi hankinta.

Maksuhäiriöpolitiikka

Tavoitteena oli edistää ulosottovelallisten selviytymistä.

Vuoden 2012 lopussa ulosotossa oli 241 972 velallista, mikä on lähes sama määrä kuin v. 2011 (242 097 velallista). Velallisista 93 % oli luonnollisia henkilöitä ja 7 % oikeushenkilöitä. Velallisten asemaa ja selviytymistä on helpotettu aiempina vuosina lukuisilla lainsäädäntöuudistuksilla, kuten pienituloisten velallisten vapaakuukausilajennukset, ulosottomaksuvapautukset pitkäkestoisessa ulosotossa sekä velkavastuun vanhenemista koskeva uudistus. Myös velallisiin suunnattua ohjausta ja neuvontaa on pyritty lisäämään.

KUVIO 1. Ulosottovelalliset vuodesta 1991, tilanne vuoden lopussa

Tavoitteena oli luottotappioiden torjunta tehokkaalla perinnällä. Velallisen taloudellisen tilanteen nopealla selvittämisellä ja oikeiden toimenpiteiden valinnalla ehkäistään velkaongelmien syvenemistä ja turvataan velkojan saatavia.

TAULUKKO 11. Ulosottolaitoksen perintätoiminnan tavoitteet ja tulokset

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite/arvio	2012 toteutuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen/ arvion ero
Perintätulos eli hakijoille tilitetty rahamäärä, milj. euroa	836	941	760	1 009	+33 %
Maksettujen asioiden osuus näiden ja varattomaksi todettujen yhteismäärästä, %	45	48	45	49	+4 %-yksikköä
Maksettujen rahasaamisten osuus näiden ja varattomaksi todettujen yhteismäärästä, %	45	44	40	50	+10 %-yksikköä
Käsittelyaika, kk	6,4	6,9	6,0	6,8	+0,8 kk

Ulosoton perimistulos oli erinomainen, vaikka vuoteen 2011 verrattuna perittäväksi saapuneiden rahasaamisten määrä oli pienempi ja perittäväksi saapuneiden asioiden määrä oli samalla tasolla. Hyvä perintätulos on seurausta yleisestä taloustilanteesta sekä ulosoton yhtenäisten toimintatapojen edelleen kehittämistä, henkilöstön ammatillisten valmiuksien noususta, toiminnan laadunvarmistuksen ja tietojärjestelmän hyödyntämismahdollisuuksien parantumisesta sekä ulosottoviranomaisten tekemien toimenpiteiden (mm. realisointien) määrien noususta.

Harmaan talouden torjunta

Tavoitteena oli valtakunnalliseksi laajentuneen ulosoton erikoisperinnällä parantaa perintätulosta niissä tapauksissa, joita ei olisi normaalein ulosoton keinoin tunnistettu eikä kyetty hoitamaan. Lisäksi tavoitteena oli konkurssiasiamiehen toimiston julkisselvittelymenettelyllä ja erityistarkastuksilla torjua harmaata taloutta ja talousrikollisuutta. Talousarviossa näihin tarkoituksiin osoitettiin 1,188 milj. euron lisämääräraha.

Lisämäärärahalla laajennettiin ulosoton erikoisperintää kymmenellä henkilötyövuodella. Erikoisperinnan perintätulos v. 2012 oli 16,5 milj. euroa sekä ulosmitatun ja takavarikoidun omaisuuden arvo oli vuoden 2012 lopussa noin 93 milj. euroa. Muulle ulosotolle, yhteistoimintaviranomaisille taikka konkurssipesille ulosmitattavaksi, takavarikoitavaksi taikka muiden toimenpiteiden kohteeksi osoitettiin omaisuutta 20 milj. euron arvosta. Erikoisperinnässä tehdyt toimenpiteet sekä selvitetäviksi otetut ja selvitetty toimeksiannot lisääntyivät. Esimerkiksi niissä tapauksissa, joissa velallinen keinoitekoisin järjestyin on yrittänyt välttää ulosottoa, tilastoitiin toimenpiteitä v. 2012 yhteensä 90 kappaletta, kun v. 2011 määrä oli 56 kappaletta. Keinoitekoisen järjestelyn sivuuttamista koskevien päätösten määrä v. 2012 oli 29 kappaletta, mikä on kymmenen kappaletta enemmän

kuin v. 2011. Erikoisperintään selvitettäväksi otettujen saatavien rahamäärä oli v. 2012 yhteensä 84 milj. euroa. Selvitettävän rahamäärän osalta kasvua edellisvuoteen oli yhteensä 22 milj. euroa. Konkurssiasiamiehen toimisto lisäsi sekä julkisselvitysten että erityistarkastusten määrää edellisestä vuodesta.

TAULUKKO 12. Ulosottolaitoksen henkilöstömäärä ja kustannukset

	2010	2011	2012
Henkilöstömäärä, htv	1 302	1 285	1 280
Kustannukset, milj. euroa	91,7	94,9	98,3

Henkilöstömäärään vaikutti se, että edellisvuoden tapaan virkoja on pidetty täyttämättä joko osan tai koko vuoden kustannusten kurissa pitämiseksi sekä se, että harmaan talouden torjuntaan saadulla lisärahoituksella tehtyä erikoisperinnän laajennusta (10 htv) ei päästy toteuttamaan heti vuoden alusta.

3.4 Kriminaalipolitiikka

Kriminaalipolitiikan tavoitteena oli rikollisuuden ja rikollisuuden haittojen vähentäminen sekä turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen parantaminen. Tämä edellyttää useiden hallinnonalojen yhteistä tavoitteenasettelua ja yhteisiä toimintalinjoja. Erityisenä tavoitteena oli uusintarikollisuuden ja väkivallan vähentäminen.

TAULUKKO 13. Eräiden poliisin tietoon tulleiden rikosten määrän kehitys vuosina 2007—2012¹

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Varkaus	75 751	74 103	75 049	72 200	75 128	67 970
Törkeä varkaus	2 346	2 211	2 790	3 030	3 091	3 254
Näpistys	66 935	70 179	73 815	73 090	72 994	67 633
Ryöstöt ml. törkeät	1 784	1 696	1 640	1 531	1 634	1 648
Henkirikokset yhteensä	127	132	114	112	114	91
Pahoinpitely, lievä pahoinpitely	32 249	32 547	30 789	30 930	37 777	35 973
Törkeä pahoinpitely	2 385	2 256	2 105	2 006	2 078	1 884
Seksuaalirikokset	2 326	2 906	2 205	2 424	3 008	3 576
Rattijuopumus	12 519	12 036	10 943	9 916	10 091	8 815
Törkeä rattijuopumus	15 025	13 783	12 260	11 246	11 409	10 351
Huumausainerikos	4 206	4 835	5 486	6 467	7 179	7 761
Törkeä huumausainerikos	883	789	782	1 071	1 024	1 020
Huumausaineen käyttörikos	10 333	9 823	11 119	12 078	12 003	11 228

¹ Tilastokeskus: Poliisin tietoon tullut rikollisuus tammi-joulukuuta 2012. Tilasto laaditaan sisäasiainministeriön poliisin tutkinta- ja virka-apujärjestelmästä (RIKI) saaduista tiedoista.

Suomen rikollisuustilanne on pysynyt viime vuosina melko vakaana. Suomessa kaikkien rikosten väkilukuun suhteutettu määrä on kansainvälisesti vertaillen alhainen. Poliisin tietoon tulleen rikollisuuden määrä oli v. 2012 edellistä vuotta pienempi.

Henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia tuli v. 2012 poliisin tietoon vuosien 2007–2011 keskimäärää selvästi vähemmän. Törkeiden pahoinpitelyjen määrän kehitys oli samankaltainen. Henkirikosten vuotuinen määrä on ollut Suomessa laskussa 1990-luvun puolivälistä alkaen. Vuonna 2012 henkirikosten määrä oli alhaisin sitten vuoden 1970. Laskua selittää Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen mukaan syrjäytyneiden alkoholiongelmista kärsivien miesten keskinäisissä alkoholinkäyttötilanteissa tehtyjen henkirikosten määrän lasku. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen v. 2011 valmistuneen henkirikoskatsauksen mukaan 69 prosentissa aikuisten välisistä henkirikoksista kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä humalassa ja 83 prosentissa rikoksista ainakin yksi osapuolista oli humalassa. Lapsia surmattiin kuitenkin poikkeuksellisen paljon (12) v. 2012. Lapsisurmien määrää nosti perheissä tapahtuneet moniuhriset rikokset².

Omaisuusrikosten määrä laski vuoteen 2011 nähden selvästi. Erityisesti vapaa-ajan asuntoihin, liikkeisiin ja moottoriajoneuvoihin kohdistuneiden rikosten määrät laskivat. Sen sijaan seksuaali-, huumausaine- ja petosrikosten määrät kasvoivat.

Kehitys eri rikoslajeissa johtuu sekä rikollisuuden todellisista muutoksista että siitä, miten aktiivisesti rikoksen uhriksi joutuneet ilmoittavat rikoksista poliisille. Ilmitulleiden rikosten määrään vaikuttavat myös viranomaisten valvonnan tehokkuus ja suuntautuminen.

Rikollisuuden ja sen haittojen vähentäminen edellyttää useiden hallinnonalojen yhteistä tavoitteenasettelua ja yhteisiä toimintalinjoja. Kriminaalipolitiikassa keskeisiä toimijoita oikeusministeriön ohella ovat sisäasiainministeriö (poliisi), sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (yleinen sosiaalipolitiikka ja syrjäytymisen ehkäisy) sekä kunnat (paikallinen ja seudullinen rikosensorjuntatyö). Kunkin toimijan toiminnan vaikutusta rikollisuudessa tapahtuneeseen kehitykseen on vaikea luotettavasti arvioida.

Oikeusministeriö tuki rikosensorjuntahankkeita, joiden keskeisenä tavoitteena oli väkivallan vähentäminen. Tukea myönnettiin myös hankkeiden arviointiin. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishankkeen toimenpiteitä jatkettiin. MARAK-toimintamallia vakaavan parisuhdeväkivallan vähentämiseksi laajennettiin poikkihallinnollisella rahoituksella.

Uhripoliittisten kysymysten edistämistä varten valmisteltiin uhripoliittisen hankkeen asettamista. Hankkeessa on tarkoitus pohtia mm. rikosuhripalvelujen järjestämistä ja rahoitusmallia. Vuoden aikana käynnistyi Lapsiasiantalo-hanke ja asetettiin poikkihallinnollinen hanke valmistelemaan Lapsi rikoksen uhrina -esitettä.

Uusintarikollisuuden vähentämistavoitteen toteutumista on kuvattu kohdassa Rangaistusten täytäntöönpano.

² Henkirikoskatsaus 2013. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 29/2013, <http://www.op-tula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/1347274298181>.

Syyttäjälaitos

Syyttäjälaitoksen tavoitteena oli huolehtia rikosvastuun toteuttamisesta osana rikosasioiden käsittelyketjua tehokkaasti ja laadukkaasti asianosaisten oikeusturva huomioon ottaen.

TAULUKKO 14. Syyttäjälaitoksen toiminnan laajuus, tavoitteet ja tulokset

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite	2012 toteutuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen ero
TOIMINNAN LAAJUUS					
Syyteharkintaan saapuneet asiat, kpl	84 399	87 254	–	84 959	–
Syyteharkinnassa ratkaistut asiat, kpl	85 968	84 846	–	87 115	–
JOUTUISUUS					
Keskimääräinen syyteharkinta-aika, kk	1,99	1,93	2,2	2,1	-0,1
6—12 kk syyteharkinnassa olleita asioita avoinna, kpl	1 839	2 253	1 700	1 958	258
Yli 12 kk syyteharkinnassa olleita asioita avoinna, kpl	189	146	170	212	42
TUOTTAVUUS					
Ratkaistut asiat/htv, koko henkilöstö	172,3	173,4	171	172,5	1,5
Ratkaistut asiat/htv, syyttäjät	259,5	256,0	258	251,4	-6,6
TALOUDELLISUUS					
Toimintamenot/ratkaisu, euroa	416,7	431,3	435	439	4

Vuonna 2012 ratkaistiin lähes 2 300 juttua enemmän kuin v. 2011. Syyteharkintaan saapui noin 2 300 juttua vähemmän kuin edellisellä vuonna. Myönteisen kehityksen ansiosta vireillä olevien asioiden määrä supistui selvästi. Aikaisempaa suurempi suhteellinen osuus jutuista oli vaativia juttuja.

Keskimääräistä syyteharkinta-aikaa koskeva tavoite saavutettiin. Ero keskimääräisten syyteharkinta-aikojen pituudessa kasvoi edelliseen vuoteen nähden syyttäjäsikköjen välillä vaihteluvälin oltua 1,29 kuukaudesta 3,4 kuukauteen.

Harmaan talouden torjunta

Vuonna 2012 painopistettä siirrettiin hallituksen toimintaohjelman mukaisesti harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan. Syyttäjälaitoksessa kohdennettiin harmaan talouden ja talousrikosjuttujen käsittelyyn 28 syyttäjähenkilötyövuoden lisäpanos v. 2012 vuoteen 2010 verrattuna ja 23 henkilötyövuoden lisäpanos vuoteen 2011 verrattuna, mikä kasvatti syyttäjälaitoksen henkilötyövuosimäärää. Vaativien talousrikosasioiden syyteharkinta-aika lyheni 190 päivästä 174 päivään ja tavoite (180 päivää) saavutettiin. Samalla kuitenkin painopisteen muutos lisäsi huomattavasti yli vuoden syyteharkinnassa olleiden juttujen määrää. Esitutkintayhteistyötä poliisin kanssa kehitettiin.

TAULUKKO 15. Syyttäjälaitoksen henkilöstömäärä ja kustannukset

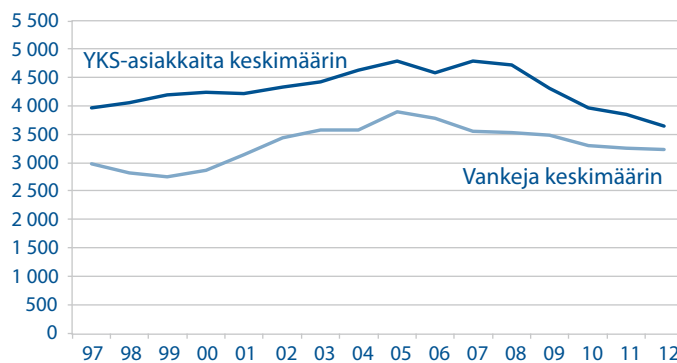
	2010	2011	2012
Henkilöstömäärä, htv	536	528	546
Kustannukset, milj. euroa	42,6	42,6	45,2

Rangaistusten täytäntöönpano

Rangaistusten täytäntöönpanon vaikuttavuustavoitteena on vähentää rangaistusta suorittavien riskiä syyllystyä uusiin rikoksiin rangaistusaikana ja sen jälkeen.

Viime vuosikymmenen alkupuoliskon jatkunut vankimäärän kasvu kääntyi laskuksi vuoden 2005 jälkeen. Vankien päivittäinen keskimäärä on vähentynyt yli 650 vangilla vuodesta 2005 (keskimäärä 3 888 v. 2005 ja 3 236 v. 2012). Tutkintavankien ja elinkautisvankien määrä kasvoi edelleen. Ensimmäiset valvontarangaistukset pantiin täytäntöön vuoden 2012 alussa. Vuoden aikana pantiin täytäntöön yhteensä 198 valvontarangaistusta.

KUVIO 2. Yhdyskuntaseuraamusasiakkaita (YKS) keskimäärin päivässä¹ ja keskivankiluku vuosina 1997—2012

¹ Yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien keskimäärän laskentatapaan on vuonna 2012 tehty muutos, joka selittää asiakasmäärän laskun. Arvion mukaan yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden määrä olisi hieman noussut ilman laskentatavan muutosta.

Seuraavassa taulukossa uusintarikollisuutta on kuvattu tunnusluvuilla siitä, kuinka moni henkilö tekee vankilasta vapautumisen tai yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen kolmen vuoden seuranta-ajalla uuden rikoksen, josta seuraa uusi lainvoimainen ehdoton vankeusrangaistus tai yhdyskuntapalvelu. Muutokset seuraamusten uusimisessa vuosien 2011 ja 2012 välillä selittyvät lähinnä laskenta-ajankohdan muuttumisella. Koevapaudesta vapautuneiden uusijoiden osuuden kasvu on odotettua koevapauden käytön laajetessa. Jatkossa uusimista koskevat tiedot tullaan esittämään myös viiden vuoden seuranta-ajalla.

TAULUKKO 16. Seuraamusten uusiminen kolmen vuoden seuranta-ajalla, %

	Toteuma 2010, 2007 päättynyt seuraamus	Toteuma 2011, 2008 päättynyt seuraamus	Toteuma 2012, 2009 päättynyt seuraamus
Vankilasta vapautumisen jälkeen vankilaan	44,5	43,8	41,7
Vankilasta vapautumisen jälkeen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	50,2	49,8	46,2
Yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen vankilaan	19,2	14,2	14,2
Yhdyskuntapalvelun suorittamisen jälkeen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	32,0	28,7	27,5
Vankilasta valvotun koevapauden kautta vapautuneiden uusiminen vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen	20,0	18,7	26,6

TAULUKKO 17. Rangaistusten täytäntöönpanon tavoitteet ja tulokset

Rangaistusten täytäntöönpano	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 TAE:n tavoite	2012 toteutuma	2012 toteutuman ja TAE:n tavoitteen ero
Vankeusvankeista toiminnoissa keskimäärin, %	62	63	62	63	1 %-yksikköä
Vankeusvankeista avolaitoksissa keskimäärin, %	35	37	36	36	–
Valvotun koevapauden loppuun suorittaneet, % aloitetuista	83	84	84	83	-1 %-yksikköä
Yhdyskuntapalvelun loppuun suorittaneet, % aloitetuista	83	85	85	82,2	-2,8 %-yksikköä
Laitosten säilytysvarmuus, %	99,3	99,0	99,2	99,2	–
TALOUDELLISUUS					
Nettotoimintamenot/vanki, euroa	57 874	59 062	60 872	60 843	0 %
Nettotoimintamenot / yhdyskuntaseuraamusta suorittava, euroa	3 915	4 506	4 222	4 934	17 %
TUOTTAVUUS					
Vangit/htv	1,31	1,29	1,28	1,36	6 %
Yhdyskuntaseuraamuksia toimeenpanossa, keskimäärin päivässä / htv	16,6	17,1	15,9	13,2	-17 %

Hallituksen esitys valvotusta koevapaudesta, joka sisältää mm. säädökset sähköisen valvonnan käytöstä ja seksuaalirikollisten lääkehoidosta annettiin eduskunnalle syksyllä 2012. Yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistusta selvittänyt toimikunta jätti ehdotuksensa.

Rikosseuraamuslaitoksessa painopisteenä oli seuraamusten täytäntöönpanon sisällöllinen kehittäminen, asiakkaita koskevien käytäntöjen yhdenmukaisuuden lisääminen sekä suunnitelmallisen ja hallitun vapauttamisen varmistaminen. Avolaitoksissa oli v. 2012 keskimäärin 949 vankia päivässä (983 vankia v. 2011). Avolaitosten käyttöaste kuitenkin nousi edelliseen vuoteen nähden avolaitospaikkojen määrän vähentyessä. Vapauttamisvalmennusta alettiin hankkia ulkopuolisilta palveluntuottajilta kahdella rikosseuraamusalueella. Valvotussa koevapaudessa olevien vankien päivittäinen keskimäärä nousi 150:een ja onnistumisprosentti säilyi edellisen vuoden tasolla määrän lisäyksestä huolimatta. Sähköisen valvonnan käyttö kahdessa avolaitoksessa ja kahdessa vapauttamisyksikössä vähensi jonkin verran luvatta poistumisia.

Vuoden 2012 lopussa lakkautettiin Haminan vankila. Toimitilaverkostoselvitys valmistui. Toiminnan kehittämis- ja asiakastietojärjestelmähankkeen (ATJ) määrittelyvaihetta jatkettiin omana työnä ja ulkopuolisen konsultin tuella.

TAULUKKO 18. Rangaistusten täytäntöönpanon henkilöstömäärä ja kustannukset

	2010	2011	2012
Henkilöstömäärä, htv	2 961	2 895	2 832
Kustannukset, milj. euroa	238,8	238,6	246,0
Tulot, milj. euroa	17,1	17,1	17,2
Nettokustannukset, milj. euroa	221,7	221,6	228,9

Rikosseuraamuslaitoksen talouden sopeuttamistoimet aloitettiin vuosille 2012—2016 laaditun sopeuttamissuunnitelman mukaisesti. Toiminnan sopeuttaminen määräraha-kehäyksiin merkitsi 63 henkilötyövuoden vähennystä vuoteen 2011 nähden. Vähennyksistä huolimatta keskeiset tulostavoitteet saavutettiin.

3.5 Arjen oikeussuhteet

Tavoitteena oli turvata kansalaisten toiminnan ja valinnan vapaus ja siten lisätä yhteiskunnan, talouden ja kansalaisten toimeliaisuutta ja hyvinvointia.

Esitettiin uudistettavaksi osuuskuntalainsäädäntö (HE 185/2012 vp) kokonaisuudessaan siten, että osuuskuntamuodossa harjoitettava toiminta on järjestettävissä kaikkien osapuolten kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti, jolloin myös toiminnasta yhteiskunnalle tuleva hyöty on suurin. Sama tavoite on vireillä olevassa säätiölain uudistamishankkeessa.

Tavoitteena oli myös lainsäädännössä huolehtia heikomman osapuolen suojaamisesta, erityisesti kuluttajansuojassa ja perheoikeudessa.

Kuluttajien suojaa epäasiallisia perintätoimenpiteitä ja ylivelkaantumista vastaan parannettiin kohtuuttomien perintäkulujen kertymisen estävällä perintelain uudistuksella (HE 57/2012 vp) ja säätämällä pikaluotoille korkokatto (HE 78/2012 vp). Lisäksi on valmisteltu sääntelyä, jolla parannetaan kuluttajien asemaa erityisesti etämyynissä.

Valmisteltiin isyyslain uudistamista vastaamaan paremmin yhteiskunnassa ja sääntelyympäristössä tapahtuneita muutoksia.

3.6 Hallinnonalan henkisten voimavarojen hallinta ja kehittyminen

TAULUKKO 19. Oikeusministeriön hallinnonalan henkiset voimavarat

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 toteutuma	Muutos vuoteen 2011 verrattuna
Henkilöstön määrä, htv	9 507	9 362	9 311	-51
Naisten osuus, %	60,2	60,6	61,6	1,0 %-yksikköä
Määräaikaisen henkilöstön osuus, %	13,7	12,7	14,1	1,4 %-yksikköä
Henkilöstön keski-ikä, vuotta	47	47,7	47,0	-0,7
Yli 45-vuotiaiden osuus, %	62,1	63,2	62,2	-1,0 %-yksikköä
Koulutustasoindeksi, asteikko 1—8	5,1	5,1	5,1	–
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	10,8	10,7	10,1	-0,6

3.7 Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2012

Saamelaiskäräjät on kokouksessaan 21.3.2012 hyväksynyt seuraavan saamelaiskäräjälain (974/95) 7 §:n mukaisen kertomuksen annettavaksi valtioneuvostolle saamelaisia erityisesti koskevien asioiden kehityksestä v. 2012.

1 ERÄISTÄ AJANKOHTAISISTA HANKKEISTA JA TAPAHTUMISTA

1.1 Pohjoismainen saamelais sopimus

Vuonna 2011 käynnistettyjä pohjoismaista saamelais sopimusta koskevia neuvotteluja Suomen, Ruotsin ja Norjan välillä on jatkettu. Saamelaiskäräjillä on kolme jäsentä valtuuskunnassa.

1.2 ILO:n alkuperäiskansasopimuksen nro 169 ratifiointiesteiden poistaminen

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman tavoitteena on hallituskauden aikana ratifoida itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva kansainvälisen työjärjestön (ILO) yleissopimus 169. Kertomusvuonna oikeusministeriö on selvittänyt ILO 169 -sopimuksen ratifiointiedellytyksiä pyytämällä ministeriöiltä ja saamelaiskäräjiltä lausunnot sopimuksen ratifiointiedellytyksistä. Lausunnossaan 2.4.2012 saamelaiskäräjät näki, että sopimuksen ratifioinnille on hyvät edellytykset. Saamelaiskäräjät oli hallituksen iltakoulussa kuultavana 12.12.2012. Iltakoulussa valtioneuvosto vahvisti sitoutumisensa hallitusohjelman saamelaiskirjausten toteutumiseen. Sopimuksen ratifiointiesteiden poistaminen ei kuitenkaan edennyt kertomusvuonna.

1.3 Saamelaiskäräjistä annetun lain muuttaminen

Saamelaiskäräjät osallistuu oikeusministeriön lainsäädäntöhankkeeseen, jonka tehtävänä on selvittää saamelaiskäräjistä annetun lain muutostarpeet ja valmistella ehdotus lain tarkistamiseksi tarvittavilta osin. Tehtävä liittyy hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä kehitetään. Seitsemänjäseniseen työryhmään, jonka toimikausi on 15.8.2012—31.5.2013, on nimitetty kolme saamelaiskäräjien nimeämää jäsentä ja yksi pysyvä asiantuntija.

1.4 Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön strategiasta vuosille 2012—2020

Valtioneuvosto teki 20.12.2012 periaatepäätöksen Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön strategiasta vuosille 2012—2020. Strategia linjaa myös saamelaisten perinteisen tiedon kytkemisen luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen.

1.5 Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu Nils Muižnieksin vierailu Suomessa

Ihmisoikeusvaltuutettu Nils Muižnieksin tapasi Suomen vierailunsa (11.—13.6.2012) aikana valtion johtoa, eri ministeriöiden edustajia ja saamelaiskäräjien puheenjohtajan. Valtuutettu kehottaa vierailunsa pohjalta tekemässään raportissa 25.9.2012 (CommDH(2012)27) Suomea ratifioimaan Ilo 169 -sopimuksen alkuperäiskansojen oikeuksista. Raportissa lähdetään myös siitä, että Suomen tulee taata saamelaisten edustus Ilo-sopimuksen ratifiointiprosessissa ja että Suomen tulee selkiyttää saamelaisten oikeudet maahan ja veteen.

1.6 Kalastuslain kokonaisuudistus

Maa- ja metsätalousministeriössä valmistellaan kalastuslain kokonaisuudistusta. Saamelaiskäräjät on ministeriön työryhmämuistiota 2012:13 koskevassa lausunnossaan 20.6.2012 katsonut, että työryhmän esitys heikentää saamelaisten kulttuurisia oikeuksia kalastukseen.

1.7 Uuden kaivoslain ja uuden vesilain soveltaminen

Uuden kaivoslain (621/11) soveltaminen ja siinä määrätyn kaivosviranomaisen (Tukes) toiminta alkoi kertomusvuonna. Lain 38 §:n vaatimus asian selvittämisestä saamelaisten kotiseutualueella ei ole toteutunut lain edellyttämällä tavalla kertaakaan, lain edellyttämää yhteistyötä turvallisuus- ja kemikaaliviraston (Tukes) ja saamelaiskäräjien välillä ei ole ollut. Saamelaiskäräjät on esittänyt, että Tukes, saamelaiskäräjät ja kolttien kyläkous pitäisivät yhteisen kokouksen menettelytavoista, yhteistyöstä ja vaikutusten arviointien tekemisestä saamelaisten kotiseutualueelle kohdistuvien hakemuksien käsittelyn yhteydessä. Lupaviranomainen (Tukes) ei ole arvioinut kaivoslain 50 §:n mukaisesti luvan myöntämisen esteitä. Tukes on tehnyt lupapäätöksiä kuulematta saamelaiskäräjiä lain edellyttämällä tavalla. Saamelaisten perusoikeussuoja ei ole toteutunut kaivoslain toimeenpanossa. Koneellinen kullankaivu edellyttää ympäristönsuojelulain (86/2000) mukaista ympäristölupaa, laissa ei ole säädetty saamelaiskulttuurin heikentämiskiellosta. Ympäristönsuojelulaki vaikeuttaa saamelaisten peruslaillisten oikeuksien toteutumista ja lakia tulisi muuttaa.

Uusi vesilaki (587/11) tuli voimaan 1.1.2012. Lain 2 luvun 8 §:n mukaan saamelaisten kotiseutualueelle sijoittuva tai vaikutuksiltaan sinne ulottuva vesitaloushanke on toteutettava siten, että se ei vähäistä suuremmassa määrin heikennä saamelaisten mahdollisuuksia käyttää heille alkuperäiskansana kuuluvia oikeuksia ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan sekä harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan.

1.8 Kunnallishallinnon rakenne -työryhmän esitys

Saamelaiskäräjät antoi 1.4.2012 valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osastolle lausuntonsa Kunnallishallinnon rakenne -työryhmän selvityksestä (5a/2012). Saamelaiskäräjät totesi lausunnossaan mm., että kunnallishallinnon rakennetyöryhmän esityksessä ei ole huomioitu saamelaisten perusoikeuksia (kieli ja kulttuuri) eikä työryhmän esityksen vaikutuksia saamelaisten kielellisiin ja kulttuurisiin oikeuksiin.

1.9 Purkuhakemukset Korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Saamelaiskäräjien hallitus on 7.11.2012 hakenut purkua Korkeimmalta hallinto-oikeudelta (KHO) neljän KHO:n antaman päätöksen osalta koskien saamelaiskäräjävaalien vaaliluetteloon merkitsemistä. Purkua on haettu saamelaisten yleisen edun ja vaaliluettelon luotettavuuden turvaamisen vuoksi. Ks. myös oheinen käsinkirjoitettu liite.

2 SAAMELAISKÄRÄJIEN TOIMINNASTA

2.1 Saamelaiskäräjien avajaiset ja Saamelaiskulttuurikeskus Sajoksen käyttöönotto

Tasavallan presidentti Sauli Niinistö puolisoineen osallistui Inarissa saamelaiskäräjien vaalikauden avajaisiin sekä saamelaiskulttuurikeskus Sajoksen vihkiäisiin 3.4.2012. Sajos otettiin käyttöön 9.1.2012.

2.2 Saamelaiskäräjien viranomaisille osoitetut aloitteet, esitykset ja lausunnot

Saamelaiskäräjät on osallistunut lainsäädäntöhankkeisiin antamalla lakiesityksistä lausuntoja, ollut kuultavana eduskunnan valiokunnissa ja käynyt esityksistä saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia neuvotteluja. Saamelaiskäräjät antoi kertomusvuonna lausuntoja yhteensä 68 kpl, aloitteita ja esityksiä 9 kpl sekä muistioita ja kannanottoja 35 kpl, yhteensä 112 kpl. Saamelaiskäräjien tehokasta toimintaa ja vaikutusmahdollisuuksia heikentää resurssipula.

2.2 Avustukset saamenkielisen kulttuurin edistämiseen ja saamelaisjärjestöjen toimintaan

Saamelaiskäräjät jakoi avustuksina saamenkielisen kulttuurin edistämiseen ja saamelaisjärjestöjen toimintaan yhteensä 182 000 euroa sekä saamelaisen taiteen ja kulttuurin edistämiseen osoitetusta määrärahasta 30 000 euroa pohjoismaisten saamelaisjärjestöjen tukemiseen.

Määrärahasta myönnettiin toiminta- ja projektiavustuksia inarin-, koltan- ja pohjoissaamenkielillä toimiville saamelaisyhdistyksille, työskentelyapurahoja ja projektiavustuksia saamelaistaiteilijoille ja käsityöntekijöille sekä julkaisuavustuksia pohjoissaamenkielisen musiikin ja inarinsaamenkielisen lehden julkaisemiseksi. Määrärahalta on toteutettu monia saamen kieliä elvyttäviä projekteja v. 2012, esim. kaupunkisaamelaisnuoriin kohdistettua kielten ja kulttuurinelvytystä. Saamelaiskäräjät pitää huolestuttavana em. määrärahaan v. 2012 kohdistunutta 23 000 euron leikkausta, millä on kielteisiä vaikutuksia saamelaiskulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen sekä saamelaisten järjestötoiminnan toimintaedellytyksiin.

2.3 Saamenkieliset sosiaali- ja terveyspalvelut

Saamelaiskäräjien kautta maksettiin 600 000 euron määräinen avustus saamelaisten kotiseutualueen kunnille saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden turvaamiseksi. Saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteuttamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa on tärkeää, että määräraha hallinnoidaan saamelaiskäräjien kautta ja että avustuksen määrä vastaisi saamelaisten palvelunkäyttäjien tarvetta (1,4 milj. euroa). Järjestely on vielä epävarmalla perustalla, koska määrärahaa ei ole muutettu pysyväksi siirtomäärärahaksi, mikä vaikeuttaa saamenkielisten palvelujen pitkäjänteistä suunnittelua, vakituisen koulutetun henkilöstön saatavuutta sekä heikentää saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon kehittämistä.

Vuonna 2012 Saamelaiskäräjät sai 350 000 euroa inarin-, koltan- ja pohjoissaamen kulttuuri- ja kielipesätoiminnan turvaamiseen ja 150 000 euroa saamelaislasten ja -nuorten muuhun kieltä elvyttävään toimintaan saamelaisten kotiseutualueella. Rahoitus myönnettiin kunnille ja palveluntuottajille. Saamelaisten kielipesätoiminnan turvaamiseksi koko maassa tarvittaisiin vähintään 1,6 milj. euron siirtomääräraha.

2.4 Saamelaisnuorten toiminta

Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto on jakanut saamelaisia koskevaa tietoa nuorille mm. Skábmagovat-alkuperäiskansojen elokuvafestivaalissa ja Ijahis Idja -alkuperäiskansojen musiikkifestivaalissa. Nuorisoneuvosto osallistui UNPFII:n jäsenen Eva Biaudet'n tekemään tutkimukseen Pohjoismaiden alkuperäiskansojen nuorista ja niiden oikeudesta osallistua päätöksentekoprosessiin. Nuorisoneuvosto ja Suomen saamelaisnuoret ry järjestivät New Yorkissa 7.—18.5. pidetyssä YK:n alkuperäiskansojen pysyvän foorumin (UNPFII) yhteydessä sivutapahtuman Engaging and Empowering Indigenous Youth 8.5.2012. Nuorisoneuvosto järjesti 10.10. Saamelaisnuoret Suomessa -seminaarin Helsingissä, Eduskunnan Pikku Parlamentti -salissa. Lisäksi nuorisoneuvosto järjesti 11.10. Sápmi Show -katutapahtuman Helsingin Narinkkatorilla jakaakseen tietoa saamelaisista.

3 SAAMELAISTEN PERUSOIKEUKSIEN JA IHMISOIKEUKSIEN TOTEUTUMINEN

3.1 Saamelaisten oikeudellisesta asemasta

Perustuslain (PeL) 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään saamen kielilailla (1086/03). PeL 121 §:n 4 momentin mukaan saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. PeL 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Saamelaisten perustuslaissa turvattun oikeudellisen aseman suhteen ei v. 2012 tapahtunut merkittävää edistymistä.

Vapaaehtoiset Akwé: Kon -ohjeet on hyväksytty biodiversiteettisopimuksen (SopS 78/1994) seitsemännessä osapuolikokouksessa, ja ohjeet ovat osa biodiversiteettisopimuksen toimeenpanoa. Sopimus velvoittaa sopimusosapuolia suojelemaan alkuperäiskansojen luonnon monimuotoisuuteen liittyvää perinteistä tietoa, innovaatioita ja käytänteitä. Suomessa Akwé: Kon -ohjeet on tarkoitettu sovellettavaksi saamelaisten kotiseutualueella toteuttavien sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Ohjeita on testattu Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa. Ohjeiden soveltamista valmistellut saamelaiskäräjien nimeämä työryhmä sai työnsä päätökseen ja esitys Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmaksi lähetettiin kertomusvuonna ympäristöministeriön vahvistettavaksi.

3.2 Saamelaisten kielelliset oikeudet ja saamen kielten tilanne

Saamelaisille perustuslaissa turvatut kielelliset oikeudet jäävät suurelta osin toteutumatta. Kaikki Suomessa puhutut saamen kielet ovat häviämisuhan alla, mutta heikoimmassa asemassa ovat koltan- ja inarinsaame. Saamelaisten kotiseutualueella myös pohjoissaamen tilanne on huolestuttava erityisesti Enontekiön ja Sodankylän kunnissa, joissa tarvitaan tehokkaita toimenpiteitä kielen säilymisen turvaamiseksi ja sen elvyttämiseksi. Kielellisten oikeuksien toteutumisessa alueellisesti heikossa asemassa ovat saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuvat saamelaiset.

Saamelaisten kielelliset oikeudet ja hyvän hallinnon periaatteet edellyttävät sitä, että saamelaisten kotiseutualueen kuntien ja valtion viranomaisissa työskentelee saamenkielentaitoista henkilöstöä. Saamenkieliset palvelut toteutuvat sattumanvaraisesti ja viranomaisien saamenkieliset palvelut toteutuvat pitkälti asiakirjakäännöksien ja tulkkauksen avulla, vaikka saamen kielilain tarkoituksena on tehdä saamenkielisestä asioimisesta luonnollista ja ettei saamenkielisen palvelun saamiseen tarvitse erikseen vedota.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan yksi vaihtoehto saamenkielisen ammattihenkilöstön saamiseksi kuntien palvelukseen ja sen työssä olevan henkilöstön saamen kielen opiskelun motivoimiseksi on kuntien maksaman kielilisän merkittävä korottaminen siten, että saamen kielen osaamisesta on taloudellista hyötyä. Lisäksi Saamelaiskäräjät on esittänyt saamen kielilain 31 §:n tarkoitetun määrärahan korottamista vastaamaan todellisia tarpeita.

Suomessa on valmisteilla Saamen kielten elvyttämisohjelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman työryhmän toimenpide-esitykset saamen kielten elvyttämiseksi ovat valmistuneet, ja saamelaiskäräjät kannattaa toimenpideohjelman kiireellistä täytäntöönpanoa siihen tehtyine tarkennuksin ja lisäyksin. Kielenelvyttämisohjelman toimenpiteissä keskeisiä toimia ovat varhaiskasvatus, opetus-, sosiaali- ja terveystalvet, kulttuuri ja media sekä elinkeinopolitiikka. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan kielenelvyttämisen kannalta on ratkaisevaa se, että luonnolliset saamen kielen käyttöympäristöt säilyvät ja saamen kielen käyttö ja saamenkieliset palvelut lisääntyvät. Saamelaiskäräjät on huolissaan siitä, että elvyttämisohjelma on viivästynyt eikä sille ole osoitettu resursseja valtion talousarviossa vuodelle 2013.

Saamelaiskäräjät pyrkii kehittämään pohjoissaamen yhteistä terminologiaa. Yhtenäisen terminologian kehittäminen on tärkeää, jotta saamen kieli säilyisi yhtenäisenä ja oppimateriaaleja voitaisiin käyttää enemmän myös naapurimaissa. Saamelaiskäräjät on pyytänyt lisäresursseja terminologiatyön ja inarin- ja koltansaamenkielisen materiaalityön tehostamiseen.

3.3 Saamelaisopetus

Saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen kokonaisoppilasmäärä perusopetuksessa ja lukiossa on lisääntynyt edellisestä lukuvuodesta 27 oppilaalla. Lisäys koskee saamelaisen kotiseutualueen kunnissa annettavaa saamenkielistä opetusta (+19) ja saamen kielten aineopetusta (+13). Sen sijaan saamelaisten kotiseutualueen kuntien ulkopuolella saamen kielen opetuksen oppilasmäärä, joka on muutenkin huomattavan pieni, on laskenut edelleen (-5, ollen 39).

Saamelaiskäräjien esitykset saamelaisopetuksen suunnitelmallisesta ja koko maata koskevasta kehittämisestä sekä kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon toteuttamisesta koulutuksen alueella eivät ole edenneet toivotulla tavalla opetus- ja kulttuuriministeriössä. Saamenkielistä opetusta annetaan edelleen (2012—2013) ainoastaan saamelaisten kotiseutualueella ja opetuksen piirissä on yhteensä 170 (+16) perusopetuksen oppilasta ja 3 lukion opiskelijaa (+3). Saamen kielen aineopetusta annetaan yhteensä 379 perusopetuksen ja lukion oppilaalle. Inarinsaamen kielen ja -kielisen opetuksen oppilasmäärä on kasvanut hieman (+2), samoin koltansaamen kielen ja -kielisen oppilasmäärä on kasvanut (+3). Pohjoissaamenkielisen opetuksen oppilasmäärä on kasvanut eniten (+21), kielen aineopetusta saavien määrän pysyessä edellisvuoden tasolla (+1). Yhteensä saamen kielen tai saamenkielistä opetusta koko maassa saa 552 perusopetuksen oppilasta ja lukio-opiskelijaa. Opetuksen ulkopuolelle jää edelleen vähintään 50 % saamelaislapsista ja -nuorista.

Saamelaiskäräjille osoitettiin yhteensä 290 000 euroa valtionavustuksena saamenkielisen oppimateriaalin valmistamiseen. Erityisesti inarinsaamenkielinen oppimateriaalityö on tehostunut. Valtionavustuksella rahoitettiin noin 40 hanketta, joista vuoden aikana valmistui yhdeksän uutta pohjoissaamenkielistä ja viisi uutta inarinsaamenkielistä oppimateriaalia. Lisäksi otettiin seitsemän uudistettua painosta pohjoissaamenkielisistä ja yksi uudistettu painos inarinsaamenkielisestä teoksesta. Suurin oppimateriaalipula koskee koltan- ja inarinsaamen kieliä, lukio- ja ammatillista koulutusta sekä aikuiskoulutusta.

Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä pikaisia toimenpiteitä kielipesätoiminnan ja saamen kielen opetuksen mahdollistamiseksi koko maassa. Saamen kielen opetus tulee saattaa pysyväksi osaksi jokaisen saamelaisoppilaan normaalia koulutyötä. Saamen kielten kielienelvyttämisen kannalta avainasemassa ovat saamenkielinen varhaiskasvatus ja opetuksen kehittäminen.

Puheenjohtaja

Klemetti Näkkäljärvi

Lakimiessihteeri

Aimo Guttorm

Liitettäväksi pöytäkirjaan

1.8 Purkuhakemukset korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Hallitus on hakenut purkua KHO:lta neljän KHON antaman päätöksen osalta koskien vaaliluetteloon merkitsemistä. Purkua on haettu hallituksen päätöksellä.

Saamelaiskäräjien jäsenenä en pidä menettelyä saamelaisten yleisen edun ja vaaliluettelon luotettavuuden turvaamisena. Saamelaiskäräjien ei olisi tullut käydä oikeutta (hakea purkua) omia kansalaisiaan vastaan ja asia olisi tullut tuoda saamelaiskäräjien kokoukseen. Eettisesti menettely on ollut saamelaisten asemaa heikentävä.

Bryssel 21.3.2013

Anu Avaskari

4 Sisäasiainministeriö

Ministerin katsaus hallinnonalan toimintaan ja toimintaympäristöön

Sisäasiainministeriön hallinnonalan eri sektorit saavuttivat keskeisiltä osin niille vuodelle 2012 asetetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet sekä toiminnalliset tulostavoitteet joko kokonaan tai erillisten osatavoitteiden osalta. Tulosta voidaan pitää hyvänä, koska hallinnonala elää tällä hetkellä kokonaisuudessaan hyvin voimakasta murrosvaihetta. Toimintaympäristössä nopealla syklillä tapahtuvat muutokset sekä taloudelliset reunaehdot ja näistä seuranneet hallinnonalan eri toimijoiden palvelukyvyyn sekä tuloksellisuuden myös tulevaisuudessa turvaavat rakenteelliset uudistukset ovat sävyttäneet vuotta 2012 sisäasiainministeriön hallinnonalalla.

Poliisin osalta tämä on tarkoittanut toiminnan kokonaisvaltaista kehittämistä ja toiminnan rationalisointitoimenpiteitä, joilla on osaltaan varauduttu tulos- ja resurssiohjauksessa poliisin aleneviin toimintamenokehyksiin. Hallintorakennemuutoksen (PORA) kolmas vaihe on ollut kiivaimmillaan ja tämä työ jatkuu edelleen. Käytännössä uudistukset tarkoittavat mm. sitä, että poliisien määrä pidetään mahdollisimman korkeana (aiempi poliisien määrä säilyy), liikenneturvallisuustyö turvataan ja poliisin palvelut eivät karkaa ihmisten ulottumattomiin.

Toimintaympäristön muutoksiin ja niukkeneviin resurssihin liittyen myös Rajavartiolaitos on valmistellut omaa sopeuttamisohjelmaansa. Supistuvat määrärahat ja kustannusten nousu ovat johtaneet siihen, että Rajavartiolaitos joutuu toimeenpanemaan laajan sopeuttamisohjelman vuosien 2013—2017 aikana. Tämän ohjelman seurauksena toiminta keskittyy aiempaa selvemmin Suomen rajaturvallisuuden ydinalueille kaakkoiselle ulkorajalle ja Suomenlahdelle kuitenkin niin, että nykytasoinen ulkorajaliikenteen turvallisuus ja sujuvuus turvataan, kaakkoinen maastoraja valvotaan kattavasti ja varmasti, luotettava meripelastusjärjestelmä ylläpidetään, rajat ylittävään rikollisuuteen puututaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen velvoitteet hoidetaan.

Rajavartiolaitoksen valvontavastuulla olevilla EU:n ulkorajan rajanylityspaikoilla henkilöiden kokonaisliikennemäärä oli 16,5 miljoonaa, mikä on noin 1,8 miljoonaa rajanylitystä enemmän kuin v. 2011. Itärajan osuus tästä oli 12,0 miljoonaa matkustajaa. Rajaliikenteen kasvuun ei kyetä enää vastaamaan. Näköpiirissä olevan kehityksen myötä rajaliikenteen pitäminen sujuvana ja turvallisena edellyttää liikenneväylien ja rajainfrastruktuurin uudistamista sekä rajaviranomaisten voimavarojen vahventamista.

Vuonna 2011 käynnistetty Häätäkeskusuudistuksen toteutus jatkui myös v. 2012 Itä- ja Kaakkois-Suomen alueella, jossa aiemmin toimineet Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Kaakkois-Suomen häätäkeskuksen toiminnot yhdistettiin uuteen Kuopion häätäkeskukseen. Tämän lisäksi Itä- ja Keski-Uudenmaan sekä Helsingin häätäkeskukset yhdistivät häätäpuhelujononsa kesällä 2012. Häätäkeskusuudistuksen myötä Häätäkeskuslaitos tehostaa toiminnallaan auttamisen ketjua ja sille voidaan varmistaa riittävät resurssit tästä tehtävästä menestyksellisesti suoriutumiseen.

Suomen maahanmuuttostrategiaa valmisteltiin sisäasiainministeriön johdolla Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -hankkeessa. Kyseessä on yksi hallitusohjelman kärkihankkeista, jonka tavoitteissa painotetaan Suomen talouskasvuun, työllisyyteen ja kilpailukykyyn liittyviä kysymyksiä.

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen sisäisen turvallisuuden ohjelmasta kesällä 2012. Sisäasiainministeriön hallinnonalan virastoista Pelastusopisto ja Maahanmuuttovirasto ottivat käyttöönsä talous- ja henkilöstöhallinnon perustietojärjestelmän (KIEKU). Seuraavat käyttöönotot ovat huhtikuussa 2013, kun sisäasiainministeriö, Häätäkeskuslaitos ja Hallinnon tietotekniikkakeskus ottavat järjestelmän käyttöönsä.

Hyvä johtaminen ja henkilöstön osallistumismahdollisuuksien varmistaminen ovat olleet ja tulevat jatkossakin olemaan keskeinen osa hallinnonalan toimintaa ja toimintaan liittyviä rakenteellisia uudistuksia.

Päivi Räsänen
Sisäasiainministeri

4.1 Sisäasiainministeriön tuloksellisuuskatsaus

TAULUKKO 20. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus -yhteenveto

Kokonaisuus	Arvosana
Hallinnonalan kokonaisarvio	Hyvä
Poliisitoimi	Hyvä
Rajavartiolaitos	Erinomainen
Pelastustoimi	Hyvä
Hätäkeskustoiminta	Erinomainen
Maahanmuuttohallinto	Tyydyttävä
Muut kokonaisuudet yhdessä	Hyvä

Sisäasiainministeriön hallinnonalalle asetettiin talousarviossa yhteiskunnalliseksi vaikuttavuustavoitteeksi se, että poliisitoimi, pelastustoimi ja Rajavartiolaitos osallistuvat omalta osaltaan kansallisen kilpailukyvyyn kannalta tärkeän sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseen, jonka tavoitteena on, että Suomi on Euroopan turvallisin maa. Lisäksi tavoitteena oli varmistaa, että maahanmuuttopolitiikassa toteutuvat perus- ja ihmisoikeudet, hallinto on toimivaa ja oikeusvarmaa sekä noudattaa hyvän hallinnon periaatteita.

Sisäisen turvallisuuden keskeiset tavoitteet vahvistettiin hallinnonalan strategiassa vuosille 2012—2015 ja hallitusohjelman mukaisesti valmistellussa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa. Hallinnonalan kokonaisarvio perustuu strategiasta tehtyyn toteuma-arvioon.

TAULUKKO 21. Kokonaisindeksi¹

Indikaattorit	2011	2012
Liikenneturvallisuusindeksin arvo	100	112,6
Henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten selvittäminen	100	103,8
Rajaturvallisuuden ylläpitäminen	100	100,0
Merellisen turvallisuuden lisääminen	100	100,0
Hätäpuheluun vastataan 10 s kuluessa	100	101,1
Palokuolemien määrä	100	98,9
Toimintavalmiusaika A-luokan tehtävissä, poliisi	100	109,8
Kiireellisten tehtävien keskimääräinen toimintavalmiusaika, pelastus	100	100,6
Työntekijän oleskeluluvan käsittelyaika	100	79,6
Talousrikollisuus, poliisin haltuun saama omaisuus	100	113,4
Järjestäytynyt rikollisuus, kirjatut rikosilmoitukset	100	140,0
Yhteensä	100,0	105,4

¹ Kyseiset indikaattorit (ja niiden indeksit) on koottu nyt yhteen ensimmäisen kerran osana SM:n hallinnonalan konsernistrategian seuranta. Tässä muodossa tiedot ovat ensimmäistä kertaa, jonka johdosta aikaisempaa toteumaa ei ole esitetty. Kaikilla osa-alueilla on sama arvopaino. Osa indikaattoreista perustuu numeeriseen toteumaan (sekuntia, minuuttia, vuorokautta, euroa tms. ja osa on indeksi itsekin).

Hallinnonalan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden kokonaisindeksi on kehittynyt strategian hyväksymisen jälkeen myönteisesti ja mittarin voidaan tulkita antavan kohtuullisen hyvän kokonaiskuvan hallinnonalan toiminnan tuloksellisuudesta tältä osin. Lisäksi merkille pantavaa on se, että hallinnonalalla ei aikaisemmin ole ollut käytössä vastaavaa kokonaisarviointia. Tämä kokonaisarviointi täydentyy vielä keväällä tilinpäätöskannanottojen yhteydessä tehtävän laadullisen arvioinnin myötä.

4.2 Poliisitoimi

Poliisitoimen osalta yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoiteasetannassa painotettiin rikosten, järjestyshäiriöiden ja onnettomuuksien ennaltaehkäisemistä ja vähentämistä, harmaan talouden torjuntaa sekä poliisin toimintavalmiuden ja palvelukyvyn turvaamista ja parantamista. Lisäksi poliisitoimen tavoitteena oli edistää osaltaan myönteistä turvallisuusajattelua sekä kansalaisten turvallista elinympäristöä.

Poliisitoimi saavutti sille asetetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet sekä toiminnalliset tulostavoitteet hyvin. Merkille pantavaa on myös se, että poliisin nykyinen toimintakyky pyritään turvaamaan poliisin hallintorakenteen uudistamista koskevalla hankkeella.

Poliisitoimelle asetetuissa pidemmän aikavälin strategisissa tavoitteissa sekä talousarviovuoden 2012 toiminnallisissa tulostavoitteissa on siis edetty myönteiseen suuntaan. Poliisin osalta keskeisinä havaintoina voidaan nostaa esille mm. rikoslakirikosten määrän lasku edellisestä vuodesta lähes kahdeksalla prosentilla (525 725:stä 484 411:ään) ja katuruuhkuusindeksin parantuminen 78,7:stä 85,8:aan.

Poliisi on panostanut ennalta estävään toimintaan ja käytännössä tämä näkyy muun muassa hälytystehtävien määrän laskuna, yleisten paikkojen häiriökäyttäytymisen vähenemisenä sekä lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan merkittävänä vähentymisenä.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Perheväkivaltaan liittyvät hälytystehtävät ovat aikaisempaan verrattuna lähes 10 prosentin kasvussa. Sen sijaan törkeät liikenteen vaarantamiset ja rattijuopumukset ovat vähentyneet, mikä heijastuu osaltaan myönteisenä kehityksenä liikennekuolemien osalta (vrt. kokonaisindeksi).

Toiminnallisen tuloksellisuuden osalta voidaan lisäksi nostaa esille seuraavat havainnot:

- ulkomaalaisvalvontaan käytetty työmäärä on laskussa
- henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten selvitystaso on hieman parantunut
- talousrikosohjelma ei ole toteutunut suunnitellulla tavalla
- poliisin tietoon tulleiden törkeiden huumausainerikosten määrä on laskussa
- passien, henkilökorttien ja ulkomaalaislupien määrä on kasvussa – sen sijaan ajo- ja aselupien määrät ovat laskussa
- hälytystehtävien hoitamiseen käytettävä henkilötyövuosimäärä on noussut

Rikoslakirikosten (pl. liikenne rikokset) selvitysaste on kohonnut 49,7 prosentista 50,4 prosenttiin, mutta keskimääräinen tutkinta-aika on pidentynyt 86:sta 95 vuorokauteen.

Vakavat väkivaltarikokset ovat vähentyneet. Myös väkivaltarikosten kokonaismäärä on vähentynyt kymmenellä prosentilla ja yleisillä paikoilla tapahtuneiden väkivaltarikosten määrä on laskenut.

Järjestäytyneiden rikollisryhmien määrä pysyi v. 2012 vuoden 2011 tasolla, mutta kahteen kategoriaan jaettavista ryhmistä EU-ryhmien määrä nousi yhdeksällä ja muiden ryhmien määrä vastaavasti laski saman verran. Järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenten määrä oli vuoden 2012 lopussa yhteensä 966. Jäsenten määrä on edelleen noussut vuodesta 2011, jolloin se oli 922. Tunnusluvut sisältävät vain niin sanotut varmana pidettävät jäsenet.

Kansallisen terrorismin torjunnan strategian 14 toimenpiteestä on toteutettu 12.

Poliisille ilmoitettujen talousrikosten määrä on hieman lisääntynyt (3 %) ja päätettyjen talousrikosten keskimääräinen tutkinta-aika on pysynyt vuoden 2011 tasolla, 310 vuorokaudessa.

4.3 Rajaturvallisuus ja merelliset turvallisuustehtävät

Rajavartiolaitoksen yhteiskunnallisina vaikuttavuustavoitteina oli ylläpitää rajaturvallisuutta, varmistaa sujuva rajaliikenne, tuoda viranomaisapua rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille, lisätä merellistä turvallisuutta ja osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen. Nämä vaikuttavuustavoitteet tuli tuottaa kustannustehokkaasti maalla, merellä ja ilmassa vaikeissakin luonnonoloissa myös yhteiskunnan kaikissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Rajavartiolaitos paransi yhteiskunnallista vaikuttavuuttaan v. 2012. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kokonaistunnusluku nousi parantuneen kustannusvaikuttavuuden vuoksi. Rajavartiolaitos tuotti suhteellisesti enemmän suoritteita kuin mitä kustannukset nousivat. Myös vaikuttavuuden tunnusluku nousi hiukan.

TAULUKKO 22. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

	2010	Toteuma 2011	Tavoite 2012	Toteuma 2012
Yhteiskunnallinen vaikuttavuus, indeksi	103	104	107	106
Vaikuttavuus, indeksi	98	95	98	96
Kustannusvaikuttavuus, indeksi	108	113	116	116

Toiminnallinen tuloksellisuus

Rajavartiolaitos on pystynyt rajojen valvonnalla tehokkaasti ennaltaehkäisemään laitonta maahantuloa. Rajojen valvonnan tehtävät on hoidettu pienemmin voimavaroin kuin v. 2011. Tehostuneet partiokäytännöt ovat nostaneet tarkastusten määrää vuodesta 2011. Teknisen valvonnan kattavuus on parantunut, vaikka valvonnan tuntimäärä on laskenut. Merialueella vanhentunutta kalustoa on korvattu lukumääräisesti vähemmillä laitteilla, joiden kattavuus on kuitenkin aikaisempaa parempi. Tämä selittää tuntimäärän laskun ja samanaikaisen valvonnan kattavuuden parantumisen.

Rajavartiolaitos on järjestänyt rajojen valvonnan kustannustehokkaasti. Rajojen valvontaan kohdentunut työpanos laski 74 henkilötyövuodella. Tuottavuus ja taloudellisuus parani selvästi vuodesta 2011. Vaikka valvonnan kattavuus laski jonkin verran, oli lasku vähäisempää, kuin käytetyn työpanoksen ja kustannuksien lasku. Tästä syystä yhdellä henkilötyövuodella saatiin aikaan enemmän valvontaa kuin v. 2011. Samalla tavalla yhdellä eurolla tuotettiin enemmän valvontaa kuin v. 2011.

Myös rajatarkastukset on järjestetty tehokkaasti. Tuottavuus parani vuodesta 2011. Painotettujen suoritteiden määrä kasvoi selvästi enemmän kuin tarkastustoimintaan kohdennettujen henkilötyövuosien määrä.

Rikostorjunnan osalta toiminnan laadun ja palvelukyvyn kokonaistunnusluku pysyi vuoden 2011 tasolla. Rikoslakirikosten selvitysprosentti nousi ja tavoiteajassa selvitettyjen rikosten määrä kasvoi. Myös rikoslakirikosten selvitystaso oli nousussa.

Meripelastustoiminnan kehittämisen painopiste oli suuronnettomuuksissa. Keskeisiä kehittämiskohteita olivat poikkihallinnollisen monialaisiin merionnettomuuksiin varautumisen suunnittelu, pelastustoimen ja Rajavartiolaitoksen yhteistyön kehittäminen sekä onnettomuustilanteissa käytettävien ilma-alusten toimintamenetelmien tehostaminen.

Rajavartiolaitoksen sotilaalliselle maanpuolustukselle ja kriisivalmiudelle asetetut tavoitteet on pääosin saavutettu.

4.4 Pelastustoimi

Pelastustoimen keskeisenä yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena vuoden 2012 talousarviossa oli vähentää onnettomuuksia, erityisesti tulipaloja ja palokuolemia. Onnettomuuksien tapahtuessa pelastustoimen tehtävänä on antaa nopeaa ja tehokasta apua sekä pyrkiä pienentämään onnettomuuksista aiheutuneita vahinkoja.

Tulipalojen (pl. maastopalot) määrälle asetettu enimmäismäärätavoite alitettiin ja tulipalojen määrä aleni edellisestä vuodesta noin 1,8 prosentilla. Sen sijaan rakennuspalojen määrälle asetettu enimmäistavoitemäärä ylitettiin vaikkakin rakennuspalojen määrä väheni runsaalla 100 kappaleella edellisestä vuodesta.

Palokuolemien määrä v. 2012 oli Suomen Pelastusalan Keskusliiton ennakkotietojen mukaan 80. Palokuolemat sattuivat valtaosaltaan asunnoissa. Suomessa asumisen paloturvallisuutta on pyritty viime vuosina parantamaan kieltämällä muiden kuin itsestään sammuvien savukkeiden myynti ja asentamalla uusiin taloihin sähköverkkoon kytketyt palovaroitinlaitteet. Palvelutalojen ja hoitolaitosten varustamista automaattisilla sammutuslaitteistoilla on edistetty, mutta tavallisessa asumisessa sprinklaus on vielä harvinaista.

Kansalaisten käsityksiä ja tietoja pelastustoimesta selvitetään sisäasiainministeriön joka kolmas vuosi teettämällä tutkimuksella. Seuraavan kerran tutkimus tehdään v. 2014.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Pelastuslaitosten toiminnan rahoitusvastuu on kunnilla. Pelastustoiminnalle ei ole vielä asetettu toiminnan tuottavuutta ja taloudellisuutta kuvaavia tunnuslukuja, sillä pelastuslaitosten taloushallinnon järjestelmät eivät kaikilta osin mahdollista kustannusten erittelyä.

Pelastustoimi jatkoi v. 2012 yhteistyössä muiden vastuuviranomaisten kanssa asumisen paloturvallisuuden toimenpideohjelman toteuttamista. Toimenpideohjelmassa on selvitetty mm. hoitolaitosten ja erityisryhmien asumisyksiköiden paloturvallisuutta ja jatkettu palokuolemien ehkäisykeinojen tehokkuuden arviointihankkeen työtä.

Pelastuslaitoksen valvontatehtävän toteuttamiseksi kaikki pelastuslaitokset ovat laatineet pelastuslain edellyttämät vuosittain päivitettävät valvontasuunnitelmat, joissa määritetään suoritettavat palotarkastukset ja muut valvontatoimenpiteet.

Pelastuslaitosten hälytysluonteisten tehtävien määrä v. 2012 laski noin 12 % (noin 13 500 kpl) edelliseen vuoteen verrattuna. Pelastuslaitosten ensivastetehtävien määrä laski edelliseen vuoteen verrattuna noin 6,5 %. Tämä aiheutui ensihoitopalveluja koskevan lainsäädännön muutoksesta, sillä pelastustoimen lisäksi ensivastepalveluja tuottavia organisaatioita on tullut lisää. Maastopalojen määrän vähenemiseen vaikutti merkittävästi kesän 2012 sääolosuhteet. Sateisen kesän aikana maastopaloja oli selvästi vähemmän kuin edellisvuosina.

Pelastustoimella on yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategian mukaisesti uhka-arvio pelastustoimen valtakunnallista koordinaatiota edellyttäviä erityistilanteita varten.

Sisäasiainministeriö antoi v. 2012 uuden pelastustoimen toimintavalmiuden suunniteluohjeen, jolla korvattiin aiempi toimintavalmiusohje.

Pelastustoimi kykenee antamaan kansainvälistä apua suuronnettomuustilanteissa. Suomen kansallista pelastuspalveluvalmiutta kehitettiin vastaamaan EU:n ja YK:n vaatimuksia.

Pelastusopisto toteutti lakisääteistä tehtävänsä antamalla pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan ammatillista peruskoulutusta sekä pelastustoimen päällystön ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta yhteistyössä Savonia-ammattikorkeakoulun kanssa. Pelastusopisto huolehtii omalta osaltaan pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnasta ja tutkimustoiminnan koordinoinnista. Pelastusalan koulutuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan järjestämismahdollisuuksia koskeva sisäasiainministeriön selvitys valmistui suunnitelman mukaisesti. Selvityksen johdosta tehtävien jatkotoimenpiteiden suunnittelu käynnistettiin ministeriössä.

Hätäkeskustoiminta

Hätäkeskustoiminnalle asetettiin vuoden 2012 talousarviossa yhteiskunnallinen vaikuttavuustavoite, jonka mukaan Suomessa on v. 2015 yhtenäinen, verkottunut ja luotettava valtakunnallinen Hätäkeskuslaitos, joka ensimmäisenä lenkinä vastaa avun tarpeeseen viipymättä ja ammattitaitoisesti. Tavoitteen edellyttämät keskeiset päätökset mm. hätäkeskustoiminnan strategiasta, aluejaosta ja hätäkeskusten sijainnista on tehty. Hätäkeskuslaitoksen rakenneuudistus ja hätäkeskustietojärjestelmän kehittäminen etenevät.

Hätäkeskuksen vastausnopeus hätäpuheluihin kuvaa resursoinnin onnistumista. Tämän tunnusluvun laskennassa jaettavana käytetään tavoiteajassa (10 ja 30 s.) vastattujen hätäpuhelujen määrää. Jakajana on järjestelmään kytkeytyneiden hätäpuhelujen määrä, poisluetuna ne, joissa soittaja on luopunut alle 10 sekunnissa. Kaikista hätäpuheluista 10 sekunnin vastausaikaan päästiin 92 prosentissa puheluista. 30 sekunnissa vastattiin 97 prosenttiin hätäpuheluista. Kummassakin tunnusluvussa tulos on parantunut edellisestä vuodesta ja ylittää määritellyn tavoitetason.

Taloustutkimus Oy toteutti asiakastytyväisyyttä mittaavan kyselytutkimuksen, jossa haastateltiin yhteensä 1 505 henkilöä 12.—20.12.2012. Asiakastytyväisyyskyselyn tulos 4,42 ylitti tavoitteen (4,40) ja parani edellisvuodesta (4,22). Palveluun ollaan edellisvuosien tapaan erittäin tyytyväisiä, ja kaikkien osatekijöiden tulokset ovat selvästi parempia kuin v. 2011. Alueellisesti tarkasteltuna voidaan todeta, että kaikkien hätäkeskusten asiakastytyväisyys on hyvällä tasolla.

Vuoden 2012 aikana hätäkeskuksissa vastaanotettiin yhteensä 4 137 000 ilmoitusta, joista hätäpuheluja oli 3 021 000. Ilmoitusten kokonaismäärä pieneni edellisvuodesta noin 3 %.

Hätäkeskuksiin kuulumattomien puheluiden määrä pysyi edellisvuoden tasolla, mutta asiattomien tai ilkeiltäisten puheluiden osuus pieneni. Hätäkeskuksille kuulumattomien puheluiden osuus kaikista hätäpuheluista v. 2012 oli edelleen noin kolmannes.

Vastaanotetuista ilmoituksista noin 1 650 000 johti tehtävän välittämiseen eteenpäin. Välitettyjen tehtävien määrä on laskenut edellisvuoden tasosta noin 1 %.

4.5 Turvallisuusviranomaisten viestintäverkot

Vuoden 2012 talousarviossa momentille 26.30.43 (Turvallisuusviranomaisten viestintäverkot) myönnettiin 8,1 milj. euroa (sis. alv). Momentilta myönnettiin viranomaisradioverkon hinta- ja alijäämatukea Suomen Erillisverkot Oy:lle yhteensä 8,1 milj. euroa (sis. alv). Momentilta myönnetyn rahoituksen tavoitteena on turvata viranomaisradioverkon toiminta. Verkon käyttökustannukset sopeutetaan käyttäjämaksuista ja tuesta tulevaan rahoitukseen.

VIRVE-verkon käyttötalous on pyritty vakauttamaan niin, että verkon tuotot ja kustannukset ovat tasapainossa. Vuoden 2012 lopussa VIRVEN liittymämäärä oli 32 600 kappaletta. Tämä oli noin 200 kappaletta edellistä vuotta enemmän. VIRVE-verkon palveluiden tuotannon kustannustehokkuus on säilynyt entisellään. VIRVE-verkon kus-

tannukset eivät muuttuneet vuoden aikana ja liikennemäärät pysyivät lähes entisellään. Verkossa välitettiin vuoden 2012 aikana keskimäärin 1,05 miljoonaa ryhmäpuhelua sekä noin 32 miljoonaa lyhytsanomaviestiä viikossa. VIRVE-liikenteen tuotantokustannukset olivat alle 1,4 senttiä / lyhytsanomaviesti tai puheluminuutti.

VIRVE-verkon viisivuotinen kehittämisohjelma vuosille 2008—2012 jatkui suunnitellusti. Tavoitteena on varmistaa verkon palvelukyky, ajanmukaisuus ja käytettävyys kattavasti eri turvallisuustilanteissa.

4.6 Maahanmuuttohallinto

Maahanmuuttohallinnon yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena on toteuttaa aktiivista ja vastuullista maahanmuuttopolitiikkaa lainsäädäntöä tarpeen mukaan uudistamalla ottaen huomioon työvoiman tarve, maahanmuuttajien moninaiset lähtökohdat ja tarpeet sekä kansainväliset velvoitteet.

Maahanmuutto-osaston johdolla valmisteltiin työryhmän ehdotus Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiaksi. Työryhmä ehdottaa Suomen maahanmuuttopolitiikalle seuraavia suuntaviivoja: Suomi on turvallisesti avoin, jokainen löytää paikkansa ja moninaisuus on arkea. Strategiaa valmisteltiin laajapohjaisesti ja työryhmään osallistui lähes 40 eri tahon edustajaa. Strategian valmisteluprosessia on pidetty toimijoiden taholta hyvänä, koska se avasi laajapohjaisen maahanmuuttoasioiden asiantuntijoiden keskustelufoorumin, mikä on strategian valmistelun ohessa lisännyt maahanmuuttoasioiden vaikuttavuutta.

Maahanmuuttohallinnolle on asetettu keskeisten maahanmuutto- sekä kansalaisuus-hakemusten käsittelyajoille tavoiteajat (kokonaiskäsittelyaika; kaikki hakemuskäsittelyyn osallistuvat viranomaiset: ulkoasiainministeriö, Poliisi, Migri ja työ- ja elinkeinoministeriö (työntekijät, elinkeinonharjoittajat)). Kertomusvuonna osassa seurantakohteista (työntekijöiden ja opiskelijoiden oleskelulupahakemukset sekä nopeutettu turvapaikkamenettely) asetetut kokonaiskäsittelyn tavoiteajat alitettiin. Sen sijaan normaalissa turvapaikkamenettelyssä ja kansalaisuushakemuksissa asetettuja käsittelyaikatavoitteita ei saavutettu. Normaalissa turvapaikkamenettelyssäkin käsittelyajat kuitenkin lyhenivät edellisestä vuodesta.

Käsittelyajat ovat kuitenkin riippuvaisia myös muiden hallinnonalojen toimijoista. Esimerkiksi työntekijöiden oleskelulupahakemuksessa tarveharkinnan tekee työ- ja elinkeinoministeriön hallinnon alaan kuuluva työlupayksikkö ja oleskelulupahakemuksiin liittyvät kuulemiset tehdään ulkoasiainministeriön alaisissa Suomen edustustoissa. Hallinnonalojen välistä yhteistyötä onkin tehostettu erilaisten yhteistyökokousten kautta.

Maahanmuuttovirastolle asetettuna yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena on myös se, että niiden muutoksenhakutuomioistuinten päätösten, joissa Maahanmuuttoviraston päätös kumotaan sillä perusteella, että virasto on tehnyt laintulkinta- tai menettelytapavirheen, osuus on enintään 5 % valitusten kokonaismäärästä. Kertomusvuonna tämä tavoite saavutettiin. Edellä mainituilla perusteilla valitus hyväksyttiin 0,4 prosentissa tapauksista.

Yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena oli myös se, että kuntiin sijoituksen odotusaika vastaanottokeskuksissa olisi enintään kaksi kuukautta. Kuntapaikkatilanne on ollut edelleen vaikea eikä kuntapaikkoja ole riittävästi osoittaa kaikille niitä tarvitseville kiintiöpakolaisille ja oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille. Kuntaan sijoituksen odotusai-katavoitetta ei saavutettu. Kotouttamisasioiden ollessa työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla sisäasiainministeriön mahdollisuudet vaikuttaa kuntapaikkatilanteeseen ovat rajalliset.

Maahanmuuttohallinnossa on toteutettu tai toteutetaan parasta aikaa useita kehittämis-toimenpiteitä toiminnan tehostamiseksi ja käsittelyaikojen lyhentämiseksi. Muun muassa maahanmuuttohallinnon tuloksellisuushanke ja eri viranomaisten yhteistyön tiivistämi-nen luovat mahdollisuuksia tulosten parantumiselle. Kehittämistoimenpiteistä huolimatta turvapaikkahakemusten keskimääräinen käsittelyaika ei edelleenkaan lyhene tavoitteen mukaisessa aikataulussa.

Maahanmuuttovirasto ja Poliisihallitus ovat tiivistäneet hyvää viranomaisyhteistyötään entisestään ja uutena toimintamuotona ovat kuukausittain pidettävät yhteistyökokoukset. Yhteistyö on erittäin tärkeässä roolissa erityisesti siksi, että turvapaikkaprosessia voidaan kehittää kokonaisuudessaan sujuvammaksi ja taloudellisemmaksi. Maahanmuuttoviras-ton, rajan ja poliisin välisen moniviranomaismallin käyttöönoton edellytyksiä ja sen tuo-mia mahdollisuuksia on tutkittu MPR-hankkeessa.

Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti maahantuloon liittyvät asiat ovat sisämi-nisterin vastuulla ja kotouttamistoimien johto on työministerin vastuulla. Vuoden 2012 alusta vastuu maahanmuuttajien kotouttamistoimista siirtyi sisäasiainministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön ja myös kotouttamisasiota hoitavat virkamiehet siirtyvät työ- ja elinkeinoministeriöön. Muutoksen myötä kotouttaminen liitettiin vahvemmin osaksi työllisyyskysymyksiä. Muutoksesta seuranneet säädösmuutokset, virkojen siirrot ja muu-ton valmistelu toteutettiin vuoden 2011 syksyn aikana, jotta tehtävien siirto ja organisaatiomuutos toteutui vuoden 2012 alusta.

4.7 Muita keskeisiä havaintoja sisäasiainministeriön hallinnonalalta

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden mittarina toimiva ICT-varautumisindeksi näyttää las-kevan edellisen vuoden arvosta. Viime syksyn tietoliikennekatkokset vaikuttavat selkeästi indeksin arvon laskuun. Pääasiallinen syy katkoksiin oli TUVE-verkon keskeneräisyys ja siitä johtuvat poikkeamatilanteet.

Sisäasiainministeriö kehitti yhdenvertaisuussuunnittelua yhdessä oppilaitosten, muun muassa Poliisiammattikorkeakoulun ja Maanpuolustuskorkeakoulun kanssa laatimalla oppilaitosten yhdenvertaisuussuunnittelun oppaan ja järjestämällä suunnitteluprosessia tukevia työpajoja ja koulutuspäiviä.

Vuonna 2012 ministeriössä tuli vireille 16 uutta ihmisoikeusvalitusta, joista 12 Euroo-pan ihmisoikeustuomioistuimessa (EIT) ja neljä YK:n kidutuksen vastaisessa komiteassa (CAT). Vuoden 2012 lopussa sisäasiainministeriön toimialalla oli vireillä yhteensä 22 ihmis-oikeusvalitusasiaa, joista yhdeksän koski poliisitoimintaa ja 13 maahanmuuttoviranomais-ten toimenpiteitä.

Sisäasiainministeriö asetti maaliskuussa 2009 siviilikriisinhallinnan neuvottelukunnan, jonka tehtävänä oli muun muassa seurata kansallisen strategian toimeenpanoa ja toimia keskustelufoorumina viranomaisille, työmarkkinaosapuolille ja kansalaisyhteiskunnan edustajille. Neuvottelukunnan nykyinen toimikausi päättyy 31.3.2015.

Siviilikriisinhallinnan kansallisessa strategiassa vuodelta 2008 asetettiin tavoitteeksi nostaa Suomen osallistuminen vuositason 150 siviilikriisinhallinnan asiantuntijaan (tavoitteellinen asiantuntijoiden vähimmäistaso). Vuoden 2012 osallistumistaso oli keskimäärin 104. Suomi osallistui siviilikriisinhallintaan EU:n, YK:n, Etyj:n ja NATO:n tehtävissä. Kriisinhallintakeskuksen lähettämät asiantuntijat palvelivat noin 20 operaatioissa, joista suurin osa oli EU:n operaatioita. Asiantuntijoista naisten osuutta on määrittäen lisätty, naisten osuus oli vuoden 2012 aikana lähes 40 %. Vastaavasti kaikkien EU:n jäsenmaiden lähettämien asiantuntijoiden joukossa naisten osuus oli ainoastaan 16 %.

Operaatioissa toimivista siviiliasiantuntijoista vähintään puolet on sisäasiainministeriön hallinnonalalta ja noin 15 % oikeushallinnon alan asiantuntijoita. Suomi on panostanut myös ihmisoikeus- ja tasa-arvotöihin.

Ministeriön kansainvälisten asioiden yksikkö toimii Yhteisvastuuta ja maahanmuuttovirtojen hallintaa koskevaan yleisohjelmaan kuuluvien Euroopan pakolaisrahaston, kotouttamisrahaston, paluurahaston ja ulkorajarahaston kansallisena vastuuviranomaisena. Vuoden 2012 aikana valmisteltiin sisäasioiden osalta EU:n monivuotista rahoituskehystä ajalle 2014—2020.

Näistä ns. SOLID -rahastoista osarahoitetaan hankkeita, jotka toteuttavat rahastojen tavoitteita ja joiden rahoituksesta osa on kansallista, hankkeen toteuttajan tai hankekumppaneiden rahoitusta (25—50 %) ja osa rahastosta saatavaa EU-rahoitusta (50—75 %). Hankkeiden toteuttajat ovat pääasiassa kansallisia tai alueellisia viranomaisia, kuntia ja järjestöjä. Vuoden 2012 aikana toteutettiin rahastojen vuosiohjelmaa 2010—2012, joista oli käynnissä useita osarahoitettuja hankkeita sekä valmisteltiin ohjelmaluonnokset vuodelle 2013. Vuosiohjelmista 2011 järjestettiin lisähaut ja vuosiohjelmista 2012 varsinaiset haut osarahoitettavien hankkeiden valitsemiseksi.

5 Puolustusministeriö

Puolustusministerin katsaus

Vuosi 2012 oli monessa mielessä haasteellinen puolustusministeriön näkökulmasta. Helmikuussa julkistettiin puolustusvoimien esitys puolustusvoimauudistukseksi. Se on suurin puolustusvoimien rauhanajan uudistus, joka koskettaa suurinta osaa puolustusvoimien palveluksessa olevista. Uudistuksen tavoitteet ovat hyvin tiedossa: tarkoituksena on huolehtia siitä että puolustusvoimien tehtävät ja resurssit säilyvät tasapainossa. Uudistusta tarvittiin, koska ikäluokat ovat pienenevässä, koska puolustusmateriaalin hinta nousee koko ajan ja koska Suomeen kohdistuu uudenlaisia uhkia, joihin ei vanhoilla välineillä pystytä vastaamaan.

Puolustusvoimauudistukseen sisältyy myös kipeitä mutta välttämättömiä ratkaisuja. Ikäluokkien pienentyessä varuskuntaverkkoa joudutaan supistamaan. Supistukset pyritään toteuttamaan niin että ne eivät vaikuta haitallisesti maamme puolustuskykyyn. Myös puolustusvoimien palveluksessa olevien henkilöiden määrä supistuu uudistuksen myötä. Näyttää onneksi siltä, että emme joudu turvautumaan laajamittaisiin irtisanomisiin vaan hyvin suuri osa halukkaista pystytään sijoittamaan uusiin tehtäviin.

Uudistuksella ei ole tarkoitus muuttaa puolustusjärjestelmämme perusrakenteita. Nojaamme jatkossakin yleiseen asevelvollisuuteen, puolustamme koko maata ja pysyttemme sotilaallisesti liittoutumattomina. Asevelvollisuusjärjestelmän kehittämiseen kiinnitetään erityistä huomiota. On tulevaisuuden kannalta tärkeää, että suomalaiset nuoret kokevat nykyjärjestelmän hyödylliseksi ja ovat valmiita sitoutumaan siihen.

Puolustushallinto on osaltaan mukana etsimässä keinoja uusien Suomeen kohdistuvien uhkien torjumiseen. Meillä on edelleen tärkeä rooli virka-avun antajana muille viranomaisille tilanteen sitä vaatiessa. Näemme erityisen keskeisenä valmistautua torjumaan erilaisia kyberuhkia, joiden aiheuttama haaste kasvaa vuosi vuodelta. Puolustushallinto haluaa myös tulevaisuudessa olla mukana erilaisten yhteiskuntaan kohdistuvien turvallisuushkien torjunnassa omien tehtäviensä ja voimavarojensa puitteissa.

Kansallista kyberstrategiaa valmisteltiin koko viime vuosi Turvallisuus- ja puolustusasiain komiteassa. Uudessa strategiassa kiinnitetään huomiota kansallisen turvallisuutemme tärkeään osa-alueeseen, jonka hoitaminen edellyttää entistä tiiviimpää viranomaisten ja elinkeinoelämän välistä yhteistyötä. Tavoite, Suomen saaminen kyberturvallisuuden kansainväliseksi edelläkävijäksi vuoteen 2016 mennessä, on kunnianhimoinen mutta täysin mahdollinen.

Joulukuussa valmistui valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko. Selontekoa luonnehti jatkuvuus. Haluaisin myös tässä yhteydessä nostaa esille yhden lisäpainoa saaneen asian, puolustusalan pohjoismaisen yhteistyön. Suomi voi hyötyä monin tavoin tiivistyvästä yhteistyöstä muiden Pohjoismaiden kanssa. Se voi koskea esimerkiksi yhteisiä materiaalihankintoja, harjoituksia tai kriisinhallintaoperaatioita. Suomella on tällaisessa yhteistyössä pelkästään voitettavaa.

Suomi jatkoi v. 2012 osallistumistaan ISAF-operaatioon Afganistanissa. Olemme myös sitoutuneet tukemaan Afganistania vuoden 2014 jälkeen, jolloin turvallisuusvastuun tulisi siirtyä kokonaisuudessaan maan omille viranomaisille. Suomi palasi viime vuonna myös Etelä-Libanoniin missä toimimme UNIFIL-pataljoonassa yhdessä Irlannin kanssa. Lähi-idän kuohunta saattaa muutenkin lisätä entisestään kansainvälisen kriisinhallinnan tarvetta alueella. Suomen mahdollisesta osallistumisesta päätetään aikanaan asianmukaisessa järjestyksessä.

Carl Haglund
Puolustusministeri

5.1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus vuonna 2012

Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista on arvioitu itsearviointina Hallituksen vuosikertomuksen laatimisesta annetun ohjeistuksen mukaisesti asteikolla ”erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä”.

TAULUKKO 23. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Tavoite	Arvosana
Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka	Hyvä
Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä	Tyydyttävä
Turvallinen yhteiskunta	Hyvä
Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen	Hyvä

Vaikuttavuustavoitteiden aikajänne on todellisuudessa huomattavan pitkä. Tähän sisältyvä arviointi perustuu ministeriö-, virasto- ja laitoskohtaisten tavoitteiden toteutumiseen v. 2012.

TAULUKKO 24. Vaikuttavuustavoitteisiin liittyvät PLM:n pääluokan menot, milj. euroa¹

	2010	2011	2012
Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka	7	9	11
Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä	2 213	2 179	2 356
Turvallinen yhteiskunta	48	70	76
Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen	56	65	58
YHTEENSÄ	2 324	2 322	2 501

¹ Kassaperusteinen toteuma. Ei sisällä kehityksen ulkopuolisia menoja (lähinnä alv-menot) eikä myöskään UM:n pääluokkaan budjetoituja suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenoja, joiden määrä oli v. 2012 noin 36,4 milj. euroa. Turvallinen yhteiskunta -tavoitteeseen liittyvät menot sisälsivät v. 2012 yhteensä 70,2 milj. euroa TUVE-hankkeesta eri hallinnonaloilla aiheutuvia momentin 27.01.23. menoja.

5.2 Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka

Puolustuspolitiikka ohjaa puolustuskyvyn ylläpitoa, kehittämistä ja käyttöä. Puolustuspolitiikalla edistetään valtion ja väestön turvallisuutta, tuetaan valtionjohdon päätöksentekoa sekä osallistutaan kansainväliseen päätöksentekoon ja yhteistoimintaan. Puolustuspolitiikka tukee ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämääriä. Suomen etujen mukaisen puolustuspolitiikan tärkeimmät tehtävät ovat Suomen itsenäisyyden, alueellisen koskemattomuuden ja perusarvojen turvaaminen, väestön turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä yhteiskunnan toimivuuden varmistaminen. Puolustuspoliittisen suunnittelun ja valmistelun päämääränä on tuottaa perusteet toimintaympäristöön ja käytössä oleviin voima-

varoihin suhteutetun puolustuskyvyn ylläpidolle, kehittämiselle ja käytölle. Suomen puolustuskyvyn ylläpito ja kehittäminen perustuvat syvään ja monipuoliseen kansalliseen ja kansainväliseen verkottumiseen. Puolustuspolitiikalla varmistetaan, että puolustuskykyä koskevassa päätöksenteossa otetaan huomioon toimintaympäristön kehitys ja että tehtävät sekä niiden edellyttämät kyvyt ja voimavarat muodostavat tasapainoisen kokonaisuuden.

TAULUKKO 25. Vaikuttavuustavoitteen saavuttamista edistävien toiminnallisten tulostavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Asteikolla 1—5	
	Tavoite	Toteuma
Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka		
Varmistetaan hallitusohjelman linjausten toimeenpano puolustushallinnossa ja ohjataan puolustusvoimauudistuksen toteutumista tavoitteena toimintaympäristön edellyttämä puolustuskyky.	4	4
Puolustushallinto osallistuu aktiivisesti selontekomenettelyn kehittämiseen ja valmistautuu osallistumaan uuden selonteon laadintaan.	4	4
Selvitetään rakennemuutoksen alueelliset vaikutukset, mutta uudistuksen lähtökohtana on puolustuskyvyn kehittämistarve.	4	4
Rauhan ajan rakenteiden ja toiminnan uudistamisessa turvataan riittävän kosketuspinnan säilyminen ympäröivään yhteiskuntaan.	4	4
Puolustusministeriön johtamis- ja ohjausjärjestelmää on kehitetty. Erityisesti johtoryhmätyötä sekä hallinnonalan toiminnan ja taloudellisuuden valvontaa on terävöitetty.	4	4

Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu valtion yhteisellä arviointiasteikolla 1—5, jossa 1 = Tavoitteesta on luovuttu, 2 = Tavoite ei toteutunut, 3 = Tavoite on osittain toteutunut, 4 = Tavoite on saavutettu ja 5 = Tavoite on ylitetty.

Puolustusvoimauudistuksen ohjaus

Puolustusministeriö antoi hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan linjausten perusteella puolustusvoimille puolustusvoimauudistuksen jatkosuunnittelun perusteet helmikuussa 2012. Puolustusministeriö teki puolustusvoimien esitysten perusteella kesäkuussa 2012 puolustusvoimauudistuksen toimeenpanoa koskevat hallinnolliset päätökset niistä uudelleenjärjestelyistä, jotka eivät edellyttäneet säädösmuutoksia. Päätöksillä lakkautettiin ja yhdistettiin puolustusvoimien joukko-osastoja sekä tehtiin muita rakenteellisia uudistuksia. Puolustusministeriö antoi samalla ohjauskirjeen puolustusvoimauudistuksen jatkotoimeenpanosta.

Puolustusministeriö myös vahvisti puolustusvoimauudistuksen alueellisten vaikutusten arvioinnin kriteerit ja antoi puolustusvoimille muun tarvittavan ohjauksen hallinnollisiin päätöksiin liittyvien alueellisten vaikutusten selvittämiseksi. Alueellistamisen koordinaatioryhmä (AKO) käsitteli puolustusvoimauudistuksen alueellisia vaikutuksia puolustusministeriön esityksestä ja puolsi puolustusvoimauudistukseen liittyviä uudelleenjärjestelyjä toukokuussa 2012.

Asevelvollisuuden kehittämiseen ja puolustusvoimauudistukseen liittyvien säädöshankkeiden valmistelu eteni suunnitellulla tavalla. Puolustusvoimauudistuksen edellyttämiä säädösmuutoksia selvittänyt puolustusministeriön asettama työryhmä luovutti lokakuussa mietintönsä, joka lähetettiin lausuntokierrokselle.

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 2012

Valtioneuvoston kanslialla oli turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon laatimisen koordinoituvastuu. Eduskunnan parlamentaarinen kontaktiryhmä seurasi työn etene- mistä tiiviisti. Puolustusministeriön tavoitteena oli tuottaa puolustuspoliittiset perusteet turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon varmistaen, että selonteon linjaukset mahdollistavat 2020-luvulla tarvittavan puolustuskyvyn kehittämisen. Selontekoon kirjattiin puolustushallinnon toimintaympäristöanalyysin merkittävimmät osuudet ja puolustushallinnon näkemys 2020-luvulla tarvittavan puolustuskyvyn edellyttämistä taloudellisista voimavaroista. Selonteon mukaan seuraavan hallituksen arvioitavaksi jää, millaisia mahdollisuuksia on vastata puolustushallinnon esittämään lisäresurssitarpeeseen ja sen vaikutukseen valitussa puolustusratkaisussa pitäytymiseen. Selonteossa on kirjattu kokonaisturvallisuuden kehittämiskohteet, joiden toimeenpanoa yhteensovitetaan Turvallisuus- ja puolustusasian komitean tehtäviä jatkavassa Turvallisuuskomiteassa.

Monikansallinen puolustusyhteistyö

Monikansallisella puolustusyhteistyöllä vahvistettiin puolustuskykyä ja turvattiin sotilaallisten suorituskykyjen kehittämistä. Aktiivisella puolustusyhteistyöllä parannettiin Suomen ennaltaehkäisykykyä. Yhteistyön tiivistäminen ei tarkoita sotilaallista liittoutumista tai tarjoa sotilaallisia turvatakuita, mutta se on välttämätöntä puolustuskyvyn ja puolustusvoimien suorituskykyjen turvaamiseksi. Yhteistyö edesauttaa poliittisen tuen ja sotilaallisen sekä muun avun saantia tilanteessa, jossa Suomen voimavarat osoittautuisivat riittämättömiksi.

Euroopan unionin yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa keskeiset teemat olivat suorituskykyjen kehittäminen ja operatiivinen toiminta. Pohjoismaisessa puolustusyhteistyössä painopisteinä olivat Itä-Afrikan kriisinhallintakykyjen kehittäminen, yhteistyö arktisilla alueilla sekä suorituskykyjen yhteinen kehittäminen ja käyttö. Puolustushallinto jatkoi aktiivista osallistumistaan Naton kumppanimaille avoimena olevaan yhteistyöhön sekä kumppanuus- ja yhteistyöohjelmien kehittämiseen. Kansainvälisellä puolustuspoliittisella vaikuttamisella ja yhteistyöllä syvennettiin ja monipuolistettiin hallinnonalan verkottumista. Suomi on profiloitunut korkean tason erikoisosajana suojelupuolustuksen (CBRN) osalta kansainvälisessä yhteisössä. CBRN-puolustuksen suorituskykyjä kehitettiin myös monikansallisessa puolustusyhteistyössä. Erityisesti osallistuminen Naton nopean toiminnan joukkoihin (NRF) toimi hyvänä pohjana muulle yhteistyölle¹.

¹ Kansainvälistä puolustuspoliittista yhteistyötä on tarkasteltu Hallituksen vuosikertomukseen sisältyvässä ulko- ja turvallisuuspoliittisessa katsauksessa.

Asevientipolitiikka

Asevientipolitiikkaa ja vientivalvontatoimintaa hoidettiin hallitusohjelman ja hyvän hallintotavan mukaisesti. Suomi on noudattanut puolustustarvikkeiden viennissä Euroopan unionin asevientä koskevaa yhteistä kantaa.

Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma (VATU)

Puolustusministeriön hallinnonalan osalta vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman (VATU) muodostaa puolustusvoimauudistuksen toimeenpanokokonaisuus. Siihen liittyvät kehittämistoimenpiteet ovat kaikki toimeenpanovaiheessa. Kehittämistoimenpiteiden taloudelliset vaikutukset sisältyvät voimassa olevaan valtioneuvoston kehyspäätökseen. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman kärkihankkeiksi nimettiin puolustusministeriön hallinnonallalla puolustusvoimauudistus ja kokonaisturvallisuuden kehittäminen sekä niiden alahankkeiksi logistiikkalaitoksen perustaminen ja kansallinen kyberturvallisuusstrategia.

Puolustushallinnon rakennuslaitoksen kehittäminen

Puolustushallinnon rakennuslaitoksen toiminnan erityisensä painopisteenä oli osallistua puolustusministeriön ohjauksen mukaisesti puolustusvoimauudistukseen. Rakennuslaitos laati tähän perustuen oman toimintasuunnitelmansa uudistuksen vaikutuksista laitoksen organisaatioon, toimintaan ja henkilöstöön. Varuskuntien lakkauttaminen ja Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen perustaminen aiheuttavat erityisesti muutostarpeita rakennuslaitoksen organisaatioon ja toimintaan. Rakennuslaitoksen kehittämiseen liittyy myös vuoden 2012 aikana puolustushallinnossa käynnistetty tilahallinnan kokonaistarkastelu.

Puolustusministeriön johtamis- ja ohjauksjärjestelmä

Puolustusministeriössä organisaatiota ja työjärjestystä uudistettiin tavoitteena tehokkaampi ministeriö, joka kykenee ohjaamaan puolustushallinnon toiminnan ja rakenteiden uudistusta menestyksellisesti. Hallinnonalan yhteisten johtoryhmien toimivuuden nykytila selvitettiin ja annettiin tarvittavat kehittämissuosituksset. Kertomusvuoden aikana valmisteltiin materiaalipoliittisen johtoryhmän ja kaupallisen johtoryhmän uudet johtosäännöt. Puolustusministeriöön perustettiin puolustushallinnon controller-toiminto, joka tuki ylimmän johdon talouden tilannetietoisuutta mm. puolustusvoimauudistuksen taloudellisten vaikutusten osalta.

TAULUKKO 26. Puolustuspolitiikan ja hallinnon menot, milj. euroa¹

	2010	2011	2012
Puolustusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot	277,6	291,8	317,7
Julkisen hallinnon verkkoturvallisuuden edistäminen	44,6	65,2	70,2
Puolustusministeriön toimintamenot	18,1	18,9	19,6
Osakehankinnat			1,6
Puolustusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha		0,2	0,8
YHTEENSÄ	340,3	376,2	409,9

¹ Kassaperusteinen toteuma. Julkisen hallinnon verkkoturvallisuuden edistäminen sisältää momentin 27.01.23. määrärahan käytön, josta puolustushallinnon osuus oli v. 2010 noin 40,3 milj. euroa, v. 2011 noin 42,3 milj. euroa ja v. 2012 noin 34,7 milj. euroa.

Talousarvion luvun 27.01. (Puolustuspolitiikka ja hallinto) menot ovat kasvaneet viime vuosina lähinnä puolustusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenojen osalta sekä julkisen hallinnon verkkoturvallisuus -hankkeen johdosta.

5.3 Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä

Puolustusjärjestelmä on kokonaisuus, jonka tärkeimmät osat ovat johtamisjärjestelmä, tiedustelu- ja valvontajärjestelmä, logistiikkajärjestelmä sekä maa-, meri- ja ilmavoimien joukoista ja järjestelmistä koostuva taistelujärjestelmä. Joukkotuotantojärjestelmällä sekä toiminnanohjausjärjestelmällä tuetaan puolustusjärjestelmän suorituskykyjen suunnittelua, rakentamista ja ylläpitoa sekä käyttöä. Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä edellyttää henkilöstö- ja materiaalivoimavarojen sekä infrastruktuurin tasapainon varmistamista ja kansan vahvaa maanpuolustustahtoa. Asevelvollisuusjärjestelmä ja maanpuolustustahto ovat keskeinen osa suorituskykyisen puolustusjärjestelmän ylläpitämistä ja kehittämistä. Yleinen asevelvollisuus tuottaa päätarkoituksensa lisäksi myös sekä yksilölle että yhteiskunnalle valmiuksia toimia osana yhteiskuntaa erilaisissa kriisitilanteissa. Maanpuolustustahdolla on tulevaisuudessakin suuri merkitys puolustuskyvyn ylläpitämiseen. Asevelvollisten laadukas koulutus ylläpidetään myös muutoksen aikana. Puolustusvoimauudistuksen toimeenpanon aikana toiminnan tasoa voidaan tilapäisesti laskea. Tavoitteena on tehtävien ja turvallisuusympäristöön suhteutettujen suorituskykyjen tasapainoinen kokonaisuus ottaen huomioon käytettävissä olevat voimavarat.

TAULUKKO 27. Vaikuttavuustavoitteen saavuttamista edistävien toiminnallisten tulostavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Asteikolla 1—5	
	Tavoite	Toteuma
Suorituskykyinen puolustusjärjestelmä		
Puolustusvoimilla on riittävän ennakkovaroituksen antava sotilasstrateginen tilannekuva.	4	4
Puolustusvoimat valvoo alueellisen koskemattomuuden sekä ennaltaehkäisee ja tarvittaessa torjuu alueloukkaukset.	4	4
Puolustusvoimilla on valmius torjua sotilaallisen voiman käyttöä ja sillä uhkaaminen koko maan alueella.	4	4
Pyritään luopumaan tarpeettomista alueista ja toimitiloista kustannustehokkaasti.	4	4
Puolustusvoimauudistuksen suunnitteluvaiheessa pitäydytään materiaalsen suorituskyvyn ylläpitoon ja vain maltilliseen materiaalsen suorituskyvyn ajantasaistamiseen voimassa olevista sitoumuksista huolehtien.	4	4
Puolustuskyvyn kehittämisessä otetaan huomioon monikansallisen yhteiskäytön ja -omistuksen tarjoamat mahdollisuudet.	4	4
Puolustusvoimien kehittämissuunnitelmien ohjeistus uudistetaan. Puolustusministeriön ja puolustusvoimien kesken luodaan yhteinen toimintamalli, jolla varmistetaan, että kehittämissuunnitelmien valmistelu tapahtuu tehokkaasti ja taloudellisesti, ottaen huomioon myös kaikki muut oleelliset seurannaisvaikutukset. Tavoitteena on, että puolustusministeriön hankeohjaus aloitettaisiin kehittämissuunnitelmien hankeistusvaiheessa.	4	4
Puolustusvoimien henkilöstöjärjestelmä kehitetään kustannustehokkaasti henkilöstöpoliittisen strategian mukaisesti vastaamaan osaamisen ja väestön ikääntymisen työmarkkinoille asettamia vaatimuksia. Puolustusvoimauudistuksessa tarkistetaan puolustusvoimien tehtävä rakenne ja henkilöstön osaaminen. Henkilöstörakennetta ja -resursseja sopeutetaan luonnollisen poistuman, puolustushallinnon omin toimenpitein sekä valtiotyönantajan keinoin.	4	4
Ampuma- ja harjoitustoiminnan ympäristöhaittojen hallinta on suunnitelmallista ja niihin sovelletaan parhaita tekniikoita ja ratkaisuja (ml. vähentäminen ja torjunta).	4	4
Uudet kiinteistöinvestoinnit kohdennetaan puolustusvoimauudistuksen suunnitteluvaiheessa vain ylläpitoon ja maltilliseen ajantasaistamiseen pl. terveystieteelliset kiinteistöinvestoinnit. Käynnissä olevat hankkeet toteutetaan suunnitelmien mukaisesti.	4	4
Puolustusvoimat varmistaa hallitusohjelman ja muun poliittisen ohjauksen linjausten toteutumisen puolustushallinnon toiminnan ja rakenteiden uudistuksen suunnittelussa ja toteuttaa puolustusvoimauudistuksen asetussa aikataulussa.	4	4
Puolustusvoimat toteuttaa räjähdevarastointiin ja räjähdeturvallisuuteen liittyvät toimenpiteet ministeriön ohjauksen mukaisesti.	4	4
Palvelusuhdeasuntojen vuokraamisessa kiinnitetään erityinen huomio kustannustehokkuuteen niin, että tyhjistä asunnoista aiheutuu kustannuksia enintään 0,5 milj. euroa vuodessa.	4	2
Puolustushallinnon rakennuslaitoksella on oltava kyky puolustusvoimien tukemiseen tuottamalla ja hankkimalla kiinteistö-, ympäristö- ja rakennuttamispalvelut kaikissa turvallisuustilanteissa.	3	3

Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu valtion yhteisellä arviointiasteikolla 1—5, jossa 1 = Tavoitteesta on luovuttu, 2 = Tavoite ei toteutunut, 3 = Tavoite on osittain toteutunut, 4 = Tavoite on saavutettu ja 5 = Tavoite on ylitetty.

Puolustusvoimauudistuksen toimeenpano

Puolustusvoimauudistuksella pyritään sellaisiin sodan ja rauhan ajan puolustusvoimien rakenteisiin, että rauhan ajan organisaatiolla on edellytykset tuottaa sodan ajan joukot kustannustehokkaalla tavalla. Uudistuksen toimeenpanovaihe käynnistyi kesäkuussa 2012 puolustusministeriön tekemien hallinnollisten päätösten ja uudistuksen toimeenpanosta antaman ohjauskirjeen pohjalta. Puolustusvoimain komentaja teki hallinnolliset päätökset toimivaltaansa kuuluvista puolustusvoimauudistuksen uudelleenjärjestelyistä ja vahvisti eri organisaatioiden kokoonpanot sekä puolustusvoimien henkilöstökokoonpanon luonnoksen vuodelle 2015.

Hyvän työnantajan ja työyhteisön menettelytapoja sovellettiin hallinnonalan virastojen toimintatapojen muutostilanteissa ja muutostilanteita suunniteltaessa. Puolustusvoimauudistuksen henkilöstösuunnittelun ensimmäinen vaihe saatiin päätökseen lokakuussa, ja siihen liittyvät muutoskeskustelut käytiin eri hallintoyksiköissä. Jokaiseen joukko-osastoon on nimetty ja koulutettu henkilöstökoordinaattori ja -tukihenkilö. Henkilöstösuunnittelun toinen vaihe käynnistettiin marraskuussa. Hallintorakennemuutokset toteutetaan vuosina 2013—2014. Puolustusvoimien uusi organisaatio ja toimintatapa otetaan kokonaisuudessaan käyttöön vuoden 2015 alussa.

Puolustusvoimauudistuksessa on pysytty suunnitellussa aikataulussa. Uudistuksen onnistumisen riskiksi voivat muodostua palvelutoimintojen ja tietojärjestelmien yhdistämisen haasteet Puolustusvoimien palvelukeskuksen ja Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen rakentamisessa.

Toiminnan sopeuttaminen rahoituskehyksiin

Hallitusohjelmaan perustuvien menosäästöjen aikaansaamiseksi, menopaineiden hallitsemiseksi ja puolustusvoimauudistuksen toimeenpanon rahoittamiseksi puolustusvoimien toiminnan tasoa jouduttiin madaltamaan edelliseen vuoteen verrattuna lähes kaikilla alueilla, lukuun ottamatta tilannekuvan ylläpitoa, aluevalvontaa ja alueellisen koskemattomuuden turvaamisen valmiutta. Madallettu toiminnan taso näkyi käytännössä maasto- ja lentotoiminnan sekä kertausharjoitusmäärien vähenemisenä. Toiminnan taso oli riittämätön joukkojen suorituskyvyn rakentamisen ja ylläpidon kannalta. Tavoitteena on kuitenkin palauttaa riittävän ja laadukkaan toiminnan edellyttämä taso vuodesta 2015 alkaen. Vuonna 2012 toiminnalle asetettiin tavoitetasot siten, että mahdollisesti säästävät määrärahat voitiin kohdentaa asevelvollisten koulutukseen.

TAULUKKO 28. Puolustusvoimien toimintaa kuvaavia tunnuslukuja

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 tavoite	2012 toteuma
Kertausharjoituksissa koulutetut	22 881	27 061	vähintään 2 000	4 321
Varusmiesten maastovuorokaudet	27	30	vähintään 23	25
Hornet-hävittäjien lentotunnit	8 870	8 904	enintään 8 000	8 071
Hawk-harjoituskoneiden lentotunnit	3 519	4 360	enintään 4 400	4 306
NH-90 -helikopterien lentotunnit	717	946	enintään 1 650	1 414
Taistelualusten (1 A) alusvuorokaudet	1 254	1 164	enintään 1 100	1 003

Sopeuttavana toimenpiteenä lyhennettiin varusmiesten palvelusaikoja 15 vuorokaudella 1.2.2013 lukien. Lisäksi aloitettiin ampumatarvikkeiden ja räjähteiden elinkaarenhallinnan (ELKAKOP) hankkeen toimeenpanovaihe lakkauttamalla Räjähdelaitos ja Koeampumalaitos ja perustamalla Puolustusvoimien Räjähdekeskus. Vuonna 2012 käynnistettiin myös jatkoselvitys maa- ja merivoimien järjestelmävastuulla olevan materiaalin kunnossapidon kehittämiseksi. Selvitystyö toteutetaan osana puolustusvoimauudistuksessa tehtävää logistiikkajärjestelmän kehittämistä. Sotilassoittokuntien uudelleenjärjestelyistä tehtiin päätökset osana puolustusvoimauudistusta. Puolustusministeriö hyväksyi puolustusvoimien tekemän suunnitelman vaatetushuollon kehittamisestä. Vaihtoehtoina selvitetään oman toiminnan kehittämistä ja kumppanoitumista.

Puolustushallinnossa on lisäksi jatkettu valtioneuvoston 4.2.2010 tekemän periaatepäätöksen mukaisia toimenpiteitä pysyvien toimintamenosäästöjen aikaansaamiseksi. Periaatepäätöksessä asetettiin aikanaan konkreettinen tavoite matkakulujen alentamiselle (-8 % v. 2008 tasosta). Puolustusvoimien palkatun henkilöstön matkakulut olivat v. 2012 noin 27 milj. euroa, mikä oli 10,6 % vähemmän kuin v. 2008.

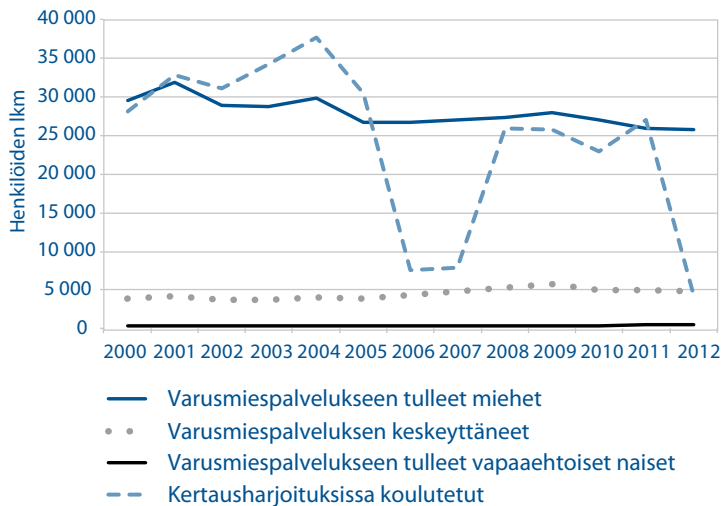
Asevelvollisten koulutus ja asevelvollisuuden kehittäminen

Joukkotuotannon painopiste oli operatiivisissa joukoissa. Koulutettujen joukkojen koulutustaso oli perusyksikkötasolla keskimäärin hyvä. Joukkoyksikkö- ja sitä ylemmän tason suorituskvyssä ja järjestelmäosaamisessa päästiin korkeintaan tyydyttävälle tasolle, sillä maavoimissa jätettiin säästösyistä toteuttamatta yhtymäharjoitukset ja alueelliset taisteluharjoitukset. Maavoimien taistelutapaa ollaan uudistamassa. Uudistetun taistelutavan jalkauttaminen on merkittävä maavoimien tulevaisuuden suorituskyykyyn liittyvä tekijä. Uuden taistelutavan koulutus aloitettiin eräissä maavoimien joukko-osastoissa.

Toiminnan sopeuttaminen käytettävissä oleviin määrärahoihin vähensi erityisesti kertausharjoitusmääriä. Määrärahoja kyettiin kuitenkin kohdentamaan kertausharjoituksiin niin, että kertausharjoituskoulutettujen määrä (4 321 reserviläistä) ylitti vuodelle 2012 asetetun tavoitetason (2 000 reserviläistä). Puolustusvoimat hyödynsi lisäksi muita reservin koulutusmuotoja. Puolustusvoimien vapaaehtoisissa harjoituksissa koulutettiin noin 3 000 reserviläistä. Tämän lisäksi puolustusvoimat tilasi Maanpuolustuskoulutusyhdistykseltä noin 20 500 koulutusvuorokautta noin 9 300 reserviläiselle.

Varusmiespalveluksen aloitti kertomusvuonna noin 26 300 (v. 2011 noin 26 500) henkilöä. Varusmiespalveluksen suoritti noin 83 % palveluksen aloittaneista. Asevelvollisuuslakiin perustuen 30 vuotta täyttäneet miespuoliset Suomen kansalaiset eivät ole enää kutsunnalaisia. Vuonna 1982 syntyneistä miespuolisista kansalaisista suoritti varusmiespalveluksen 77,6 %. Puolustusvoimat on pyrkinyt aktiivisesti vähentämään varusmiespalveluksen keskeyttäneiden lukumäärää mm. kehittämällä koulutusta, vaikuttamalla palvelusmotivaatioon oikealla koulutus- ja johtamiskulttuurilla sekä hyödyntämällä varusmiesten loppukyselyistä saatua palautetta. Puolustusvoimien toiminnan sopeuttamisesta mahdollisesti aiheutuvat negatiiviset vaikutukset varusmiesten mielipiteeseen varusmiespalveluksesta on kyetty ehkäisemään. Varusmiesten loppupalautteen perusteella koulutuskulttuuri ja -ilmapiiri ovat edelleen kehittyneissä positiivisesti.

KUVIO 3. Asevelvollisten koulutus

Sotaharjoitusperusteisten maastovuorokausien väheneminen on aiheuttanut sen, että joukkokohtainen taitotaso on laskenut, aselajien yhteistoimintaan on tullut puutteita ja yksilöiden toimintavarmuus on heikentynyt. Varusmiesten sotaharjoitusvuorokausien vähentäminen vaikuttaa erityisesti ase- ja ampumakoulutukseen, taistelukoulutukseen sekä aselajikoulutukseen, jotka ovat operatiivisen suorituskyvyn kehittämisen ydintoimintoja.

Yleistä asevelvollisuutta ja joukkotuotantojärjestelmän toimivuutta kehitettiin Suomalainen asevelvollisuus -raportin suositusten pohjalta, ja yleisen asevelvollisuuden toimivuuden varmistaminen sisällytettiin osaksi puolustusvoimauudistusta. Asevelvollisten sosiaalisen ja taloudellisen aseman kehittämistä jatkettiin poikkihallinnollisissa yhteistyöfoorumissa sopimalla etuuskien kehittämisen painopisteistä sekä valmistelemalla 1.2.2013 tapahtunutta varusmiesten päivärahojen korotusta. Reserviläispalkkoja korotettiin v. 2012.

Asevelvollisten koulutuksen ja ylläpitohuollon (muonitus, terveydenhuolto ja vaatetus) välittömät menot olivat noin 307,1 milj. euroa (v. 2011 noin 329,4 milj. euroa). Vähennystä edellisvuodesta selittävät lähinnä varusmiesten maastovuorokausien määrän ja kertausharjoitusten määrän vähentäminen.

Tilannekuva, alueellisen koskemattomuuden turvaaminen ja valmius

Puolustusvoimat ylläpiti strategisen ja operatiivisen ennakkovaroituksen, puolustus suunnittelun sekä oikea-aikaisen ja ennakoivan päätöksenteon mahdollistavan tilannekuvan.

Alueellisen koskemattomuuden valvonnan ja turvaamisen suorituskyky pidettiin valmiusvaatimusten mukaisena. Aluevalvonnan ajallinen ja alueellinen kattavuus pidettiin käsketyllä tasolla. Aluevalvonnan havaitsemat poikkeamat olivat normaalitasolla. Suunnitelluilla tuulivoimahankkeilla voi olla suuria ja laaja-alaisia vaikutuksia aluevalvontaan.

Puolustusvoimilla on valmius joukkojen joustavaan perustamiseen sekä joukkojen ja suorituskykyjen käyttämiseen. Puolustusvoimien valmiutta, valmiuden kohottamiskykyä ja suorituskykyä ylläpidettiin tilanteen edellyttämällä valvonta-, johtamis-, suunnitelma- ja toimeenpanovalmiudella sekä harjoitustoiminnalla.

Puolustusvoimien henkilöstö

Puolustusvoimien vuoden 2015 henkilöstösuunnitelmasta laadittiin ensimmäinen luonnos, johon perustuen määritettiin muutoksen kohteena oleva henkilöstö. Suunnitelmassa kohdennettiin noin 11 900 henkilöä uuden organisaation tehtäviin. Henkilöstöstä 865 määritettiin ensi vaiheessa muutoksen kohteena olevaksi. Puolustusvoimien henkilöstön keskuudessa järjestettiin vuoden 2015 tehtäviä koskeva halukkuuskysely, johon vastasi noin 90 % henkilöstöstä. Kyselyn tulos huomioitiin henkilöstösuunnitelman valmistelussa.

Henkilöstöjärjestöjen kanssa käytiin puolustusvoimauudistuksen henkilöstövähennyksiin liittyvät yhteistoimintaneuvottelut, valmisteltiin normiohjaus henkilöstön tukemiseksi muutoksessa ja henkilöstön tukemiseen liittyviä käytäntöjä yhteistyössä muiden hallinnonalojen kanssa. Lisäksi oltiin tiiviissä yhteistoiminnassa paikallisten työvoimaviranomaisten kanssa.

Puolustusvoimien henkilöstömäärä oli vuoden 2012 lopussa 14 046. Toimintamenomäärärahoilla maksettuja henkilötyövuosia kertyi 13 845, missä oli vähennystä 787 henkilötyövuotta edelliseen vuoteen verrattuna. Henkilötyövuosimäärän väheneminen johtui pääosin puolustusvoimien ravitsemispalvelujen yhtiöittämisestä Leijona Catering Oy:lle. Tämän lisäksi henkilöstömäärää vähensivät ELKAKOP-hankkeen ja Puolustusvoimien johtamisjärjestelmäkeskuksen organisaatiotarkistuksen henkilöstövaikutukset sekä puolustusvoimauudistuksen henkilöstötoimien ennakoivat toimenpiteet, muun muassa tehtävien täyttämättä jättäminen ja irtisanoutumiskorvauksen käyttö. Henkilöstömenojen (palkat ja päivärahat) osuus toimintamenoista oli 859,3 milj. euroa (49,6 %). Vähennystä edellisvuoteen oli 17,0 milj. euroa (1,9 %).

Tilahallinta ja ympäristönsuojelu

Puolustushallinnon alueisiin, toimitiloihin ja ympäristöön liittyviä toimintaedellytyksiä kehitettiin taloudellisten resurssien puitteissa alue-, tila- ja ympäristöhankkeilla turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon, puolustushallinnon strategisen suunnittelun sekä viranomaismääräysten mukaisesti.

Tilahallinnan painopiste oli puolustusvoimauudistuksen tilajärjestelyjen, investointien ja luopumisten suunnittelussa ja toimeenpanon aloittamisessa. Puolustusvoimauudistus etenee tilahallinnan osalta suunnitellusti. Yksityiskohtaiset tilaratkaisut, investointien yksityiskohdat ja luopumiset tarkentuvat vuoden 2013 aikana.

Puolustusvoimauudistuksen vaikutukset ympäristönsuojeluun ja luovuttavien alueiden kunnostuskohteet kartoitettiin. Puolustusvoimauudistuksen yhteydessä vuosina 2013—2017 tapahtuvasta pilaantuneiden maiden puhdistamisesta aiheutuu noin 5 milj. euron kustannukset. Puolustusvoimauudistuksen aiheuttamat muutostarpeet ympäristölupiin on selvitetty, ja tarvittavien muutoshakemusten valmistelu on aloitettu.

Ampumaratojen parantamistoimenpiteet on pääosin saatu käyntiin v. 2011 laaditun suunnitelman mukaisesti. Ampumaradoista sekä ampuma- ja harjoitusalueista ryhdyttiin laatimaan kokonaisselvitystä. Ampumaratojen ja ampuma-alueiden käytönseuranta uudistettiin.

Puolustusvoimat ei onnistunut vähentämään tyhjästä palvelussuhdeasunnoista aiheutuvia kustannuksia tavoitellulla tavalla, mikä johtui peruskorjattujen asuntojen suhteellisen korkeasta vuokratasosta, puolustusvoimien aiemmin tekemistä pitkistä määräaikaista vuokrasopimuksista sekä varautumisesta tilanteisiin, joissa puolustusvoimat voi mahdollisesti tukea puolustusvoimauudistuksessa siirtyvää henkilöstöä asumisjärjestelyissä.

Puolustusvoimien ja Senaatti-kiinteistöjen välisen puitesopimuksen valmistelu on keskeytetty toistaiseksi puolustusministeriön, valtiovarainministeriön, puolustusvoimien ja Senaatti-kiinteistöjen yhteisellä päätöksellä. Valmistelua jatketaan aikaisintaan v. 2013, mikäli puolustusministeriön johtaman puolustushallinnon tilahallinnan kokonaistarkastelun linjauksia on tällöin käytettävissä.

Puolustusvoimat käytti kiinteistömenoihin yhteensä 238,4 milj. euroa, joka on noin 2,7 % enemmän kuin v. 2011. Kunnossapitoon käytettiin yhteensä 18,8 milj. euroa. Tältä osin ei ole saavutettu kiinteistöuudistuksessa asetettua tavoitetta (0,75 % kiinteistöjen uudisrakennusarvosta) johtuen siitä, että puolustushallinnolle ei ole osoitettu tarvittavaa lisärahoitusta.

Räjähdeturvallisuus

Puolustusvoimien ilmoituksen mukaan maavoimat sai päätökseen kemikaali- ja räjähdeturvallisuuden kehittämisen vuoden 2012 loppuun asetetun tavoitetilan osalta. Sotilasräjähdemääräyksen mukaiseen tavoitetilaan päästiin useiden vuosien aikana tehdyillä merkittävillä kehittämistoimilla ja pääesikunnan poikkeuspäätöksin.

TAULUKKO 29. Puolustusvoimien toimintamenot, milj. euroa¹

	2010	2011	2012
Henkilöstökulut	835,9	876,4	864,6
Palvelujen ostot	365,5	399,5	463,8
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	198,1	233,7	203,1
Vuokrat	140,5	148,9	160,3
Muut kulut	68,5	45,5	40,1
YHTEENSÄ	1 608,5	1 704,0	1 731,9

¹ Kassaperusteinen toteuma. Vuokrat sisältävät toimitilavuokrien ohella myös kuljetusvälineiden vuokrat ja muut vuokrat. Muut kulut sisältävät myös investoinnit, ja tuotot on vähennetty muista kuluista.

Toimintamenojen kasvu v. 2012 johtui pääosin palvelujen ostojen lisääntymisestä, johon olivat pääasiallisena syynä ravitsemispalvelujen yhtiöittäminen ja materiaalin kunnossapidon hankinnat.

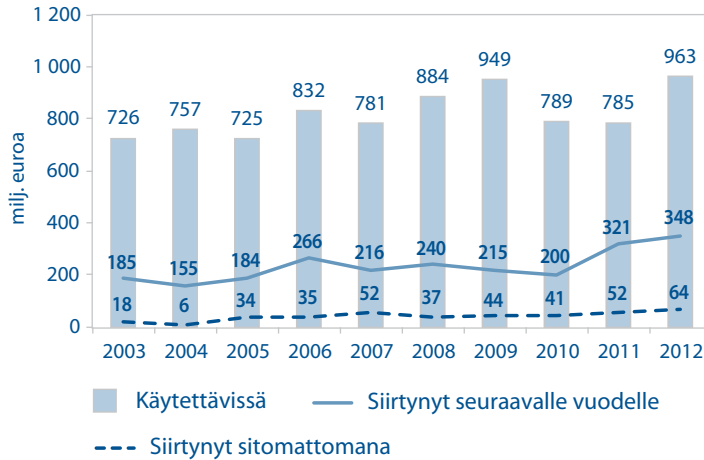
Suorituskykyjen kehittäminen

Puolustuskykyä (ml. materiaallinen valmius) kehitettiin verkottuneen puolustuksen periaatteiden mukaisesti. Suorituskykyjen kehittämisen painopiste oli v. 2012 ilmapuolustuksen, kaukovaikuttamiskyvyn ja valvontakyvyn kehittämisessä. Merkittävimmät hankkeet olivat Hornet-kaluston ylläpitopäivitys 2, keskipitkän kantaman ilmatorjuntaohjusjärjestelmä, ITO05/05M -ilmatorjuntajärjestelmän jatkohankinta, valvontakoneen hankinta, keskivalvontatutkien hankinta, kaukovalvontatutkien hankinta, ilmasta maahan suorituskyvyn luominen, raskaan raketinheittimen päivitykset sekä miinantorjunta-alusten hankinnat. Jalkaväkimiinojen korvaamista jatkettiin.

Käytettävissä olleista momentin 27.10.18 puolustusmateriaalihankintamäärärahoista siirtyi pääosin sidottuna vuodelle 2013 noin 347,8 milj. euroa (36,1 %). Suuri osa siirtyvistä eristä koostuu muutamasta suuresta, jo ennen vuotta 2012 alkaneesta hankkeesta, joissa suurin yksittäinen syy siirtyville erille on ollut materiaalityömitusten viivästyminen. Suurissa hankinnoissa pienetkin ajalliset viiveet toimituksissa voivat näkyä huomattavina siirtyvinä erinä. Puolustusvoimien omassa suunnittelussa ja toimeenpanossa on havaittavissa myös epäkohtia, joista aiheutuu siirtyviä eriä.

KUVIO 4. Puolustusmateriaalihankintamäärärahojen käyttö, milj. euroa¹

¹ Sisältää momentin 27.10.18. (Puolustusmateriaalihankinnat) määrärahojen käytön.

Materiaalin varaosa- ja vaihtolaittehankintoja ei ole kyetty toteuttamaan viime vuosina puolustushaarojen kokonaistarpeiden mukaisesti. Tämä on johtanut poikkeusolojen varaosavarastojen kuluttamiseen. Kunnossapitoon kohdennetun rahoituksen johdosta ja toteutuilla varaosahankinnoilla pystyttiin kuitenkin pysäyttämään poikkeusolojen varaosavarastojen kulutus, mutta ei vielä parantamaan poikkeusolojen varaosavalmiutta. Alkavalla kehittämisohjelmakaudella olemassa olevan materiaalin ylläpitoon liittyvien varaosahankintojen rahoitusta täydennetään uudella puolustusvoimien logistiikan kehittämisohjelman alaisella varaosat-hankkeella. Eri kehittämisohjelmat sisältävät jatkossakin uusien järjestelmien elinkaarisuunnittelun varaosarahoituksineen.

Menosäästöt ovat vaikuttaneet kesäkuussa 2012 vahvistettuun puolustusvoimien kehittämisohjelmaan 2013—2024 siten, että painopistettä on siirretty suorituskykyjen kehittämisestä olennaisimpien suorituskykyjen turvaamiseen. Kustannus- ja menopaineiden hallitsemiseksi ja toiminnan tason turvaamiseksi tarkistettiin hankkeiden tavoitteita, suunnitelmia, vuosiosuuksia ja ajoituksia. Turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon kirjattun puolustushallinnon näkemyksen mukaan puolustusvoimien kehittäminen edellyttää lisäresursseja materiaalihankkeisiin vuodesta 2016 alkaen.

Vapaaehtoinen maanpuolustuskoulutus

Puolustusministeriö jakoi maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukemiseen myönnettyä määrärahaa noin 2,0 milj. euroa maanpuolustusjärjestöille. Tästä määrarahasta oli noin 1,75 milj. euroa valtioavustusta Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle (MPK) laissa vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (556/2007) säädettyjen julkisten hallintotehtävien hoitamisesta aiheutuviin toimintamenoihin. Lain 11 §:n 1 momentin mukaan valtioavustusta ei myönnetä puolustusvoimien tilaamasta sotilaallisesta koulutuksesta aiheutuviin toimintamenoihin. Puolustusministeriön MPK:lle asettamien vuoden 2012 tulostavoitteiden toteutumista on kuvattu puolustusministeriön tilinpäätökseen sisältyvässä toimintakertomuksessa, joka löytyy puolustusministeriön internet-sivuilta (www.defmin.fi).

TAULUKKO 30. Sotilaallisen maanpuolustuksen menot, milj. euroa¹

	2010	2011	2012
Puolustusvoimien toimintamenot	1 608,5	1 704,0	1 731,9
Puolustusmateriaalihankinnat	588,9	464,8	615,3
Hawk Mk 66 -koneiden hankinta	11,5	10,0	7,6
Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukeminen	2,3	2,3	2,0
YHTEENSÄ	2 211,2	2 181,2	2 356,8

¹ Kassaperusteinen toteuma.

Puolustusmateriaalihankintoihin vuoden 2012 varsinaisessa talousarviossa myönnettyistä määrärahoista peruutettiin noin 94 milj. euroa ja siirrettiin tilausvaltuuksien menoajotusmuutoksilla myöhemmille vuosille vuoden 2012 kolmannessa lisätalousarviossa. Tällä saatiin vuosittaiset määrärahat vastaamaan paremmin hankintojen muuttunutta toimitus- ja maksuaikataulua.

5.4 Turvallinen yhteiskunta

Suorituskykyisen puolustusjärjestelmän tuottamisen ohella puolustushallinto tukee muuta yhteiskuntaa omilla suorituskyvyillään, voimavaroillaan ja osaamisellaan. Puolustushallinto edistää toiminnallaan yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta. Puolustusministeriössä sijaitseva Turvallisuus- ja puolustusasiainkomitea sovittaa yhteen kokonaisturvallisuutta, jonka tavoitteena on yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistoimintana. Kokonaisturvallisuuden yhteensovittamisen päämääränä on yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitäminen kaikissa tilanteissa. Yhteensovittamisessa noudatetaan Yhteiskunnan turvallisuusstrategian periaatteita.

TAULUKKO 31. Vaikuttavuustavoitteen saavuttamista edistävien toiminnallisten tulostavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Asteikolla 1—5	
	Tavoite	Toteuma
Turvallinen yhteiskunta		
Puolustusvoimilla on valmius tukea muita viranomaisia.	4	4
Puolustusministeriö vakiinnuttaa viranomaisyhteistoiminnan järjestelyt sopimuksin muiden ministeriöiden kanssa ja siirtää siten valtuudet yhteistoiminnan käytännön järjestelyistä virastoille ja laitoksille.	4	2
Ylläpidetään puolustusministeriön edellytykset toimia yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden keskeisenä toimijana ja yhteen sovittajana.	4	4
Puolustusministeriö on tuottanut erillisen suunnitelman mukaisesti kansainvälisen tietoturvallisuuden velvoitteista ja kansainvälisistä sopimuksista sekä tietoturvallisuusasetuksesta johtuvat ohjausnormit hallinnonalalle.	4	2
Puolustushallinnon rakennuslaitoksella on kyky tuottaa ja hankkia puolustusvoimille kiinteistö-, rakennuttamis- ja ympäristöpalvelut, joita se tarvitsee muun yhteiskunnan tukemiseen puolustusministeriön tehtävänannon mukaisesti.	4	4

Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu valtion yhteisellä arviointiasteikolla 1—5, jossa 1 = Tavoitteesta on luovuttu, 2 = Tavoite ei toteutunut, 3 = Tavoite on osittain toteutunut, 4 = Tavoite on saavutettu ja 5 = Tavoite on ylitetty.

Puolustusvoimat tuki muita viranomaisia antamalla virka-apua ja toteuttamalla muita virka-apuun rinnasteisia tukitehtäviä yhteensä noin 470 kertaa. Suurimman tehtäväryhmän muodosti sotilasräjäteiden raivaaminen (285 tehtävää). Poliisille annettiin virka-apua 125 kertaa. Helikoptereiden käyttö virka-aputehtäviin on vakiintunut normaaliksi virka-aputoiminnaksi. Lakisääteisten tehtävien lisäksi puolustusvoimat on tukenut muita viranomaisia ja muuta yhteiskuntaa omalla toiminnallaan mm. lainaamalla kalustoa sähkönsyötön varmistamiseksi ja tukemalla tulvantorjuntaa sekä Talvivaaran kaivoksen ympäristötuhojen torjuntaa. Yhteistoimintaa ja tiedonvaihtoa muiden viranomaisten kanssa kehitettiin päivittämällä puolustusvoimien yhteistoimintasopimukset keskeisimpien keskushallintotason viranomaistahojen kanssa. Viranomaisyhteistyön kehittämisessä tullaan ottamaan huomioon puolustusvoimauudistuksen aiheuttamat muutokset puolustusvoimien hallintorakenteeseen.

Valtioneuvosto hyväksyi 5.12.2012 periaatepäätöksen kokonaisturvallisuudesta. Periaatepäätöksessä määritellään kokonaisturvallisuuden käsite ja täsmennetään hallinnonalojen vastuita kokonaisturvallisuuden osa-alueista. Puolustusministeriöllä on edellytykset toimia keskeisenä yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden toimijana.

Hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelmassa yhtenä kärkihankkeena oleva kansallinen kyberturvallisuusstrategia valmisteltiin valtioneuvoston päätettäväksi. Puolustushallinnossa jatketaan strategian mukaisten toimenpiteiden suunnittelua ja jalkauttamista.

Puolustusministeriö ohjasi hallinnonalallaan hallinnon turvallisuusverkkohanketta, osallistui turvallisuusverkkoa koskevan lainsäädännön valmisteluun sekä turvallisuusverkkoa hyödyntävien viranomaisten yhteisten palvelujen kehittämisen ohjaamiseen.

Viranomaisyhteistoimintaan liittyen puolustusministeriön tavoitteena oli valmistella yhteistyössä sisäasiainministeriön kanssa esitys puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (780/1980) muuttamisesta. Tätä ei ehditty tehdä henkilöresurssien niukkuuden ja muiden kiireellisten hankkeiden vuoksi. Samoista syistä johtuen ei ehditty myöskään laatia kansainvälisen tietoturvallisuuden velvoitteista ja kansainvälisistä sopimuksista sekä tietoturvallisuusasetuksesta johtuvia ohjausnormeja hallinnonalalle.

Puolustusministeriön hallinnonalan määrärahoista käytettiin kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittamisesta, viranomaisyhteistyöstä ja puolustusvoimien virka-aputehtävistä aiheutuviin välittömiin menoihin yhteensä 76 milj. euroa, josta 70,2 milj. euroa käytettiin eri hallinnaloilla TUVE-hankkeen menoihin.

5.5 Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

Kansainvälinen puolustuspoliittinen yhteistyö ja osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan vahvistavat Suomen puolustuskykyä. Yhteistyötä voidaan tehdä usealla taholla päällekkäisyyksiä välttämällä. Aktiivinen puolustusyhteistyö edistää puolustuksen uskottavuutta, parantaa ennaltaehkäisy- ja torjuntakykyä ja turvaa sotilaallisten suorituskykyjen kehittämistä. Yhteistyö edesauttaa poliittisen tuen ja sotilaallisen sekä muun avun saantia tilanteessa, jossa Suomen voimavarat osoittautuisivat riittämättömiksi. Kriisinhallinta on Suomen turvallisuuspolitiikan keskeinen keino, jolla Suomi osaltaan pyrkii edistämään maailman konfliktialueiden vakautta. Sotilaallinen kriisinhallinta on osa Suomen puolustusta. Kansainvälisellä kriisinhallinnalla ennaltaehkäistään ja rajoitetaan kriisejä ja niiden vaikutusten ulottumista Suomeen. Osallistuminen operaatioihin kehittää Suomen puolustuksessa ja Suomeen vaikuttavissa kriiseissä tarvittavia valmiuksia ja kykyjä. Suomi pyrkii vahvistamaan kriisinhallintatoimintansa vaikuttavuutta sekä kykyjään osallistua myös vaatimaan kansainväliseen kriisinhallintatoimintaan kokonaisvaltaisella ja Suomen vahvuudet huomioon ottavalla tavalla. Tavoitteena on saada suomalaisia kriisinhallintaoperaatioiden johtotehtäviin.

TAULUKKO 32. Vaikuttavuustavoitteen saavuttamista edistävien toiminnallisten tulostavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Asteikolla 1—5	
	Tavoite	Toteuma
Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen		
Kehitetään kriisinhallinnan toimintaedellytyksiä ja suorituskykyjä toimintaympäristön vaatimusten mukaisesti puolustuskyvyn käyttöä ja kehittämistä tukevalla tavalla sekä vaikutetaan valtioneuvostotasoiseen valmisteluun.	4	4
Kriisinhallintaoperaatioissa palvelevien joukkojen toimintakyvyn ja palvelusturvallisuuden kehittämiseksi niiden käyttöön toimitetaan aina olosuhteisiin nähden tarkoituksenmukaisin henkilö- ja joukkokohtainen varustus heti, kun kyseinen materiaali on otettu kotimaassa operatiiviseen käyttöön.	4	4
Puolustusvoimat käyttää kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan samoja joukkoja ja materiaalia kuin Suomen puolustamiseen.	3	3
Suorituskykyjä on kyettävä käyttämään vaativissa ja nopeasti käynnistettävissä eri organisaatioiden kriisinhallintaoperaatioissa.	3	3
Puolustusvoimat toteuttaa sille osoitetut kriisinhallintatehtävät sekä ylläpitää valmiutta osallistua uusiin operaatioihin tai koulutus- ja neuvontatehtäviin.	4	4
Sotilaallisen kriisinhallinnan joukkojen kehittäminen toteutetaan vuoteen 2016 mennessä.	3	3
Kriisinhallinnasta saadut kokemukset hyödynnetään täysimääräisesti suorituskykyjen kehittämisessä.	4	4
Palvelusturvallisuutta ja suojaa kehitetään siten, että operaatioissa palvelevien joukkojen käyttöön toimitetaan aina olosuhteiden ja tehtävien kannalta välttämätön, momentin 27.30.20. määrärahoilla hankittu erikoismateriaali.	4	4
Rakennuslaitoksella on kyky tukea puolustusvoimia sotilaalliseen kriisinhallintaan liittyvien operaatioiden kiinteistö- ja ympäristöalan tehtävien suunnittelussa ja toteuttamisessa.	4	4

Tavoitteiden saavuttamista on arvioitu valtion yhteisellä arviointiasteikolla 1—5, jossa 1 = Tavoitteesta on luovuttu, 2 = Tavoite ei toteutunut, 3 = Tavoite on osittain toteutunut, 4 = Tavoite on saavutettu ja 5 = Tavoite on ylitetty.

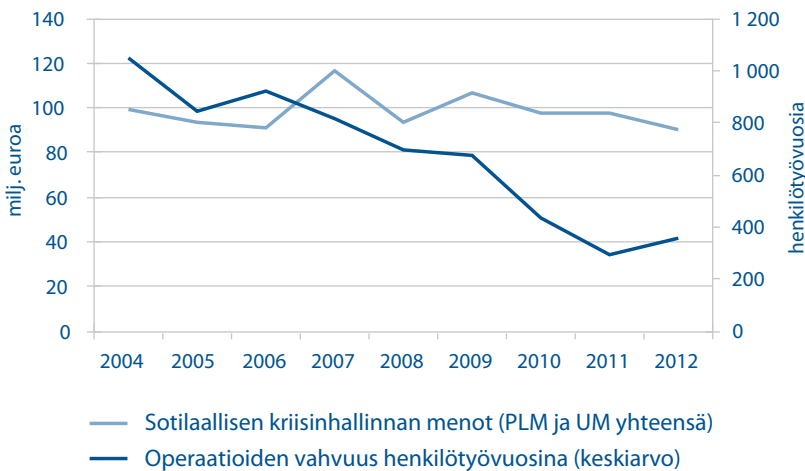
Puolustushallinto osallistui kriisinhallinnan valtioneuvostotason valmisteluun yhteistyössä ulkoasiainministeriön kanssa. Valmistelu käsitti selontekoja, katsauksia ja UTVA-muistioita. Puolustusministeriö myötävaikuttanut muiden viranomaistahojen kanssa kriisinhallintatehtävissä vahingoittuneiden tukitoimien ja etuuksien kehittämiseen. Sotilaallista kriisinhallintaa kehitettiin ottaen huomioon puolustuskyvyn käytön ja kehittämisen vaatimukset. Osallistumisessa kriisinhallintaan pyrittiin ensisijaisesti käyttämään sotilaalliseen kriisinhallintaan tarkoitettuja joukkoja. Sotilaallisen kriisinhallinnan joukkorekisterin joukkojen kehittäminen ja ylläpitäminen tapahtuu osana puolustusvoimien suorituskyvyn kehittämistä ja puolustusvoimien kehittämissuunnitelmaa.

Suomi osallistui seitsemään sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon ja kolmeen sotilas-tarkkailijaoperaatioon. Painopiste oli Libanonissa ja Afganistanissa. Keväällä käynnistettiin osallistuminen UNIFIL-operaatioon Libanonissa noin 175 sotilaan vahvuudella osaksi Irlannin johtamaa pataljoonaa. YK:n sotilastarkkailijaoperaatioon Syyriassa (UNSMIS) osallistuttiin kymmenellä sotilastarkkailijalla huhtikuusta elokuuhun. Osallistumista jat-

kettiin Nato-johtoisissa operaatioissa Afganistanissa (ISAF) ja Kosovossa (KFOR). Afganistanissa olevan joukon kokoa supistettiin syksyllä 50 sotilaalla 145 sotilaaseen, ja toimintaa muutettiin enemmän koulutukseen ja tukitoimintoihin. EU-johtoisissa operaatioissa osallistumista jatkettiin Bosniassa (EUFOR ALTHEA), Ugandassa (EUTM Somalia) ja Somaalian merialueella (EUNAVFOR ATALANTA). YK-johtoisissa operaatioissa osallistumista jatkettiin UNIFIL-operaation lisäksi Lähi-idässä (UNTSO), Liberiassa (UNMIL) ja Kashmirissa (UMOGIP). Osallistuminen on tukenut puolustuskyvyn kehittämistä². UNTSO-sotilastarkkailijaoperaation komentajana on toiminut suomalainen upseeri vuodesta 2011 alkaen. Tämä on osoitus Suomen pitkäaikaisten rauhanturvaperinteiden ja -osaamisen arvostuksesta.

Sotilaallisissa kriisinhallintatehtävissä palveli yhtä aikaa 250–450 sotilasta. Vuoden 2012 lopussa sotilaiden määrä oli noin 380. Kriisinhallinnan menot ovat pysyneet entisellä tasolla vaikka operaatioiden vahvuus on pienentynyt, koska sotilaallinen kriisinhallinta on muuttunut haastavammaksi ja operaatiot ovat kauempana kotimaasta. Tämä on edellyttänyt muun muassa vaativampaan käyttöön tarkoitettua materiaalia, ml. suoja- ja turvavälineistöä, sekä aiheuttanut suurempia haasteita logistiikalle. Näiden seurauksena kustannukset ovat myös osaltaan suuremmat yhdessä palkkakustannusten nousun ja materiaalikustannusten kallistumisen ohella.

KUVIO 5. Sotilaallisen kriisinhallinnan menot ja operaatioiden vahvuus henkilötöyvuosina (keskiarvo)¹

¹ Menot sisältävät sotilaalliseen kriisinhallintaan hankitun kaluston hankintamenot momentilta 27.30.20 ja kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot momentilla 24.10.20. Operaatioihin osallistuneiden vuosittainen luku on keskiarvo vuoden aikana eri operaatioihin osallistuneen henkilöstön määrästä.

² Suomen osallistumista eri kriisinhallintaoperaatioihin on kuvattu tarkemmin Hallituksen vuosikertomukseen sisältyvässä ulko- ja turvallisuuspoliittisessa katsauksessa.

TAULUKKO 33. Sotilaallisen kriisinhallinnan menot, milj. euroa¹

	2010	2011	2012
Suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot, UM	47,9	40,2	36,4
Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenot, PLM	49,6	57,0	53,5
YHTEENSÄ	97,5	97,2	89,9

¹ Kassaperusteinen toteutuma. Ei sisällä kriisinhallintaan käytetyn kansallisen puolustuksen materiaalin hankkimisesta aiheutuvia menoja eikä arvonlisäveromenoja. Kriisinhallintajoukkojen suorituskyky perustuu osin kansallisen puolustuksen materiaaliin, jota täydennetään momentin 27.30.20 määrärahoilla hankitulla, olosuhteiden ja tehtävien kannalta välttämättömällä erikoismateriaalilla.

Afganistanin ISAF-operaation menot olivat 30,0 milj. euroa, mikä oli noin kolmannes sotilaallisen kriisinhallinnan menoista. Ulkoasiainministeriön pääluokan osuus ISAF-operaation menoista oli 19,4 milj. euroa ja puolustusministeriön pääluokan osuus 10,5 milj. euroa. Libanonin UNIFIL-operaation menot olivat yhteensä 17,6 milj. euroa, josta ulkoasiainministeriön pääluokan osuus oli yhteensä noin 8,3 milj. euroa ja puolustusministeriön pääluokan osuus noin 9,3 milj. euroa. Kriisinhallinnan materiaalihankintojen painopisteinä olivat RG32-partioajoneuvojen sekä niiden varustelu- ja omasuojamateriaalin hankinnat. Lisäksi kriisinhallintajoukoille hankittiin mm. henkilökohtaista erikoismateriaalia, paikkatieto- ja johtamisvälineistöä sekä lähiradioita.

6 Valtiovarainministeriö

Katsaus toimialan toimintaan sekä toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin ja riskeihin

Maailmantalouden kasvu hidastui vuoden 2011 loppupuolella ja kasvun hidas vaihe jatkuu vielä ainakin vuoden 2013 alkupuolella. Globaalitalouden edelleen jatkuvien epävarmuustekijöiden vuoksi kysynnän kansainvälisten rahoituslaitosten tarjoamalle rahoitukselle odotetaan säilyvän kriisitason edeltävää aikaa korkeampana myös tulevina vuosina. Rahoituslaitosten rajallisten resurssien ja jäsenvaltioiden haastavien taloustilanteiden puitteissa tämä tarkoittaa huomion kiinnittämistä aiempaakin tarkemmin pankkien pääomatilanteeseen, taloudellisten riskien hallintaan, toiminnan tehokkuuteen ja tuloksiin. Vuonna 2010 hyväksytyt Maailmanpankin pääomankorotuksen Suomen maksusuuksia pantiin toimeen tehtyjen maksatusaikataulujen mukaisesti. Vuonna 2012 päätettiin myös Euroopan Investointipankin pääoman korottamisesta pankin lainanantokapasiteetin vahvistamiseksi erityisesti taloudellista kasvua ja työllisyyttä tukevia hankkeita varten.

Taluskriisin seurauksena myös kansainvälisen rahoitusarkkitehtuurin uudistaminen on jatkunut ajankohtaisena aiheena. Kansainvälisten rahoituslaitosten osalta asia liittyy ensisijaisesti Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ja Maailmanpankin äänivalta- ja hallintouudistuksiin. Uudistusten tavoitteena on huomioida talouskasvun dynamiikka ja nousevien talouksien kasvanut merkitys maailmantaloudessa. Äänivalta- ja hallintouudistusten kääntöpuolena on pienempien maiden kuten Suomen vaikutusmahdollisuuksien potentiaalinen kaventuminen. Valtiovarainministeriön linjausten mukaan Suomen edut kansainvälisillä foorumeilla pyritään turvaamaan käyttäen hyväksi erityisesti Euroopan unionin vaikutuskanavia sekä Pohjoismaiden ja Baltian maiden muodostamaa vaalipiiriä Bretton Woods -instituutioissa.

Vastauksena Euroopan valtioiden velkakriisiin talous- ja finanssipolitiikan koordinaatiota on euroalueella vahvistettu. Marraskuussa 2011 voimaantullut six-pack, joka pitää sisällään 5 asetusta ja yhden direktiivin vahvistaa vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäiseviä ja korjaavia osia sekä liittyy siihen makrotaloudellisia tasapainottomuuksia koskevan menettelyn (Macroeconomic Imbalance Procedure). Six-packin rinnalle on hyväksytty osittain tiukempia vaatimuksia asettava, valtioiden välisen finanssipoliittisen sopimuksen (Treaty on Stability, Coordination and Governance) finanssipoliittinen osio (Fiscal Compact), jonka keskeinen sisältö on viety kansalliseen lainsäädäntöön (ns. fipo-laki). Näitä täydentää vielä two-packin nimellä tunnetut kaksi vain euroaluetta koskevaa asetusta, jotka määrittävät täsmällisemmin kansallisiin budjettimenettelyihin ja erityisesti alijäämämenettelyyn liittyvää raportointia sekä selkeyttävät ohjelmamaita koskevia menettelyjä.

Toimialan toimintaan vuonna 2012 ovat monella tavoin heijastuneet yhtäältä euroalueen syvenevä taluskriisi sekä kotimaan osalta tapahtunut talousnäkymien heikkeneminen ja toisaalta kuntauudistuksen sekä vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman valmistelu ja toimeenpanon valmistelu hallinnossa. Hallitus reagoi muuttuneisiin talousnäkyymiin keväällä 2012 tehdyn kehyspääatöksen yhteydessä. Valtiovarainministeriö osallistui tuolloin tehtyjen päätösten samoin kuin kehyspääatöksen yhteydessä hyväksytyyn rakennepoliittisen kannanoton valmisteluun. Työ on näiltä osin jatkunut päätösten jatkovalmistelussa, toimeenpanossa ja seurannassa. Kun talouden ongelmat näyttivät yhä vaikeutuvan, aloitettiin ministeriön talouspoliittisessa virkamiesjohtoryhmässä sekä ministerin johtamassa talouspoliittisessa johtoryhmässä uusien toimenpiteiden tarvetta ja suuntaa koskeva analyysityö.

Hallitus on sitoutunut toteuttamaan lisätoimia, jos valtionvelka suhteessa kokonaistuotantoon ei näyttäisi kääntyvän laskuun ja valtiontalouden alijäämä näyttäisi asettuvan yli yhteen prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon. Vuoden 2012 aikana valtiovarainministeriö tarkensi arvioitaan talouden, ml. julkinen talous, tilasta ja näkymistä heikomman kehityksen suuntaan. Näiden arvioiden mukaan valtion taloudenpidolle asetettuja tavoitteita ei saavuteta ilman lisätoimia. Valtionvelan luottoluokitus säilyi edelleen kolmen keskeisimmän luokittajan parhaimmalla AAA/Aaa:n tasolla.

Julkisen talouden vahvistaminen pelkästään verotusta kiristävien ja menoja leikkaavien välittömien toimien avulla ei ole tarkoituksenmukaista. Välittömien sopeutustoimien ohella tarvitaan talouden rakenteisiin kohdistuvia uudistuksia, jotka kohentavat talouden kasvun edellytyksiä. Vuoden mittaan hallitus jatkoi talouskasvun ja kilpailukykyyn vahvistamiseen, työllisyyden lisäämiseen ja työurien pidentämiseen sekä julkisen sektorin tuottavuuden parantamiseen tähtäävien toimien valmistelua hallitusohjelman maaliskuun 2013 puolivälitarkastelua varten.

Vuonna 2012 valtiontalouden rahoitusasema heikkeni runsaan miljardin euron verran. Alijäämä suhteutettuna bruttokansantuotteeseen oli 3,8 %. Kehitykseen vaikuttivat eniten verokertymän kasvun hidastuminen. Valtiontalouden verotulot kasvoivat 2,3 %. Välillisten verojen tuotto kasvoi, sen sijaan välittömien verojen tuotto painui negatiiviseksi, jota selittää suurelta osin yhteisöveron tuoton lasku. Merkittävimmät hallituksen päättämät veroperustemuutokset vuonna 2012 olivat yhteisöverokannan alentaminen sekä energiaverojen korottaminen. Vuonna 2012 veroperustemuutosten vaikutus verotulojen kasvuun jäi kuitenkin nettomääräisesti hyvin vähäiseksi. Tilinpidon mukaiset valtion menot kasvoivat 4,4 %. Menoja kasvattivat erityisesti tulonsiirrot muille sosiaaliturvarahastoille.

Kuntauudistuksen tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakente. Osana uudistusta valmistui helmikuussa 2012 virkamiestyöryhmän selvitys kullekin alueelle tarkoituksenmukaisesta kunta- ja palvelurakenteesta. Selvityksestä kuultiin kuntia laajan alue- ja kuulemiskierroksen aikana. Hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmä linjasi kuntarakennemuutoksen kriteerit ja aikataulut, joiden pohjalta valmisteltiin luonnos hallituksen esitykseksi kuntarakennelaiksi. Kuntarakennelaissa säädettäisiin

kuntien kuntaliitoksien selvitysvelvollisuudesta, selvityspennoista ja -alueista, poikkeusmenettelystä, määräajoista, menettelyistä, toimivallasta sekä taloudellisista kannustimista. Lakiluonnoksesta pyydettiin lausunnot 7.3.2013 mennessä kuntien lisäksi useilta eri tahoilta. Hallituksen esitys kuntarakennelainsäädännön eduskunnalle huhtikuussa 2013. Kuntarakennelain on tarkoitus tulla voimaan kesällä 2013.

Syksyllä 2012 käynnistyi esiselvitys, jossa kartoitettiin metropolialueen kuntajakoselvitysalueet sekä erilaiset vaihtoehdot metropolihallinnoksi. Hallitus linjaa metropolialueen jatkotyötä esiselvityksestä pyydetyn lausuntokierroksen jälkeen. Valtionosuusjärjestelmän uudistaminen käynnistyi keväällä 2012. Järjestelmä uudistetaan osana kuntauudistusta. Selvitysmies tekee ehdotuksensa valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta vuoden 2013 loppuun mennessä. Uudistus tulee voimaan 1.1.2015. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään sekä kannustavuutta parannetaan.

Kuntalain kokonaisuudistuksen valmistelu käynnistyi syksyllä 2012. Uudistuksessa tarkastellaan erityisesti kunnan talouden sisäistä ohjausta, kuntien johtamisjärjestelmiä, luottamushenkilöiden asemaa, kuntalain ja erityislakien välistä suhdetta, kunnanosaohjausta sekä kuntien ja markkinoiden välistä suhdetta. Uuden kuntalain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2015 alusta lukien.

Jutta Urpilainen
Valtiovarainministeri

Henna Virkkunen
Hallinto- ja kuntaministeri

6.1 Vaikuttavuustavoitteet hallinnonalalle 2012

TAULUKKO 34. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Toimenpiteet 2012 ja arvio onnistumisesta
TALOUDELLISESTI KESTÄVÄ HYVINVOINTI	
Valtiovarainministeriö voi vaikuttaa tavoitteen saavuttamiseen valtionhallinnon ohjauksella.	Vaikuttavuus- ja tulokellisuusohjelma (VATU) on organisoitunut hallinnonalojen VATU-ohjelmien suunnittelun ja toteutuksen. Hallinnonalojen ohjelmilla on osaltaan vastattu julkisen talouden kestävyysvajeeseen ja työmarkkinoiden muutokseen. Ohjelmat perustuvat tasapainoiseen tavoitteenasetteluun ja niiden piirissä olevat toimenpiteet koostuvat ydintoimintoihin panostamisesta, toiminnan kehittämisestä ja toiminnoista luopumisista: vaikuttavuustavoitteen saavuttamiselle luotu hyvät edellytykset.
LAADUKKAAT JA TALOUDELLISESTI TUOTETUT JULKISET PALVELUT	
Hallintopolitiikan tavoitteena on turvata laadukkaat ja taloudellisesti tuotetut julkiset palvelut, joiden kehittämisessä Suomi on edelläkävijä.	Käynnistetty keskushallinnon uudistushanke (KEHU), jonka tavoitteena on muodostaa valtioneuvostosta toiminnallisesti ja taloudellisesti nykyistä yhtenäisempi rakenteellinen kokonaisuus seuraavasta hallituskaudesta alkaen: vaikuttavuustavoitteen saavuttamiselle luotu hyvät edellytykset.
Palvelujen tuottamisessa otetaan huomioon sekä asiakas- että tuottavuusnäkökulma.	Keväällä 2013 valmistuvassa julkisen hallinnon asiakkuusstrategiatyössä laadittu periaatteita asiakaslähtöisen ja kustannustehokkaan asiakaspalvelun kehittämiseksi: vaikuttavuustavoitteen saavuttamiselle luotu hyvät edellytykset. Valtionhallinnon tulosoajaukselle laadittu yhteiset periaatteet, joiden yhtenä keskeisenä tavoitteena konsernin kannalta yhtenäisempi tulosoajaus. Tavoitetta tukevat myös käytännön välineet, kuten käsikirja ja yhteinen tulosopimus pohja: vaikuttavuustavoitteen saavuttamiselle luotu hyvät edellytykset.
Vaikuttavuustavoitteen saavuttamiseksi syvennetään konserniohjausta.	Konsernipalveluiden osalta tavoite saavutettu hyvin, mutta yhteisten tietojärjestelmien osalta tyydyttävästi.

6.2 Talouspolitiikka

Talouspolitiikan lähtökohdat ovat haastavat. Suomen talous kärsii pitkittyvästä hitaan kasvun vaiheesta ja tuotantorakenteen muutoksen epäsuotuisista vaikutuksista samalla, kun väestön ikääntyminen heikentää enenevästi talouden kasvun edellytyksiä ja lisää julkisen talouden menoja. Toisaalta ymmärretään, että Suomen taloudellinen menestys voi perustua vain korkeaan työllisyyteen, kilpailukykyiseen tuotantoon, korkeaan osaamiseen, tasa-arvoisiin palveluihin sekä sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja jokaisen osallisuuteen perustuvaan hyvinvointimalliin.

Talouden kasvun edellytysten vahvistaminen ja hyvinvointivaltion rahoituksen turvaaminen ovat pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen finanssi- ja talouspolitiikan keskeiset haasteet. Hallituksen politiikkaa ohjaavat linjaukset on määritetty hallitusohjelmassa. Valtion talousarviot ja valtiontalouden kehukset on laadittu näiden linjausten mukaisesti.

Valtiontalouden vahvistamiseksi hallitus on päättänyt eri yhteyksissä välittömistä valtion menoja vähentävistä ja tuloja lisäävistä toimista. Merkittävimmät näistä toimista sisältyvät hallitusohjelmaan sekä lokakuun 2011 ja huhtikuun 2012 kehyspäätöksiin. Toimet toteutetaan asteittain vuoteen 2015 mennessä ja ne kohentavat valtion rahoitusasemaa nettomääräisesti yhteensä noin 5,1 mrd. eurolla vuodesta 2016 eteenpäin. Hallituksen talous-, finanssi- ja veropolitiikkaa käsitellään laajemmin Hallituksen vuosikertomuksen osan 1 luvuissa 1 ja 2.

6.3 Valtion kuntapolitiikka

Kuntauudistuksen tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne. Osana uudistusta valmistui helmikuussa 2012 virkamiestyöryhmän selvitys kullekin alueelle tarkoituksenmukaisesta kunta- ja palvelurakenteesta. Selvityksestä kuultiin kuntia laajan alue- ja kuulemiskierroksen aikana. Hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmä linjasi kuntarakenneuudistuksen kriteerit ja aikataulut, joiden pohjalta valmisteltiin luonnos hallituksen esitykseksi kuntarakennelaiksi. Kuntarakennelaissa säädetäisiin kuntien kuntaliitoksien selvitysvelvollisuudesta, selvityksiperusteista ja -alueista, poikkeusmenettelystä, määräajoista, menettelyistä, toimivallasta sekä taloudellisista kannustimista. Lakiluonnoksesta pyydettiin lausunnot 7.3.2013 mennessä kuntien lisäksi useilta eri tahoilta. Hallituksen esitys kuntarakennelaiksi annetaan eduskunnalle huhtikuussa 2013. Kuntarakennelain on tarkoitus tulla voimaan kesällä 2013.

Syksyllä 2012 käynnistyi esiselvitys, jossa kartoitettiin metropolialueen kuntajakoselvitysalueet sekä erilaiset vaihtoehdot metropolihallinnoksi. Hallitus linjaa metropolialueen jatkojötä esiselvityksestä pyydetyn lausuntokierroksen jälkeen. Valtionosuusjärjestelmän uudistaminen käynnistyi keväällä 2012. Järjestelmä uudistetaan osana kuntauudistusta. Selvitysmies tekee ehdotuksensa valtiosuusjärjestelmän uudistamisesta vuoden 2013 loppuun mennessä. Uudistus tulee voimaan 1.1.2015. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään sekä kannustavuutta parannetaan.

Kuntalain kokonaisuudistuksen valmistelu käynnistyi syksyllä 2012. Uudistuksessa tarkastellaan erityisesti kunnan talouden sisäistä ohjausta, kuntien johtamisjärjestelmiä, luottamushenkilöiden asemaa, kuntalain ja erityislakien välistä suhdetta, kunnanosahallintoa sekä kuntien ja markkinoiden välistä suhdetta. Uuden kuntalain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2015 alusta lukien.

Hallitusohjelman mukaisesti tulee arvioida mahdollisuudet vähentää kuntien velvoitteita. Vuonna 2012 valmisteltiin kuntien tehtäviä koskeva kartoitus, joka julkaistiin tammiukuussa 2013. Kartoitus sisältää kunnille lainsäädännössä osoitetut tehtävät ja niihin liittyvät velvoitteet. Seuraavassa vaiheessa määritellään tavoitteet velvoitteiden vähentämiseksi sekä arvioidaan, mitkä ovat kuntauudistuksella luotujen uusien kuntien tehtävät.

Kuntien ja kuntayhtymien tuottavuus- ja tuloksellisuustyötä tuetaan yhteistyössä kuntien, ministeriöiden, työmarkkinajärjestöjen ja muiden tahojen kanssa. Keskeinen osa hanketta on kestävä kuntatuottavuuden ja tuloksellisuuden mittariston rakentaminen sekä tuottavuus- ja tuloksellisuustietoisuuden vahvistaminen ja hyvien käytäntöjen levittäminen.

6.4 Hallintopoliittika ja hallinnon kehittäminen

Valtionhallinnon tulosohjausta uudistettiin v. 2012 tavoitteena nykyistä strategisempi, kevyempi, poikkihallinnollisempi ja yhtenäisempi tulosohjaus. Tulosohjauksen uudet valtionhallinnon yhteiset periaatteet hyväksyttiin ja kansliapäälliköt vastuutettiin toimeenpanemaan periaatteet hallinnonaloillaan. Osana tulosohjausuudistusta käyttöön otettiin myös uudistettu, kevyempi tulosprisma ja käynnistettiin neljän ministeriön tulosohjauspilotit tukemaan uudistuksen toimeenpanoa. Toimeenpanoa edistettiin myös tulosohjauksen käsikirjan päivittämisellä uudistusta tukeviksi tietokorteiksi.

Suomi ilmoitti kesällä 2012 hakevansa Open Government Partnershipin (OGP) jäseneksi. OGP on maailmanlaajuinen kumppanuusohjelma avoimen hallinnon edistämiseksi. Jäsenyyden edellytyksenä on lainsäädäntökriteerien lisäksi laatia kansallinen toimintasuunnitelma avoimen hallinnon edistämiseksi. Toimintaohjelmaa laadittiin syksyn 2012 kuluessa avoimessa yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa. Toimintaohjelman sitoumuksiksi ovat muodostuneet avoin toiminta, selkeä kieli, avoin tieto ja hallinto mahdollistajana.

Asiakaspalvelu 2014 -hankkeessa valmistellaan julkisen hallinnon yhteistä asiakaspalvelua. Tavoitteena on, että asiakas saa yhteisistä asiakaspalvelupisteistä keskeiset julkisen hallinnon asiakaspalvelut yhden luokun periaatteella kohtuuetäisyydellä asuinpaikastaan. Tavoitteena on myös, että palvelut tarjotaan taloudellisesti ja tehokkaasti. Vuonna 2012 valmisteltiin hankkeen päälinjaukset, jotka hyväksyttiin jatkovalmistelun pohjaksi. Tammiukuussa 2013 valmistunut väliraportti sisältää ehdotukset mm. yhteisissä asiakaspalvelupisteissä tarjottavista palveluista, palvelupisteverkosta, rahoitusmallin lähtökohdista ja toimintamallin periaatteet sekä henkilöstön asemaa koskevia periaatteita. Hankkeen loppuraportti valmistuu 31.5.2013 mennessä. Tavoitteena on, että hallituksen esitys laiksi julkisen hallinnon yhteisestä asiakaspalvelusta annetaan eduskunnalle syysistuntokaudella 2013.

Hätäkeskuksia kuormittavien kiireettömien puheluiden palveluneuvonta toteutetaan perustamalla kansalaisen yleisneuvontapalvelu. Tehdyn esiselvityksen pohjalta siirryttiin toteuttamisvaiheeseen ja palvelu sijoitettiin hallinnollisesti Valtiokonttoriin. Yleisneuvontapalvelu avautuu kansalaisille syksyllä 2013.

Etäpalveluhankkeessa on pilotoitu etäpalvelun käytännön toimintaa Keski-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan maakuntien piloteissa. Etäpalvelun arkkitehtuuria on valmisteltu sekä määritelty teknisiä ratkaisuita keskitetyille palveluille. Kotikäytön esiselvitys ja valtakunnallisen käyttöönoton valmistelu on aloitettu.

Aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteutumisesta valmisteltiin selonteko, joka annettiin eduskunnalle 27.2.2013. Selonteko sisältää toimeenpanon ja toteutumisen kuvauksen ja arvioinnin lisäksi eräitä aluehallinnon kehittämistarpeita, joita koskeva valmistelu käynnistyy keväällä 2013.

Alueellistamisen tuloksista, menettelytavoista, kustannustehokkuudesta ja laadusta on toteutettu arviointi. Hallitus linjasi alueellistamispolitiikkaa hallituskaudella iltakouluunsa 26.6.2012.

6.5 Valtion tietohallinnon uudistaminen

Suomi sijoittui yhdeksänneksi YK:n joka toinen vuosi julkaisemassa valtioiden sähköisen hallinnon vertailussa. Suomi paransi sijoitustaan vuoden 2010 vertailuun verrattuna kymmenen sijaa. Suomelle luovutettiin YK:n erityispalkinto erinomaisesta edistymisestä sähköisten palvelujen jakelun parantamisessa sekä kansalaisten osallistumisen vahvistamisessa sähköisten menettelyjen avulla.

Kertomusvuoden aikana valmisteltiin ensimmäinen laajapohjaiseen valmisteluun perustuva koko julkisen hallinnon yhteinen ICT-strategia. Strategian painopisteenä on ICT:n hyödyntäminen ja sen yhtenä lähtökohtana on hallitusohjelman ICT-kirjaukset.

Asetettiin valtionhallinnon toimialariippumattomien tieto- ja viestintätekniisten tehtävien kokoamishanke (TORI-hanke). Hankkeen tavoitteena on toteuttaa hallitusohjelmassa asetettua tavoitetta koota yhteen valtion ICT-palvelukeskusten toimialariippumattomat tehtävät sekä talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjausta koota yhteen myös valtion virastojen ja laitosten toimialariippumattomat ICT-tehtävät yhteen palvelukeskukseen.

Tietohallintolain toimeenpanoon liittyen julkaistiin lausuntopalautteen pohjalta viimeistelty julkisen hallinnon yhteisen kokonaisarkkitehtuurin (JHKA) ensimmäinen versio. Ns. PERA-määrittely (tekninen arkkitehtuuriratkaisu tietovarantojen rajapintapalveluiden toteuttamiselle) valmistui ja julkaistiin. Paikkatietojen viitearkkitehtuurista valmistui luonnos. Sähköisen asiointin viitearkkitehtuurityö (SAVI) ja perustietovarantojen viitearkkitehtuurityö (PerustA) käynnistyivät. Kokonaisarkkitehtuurin koulutussuunnitelma laadittiin ja toteutettiin ensimmäiset koulutukset. Julkisen hallinnon yhteentoimivuutta edistävää suunnittelutietoa kokoavan yhteentoimivuusportaalin käyttäjämäärät kasvoivat tasaisesti ja portaalin sisältöjä laajennettiin.

Tietovarantojen systemaattista avaamista varten pyydettiin vuosien 2014–2017 valtiontalouden kehysvalmistelua varten ministeriöitä selvittämään, mitä tietovarantoja hallinnonaloilla avataan ja millä aikataululla. Suomessa tietovarantojen avaaminen lähti liikkeelle vuonna 2012 maastotiedoista ja jatkui sää-, ilmasto- ja meridatan sekä ilmastomallien avaamisella vuoden 2013 alussa.

Kunta- ja palvelurakennemuutosten ICT-tuen valmistelun osana käynnistettiin kuntien tehtävien ja palveluiden jäsenyyksen kuvaaminen sekä mallien laadinta kuntien kokonaisarkkitehtuurin johtamiseksi ja olemassa olevan ICT-ympäristön kartoittamiseksi. Kuntien talous- ja toimintatietojen, tilastoinnin ja tietohuollon kehittämisohjelmassa suunnitellaan kansallinen tavoitetila kuntien talous- ja toimintatilastoinnin kehittämiseksi sekä kuntien tietohuollon ja tietojen raportoinnin edistämiseksi. JHS-järjestelmä uudistettiin vastaamaan paremmin tietohallintolain vaatimuksia.

Valtionhallinnon tietoturvaluusua edistettiin useilla hankkeilla. Tietoturvaluusua-asetuksen täytäntöönpanon yhteishankkeisiin osallistui noin 60 virastoa ja laitosta. Hankkeilla edesautetaan koko valtionhallinnon saamista yhtenäiselle tietoturvaluuden perustasolle. Kertomusvuoden aikana valmistui ohjeistus ICT-varautumisen vaatimuksista sekä ICT-teknisen ympäristön tietoturvatasoista.

6.6 Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelman (SADe) toteuttaminen

Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelman (SADe-ohjelma) toimeenpanoa jatkettiin. Ohjelman tavoitteena on tarjota kansalaisille ja yrityksille hyödyllistä, sujuvaa ja helppoa sähköistä asiointia julkisiin palveluihin. SADe-ohjelma tuottaa asiakaslähtöisiä ja yhteentoimivia, julkisen sektorin kustannustehokkuutta ja laatua vahvistavia sähköisiä palvelukokonaisuuksia. Ohjelman toteuttaminen on yksi hallituksen kärkihankkeista.

Valtiovarainministeriö asetti 24.2.2012 Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmän (HALKE) joulukuussa 2011 puoltamien linjausten mukaisesti SADe-ohjelman uudelleen. Ohjelman toimikautta jatkettiin vuoden 2015 loppuun, sille asetettiin oma ministeriöiden ja kuntasektorin edustajista koostuva johtoryhmä, ja ohjelman toimeenpano kytkettiin merkittävimpiin valtion- ja kunnallishallinnon kehittämistoimenpiteisiin.

SADe-ohjelma koostui v. 2012 kuudesta sähköisen asioinnin palvelukokonaisuushankkeesta ja kahdesta erillishankkeesta. Ohjelmaan sisältyivät palvelukokonaisuuksina Osallistumisympäristö, Oppijan verkkopalvelukokonaisuus, Rakennettu ympäristö ja asuminen -palvelukokonaisuus, Työnantajan ja Yrityksen perustajan palvelukokonaisuudet sekä Sosiaali- ja terveysalan palvelukokonaisuus. Erillishankkeina osana ohjelmaa toteutetaan Kansalaisen yleisneuvontapalvelu ja Etäpalvelu -hankkeet.

Kaikki ohjelman hankkeet ovat palvelujen toteutusvaiheessa, ja ensimmäiset palvelut valmistuivat tuotantoon vuoden 2012 aikana. Näitä olivat Rakennettu ympäristö ja asuminen -hankkeen asuntojenvuokrat.fi -palvelu, Osallistumisympäristö-hankkeen otakantaa.fi -palvelun ensimmäiset perustoiminnallisuudet ja Kansalaisaloite.fi -palvelu sekä

Työnantajan palvelukokonaisuuden Opi.palkka.fi -palvelu. Lisäksi Etäpalvelut-hankkeessa käynnistyi kaksi laajaa alueellista pilottia ja Yrityksen palvelukokonaisuudessa valmistui ensimmäisiä yrittäjän palveluita kuten liiketoimintasuunnitelmatyökalu.

SADe-ohjelman toimeenpanon uusia linjauksia käsiteltiin Hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmässä (HALKE) joulukuussa 2012. Linjaukset pohjautuivat ohjelman toteutuksen riippumattoman arvioinnin kolmannen väliraportin toimenpidesuosituksiin, ja painottuivat ohjelman loppuvaiheen huomiointiin ja asetettujen tavoitteiden saavuttamisen tukemiseen.

6.7 Hallinnon turvallisuusverkko TUVE

Hallinnon turvallisuusverkkohankkeen (TUVE) määräaika jatkettiin 6/2012 valtioneuvoston päätöksellä vuoden 2013 loppuun. Valtioneuvoston periaatepäätöksen 12.5.2011 pohjalta laadittiin Turvallisuusverkkotoiminnan strategia, joka valmistui keväällä 2012. Periaatepäätöksen ja strategian linjauksiin perustuen valmisteltiin ehdotus hallituksen esitykseksi laeiksi julkisen hallinnon turvallisuusverkkotoiminnasta ja viestintämarkkinain 2 §:n muuttamisesta. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle kevätsuntokaudella 2013. Hallinnon Turvallisuusverkon verkko- ja infrastruktuuripalveluista tulee vastaamaan valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksessa olevan Suomen Erillisverkot Oy:n tytäryhtiö Suomen Turvallisuusverkko Oy, jonka strategisesta ohjauksesta vastaa valtiovarainministeriö.

6.8 Valtion konserniohjaus ja yhteiset palvelut

Talous- ja henkilöstöhallinnon prosessien yhtenäistäminen ja yhtenäistämistä tukevan tietojärjestelmän käyttöönotto viedään seuraavina vuosina läpi koko valtionhallinnon siten, että viimeiset suunnitellut käyttöönotot olisivat vuoden 2016 lopussa. Palkeet tuottavat virastoasiakkaille peruspalvelut virastojen kanssa laadittujen palvelusopimusten mukaisesti. Toimintavuoden aikana Kieku on otettu käyttöön kahdessa sisäasiainhallinnon virastossa, Pelastusopistossa ja Maahanmuuttovirastossa. Rajavartiolaitoksen syksyllä 2012 suunniteltu käyttöönotto siirtyi myöhempään ajankohtaan työajanhallintaan liittyvien toiminnallisten haasteiden vuoksi. Valtiovarainministeriö, Valtiokonttori ja Palkeet ovat yhteistyössä valmistelleet ratkaisuja, jotka helpottavat käyttöönoton alkuvaiheen hallintaa virastoissa. Sekä Kieku-hankkeeseen että Palkeisiin on tehtäväkiertomenettelyn avulla saatu jonkin verran resursoinnin täydennystä. Samalla on pidetty huolta Kieku-työn edellyttämästä valmennuksesta ja viestinnästä. Vuoden 2012 aikana päätettiin, että Kieku-hankkeesta tehdään kokonaisarviointi, jonka tekee KPMG. Arvioinnin väliraportti valmistuu kesällä 2013 ja loppuraportti vuoden 2013 loppuun mennessä.

Talous- ja henkilöstöhallinnon palvelut

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus (Palkeet) teki vuoden 2012 tilinpäätöksen 53 kirjanpitoyksikölle, viidelle rahastolle ja ritarikunnalle. Palkeiden maksuliikkeenä käsiteltiin saapuvaa rahaa 21,9 mrd. euroa ja lähtevää rahaa 48,3 mrd. euroa.

Volyympalveluista ostolaskujen ja palkkalaskelmien määrät kääntyivät kertomusvuonna hienoiseen laskuun, samoin väheni palvelussuhteen hallintaan liittyvä palvelu. Tähän vaikuttivat valtion henkilöstömäärän pieneneminen sekä palvelussuhteiden hallinnan osalta Kieku-toimintamallin käytön laajeneminen, jolloin työnjako asiakkaiden ja palvelukeskuksen välillä muuttui. Myyntilaskujen suorit määrä jatkoi voimakasta kasvua lisääntyen viidenneksen edellisestä vuodesta. Kirjanpidon ja maksuliikkeen laajuus säilyi entisellään. Kokonaisuutena Palkeiden tuotos kasvoi 2 % henkilötyövuosimäärän laskiessa hieman. Kokonaistuottavuusindeksillä mitattuna Palkeiden tuottavuus kasvoi 4,76 % edelliseen vuoteen verrattuna. Tätä kehitystä voidaan pitää poikkeuksellisen hyvänä valtiosektorilla.

Asiakkailta kerätyt palvelusopimustulot olivat 48,9 milj. euroa. Erillislaskutettavia tuloja oli 2,5 milj. euroa. Tuotannon tietojärjestelmien osuus asiakkailta kerätystä tulosta oli 11,2 milj. euroa. Henkilöstökulut kasvoivat 2 % ja tietojärjestelmäkustannukset 7,6 %. Keskeisistä suoritteista osto- ja myyntilaskujen hinnat laskivat edellisvuoteen verrattuna. Palkkalaskelman hinta nousi 1,4 %.

Kertomusvuonna painottui Kieku-järjestelmään liittyvä kehittäminen. Järjestelmän käyttö laajeni ja sen toimivuutta ja toimintavarmuutta kehitettiin yhteistyössä Valtiokonttorin, käyttöönottajien ja järjestelmätoimittajan kanssa. Palkeiden henkilöstöä koulutettiin Kieku-järjestelmän käyttöön, käyttöönottoprosessia kehitettiin ja valtion sähköinen laskunkierrätysjärjestelmän (Rondo) versiovaihdot toteutettiin 26 virastossa. Valtiolla toteutettiin päävälittäjäpankin vaihdos 1.12.2012. Kertomusvuonna tehtiin lisäksi päätökset kehittää Palkeiden palveluverkkoa ja toimintojen sijoittumista siten, että Kuopion ja Turun toimipaikkojen toiminta päättyy v. 2015.

TAULUKKO 35. Palkeiden keskeiset tunnusluvut ja toiminnan kehitys vuonna 2012

	2010	2011	2012	
KUSTANNUSVASTAAVUUS	Milj. euroa	Milj. euroa	Milj.euroa	Muutos 2011—2012
Toiminnan tuotot	49,9	49,9	51,5	3,2 %
Toiminnan menot	50,6	51,0	52,2	2,3 %
Kustannusvastaavuus, %	98,7	97,9	98,8	
KUSTANNUSRAKENNE	Milj. euroa	Milj. euroa	Milj.euroa	Osuus kustannuk- sista v. 2012
Henkilöstökustannukset	30,8	30,0	30,6	59,0 %
Tietojärjestelmäkustannukset	9,9	10,4	11,2	21,0 %
Muut kustannukset	9,9	10,6	10,3	20,0 %
TALOUDELLISUUS	Euroa/suorite	Euroa/suorite	Euroa/suorite	Muutos 2011—2012
Ostolasku	5,38	5,34	5,15	-3,6 %
Myyntilasku	9,58	6,6	5,78	-12,4 %
Palkkalaskelma	6,67	7,11	7,21	1,4 %
TUOTTAVUUS	Kpl/htv	Kpl/htv	Kpl/htv	Muutos 2011—2012
Ostolasku	10 589	11 187	11 926	6,6 %
Myyntilasku	6 676	9 039	10 625	17,5 %
Palkkalaskelma	8 808	8 541	8 445	-1,1 %
KOKONAISTUOTTAVUUSINDEKSI				Muutos 2011—2012: 4,76 %
ASIAKASTYYTYVÄISYYS, 1—5				
Taloushallinto	3,8	3,7	3,5	-5,4 %
Henkilöstöhallinto	4	3,8	3,8	0,0 %
HENKILÖSTÖVOIMAVAROJEN HALLINTA JA KEHITTÄMINEN				
Henkilöstö 31.12.	774	730	767	5,1 %
Henkilöstö, htv	768,2	734,6	733,9	-0,1 %
Työtyytyväisyys, 1—5	3,02	3,05	3,21	5,2 %

Vuonna 2012 asiakastyytyväisyys palvelukeskuspalveluihin kokonaisuutena laski säilyen kuitenkin edelleen hyvällä tasolla 3,62 (1—5). Laskua tapahtui erityisesti tyytyväisyydessä taloushallintopalveluihin. Lasku selittyy osin Kieku- ja Rondo-järjestelmiin liittyvällä kehitysvaiheella. Henkilöstön työtyytyväisyys parani merkittävästi ollen 3,21 (1—5).

Valtiovarainministeriön aloitteesta Valtiokonttorin käynnistämä valtion talous- ja henkilöstöhallinnon tuottavuuskehityksen selvitystyö valmistui v. 2012. Selvityksen perusteella valtion taloushallinnossa tuottavuus oli kasvanut keskeisissä prosesseissa (tulojen ja menojen käsittely) vuosina 2008—2011 noin 6 % ja henkilöstöhallinnon keskeisissä prosesseissa (palkanlaskenta, matkustus, palvelussuhteen hallinta) 4—6 %. Palvelukeskuksen

osuus talous- ja henkilöstöhallinnon tehtäviin sitoutuvasta henkilötyövuosimäärästä oli kokonaisuutena 11 %. Kirjanpitoyksiköissä tehdään edelleen 89 % kaikista talous- ja henkilöstöhallinnon tehtävistä. Hallinnonala- ja kirjanpitoyksikkökohtaiset vaihtelut palvelukeskuksen hyödyntämisessä ovat huomattavia (vaihteluväli 4—20 %). Myös prosesseittain vaihteluvälit ovat suuria. Prosessien tuottavuutta ja palvelukeskuksen hyödyntämistä voidaan selvityksen tulosten perusteella edelleen lisätä.

Valtion kiinteistöhallinto

Kertomusvuonna jatkettiin valtion kiinteistöstrategian mukaisesti valtion kiinteistövarallisuuden keskittämistä omaisuuden kokonaisohjauksen parantamiseksi, synergia- ja mitataavaetujen saavuttamiseksi sekä toimintojen tehostamiseksi. Strategian päämääränä on valtion kiinteistövarallisuuden hallinta ja hoitaminen tehokkaalla, tuottavalla ja valtion kokonaisedun varmistavalla tavalla nykyisissä ja muuttuvissa olosuhteissa.

Merkittävimmät toteutuneet hallinnansiirrot koskivat Metsäntutkimuslaitoksen ja Kansallismuseon kohteita. Vuoden 2011 aikana yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa valmisteltu Metsäntutkimuslaitoksen kiinteistökannan siirto Senaatti-kiinteistöille toteutui kertomusvuoden alussa 1.1.2012. Vuonna 2011 valmisteltu Kansallismuseon tonttia ja rakennuksia koskeva hallinnansiirto Senaatti-kiinteistöille toteutui kesällä 2012. Muut kertomusvuoden aikana toteutuneet hallinnansiirrot koskivat mm. Liikennevirastolta ja Rajavartiolaitokselta siirtyneitä omaisuuseriä. Lisäksi kertomusvuoden aikana valmisteltiin laajaa Museoviraston hallinnansiirtoa, jossa kohteet tullaan siirtämään pääsääntöisesti Senaatti-kiinteistöille ja Metsähallitukselle.

Kertomusvuonna käynnistettiin Helsingin edustan saarien uudelleenkäyttöä selvittäneen työryhmän työ. Lisäksi valtiovarainministeriö toteutti valtio-omisteisten maa-alueiden inventoinnin Helsingin seudulla valtioneuvoston 3.5.2012 vahvistaman asuttopoliittisen periaatepäätöksen toimenpideohjelman mukaisesti.

Kertomusvuoden aikana tuli voimaan Euroopan unionin energiatehokkuusdirektiivi (EED). Direktiivi sisältää velvoitteita muun muassa jäsenvaltioiden julkisten elinten rakennusten energiakorjausten lisäämisestä ja raportoinnista. Direktiivin mukainen kansallinen lainsäädäntö tulee saattaa voimaan viimeistään kesäkuussa 2014.

Toimitilat ja tilatieto

Valtiovarainministeriön pyynnöstä Senaatti-kiinteistöjen v. 2010 käynnistämä valtionhallinnon toimitilatietojen kerääminen tilatietojärjestelmään (ns. Hallinnon tilahallinta (HTH-projekti) saatiin vaiheeseen, jossa tilatietojärjestelmän virastokohtaiset käyttöönotot on lähes toteutettu. Poliisin käyttöönotto jatkuu organisaatiouudistuksesta johtuen v. 2013. Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos eivät ole vielä sopineet järjestelmän käyttöönotosta. Tilatiedon keräämisen taustalla on mm. Valtiontalouden tarkastusviraston v. 2011 (Tuloksellisuustarkastuskertomus 225/2011) esittämä johtopäätös, että ministeriöillä, virastoilla ja laitoksilla tulisi olla yhtenäisillä perusteilla kerätyt tiedot toimitilojensa määrästä, kuluista, taloudellisuudesta ja tilatehokkuudesta, vuokranantajista ja toimitilojen sijainnista.

Tilahallintaprojektissa kerättiin yhteistyössä ministeriöiden, virastojen ja laitosten kanssa valtionhallinnon vuokrasopimukset ja näihin perustuvat tiedot valtion käytössä olevista toimitiloista. Lisäksi siinä otettiin käyttöön tietopalvelu, johon kuuluu viraston omien tilojen katseluun ja tietojen päivittämiseen tarkoitettu väline sekä Konsernikanava, joka sisältää yhteenveto- ja tunnuslukuja koko valtion toimitiloista.

Kerätyn tilatiedon perusteella v. 2012 valtion käytössä oli toimitiloja (pl. puolustusministeriön hallinnonala) noin 3,3 milj. m². Keskimääräiset vuokratustannukset olivat 12,3 euroa/neliö/kk ja 8 120 euroa/henkilö/vuosi. Tiloista 1,7 milj. neliötä, eli hieman yli puolet, on toimistotilaksi luokiteltavaa tilaa, jonka keskimääräinen tilatehokkuus oli 31,7 m²/henkilö. Valtion toimitilastrategiassa v. 2005 asetettu tavoite on 25 m²/henkilö. Eteneminen kohti tavoitetta on ollut hidasta, koska tilankäytön tehostumista tapahtuu tyypillisesti kiinteistöjen peruskorjausten tai organisaatioiden muuttojen tai muiden muutosten yhteydessä.

Tilahallintaprojektin tuottamien tietojen perusteella valtiolla on yli 3 000 kappaletta yksittäisiä vuokrasopimuksia, joista lähes puolet ulkopuolisten vuokranantajien kanssa. Kokonaisuutena valtiolla oli v. 2012 käytössä tiloja yhteensä arviolta 6,3 milj. m², josta puolustusvoimien käytössä 3,1 milj. m². Senaatti-kiinteistöiltä vuokrattuja tiloja on noin 5,4 milj. m² ja ulkopuolisilta vuokranantajilta vuokrattuja 0,9 milj. m². Toimitilojen vuokramenot vuonna 2012 olivat noin 580 milj. euroa.

Tilatietojärjestelmän tietojen kattavuudessa ja luotettavuudessa päästiin kertomusvuonna hyvälle tasolle. Järjestelmä mahdollistaa jatkossa valtion tilankäytön kehittymisen sekä erilaisten tunnuslukujen ja mm. energiankulutustietojen seurannan. Vuotta 2012 koskevissa tiedoissa on vielä joitakin puutteita johtuen mm. eräiden käyttöönottojen keskenäisyydestä. Jatkossa on kiinnitettävä huomiota eri tunnuslukujen laskennan yhteismitallisuuteen ja tietojen ylläpitoon. Yhdenmukaisten tunnuslukujen kehittäminen on tärkeää mm. siksi, että eri hallinnonalojen tilankäytön vertaaminen sellaisenaan ei ota huomioon toiminnan erilaista luonnetta, kuten museoiden näyttelytiloja, oikeusistuinten istuntosaleja tai tutkimuslaitosten laboratoriotiloja. Tietojen ylläpidon helpottamiseksi käynnistettiin v. 2012 valtion yhteisen talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmän (Kieku) ja tilatietojärjestelmän väliseen integraatioon tähtäävä pilottihanke Verohallinnon Kieku-käyttöönoton yhteydessä.

TAULUKKO 36. Keskeisiä tietoja ja tunnuslukuja valtion toimitiloista vuonna 2012

(Ministeriöt, virastot ja laitokset, Suomessa sijaitsevat tilat. Vuoden 2012 tiedot eivät vielä täysin kattavia.)

Hallinnonala	Kokonais- pinta-ala, m ²	Kokonais- henkilölu- kumäärä tilatieto- järjestel- mässä	Kustan- nukset, euroa	Toimisto- pinta-ala, m ²	Toimisto- työnteki- joiden henkilö- luku- määrä tilatieto- järjes- telmässä	Toimisto- pinta-ala/ tsto-työn- tekijä, m ² /hlö
Valtioneuvoston kanslia	19 560	250	4 962 809	8 079	241	33,5
Ulkoasiainministeriön hallinnonala	36 149	791	9 340 452	29 364	791	37,1
Oikeusministeriön hallinnonala	737 999	7 678	99 341 417	259 007	6 255	41,4
Sisäasiainministeriön hallinnonala	664 945	13 738	97 176 761	294 991	11 906	24,8
Valtiovarainministeriön hallinnonala	464 863	11 550	69 258 365	358 222	10 972	32,6
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	229 273	2 228	37 743 444	61 852	1 933	32,0
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	312 160	4 719	33 410 404	185 549	4 574	40,6
Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	89 035	1 829	16 372 233	60 507	1 742	34,7
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	513 783	12 920	82 372 649	356 621	12 501	28,5
Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	167 987	3 412	24 636 114	95 414	2 929	32,6
Ympäristöministeriön hallinnonala	37 844	976	7 392 109	27 392	924	29,7
Hallinnonalat yhteensä (ilman PLM)	3 273 597	60 090	482 006 757	1 736 997	54 768	31,7

Kertomusvuonna talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi vuokravastuuperiaatteet toimitilojen vuokrasopimusten ennakaisen päättämisen tilanteisiin. Linjausten tavoitteena on varmistaa, että virasto tai laitos ei joudu kohtuuttomaan tilanteeseen yllättävien muutosten tilanteessa. Toimitilahallinnon kehittämiseksi valtiovarainministeriö käynnisti työn valtion toimitilastrategian päivittämiseksi.

Valtion hankintatoimi

Valtion budjettitalouden hankintamenot olivat kertomusvuonna noin 4 004 milj. euroa (v. 2011: 3 985 milj. euroa). Hankintamenot nousivat edelliseen vuoteen verrattuna 19 milj. euroa. Kertomusvuonna yhteishankintasopimusten käyttö lisääntyi edelleen valtioneuvoston 4.2.2010 antaman periaatepäätöksen ja valtion hankintastrategian tavoitteiden mukaisesti. Yhteishankinnat kasvoivat euromääräisesti vuoden 2011 675 milj. eurosta vuoden 2012 687 milj. euroon.

Yhteishankinnoilla saatava säästöpotentiaali on mallinnettu tutkimuksen avulla. Malliin perustuvan arvion mukaan v. 2012 yhteishankinnoilla saatu prosessi- ja hintasäästöt valtiolle olivat yli 200 milj. euroa.

Yhteishankintojen kautta valtionhallinto on toimeenpannut kestävien ympäristö- ja energiaratkaisujen edistämistävoitetta julkisissa hankinnoissa. Valtion yhteishankintayksikkö Hansel Oy huomioi kilpailutuksissaan mm. ympäristö- ja energianäkökohdat aina kun se on mahdollista. Kertomusvuonna voimaan tullut Euroopan unionin energiatehokkuusdirektiivi (EED) sisältää veloitteita julkisten hankintojen toteuttamiseen ja sen mukainen kansallinen lainsäädäntö tulee voimaan viimeistään kesäkuussa 2014.

Valtionhallinnon yhteisen sähköisen tilaustenhallintajärjestelmän (TILHA) painopiste siirtyi käyttöönotosta käytön edistämiseen. Tilaustenhallintajärjestelmä on saatu teknisesti käyttöön lähes koko hallinnossa, mutta toistaiseksi käyttövolyymit ovat jääneet selvästi tavoitellusta tasosta ollen noin 1–2 %. Vuoden 2012 aikana selvitettiin myös yhteishankintaveloitteen käyttöalan laajentamismahdollisuuksia sekä uusien puitesopimusten käyttöönottomahdollisuuksia.

6.9 Valtion henkilöstöpolitiikka

Työhyvinvointi- ja työsuojelutoiminnan ohjaaminen

Valtion työelämäneuvottelukunta aloitti toimintansa kertomusvuoden alussa. Neuvottelukunta toimii valtion organisaatioiden työhyvinvointia, työsuojelua ja työterveyshuoltoa koskevien kehittämis- ja tukitoimintojen ohjaavana yhteistyöelimenä. Sen toiminta korvaa Valtion työterveys- ja työturvallisuusneuvottelukunnan sekä Kaiku-ohjausryhmän toiminnot. Kertomusvuoden aikana toiminnan teemana oli luottamus. Vakiintuneen toiminnan lisäksi panostettiin erityisesti verkostojen rakentamiseen ja kehittämiseen. Muutoksen myötä myös ns. Valtion työsuojelurahasto lopetti toimintansa ja valtion organisaatioille suunnattu kehittämisrahoitus keskitettiin Valtiokonttoriin. Uuden valtion organisaatioille suunnatun kehittämisrahoituksen nimeksi tuli Kaiku – työelämän kehittämisraha, jonka kohdentamisesta päättää Valtion työelämäneuvottelukunta. Kehittämisrahan rahoituspohjan varmistamiseksi valmisteltiin valtion organisaatioiden tapaturmavakuutusmaksuun sisällytettävä työturvallisuusmaksu, joka otetaan käyttöön vuoden 2013 alusta. Tätä kautta kerättävän rahoituksen tavoitemääräksi on asetettu 900 000 euroa vuodessa.

Valtion eläkkeet ja eläkeiän odote

Vuonna 2012 eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen valtion eläkeasioiden hoitoon liittyvien työnantaja-asiakkaisiin kohdistuvien tehtävien siirrosta Valtiokonttorista Kevan hoidettavaksi 1.1.2013 lukien. Näitä tehtäviä ovat palvelussuhderekisteri, eläkemaksujen perintä ja tarkastaminen sekä valtion eläkkeisiin liittyvät aktuaari- ja tilastotoimen tehtävät. Samassa yhteydessä näitä tehtäviä hoitavat noin 20 työntekijää siirtyivät Kevan palvelukseen. Siirron jälkeen Valtiokonttoriin ei enää jää valtion eläketurvaan liittyviä tehtäviä. Siirto ei kuitenkaan koske Kaiku-työelämäpalveluita tai eläkkeiden rahoitusta ja eläkevarojen sijoittamista. Valtion eläkkeet rahoitetaan valtion budjetista ja Valtion Eläkerahasto huolehtii valtion eläkevarojen sijoittamisesta.

TAULUKKO 37. Valtion henkilöstön eläkkeelle siirtyminen

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Keskim. eläkkeellesiirtymisikä	58 v 11 kk	59 v 1 kk	59 v 2 kk	58 v 5 kk	59 v 3 kk	60 v 1 kk	60 v 2 kk	60v 0 kk
Eläkeiän odote 25-vuotiaille	60 v 7 kk	60 v 8 kk		61 v 3 kk	62 v 1 kk	62 v 5 kk	62 v 1 kk	
Vanhuseläkeikään työssä jatkaneet, %	64,4	65,9	68,0	66,3	66,5	70,8	76,1	80,9
Eläkkeen myöhentäminen, nettohtv		137	142	296	523	606	526	529

6.10 Verotuksen toimeenpano

Yhtenäisten toimintatapojen varmistamiseksi ja resurssien joustavan käytön helpottamiseksi Verohallinnossa on vuodesta 2008 lähtien siirrytty valtakunnallisiin toimialoihin. Viimeisenä toimintansa aloitti Henkilöverotusyksikkö 1.1.2012, jolloin luovuttiin alueellisesta verovirasto-organisaatiosta.

Talousarviossa Verohallinnon toiminnallisen tehokkuuden sekä tuotosten ja laadunhallinnan osalta asetettiin seuraavat tavoitteet (tulossopimuksessa suurimpien yritysten tarkastuskattavuuden tavoite oli 15 % ja tapauskohtaisen perinnän kertymän tavoite oli 40 %):

TAULUKKO 38. Verohallinnon toiminnallinen tuloksellisuus

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 tavoite	2012 toteuma
Tuottavuusindeksi	106,2	104,3	102,4	103,8
Taloudellisuusindeksi	97,6	97,8	97,6	96,7
Nettomenojen suhde bruttoverotuloihin	0,68	0,62	0,68	0,61
Ennakkoperinnän vastaavuuden poikkeama				
– yhteisöverotus	15 %	15 %	12 %	16 %
– henkilö- ja yritysverotus	12 %	12 %	12 %	13 %
Suurimpien yritysten tarkastuskattavuus	9 %	11 %	10 %	
– verotarkastusyksikkö liikevaihto yli 10 milj. euroa				21 %
– Konserniverokeskus liikevaihto yli 50 milj. euroa				11 %
Harmaan talouden tarkastusten osuus verotarkastuksen työajasta	30 %	30 %	30 %	34 %
Jäämäperinnän kertymä	48 %	54 %	58 %	55 %
Tapauskohtaisen perinnän kertymä	45 %	40 %	50 %	49 %

Ennakkoperinnän vastaavuuden ja jäämäperinnän kertymän osalta asetettuihin tavoitteisiin ei päästy. Erityisesti yhteisöjen ennakkoiden osuvuudessa 12 prosentin tavoite on erittäin haasteellinen. Jäämäperinnän kertymä oli edellisvuoden tasoa, mutta tapauskohtaisen perinnän kertymä kasvoi merkittävästi.

Kolmen vuoden välein tehtävän asiakaskyselyn perusteella Verohallinnon toimintaan on oltu tyytyväisiä. Seuraavan kerran laajempi asiakastytyväisyysmittaus tehdään v. 2013. Myös veronsaaja-asiakkaiden tyytyväisyyttä tutkitaan samalla aikavälillä.

Käyntiasiakkaiden välitöntä palautetta kerättiin henkilöverotuksen päätoimipaikoilla HappyOrNot -palvelun avulla. Verotoimistopalveluihin oltiin hyvin tyytyväisiä, tosin vaihtelua eri toimistojen ja käyntiaikojen välillä oli havaittavissa.

Veronmaksajien lainkuuliaisuuden ja veronmaksuymönteisyyden (Tax Compliance) lisäämiseksi ja asiakkaiden valvonnan tehostamiseksi veroriskien hallintayksikkö kehitti edelleen asiakkaiden veroriskien tunnistamiseen, riskien merkityksen arviointiin sekä niiden poistamiseen ja pienentämiseen tähtäävää toimintamallia. Segmentointiprojektissa kehitettiin menettelyitä asiakassegmenttien tunnistamiseen ja hoitomallien rakentamiseen. Hoitomallilla tarkoitetaan eri segmenteissä erilaisia palvelu-, ohjaus- ja valvontatarpeita. Kohdistamalla toiminta osuvasti oikeisiin asiakassegmentteihin vahvistetaan toiminnan vaikuttavuutta.

Verohallinto panosti harmaan talouden torjuntaan v. 2012 seuraavasti; verotarkastukseen käytetystä työajasta harmaan talouden tarkastuksiin kohdistettiin 34 %, tarkasteluvuoden 3 151 verotarkastuksesta 725 osoittautui harmaan talouden tarkastuskohteeksi. Harmaan talouden selvitysyksikkö laatii velvoitteidenhoitoselvityksiä ja tilannekuvia harmaasta taloudesta. Vuonna 2012 yksikkö tuotti tiedon tuottamistehtäviä 56 kappaletta ja artikkeleita 128 kappaletta. Velvoitteidenhoitoselvityksiä muille viranomaisille laadittiin v. 2012 noin 13 500 kappaletta.

Verotarkastuksen rakennusalan valvontahanketta (RAKSA) jatkettiin. Vuonna 2012 tarkastettiin yli 600 yritystä ja maksuunpanoehdotukset veroina olivat 32 milj. euroa. Rakennusalalla otettiin käyttöön veronumerot. Elokuussa avattiin veronumerorekisteri. Vuoden 2012 loppuun mennessä rekisteriin oli merkitty 231 000 henkilöä, joista 25 000 ulkomaalaista.

Vuoden 2012 alussa siirtohinnoittelutehtävät keskitettiin Konserniverokeskukseen perustettuun siirtohinnoitteluhankkeeseen. Koko vuoden 2012 henkilötyövuositoteuma oli 33 htv. Vuoden 2012 aikana tehtiin lisäysehdotuksia verotettavaan tuloon noin 300 milj. euroa. Siirtohinnoitteluhankkeen verotarkastukset suunnattiin paljon resursseja sitovana valvontakeinona aggressiivisiin tai merkittävästi virheellisiin siirtohinnoittelutapauksiin. Hankkeessa panostettiin voimakkaasti myös ennakoiwaan ohjaukseen.

Verohallinto on tehostanut toimintaansa nostamalla verotuksen automaatioastetta, lisäämällä sidosryhmiltä saatavien tietojen määrää ja sähköistä tiedonkeruuta, ottamalla käyttöön uusia työvälineitä sekä laajentamalla ja markkinoimalla sähköisiä palveluita. Esitetyt veroilmoituksen tietojen laajennus, verotili ja sähköisen ilmoittamisen laajentaminen ovat lisänneet veroasioinnin vaivattomuutta ja vähentäneet merkittävästi ilmoittamisvelvollisuuksien hoidon hallinnollista taakkaa ja ilmoittajien kustannuksia. Vuonna 2012 yhteisöverotuksessa siirryttiin käyttämään valtakunnallisia työjonoja ja ryhdyttiin valmis-telemaan henkilö- ja yritysverotuksen työjonojen käyttöä.

Verotiliasiakkaat voivat Verotilipalvelussa mm. seurata oman verotilinsä saldoa ja tili-tapahtumia, antaa kausiveroilmoituksen ja laskea, mikä on maksettava määrä mahdollisine viivästyskorkeineen haluttuna maksupäivänä. Verotilipalvelussa asiointi v. 2012 noin 5,4 miljoonaa kertaa.

Talousarviossa Verohallinnon sähköiselle asiointille asetettiin seuraavat tavoitteet:

TAULUKKO 39. Sähköisesti annettujen ilmoitusten osuus asiakasmäärästä

Sähköisesti annettujen ilmoitusten osuus asiakasmäärästä	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 tavoite	2012 toteuma
HENKILÖ- JA YRITYSVEROTUS				
Sähköisten kausi-ilmoittajien osuus asiakasmäärästä, ALV	72 %	76 %	75 %	76 %
Sähköisten kausi-ilmoittajien osuus asiakasmäärästä, TA	68 %	70 %	75 %	66 %
Yritysten sähköisten veroilmoitusten antajien määrä asiakasmäärästä	19 %	26 %	25 %	26 %
Palkka.fi -palveluun rekisteröityneiden käyttäjien määrä lisääntyy***	72 000	93 000	yli 93 000	109 000***
Verokortti verkossa -asiakkaiden osuus verokortti-muutosta hakeneista	33 %	37 %	37 %	37 %
Veroilmoitus verkossa -asiakkaiden osuus palauttajien kokonaismäärästä	29 %	33 %	35 %	41 %
Sähköisten pankkitilin muutosilmoitusten tekijöiden osuus ilmoittajien kokonaismäärästä	27 %	32 %	35 %	53 %
YHTEISÖVEROTUS				
Sähköisten kausi-ilmoittajien osuus asiakasmäärästä, ALV	84 %	85 %	85 %	87 %
Sähköisten kausi-ilmoittajien osuus asiakasmäärästä, TA	76 %	78 %	80 %	81 %
Yhteisöjen sähköisten veroilmoitusten antajien osuus asiakasmäärästä	26 %	32 %	35 %	41 %
Sähköisten vuosi-ilmoitusten antajien osuus asiakasmäärästä, TA	77 %	81 %	85 %	83 %
Sähköisten verotiliotteiden osuus asiakasmäärästä		48 %	60 %	72 %

*** Aiemmin verrattiin palkka.fi -käyttäjien osuutta potentiaalisten käyttäjien määrään.

Verohallinnon kehittämistyön tulokset näkyvät Verohallinnon hyvässä tuottavuuskehityksessä. Vuoden 2012 henkilöstömäärän toteutuma oli 5 130 henkilötyövuotta (sisältää korkeakouluharjoittelijoita 23 htv). Ministeriön asettama tavoite 5 267 htv saavutettiin selkeästi. Henkilötyön määrä väheni 99 henkilötyövuodella edelliseen vuoteen verrattuna.

Toimintavarmuuden turvaamiseksi ja ICT-kustannusten alentamiseksi pitkällä tähtäimellä valmisteltiin vuoden 2012 aikana ns. valmisohjelmistoratkaisun kilpailutusta. Lopullinen päätös hankinnasta tehdään v. 2013 ja kokonaisuudessaan hanke ajoittuisi vuosille 2013—2018.

Vuoden 2012 aikana valmistauduttiin Yleisradioveron käyttöönottoon v. 2013 tekemällä vaadittavat muutokset useisiin tietojärjestelmiin.

Valtion vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmaan VATU:uun liittyen Verohallinto laati ydintoimintoanalyysin pohjalta 22 kehitysehdotusta. Näistä kymmenen tuli henkilöstökyseilyn yhteenvetona. Valtiovarainministeriön hallinnonalan kärkihankkeiksi valittiin TORI-hanke (johon Verohallinto osallistuu) ja VTPR-hanke (Viranomaistietopalvelurajapinta), jonka kehittäminen on Verohallinnon vetovastuulla.

6.11 Tullitoimi

Vuonna 2012 valmisteltiin vuoden 2013 alusta voimaan tulleet laki ja asetus Tullin hallinnosta. Säädökset lakkauttivat tullihallinnon aiemmin muodostaneen tullilaitoksen (Tullihallitus, viisi tullipiiriä ja Tullilaboratorio). Tilalle perustettiin Tulli-niminen koko maan kattava virasto. Hallintorakenne uudistettiin siten, että valtakunnallisiksi toiminnoiksi organisoitiin mm. tulliselvitys, verotus, rikostorjunta ja hallinto. Paikallisesti hoidettavat tehtävät organisoitiin yhden osaston alaisuuteen yhdeksään tulliyksikköön. Yhden viraston rakenne luo aiempaa paremmat edellytykset toiminnan johtamiselle ja resurssien kohdentamiselle painopisteiden mukaan.

Verotulot on kannettu oikea-aikaisesti ja -määräisesti verojäämien ollessa 0,1 %. Verotuksen yhdenmukaisuutta ja oikeellisuutta on varmistettu panostamalla aikaisempaa enemmän harmaan talouden torjuntaan, minkä resursseja on voitu vahvistaa saadulla lisärahoituksella.

Tulli on ylläpitänyt kohtuullisen valvonnan tason samalla kun internetin välityksellä tilattujen tavaroiden määrä ja itärajan matkustajaliikenne ovat kasvaneet voimakkaasti. Tulli on myös ainoana EU:n sisäliikennettä satamissa valvovana viranomaisena ylläpitänyt rajat ylittävän rikollisuuden torjuntaa. Tehtävät on hoidettu kehittämällä toimintamalleja ja kohdentamalla uudelleen henkilöresursseja samalla kun henkilöstömäärä on voimakkaasti vähentynyt viime vuosina.

Valmisteverotuksen tietojärjestelmän kehittäminen on käynnistetty tavoitteena sähköinen asiointi huhtikuusta 2014 lukien. Tulli on osallistunut aktiivisesti yhdessä valtiovarainministeriön ja asiakaskunnan kanssa EU:n tullilainsäädännön uudistamiseen kansallisten näkökulmien huomioonottamiseksi. Tulliselvityksen sähköisessä asiointissa on jo pääsääntöisesti saavutettu tavoiteltavissa oleva 70—100 prosentin taso. Jatkossa panostetaan edelleen prosessien ja tietojärjestelmien kehittämiseen.

TAULUKKO 40. Tullin suoritteet ja aikaansaadut julkishyödykkeet vuosina 2010—2012

	2010	2011	2012	Muutos
LIIKENNEMÄÄRÄT				
Ulkomailta saapuneet matkustajat – Alusliikenne	8 761 502	8 917 963	9 056 320	1,6 %
Ulkomailta saapuneet matkustajat – Lentoliikenne	5 946 935	6 784 684	6 859 424	1,1 %
Ulkomailta saapuneet matkustajat – Juna- ja maantiiliikenne	10 512 748	13 523 991	14 918 447	10,3 %
Ulkomailta saapuneet laivat	25 373	25 670	25 200	-1,8 %
Ulkomailta saapuneet lentokoneet	70 629	79 703	73 329	-8,0 %
Ulkomailta saapuneet kuormatut kuorma-autot, kontit ja perävaunut	986 665	1 035 950	1 027 022	-0,9 %
Tuonti, 1 000 tonnia	60 379	61 810	55 793	-9,7 %
Vienti, 1 000 tonnia	42 500	44 840	42 819	-4,5 %
TULLIN KANTAMAT VEROT, TUHATTA EUROA				
Tullilaitoksen veronkanto yhteensä	9 202 024	10 541 286	10 642 467	1,0 %
Tuonnin perusteella kannettavat verot	2 637 558	3 012 957	2 790 802	-7,4 %
Autovero	935 290	1 066 499	997 924	-6,4 %
Valmisteverot	5 284 245	6 049 261	6 448 497	6,6 %
Muut verot ja maksut ja sekalaiset tulot	160 991	198 500	195 627	-1,4 %
Muille viranomaisille tilittävä kanto	70 697	72 168	71 386	-1,1 %
EU:lle tilittävät omat varat, netto	113 242	141 901	138 231	-2,6 %
TULLISELVITYS JA VEROTUS				
Kolmansien maiden tuontitullaukset	589 487	613 932	609 202	-0,8 %
Kolmansien maiden vientitullaukset	720 469	767 681	908 788	18,4 %
Sisäkaupan tuonti-ilmoitukset	296 267	270 818	254 055	-6,2 %
Sisäkaupan vienti-ilmoitukset	92 827	85 886	74 387	-13,4 %
Autoveropäätökset – Uudet ajoneuvot	128 253	147 812	130 283	-11,9 %
Autoveropäätökset – Käytetyt ajoneuvot	38 459	35 799	29 758	-16,9 %
Valmisteverotuspäätökset	25 179	30 006	33 310	11,0 %
Passitukset aloitetut/päätetyt	898 771	962 373	899 631	-6,5 %
– joista aloitettujen TIR-carnet osuus	223 693	234 819	232 912	-0,8 %
YHTEISKUNNAN SUOJAAMINEN				
Tietoon tulleet rikokset	6 497	7 453	9 425	26,5 %
Selvitetyt rikokset	5 702	6 237	7 615	22,0 %
Selvitysprosentti	88 %	84 %	81 %	-3,2 %
Laboratoriotutkimukset	12 897	12 878	14 846	15,3 %

6.12 Tilastotoimi ja tutkimus

Tilastokeskus on kehittänyt valtion tilastotointa Suomen Virallisen Tilaston (SVT) neuvottelukunnan, yhteistyöryhmien ja -verkostojen sekä pääjohtajatapaamisten avulla. Valtion tilastotoimen kehittämislinjaukset uudistettiin vuonna 2012. SVT-neuvottelukunnan toiminta on keskittynyt Euroopan tilastojen käytännesääntöjen mukaiseen laadun ja menettelytapojen kehittämiseen. Vuoden aikana valmisteltiin tammikuussa 2013 annettu virallisen tilaston laatulupaus. Suomen viralliseen tilastoon kuuluu 270 tilastoa.

Tilastokeskuksen vastuulla on 190 tilaston tuotanto ja kehittäminen. Näistä noin 100 perustuu EU:n säädöksiin. Tiedot julkaistaan maksutta tilastokeskus.fi-palvelussa. Seurantavuonna avattiin StatFin-tietokantapalvelu avoimen datan periaatteiden mukaisesti. Findikaattoripalvelu laajennettiin ruotsin- ja englanninkielisiksi ja palvelusta avattiin myös mobiiliversio. Tutkijoille tarjottuja aineistopalveluja on kehitetty ja etäyhteyksien määrää on lisätty edelleen.

Valtiontalouden tutkimuskeskus (VATT) on vuoden 2012 aikana osallistunut talouspolitiikan valmisteluun tekemällä taustatutkimuksia, -selvityksiä sekä laskelmia. Lisäksi laitoksen tutkijat ovat osallistuneet valtion erilaisiin työryhmiin asiantuntijoina. He ovat osallistuneet muun muassa välittömän verotuksen uudistusten käyttäytymis- ja tulonjakovaikutusten arviointiin, välillisen verotuksen muutosten arviointiin ja kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamiseen. Laitos on osallistunut myös työkyvyttömyysmaksujen ja työkyvyttömyyseläkkeiden, tilastolain sekä kuntien valtionosuusjärjestelmien uudistamiseen. Tutkimuskeskuksen työ on palvellut politiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin menetelmien kehittämistä ja toteuttamista etenkin työvoima-, vero-, tulonsiirto- ja ilmastopolitiikan alueilla.

VATT:n tutkijat julkaisivat toimintavuonna yhteensä 22 artikkelia referoiduissa kansainvälisissä aikakauskirjoissa ja artikkelikokoelmissa sekä noin 40 julkaisua omissa julkaisusarjoissa. Referoiduissa kansainvälisissä aikakauslehdissä julkaistujen artikkelien määrä kasvoi selvästi edellisvuodesta, tosin niin että arvostetuimpien lehtien julkaisujen suhteellinen osuus aleni. Henkilökunnalla oli lisäksi lukuisia asiantuntijatehtäviä, jotka ovat palvelleet julkisen hallinnon valmistelutyötä. Myös lehtikirjoitusten, esitelmien, lausuntojen ja haastattelujen kokonaismäärät kasvoivat.

6.13 Valtion rahoituksen hallinta

Valtion budjettitalouden velanhallinnan strategisena tavoitteena on lainantarpeen tyydyttäminen sekä velasta aiheutuvien pitkän aikavälin kustannusten minimointi hyväksyttäväksi arvioitavissa olevalla riskitasolla. Riskejä ovat korkoriski, rahoitusriski, luottoriski sekä toiminnalliset ja oikeudelliset riskit.

Jälleenrahoitukseen liittyvien riskien välttämiseksi uudet lainat otetaan pääasiassa pitkäaikaisina lainoina siten, että velan jälleenrahoitus jakautuu mahdollisimman tasaisesti tuleville vuosille. Pitkäaikaista lainanottoa puoltaa myös hyvästä luottoriskiluokituksesta johtuva valtion suhteellinen kustannusetu pitkäaikaisten joukkolainojen markkinoilla.

Valtion velan määrä kasvoi edelleen v. 2012. Uutta lainaa otettiin nettomääräisesti 4,8 mrd. euroa. Nettomääräisesti lainaa otettiin noin 4,4 mrd. euroa vähemmän kuin edus-

kunnan hyväksymät valtion talousarviot olisivat edellyttäneet, koska valtion maksuvalmius ei edellyttänyt nettolainanoton toteuttamista tuloarvion mukaisesti. Valtion maksuvalmius oli vuoden vaihteessa hyvä. Valtion kassavarat olivat vuoden lopussa runsaat 7 mrd. euroa.

Pitkäaikainen euromääräinen lainanotto toteutettiin laskemalla liikkeeseen kolme sarjaobligatiolainaa, v. 2022 erääntyvä laina, v. 2028 erääntyvä laina sekä v. 2042 erääntyvä laina. Lyhytaikainen lainanotto toteutettiin pääosin euromääräisiä velkasitoumuksia hyväksi käyttäen.

Suomen pitkäaikaisen lainanoton kustannus suhteessa markkinoilla yleisesti vertailukohtana käytettävään Saksan valtion kustannukseen laski v. 2012 likimain kriisiä edeltävälle tasolle eli noin 0,2 prosenttiyksikköön oltuaan suurimmillaan 0,8 prosenttiyksikköä v. 2008. Velan keskimääräinen absoluuttinen kustannus oli 2,1 % v. 2012 eli noin 0,4 prosenttiyksikköä alempi kuin v. 2011.

Velan kustannuksia minimoidaan pääasiassa velan korkoriskiaseman strategisella valinnalla. Tällä tavoitellaan keskimäärin noin 150 milj. euron vuotuista kustannusvaikutusta. Valtiokonttorin arvion mukaan aktiivisen strategisen korkoriskin hallinnan kumulatiivinen tulos vuosina 2001—2012 oli likimain 1,9 mrd. euroa. Toisin sanoen velan korkomenot olisivat olleet kyseisenä aikana yhteensä tämän verran toteutuneita menoja suuremmat ilman päätöspäristä ja tavoitteellista velan korkoriskiaseman hallintaa. Kustannusvaikutus on siten edellä mainitulla aikavälillä ollut tavoitellun mukainen.

6.14 Rahoitusmarkkinat ja kansainväliset rahoituslaitokset

Globalitalouden edelleen jatkuvien epävarmuustekijöiden vuoksi kysynnän kansainvälisten rahoituslaitosten tarjoamalle rahoitukselle odotetaan säilyvän kriisitason edeltävää aikaa korkeampana myös tulevina vuosina. Rahoituslaitosten rajallisten resurssien ja jäsenvaltioiden haastavien taloustilanteiden puitteissa tämä tarkoittaa huomion kiinnittämistä aiempaakin tarkemmin pankkien pääomatilanteeseen, taloudellisten riskien hallintaan, toiminnan tehokkuuteen ja tuloksiin. Vuonna 2010 hyväksytyyn Maailmanpankin pääomankorotuksen Suomen maksuosoituksia pantiin toimeen tehtyjen maksusaikataulujen mukaisesti. Vuonna 2012 päätettiin myös Euroopan Investointipankin pääoman korottamisesta pankin lainanantokapasiteetin vahvistamiseksi erityisesti taloudellista kasvua ja työllisyyttä tukevia hankkeita varten.

Taluskriisin seurauksena myös kansainvälisen rahoitusarkkitehtuurin uudistaminen on jatkunut ajankohtaisena aiheena. Kansainvälisten rahoituslaitosten osalta asia liittyy ensisijaisesti Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ja Maailmanpankin äänivalta- ja hallintouudistuksiin. Uudistusten tavoitteena on huomioida talouskasvun dynamiikka ja nousevien talouksien kasvanut merkitys maailmantaloudessa. Äänivalta- ja hallintouudistusten kääntöpuolena on pienempien maiden kuten Suomen vaikutusmahdollisuuksien potentiaalinen kaventuminen. Valtiovarainministeriön linjausten mukaan Suomen edut kansainvälisillä foorumeilla pyritään turvaamaan käyttäen hyväksi erityisesti Euroopan unionin vaikutuskanavia sekä Pohjoismaiden ja Baltian maiden muodostamaa vaalipiiriä Bretton Woods -instituutioissa.

Maailmanpankin osalta keskeisin uudistusprosessi liittyi uuden pääjohtajan valintaan. Suomi vaikutti avoimen ja läpinäkyvän valintaprosessin puolesta ja asetui viiden ehdok-

kaan joukosta tukemaan Jim Kimin valintaa. Valinnan jälkeen Suomi on tukenut uuden pääjohtaja Jim Kimin alustavia näkemyksiä pankin keskeisten kehitystavoitteiden saavuttamisesta kiinnittäen samalla huomiota pankin vahvan taloudellisen aseman ja AAA-luottoluokituksen säilymiseen. Näin Maailmanpankilla on mahdollisuus vastata tehokkaasti myös tuleviin talouskriiseihin ja niiden vaikutuksiin kehitysmaissa.

Suomi kannatti IMF:n roolin ja sen resurssien vahvistamista kansainvälisten rahoituskriisien hoidossa osana kansainvälisen rahoitusarkkitehtuurin vahvistamista. Vuoden 2012 aikana IMF jatkoi kriisirahoitusta erityisesti Kreikalle, Irlannille ja Portugalille. IMF:n rahoituspohjaa laajennettiin ja Suomi osallistui omalta osaltaan tarvittavaan lisäpanostukseen.

Suurista talouksista koostuvan G20-ryhmän agendan pääpaino on ollut talouskriisin hoidossa, talouskasvua tukevissa toimissa ja rahoitusmarkkinoiden sääntelyuudistuksissa. G20-ryhmän tekemien erityisesti talouspolitiikkalinjausten vaikutuksia ja sitoumusten toimeenpanoa on seurattu tiiviisti.

6.15 Valtiovarainhallinnon liikelaitos ja rahastot

Senaatti-kiinteistöt

Senaatti-kiinteistöjen vuokraustoiminnan liikevaihto oli 560,3 (v. 2011: 511,8) milj. euroa ja vuokratate 351,3 (317,8) milj. euroa. Vuokraustoiminnan tulos ilman arvonalennuksia (43 milj. euroa) oli 126,2 (92,5) milj. euroa. Koko konsernin toteutunut liikevaihto oli 627,8 (586,6) milj. euroa ja tilikauden voitto 140,6 (159,3) milj. euroa. Konserniin kuuluvan liikelaitoksen liikevaihto oli 620,5 (582,7) milj. euroa ja tilikauden voitto 134,4 (154,4) milj. euroa.

Vuokraustoiminnan tulostavoitetta (89 milj. euroa) paremman tuloksen mahdollistivat useat eri tekijät. Suurin yksittäinen ero aiheutui rahoituskuluissa, joissa syntyi noin 9 milj. euron säästöt yleisen korkotason edelleen pysyessä poikkeuksellisen alhaisena. Rahoituskulujen määrään vaikuttivat korkotason ohella myös investointien toteutuminen suunniteltua pienempänä. Puolustushallintoon kohdistuvien tarkempien uudistusratkaisujen oltua vielä avoinna, hallinnonalan käytössä olevan kiinteistökannan investointeja ei ole toteutettu aiemmin arvioidussa laajuudessa hukkainvestointien välttämiseksi. Oletettua parempaan tulokseen ovat myös vaikuttaneet tietyt kertaluonteiset erät, joista olennaisimpia ovat olleet Micronovan tulipalon johdosta vahingonkorvauksena saatu 3,9 milj. euron korvaus sekä eräiden vuokrasopimusten ennaaikaisista irtisanomisista ja lisävuokrasta saadut noin 11 milj. euroa.

Liikelaitoksen investoinnit v. 2012 olivat 196 (244) milj. euroa. Investoinnit alittivat investointikehyksen 44 milj. eurolla. Investoinnit painottuivat edellisten vuosien tapaan peruskorjauksiin, joiden osuus oli 133 milj. euroa.

Senaatti-kiinteistöjen vuokrausaste pysyi vuoden 2011 tasolla ollen edelleen 96,4 (96,4) %. Sijoitetun pääoman tuotto oli liikelaitostasolla 4,3 % (4,8) ja konsernitasolla 4,4 % (4,8), kun mukaan lasketaan edelleen hyvin onnistuneet valtiolle tarpeettoman kiinteistöomaisuuksien myynnit.

Omaisuuksien myyntitoiminnan tulos oli 43,1 (56,2) milj. euroa. Hyvään tulokseen vaikuttivat useiden suurten kiinteistökauppojen ajoittuminen vuoden 2012 loppupuolelle. Myynnin tulos ylitti budjetoidun tuloksen 14,4 milj. eurolla. Valtiolle tarpeetonta kiinteistöomaisuutta myytiin vuoden 2012 aikana yhteensä 80,4 milj. (112,7) eurolla.

Vuoden 2012 asiakastyytyväisyyskyselyn mukaan asiakkaiden kokonaistyytyväisyys on noussut edelliseen vuoteen verrattuna. Kyselyn perusteella 78 % (74 %) asiakkaista on ollut melko tai erittäin tyytyväisiä Senaatti-kiinteistöjen toimintaan kokonaisuutena. Melko tai erittäin tyytymättömiä on ollut 6 % vastanneista. Kyselyn perusteella Senaatti-kiinteistöjen vahvuuksina korostuivat erityisesti ammattitaito ja asiantuntemus sekä yhteyshenkilöiden tavoitettavuus ja asiakaspalvelun sujuvuus.

Valtion eläkerahasto

Valtiovarainministeriön alaisuudessa toimivan eläkerahaston avulla valtio varautuu tulevien eläkkeiden rahoitukseen ja pyrkii tasaamaan eri vuosien eläkemenoja. Rahaston tehtävänä on sijoittaa sille uskotut varat tuottavasti ja turvaavasti. Valtion eläkerahastosta ei makseta eläkkeitä, vaan kaikki valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvat eläkkeet maksaa Keva valtion talousarvioon varatuista määrärahoista. Eläkerahastosta siirretään valtion talousarvion yleiskatteeksi 40 % valtion vuotuisesta eläkemenosta.

Rahaston varat ovat valtion varallisuutta, mutta ne ovat rahaston nimissä ja hallinnassa. Rahaston toiminnasta aiheutuvat menot maksetaan rahaston hallinnassa olevista varoista. Eläkerahaston tuloja ovat rahastolle tuloutettavat eläkemaksut ja muut maksut sekä rahaston varoille saatavat tuotot.

Rahaston hallinnassa olevan sijoitusvarallisuuden markkina-arvo oli vuoden 2012 lopussa 15,4 mrd. euroa, mikä oli 1,7 mrd. euroa enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Rahaston nettomääräinen maksutulo (eläkemaksut - siirto valtion talousarvion katteeksi) oli 35 milj. euroa vuoden aikana, eli rahasto karttui käytännössä kokonaan sijoitustoiminnan tuotoilla v. 2012.

Sijoituksista 56 % oli korkosijoituksia, 37 % osakesijoituksia ja 7 % muita sijoituksia vuoden lopussa. Sijoitustoiminnan suhteellinen tuotto oli 11,4 % v. 2012 (-2,4 % v. 2011).

Valtiovarainministeriö on asettanut rahastolle strategisen ja toiminnallisen tuottotavoitteen. Strategisen tulostavoitteen mukaan valtion eläkerahaston sijoitustoiminnan tulee pitkällä aikavälillä tuottaa enemmän kuin valtion näkökulmasta riskitön sijoitusvaihtoehto. Riskittömällä sijoitusvaihtoehdon tuotolla tarkoitetaan valtion nettovelan kustannusta mukaan lukien velanhallinnassa tehtyjen johdannaissovimusten kustannukset. Nettovelalla tarkoitetaan valtion budjettitalouden velan ja kassavarojen erotusta. Toiminnallisen tulostavoitteen mukaan valtion eläkerahaston sijoitustoiminnan tuoton tulee riskikorjattuna ylittää rahaston sijoitussuunnitelmassa määritellyn vertailuindeksin tuotto.

Viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana rahaston vuosituotto on ollut keskimäärin 6,0 % ja velan keskimääräinen kustannus 3,5 %. Rahasto on siten saavuttanut sille asetetun pitkän aikavälin tuottotavoitteen. Rahaston toiminnallisen tulostavoitteen arvioimiseksi tarvittavaa tietoa ei ole saatavilla vuodelta 2012.

Valtion vakuusrahasto

Valtiovarainministeriön hoidossa oleva valtion vakuusrahasto keskittyy rahastosta annetun lain mukaisten omaisuudenhoitoyhtiöiden ja Yrityspankki Skop Oyj:n toimintojen hallittuun alasajoon. Julkista pankkitukea on myönnetty vuoden 2012 loppuun mennessä nettomääräisesti 5 896 milj. euroa. Rahaston tuloutukset budjettitalouteen ovat kertomusvuoden loppuun mennessä olleet yhteensä 240,1 milj. euroa.

Kertomusvuoden aikana Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy, selvitystilassa, palautti ennakkojako-osuuksina valtiolle suoraan noin 7,9 milj. euroa ja vakuusrahastolle noin 2,1 milj. euroa. Valtion vakuusrahasto tuloutti v. 2012 budjettitalouteen 7 milj. euroa. Rahaston vuoden 2012 alijäämä oli noin 0,1 milj. euroa taseen loppusumma vuoden 2012 lopussa noin 2,2 milj. euroa. Rahaston arkistojen järjestäminen ja Kansallisarkistoon siirtäminen saatiin loppuun vuoden 2012 aikana.

TAULUKKO 41. Valtiovarainhallinnon maksullinen toiminta, milj. euroa

Julkisoikeudellisesti hinnoitellut	2012			2011			Ali-/ylijäämä 2012
	tuotot	kust.	kv %	tuotot	kust.	kv %	
Valtiovarainministeriö	0,0	0,0	100	0,0	0,0	100	0,0
Verohallinto	1,3	1,1	112	1,4	1,1	121	0,1
Tullilaitos	2,7	3,0	90	2,7	3,0	90	-0,3
VRK	11,8	11,0	107	8,8	8,2	108	0,7
YHTEENSÄ	15,8	15,2	104	13,0	12,4	105	0,6
Liiketaloudellisesti hinnoitellut	2012			2011			Ali-/ylijäämä 2012
	tuotot	kust.	kan. %	tuotot	kust.	kan. %	
Valtiovarainministeriö	0,0	0,0	100	0,0	0,0	100	0,0
Valtion taloudellinen tutkimuslaitos	0,1	0,1	108	0,3	0,3	102	0,0
Valtiokonttori	0,6	0,3	192	1,4	0,5	282	0,3
Verohallinto	0,4	0,4	104	0,4	0,3	135	0,0
Tullilaitos	0,6	0,5	107	0,6	0,5	107	0,0
Tilastokeskus	8,9	8,5	105	8,8	8,5	103	0,4
Palkeet	51,5	52,2	99	49,9	51,0	98	-0,6
VRK	8,6	4,3	202	8,2	4,6	177	4,4
YHTEENSÄ	70,8	66,3	107	69,6	65,8	106	4,5
Erytislakeihin perustuvat	2012			2011			Ali-/ylijäämä 2012
	tuotot	kust.	kv %	tuotot	kust.	kv %	
Valtiovarainministeriö	22,8	7,3	311,2	25,6	5,9	436,7	15,5
Valtiokonttori	13,0	25,7	51	36,7	31,1	118	-12,7
Verohallinto	1,7	3,1	55	1,8	3,0	60	-1,4
YHTEENSÄ	37,5	36,2	104	64,1	40,0	160	1,3
KAIKKI YHTEENSÄ	124,08	117,70	105	146,68	118,21	124	6,4

kv % =kustannusvastaavuusprosentti

kan. %=kannattavuusprosentti

kv % ja kan. % on laskettu milj. euron tarkkuudesta

TAULUKKO 42. Hallinnonalan henkilöstön määrä ja tila

	2010	2011	2012	Vuosi- muutos
HENKILÖTYÖVUOSIEN MÄÄRÄ	12 550	12 134	12 041	-0,8 %
HENKILÖSTÖN MÄÄRÄ 31.12.	12 954	12 588	12 537	-0,4 %
Naiset	8 934	8 604	8 518	-1,0 %
Miehet	4 020	3 984	4 019	0,9 %
Vakinaiset	12 039	11 718	11 560	-1,3 %
Määräaikaiset	915	870	977	12,3 %
Kokoaikaiset	11 530	11 202	11 309	1,0 %
Osa-aikaiset	1 424	1 386	1 228	-11,4 %
HENKILÖSTÖN KESKI-ikä, v.	48,5	48,6	48,5	-0,1 v.
Naiset	49,0	49,3	49,2	-0,1 v.
Miehet	47,3	47,2	47,1	-0,1 v.
HENKILÖSTÖN MÄÄRÄT IKÄLUOKITTAIN				
15—24	95	109	124	13,8 %
25—34	1 644	1 545	1 625	5,2 %
35—44	2 814	2 670	2 611	-2,2 %
45—54	4 154	4 001	3 954	-1,2 %
55—64	4 170	4 144	4 082	-1,5 %
65—	77	119	141	18,5 %
Seniори-ikäisten (45 v ->) osuus	64,9 %	65,6 %	65,2 %	-0,4 %-yks.
KOULUTUS JA KEHITT., TYÖPÄIVÄÄ/HTV	2,2	2,0	6,1	4,1 pv
KOULUTUSTASOINDEKSI	5,2	5,2	5,2	0,0 ind.
Naiset	5,0	5,1	5,1	0,0 ind.
Miehet	5,4	5,4	5,4	0,0 ind.
SAIRAUSPOISSAOLOT, TYÖPÄIVÄÄ/HTV	11,1	11,3	10,8	-0,5 pv.

7 Opetus- ja kulttuuriministeriö

Opetusministerin katsaus

Yleissivistävän koulutuksen kehittämisen lähtökohtana oli koulutuksen perusturvan takaaminen ja vahvistaminen kaikille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta koko maan kattavasti. Valtioneuvosto päätti perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta.

Perusopetuksen laadun kehittämistoimia jatkettiin tukemalla perusopetuksen järjestäjien opetusryhmien pienentämistä, kaventamalla koulujen välisiä eroja ja tukemalla haasteellisessa toimintaympäristössä toimivia kouluja. Koulutuksellista tasa-arvoa edistäviä toimenpiteitä, jotka kohdistuvat koulujen välisten erojen vähentämiseen sekä lähtökohditaan muita heikompien koulujen toiminnan ja laadun tukemiseen, jatkettiin. Oppilas- ja opiskeluhuoltoa koskevaa lainsäädäntötyötä vietiin eteenpäin. Varhaiskasvatuksen lainsäädännön valmistelun, hallinnon ja ohjauksen siirto opetus- ja kulttuuriministeriöön vuoden 2013 alusta toteutettiin.

Kouluyhteisöjen turvallisuutta ja työrauhaa edistäviä säädöksiä kehitettiin ja oppilaskuntatoiminnan vakiinnuttamista jokaiseen peruskouluun vahvistettiin. Ylioppilastutkintoa kehitettiin tukemaan koulutuksen yleissivistäviä tavoitteita ja mahdollistamaan tutkinnon laajempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Tieto- ja viestintäteknikan käyttöönottoa ylioppilastutkinnon suorittamisessa edistettiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti lukiokoulutuksen opinto-ohjauksen kehittämissä hanketta, jonka tavoitteena on ollut opiskelijan henkilökohtaisen jatko-opintoihin orientoivan suunnitelman laatiminen, yhteistyörakenteiden luominen lukion sisällä, lukion ja korkeakoulujen sekä lukion, alueen työvoimaviranomaisten ja työelämän välillä. Maahanmuuttajien lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen järjestämistä koskevaa säädösvalmistelua jatkettiin.

Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijaksi ottamisen perusteet uudistettiin siten, että perusopetuksen päättäneet ja ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa ja koulutuspaikkaa olevat voidaan valita ensin toisen asteen yhteisvalinnassa. Ammatillisen peruskoulutuksen läpäisyn tehostamisohjelman toimeenpanoa sekä työpaikalla tapahtuvan opiskelun ja työvaltaisten koulutusmuotojen kehittämistä jatkettiin. Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavien ja valmistavien koulutusten kokonaisuuden selkiyttämistä ja kehittämistä käynnistettiin.

Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamääriä lisättiin väliaikaisesti nuorten yhteiskuntatakuun ja koulutustakuun toteuttamiseksi. Lisäykset kohdentuivat pääosin Uudellemaalle sekä jossain määrin myös Varsinais-Suomeen, Pirkanmaalle, Pohjois-Pohjanmaalle, Päijät-Hämeeseen ja Keski-Suomeen. Samalla käynnistettiin ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärien vähentämistä ja alueellista uudelleenkohdentamista koskeva valmisteluprosessi. Ammatillisen koulutuksen palvelukyvyn vahvistamisen ja rakenteellisen kehittämisen toimenpiteitä jatkettiin.

Ammatillisen tutkintojärjestelmän kehittäminen aloitettiin. Kertomusvuonna valmisteltiin ammatillisten tutkintojen kokonaisuutta koskevia pohjaesityksiä sekä käynnistettiin hallituksen esityksen valmistelutyö. Näyttötutkintoja kehitettiin osana ammatillisen tutkintojärjestelmän kokonaisuutta.

Ehdotus uudeksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi valmistui. Lakiin ehdotetaan koottavaksi lainsäädännössä nyt hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuoltoa koskevat sekä henkilötietojen käsittelyyn, kirjaamiseen, rekisteröimiseen ja salassapitoon liittyvät säännökset. Kertomusvuoden alussa voimaan tulleen opiskeluun soveltumattomuutta koskevan lainsäädännön toimeenpano aloitettiin. Opiskelijoiden oikeusturvalautakunta aloitti toimintansa.

Valmisteltiin nuorten aikuisten osaamisohjelman ja oppisopimuskoulutuksen ja vapaan sivistystyön nuorisotakuutoimenpiteiden toteuttamista. Käynnistettiin korkeakoulutettujen uusimuotoisten erikoistumiskoulutusten valmistelu. Saatettiin loppuun vapaan sivistystyön järjestämislupien uudistaminen. Toteutettiin vapaan sivistystyöhön kohdennetut säästöt ja tehtiin oppisopimuskoulutuksen v. 2013 toteutettavien säästöjen edellyttämät päätökset.

Ammattikorkeakoulujen rahoitus- ja säädosohjauksen uudistamista valmisteltiin siten, että ammattikorkeakoulujen uusi rahoitusmalli ja uudet toimiluvat voivat tulla voimaan vuoden 2014 alussa. Yliopistojen uudistettu rahoitusmalli otettiin käyttöön vuodesta 2013 alkaen kertomusvuonna käydyissä neuvotteluissa. Uusi rahoitusmalli korostaa laatua, tuloksellisuutta ja kansainvälistymistä. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistyö käynnistettiin.

Ammattikorkeakouluihin kohdistuvista merkittävistä määrärahasäästöistä osa toteutetaan vähentämällä koulutustarjontaa koulutustarve-ennakointien mukaisesti. Aloituspaiikkavähennyksistä tehtiin päätökset ottaen huomioon korkeakoulujen profilit, painoalat sekä alueiden kehittämistarpeet ja ikäluokkakehitys.

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmisteli yhdessä Kuvataideakatemian, Teatterikorkeakoulun ja Sibelius-Akatemian kanssa näistä muodostuvaa Taideyliopistoa, joka aloitti toimintansa vuoden 2013 alusta.

Korkeakoulujen opiskelijavalintajärjestelmän kehittämistä jatkettiin tiiviissä yhteistyössä korkeakoulujen ja sidosryhmien kanssa. Tavoitteena on, että opiskelijavalinnat ja opintojen rakenteet on uudistettu vuoden 2015 loppuun mennessä.

Tiedepolitiikan painopisteitä olivat tutkimuksen laadun, tutkijanuran ja tutkijakoulutuksen vahvistaminen, tutkimusinfrastruktuurien kehittäminen sekä kansainvälistyminen. Tutkimus- ja innovaatiopoliittinen toimintaohjelma valmisteltiin yhdessä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Ohjelman ehdotukset liittyvät muun muassa kansainvälistymisen vahvistamiseen ja Suomen houkuttelevuuden lisäämiseen, laadukkaampaan ja joustavampaan tutkimus- ja innovaatiojärjestelmään, toiminnan laaja-alaistamiseen ja kokeilevuuden lisäämiseen sekä aineettomien investointien hyödyntämiseen.

Suomen Akatemia käynnisti tutkimusinfrastruktuuripolitiikan toimeenpanon. Kansallisen tutkimusinfrastruktuurien tiekartan päivittäminen käynnistettiin.

Avoimen datan ratkaisuja kehitettiin Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK) - ja Tutkimuksen tietoaaineistot -hankkeissa (TTA) tutkimusnäkökulman vahvistamiseksi päätöksenteossa sekä innovaatioiden tietopohjan vahvistamiseksi.

Jukka Gustafsson
Opetusministeri

Kulttuuri- ja urheiluministerin katsaus

Julkisen talouden ja valtiontalouden tila sanelee tiukat ehdot sille, mitä yhteiskuntapolitiikan eri alueilla voidaan näinä vuosina tehdä. Toisaalta hallitusohjelma antaa selkeät painopisteet, joita noudatetaan. Julkisen talouden vakauttamisen ohella niitä ovat yhteiskunnallisen eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisy sekä kestävä talouskasvu, työllisyys ja kilpailukyky.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikassa painopisteet näkyivät vuoden 2012 toimissa. Nuorisotakuun valmistelu leimasi erityisesti nuorisopolitiikan toimintavuotta. Valmistelu tuotti tulosta, ja takuu astui voimaan vuoden 2013 alussa.

Nuorten elämäntodellisuus on monimuotoinen. Osalla nuorista menee elämässä hyvin, osalla huonosti. Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö ovat nuorisotoimen välineitä vahvistaa sellaisten nuorten kykyä päästä aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi, joilla se muutoin on vaikeaa. Avustusten kautta on tavoitettu yhä useampia koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella olevia tukea tarvitsevia nuoria. Etsivä nuorisotyö tavoittaa vuosi vuodelta enemmän nuoria. Kontakteista yli puolet tuotti tulosta siten, että tavoitettu nuori lähti mukaan jatkotapaamisiin.

Taide- ja kulttuuripolitiikkaa leimasivat hallinnollisten uudistusten valmistelutyö, merkittävimpänä Taiteen keskustoimikuntaa koskenut muutos. Syntyi uusi Taiteen edistämiskeskus, joka pääsi aloittamaan toimintansa vuoden 2013 alussa. Sen yhteyteen perustetulle taideneuvostolle siirrettiin toimivaltaa valtioneuvostolta ja ministeriöltä.

Muina uudistuksina Valtion elokuvatarkastamo muuttui Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseksi ja Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin tilalle perustettiin Cultura-säätiö. Vuoteen 2014 tähtäävää Valtion taidemuseon muuttamista julkisoikeudelliseksi laitokseksi valmisteltiin.

Kulttuuri työllistää hyvin. Kulttuuriammateissa päätyönään toimivia oli yli 83 000, mikä on enemmän kuin edellisinä vuosina. Esittävän taiteen ns. vapaan kentän rahoitusta lisättiin, koska ryhmien määrä ja toiminta on kasvanut huomattavasti. Näin myös vapaan kentän toimijoille syntyy uusia työmahdollisuuksia.

Hallitusohjelman mukaan kulttuuripalveluja ja -toimintoja pyritään saattamaan aiempaa paremmin niiden ulottuville, jotka nyt jäävät niiden ulkopuolelle. Kuntien kulttuuritoiminnan kehittämishanke kohdistuu erityisesti kuntiin, jotka käyttävät yleiseen kulttuuritoiminnan tuottamiseen vähän resursseja. Kulttuurin tavoitettavuutta edistäviä ja hyvinvointivaikutuksia vahvistavia toimia toteutettiin myös useissa muissa hankkeissa. Kulttuurin – kuten myös liikunnan – alueella on entistä tärkeämpää tuntee osallistumisen ja osallistumattomuuden syitä, ja molemmilla toimialueilla on panostettu tällaisen tiedon saamiseen.

Tarvitaan myös konkreettisia toimia, joilla harrastamista edistetään niin, että se ehkäisee samalla eriarvoisuutta. Liikunnassa painopiste on paikallisen seuratoiminnan tukemisessa. Jatkuva harrastuskustannusten nousu on saatava pysähtymään, minkä vuoksi valmisteltiin seuratuon merkittävää vahvistamista. Liikuntapaikkarakentamisavustusten kohdentaminen erityisesti laajoille käyttäjäryhmille suunnattuihin liikuntapaikkoihin sekä erilaiset eri ikä- ja kohderyhmiin kohdenneet ohjelmat ja hankkeet olivat kuluneena vuonnakin käytössä olleita keinoja.

Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry:n, Nuori Suomi ry:n, Kuntoliikuntaliitto ry:n ja Suomen Olympiakomitea ry:n tilalle syntyi uusi yhteinen kattojärjestö (VALO ry), jonka toiminta käynnistyi vuoden 2013 alussa.

Hallitusohjelman edellyttämä opintotuen uudistamistyö käynnistyi. Opintolainvähen-nyksen arviointityöryhmän sekä opintotuen rakenteellista kehittämistä valmistelemaan asetetun työryhmän ehdotukset valmistuivat.

Paavo Arhinmäki
Kulttuuri- ja urheiluministeri

7.1 Koulutus- ja tutkimuspolitiikka

Korkea sivistystaso sekä laadukas ja maksuton koulutus ovat suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusta. Tasapuoliset mahdollisuudet laadukkaaseen koulutukseen varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen on turvattava koko maassa. Tavoitteena on väestön koulutus- ja osaamistason kohottaminen siten, että koulutustaso lähestyy maailman kärkeä. Koulutusta tehostamalla voidaan pidentää työuria alkupäästä ja aikuiskoulutusta tehostamalla myös myöhentää eläkkeelle siirtymistä.

TAULUKKO 43. Arvio koulutuksen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Tavoite	Arvio
Opetuksen ja tutkintojen korkea laatu	Hyvä
Osaavan työvoiman saatavuus	Hyvä

TAULUKKO 44. Arvio korkeakoulutuksen ja tieteen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Tavoite	Arvio
Opetuksen ja tutkintojen korkea laatu	Korkeakoulututkinnot: <i>Hyvä</i>
Osaavan työvoiman saatavuus	Korkeakoulutetut: <i>Erinomainen</i>
Yliopistot ja ammattikorkeakoulut edistävät toiminnallaan kansalaisten hyvinvointia ja sivistystä sekä kestäväää taloudellista, kulttuurista, ekologista ja sosiaalista kehitystä. Toiminta on korkealaatuista, vaikuttavaa, eettistä ja tukee monikulttuurisen yhteiskunnan kehitystä.	Hyvinvointi, sivistys ja kestävä kehitys: <i>Hyvä</i> Toiminnan laatu ja vaikuttavuus: <i>Hyvä</i> Monikulttuurisuus ja eettisyys: <i>Tyydyttävä</i>
Suomen tieteen kansainvälinen taso, tieto- ja osaamis pohja, sekä kansantalouden innovaatiokapasiteetti vahvistuvat.	Tieteen kansainvälinen taso: <i>Hyvä</i> Tieto- ja osaamis pohja: <i>Erinomainen</i> Kansantalouden innovaatiokapasiteetti: <i>Hyvä</i>
Korkeasti koulutetun työvoiman ja tutkijakunnan saatavuus turvataan.	<i>Erinomainen</i>
Korkeakoulutuksen ja korkeakoulututkintojen sisältöä kehitetään määrällisesti ja laadullisesti paremmin yhteiskunnan muuttuvia tarpeita vastaaviksi. Tutkimustulosten ja osaamisen liiketoiminnallista ja muuta yhteiskunnallista hyödyntämistä sekä innovaatiopalveluita tehostetaan maan eri osissa.	Koulutuksen ja tutkintojen sisällöt ja laatu: <i>Hyvä</i> Tutkimustulosten ja osaamisen hyödyntäminen: <i>Tyydyttävä</i>

Opetuksen ja tutkintojen korkea laatu

Vuonna 2011 ammattikorkeakoulujen opiskelija-opettajasuhde oli suunnilleen aiemmalla tasolla. Yliopistojen opettaja-opiskelijasuhte heikkeni hieman edellisestä vuodesta, mutta oli kuitenkin selvästi parempi kuin neljä vuotta aiemmin.

TAULUKKO 45. Korkeakoulujen opiskelija (FTE)¹-opettajasuhde

	2007	2008	2009	2010	2011
Ammattikorkeakoulut	16,5	16,6	16,7	16,9	16,8
Yliopistot	7,2	6,7	6,7	6,2	6,4

¹ Kokoaikaiseksi (Full Time Equivalent) muutettu laskennallinen opiskelijamäärä, yliopistoissa opetus- ja tutkimushenkilökunta (pl. laskennallinen tunti-opetus ja tutkijakouluapaikat). Ammattikorkeakoulujen osalta henkilökunta sisältää opetushenkilökunnan, t&k -toiminnan henkilökunta ei sisälly.

Tutkimus- ja kehitystoiminnan kansantuoteosuus laski hieman edellisestä vuodesta. Yritysten osuus ylitti 70 %, kun taas korkeakoulusektorin ja julkisen sektorin osuus laski hieman. T&K -henkilöstön osuus työllisistä laski hieman.

TAULUKKO 46. Tutkimuksen laatu ja vaikuttavuus¹

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
T&K -menojen BKT-osuus, %	3,45	3,47	3,70	3,94	3,90	3,78
Tutkimushenkilöstön osuus työllisistä, %	2,55	2,41	2,40	2,46	2,44	2,35
Tieteelliset julkaisut miljoonaa asukasta kohden, kpl	1 700	1 700	1 700	1 800	1 800	1 800

¹ Lähde: ISI Web of Knowledge (artikkelit, katsausartikkelit, kommentit, kirjeet ja konferenssijulkaisut), Tilastokeskus ja TIN 20.9.2012.

Opetuksen ja tutkintojen korkea laatu on koulutuksen vaikuttavuuden, tehokkuuden ja tuottavuuden edellytys. Koulutuksen laadun jatkuvaan kohottamiseen ja laadun varmistukseen kiinnitettiin huomiota kaikilla koulutusasteilla. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen oppilas- ja opiskelijahuoltoa vahvistettiin. Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntakehitystä vahvistettiin.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteena oli, että perusopetuksen oppimistulokset ovat parhaiden joukossa kansainvälisissä vertailuissa. Suomalaisnuorten lukutaito, matematiikan osaaminen sekä luonnontieteiden osaaminen olivat PISA 2009 -tutkimuksen mukaan huipputasoa. Myös 4. ja 8. luokkalaisten opetussuunnitelmapainotteiseen osaamiseen keskittyvissä PIRLS- ja TIMSS -tutkimuksissa suomalaisnuorten lukutaitopisteet, matematiikan pisteet ja luonnontieteen pisteet olivat kansainvälistä huipputasoa.

Tavoitteena oli myös vähentää suurten opetusryhmien määrää perusopetuksessa. Opettajatiedonkeruun (2010) mukaan yli 20 oppilaan ryhmien osuus on pääsääntöisesti vähentynyt ja vastaavasti alle 20 oppilaan ryhmien osuus on kasvanut. Yli 30 oppilaan ryhmien määrä on pienentynyt 2,4 prosentista (2008) 1,7 prosenttiin (2010). Toiseksi suurimpien (25–29 oppilaan) ryhmien määrä oli vähentynyt noin kolme prosenttiyksikköä (17,8 % -> 15 %).

Osaavan työvoiman saatavuus

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteena oli, että perusopetuksesta ja lukiokoulutuksesta välittömästi jatko-opintoihin siirtyvien osuus nousee. Jatko-opintoihin hakivat v. 2011 lähes kaikki peruskoulun 9. luokan päättäneet, hakematta jätti 1,5 %.

Toisen asteen yhteishakua ja ammatillisen koulutuksen opiskelijavalintaa uudistettiin. Muutokset asettavat perusopetuksen juuri päättäneet sekä perusasteen jälkeistä tutkintoa ja koulutuspaikkaa vailla olevat etusijalle toisen asteen opiskelijavalinnassa. Uudistusten myötä toisen asteen koulutuspaikkaa hakevat yhteishaussa pääasiallisesti perusopetuksen päättäneet sekä perusasteen jälkeistä tutkintoa ja koulutuspaikkaa vailla olevat. Hakeutumismahdollisuus säilyy myös koulutuspaikan jo saaneilla. Omana hakuryhmänä yhteishaussa voivat lisäksi hakea lukion oppimäärän suorittaneet nykyiseen tapaan. Ammatillisen tutkinnon jo suorittaneiden sekä koulutuspaikan vaihtajien hakeutuminen uuteen koulutukseen tapahtuu jatkossa uusien yhteishaun ulkopuolisten sähköisten hakupalvelujen avulla.

Toisena tavoitteena oli lyhentää tutkinnon suorittamiseen käytettyä aikaa ja parantaa koulutuksen läpäisytä. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelmassa oli mukana 23 verkostohanketta, jotka kattoivat lähes 80 % ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoista. Osana tehostamisohjelmaa seurattiin opintojen keskeyttämistä. Seurannan tulokset ovat analysoitavina.

Muina tavoitteina oli parantaa tutkinnon suorittaneiden työllistymistä sekä koulutustarjonnan ja työvoimatarpeen kohtaantoa.

TAULUKKO 47. Perusopetuksen päättäneiden välitön sijoittuminen koulutukseen, %

	2008	2009	2010	2011	2012 arvio
Ammatilliseen koulutukseen sijoittuneet	44,3	44,0	43,8	44,3	44,6
– perustutkintoon johtava koulutus	41,9	41,2	40,7	41,2	41,5
– valmistavat koulutukset ¹	2,4	2,8	3,1	3,1	3,1
Lukiokoulutukseen sijoittuneet	50,6	50,2	50,4	49,6	52,0
Perusopetuksen lisäopetukseen sijoittuneet	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
– peruskouluissa	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
– kansanopistoissa	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Tutkintoon johtavat koulutukset yhteensä	92,5	91,4	91,1	90,8	93,5
Lisäopetus ja valmistavat koulutukset yhteensä	4,9	5,3	5,6	5,6	5,6
YHTEENSÄ	97,4	96,7	96,7	96,4	99,1

¹ Sisältää vammaisten valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen, maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen, talouskouluopetuksen sekä ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen (ammattistartin).

TAULUKKO 48. Tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen, %¹

	2008	2009	2010	2011 arvio	2012 arvio
Ylioppilastutkinto					
– työllistyneet (ei opiskelevat)	19,0	17,7	19,0	18,0	15,0
– jatko-opintoihin siirtyneet (työllisinä)	27,1	24,3	25,0	24,0	22,0
– jatko-opintoihin siirtyneet (ei työllisinä)	36,1	38,4	37,6	41,0	47,0
Ammatillinen perustutkinto (opetussuunnitelmaperusteinen)					
– työllistyneet	65,0	57,2	57,0	57,5	58,0
– jatko-opintoihin siirtyneet	8,7	10,3	10,5	10,5	10,0
Ammatillinen perustutkinto (näyttötutkinto)					
– työllistyneet	82,1	81,4	78,5	79,0	79,5
– jatko-opintoihin siirtyneet	3,0	2,9	3,0	3,0	2,5

¹ Lähde: Tilastokeskuksen työssäkäyntirekisteri. Kuvaa tarkasteluvootta edeltävänä vuonna tutkinnon suorittaneiden työllistymisen ja jatko-opintoihin sijoittumisen tarkasteluvouden lopussa. Työlliset opiskelijat lasketaan työllisiin, pl. ylioppilaissa, jossa ne on eroteltu omaksi kohdakseen. Vuoden 2009 luvut ovat ammatillisen koulutuksen osalta vielä arvioita.

TAULUKKO 49. Tavoiteajan kuluessa valmistuneiden osuus aloittaneista, %¹

	2008	2009	2010	2011 arvio	2012 arvio
Lukiokoulutus, 3 vuotta	79,1	79,4	79,2	80,0	81,0
Ammatillinen perustutkinto, 3 vuotta	58,1	59,5	60,0	61,0	62,0

¹ Lähde: Tilastokeskus. Mukana vain opetushallinnon alainen koulutus. Ei sisällä näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavaa koulutusta eikä oppisopimuskoulutusta. Vuoden 2009 luku on ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen osalta arvio.

TAULUKKO 50. Opiskelijat ja tutkinnot¹

	2008	2009	2010	2011 arvio	2012 arvio
Esiopetus					
– opiskelijamäärä	56 650	57 750	58 770	59 000	59 200
Perusopetus					
– uudet opiskelijat	57 030	56 770	57 880	57 500	57 500
– päättötodistuksen saaneet	66 810	65 090	64 960	64 000	62 000
– opiskelijamäärä	544 410	536 780	530 680	521 000	518 000
Lukiokoulutus					
– uudet opiskelijat	38 750	38 060	38 000*	38 000	38 000
– suoritettut ylioppilastutkinnot ²	32 600	32 650	33 000*	33 000	33 000
– opiskelijamäärä	110 080	108 390	107 400	110 000	110 000
Ammatillinen peruskoulutus³					
– uudet opiskelijat	68 400	67 370	67 630*	66 400	66 000
– suoritettut tutkinnot	39 110	42 520	43 140*	44 500	46 800
– opiskelijamäärä ⁴	161 670	162 300	164 390	163 520	164 090

* arvio vuoden 2010 osalta

¹ Opetushallinnon alainen koulutus. Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen uusia opiskelijoita, perusopetuksen päättötodistuksen saaneita ja ammatillisen peruskoulutuksen tutkinnon suorittaneita sekä ulkomaalaisia opiskelijoita koskevat luvut ovat vuoden 2010 osalta arvioita. Esiopetuksen, perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärät ovat valtiosuusjärjestelmän mukaisia opiskelijamääriä.

² Ei sisällä IB-lukioiden eikä Reifeprüfung-tutkintoja.

³ Sisältää ammatilliseen perustutkintoon johtavan oppilaitosmuotoisen ja oppisopimusmuotoisen koulutuksen sekä opetussuunnitelmaperusteisena että näyttötutkintoon valmistavana koulutuksena.

⁴ Sisältää myös muun kuin tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijat.

Ammattikorkeakouluista valmistuneiden nuorten työllistymisaste laski hieman. Ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutuksesta valmistuneiden työllisyysaste puolestaan parani. Yliopistojen ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllistyminen pysyi suunnilleen ennallaan.

TAULUKKO 51. Tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen, %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ammattitutkinto						
– työllistyneet	81,0	84,0	85,4	85,0	81,8	82,8
– jatko-opintoihin siirtyneet	3,0	2,7	2,5	2,7	3,5	3,3
Erikoisammattitutkinto						
– työllistyneet	95,6	96,2	96,1	96,4	95,1	95,8
– jatko-opintoihin siirtyneet	0,5	0,8	0,7	0,5	0,9	0,8
Ammattikorkeakoulututkinto, nuorten koulutus						
– työllistyneet	83,0	84,0	86,2	87,2	84,0	83,1
– jatko-opintoihin siirtyneet	4,6	4,5	3,8	3,3	4,0	5,0
Ammattikorkeakoulututkinto, aikuiskoulutus						
– työllistyneet	91,0	90,9	91,5	92,5	91,0	91,9
– jatko-opintoihin siirtyneet	1,3	1,3	1,3	1,2	1,4	1,8
Ylempi korkeakoulututkinto						
– työllistyneet	84,2	84,9	85,0	85,6	84,5	84,2
– jatko-opintoihin siirtyneet	4,3	5,0	4,5	3,8	5,3	3,2
Tohtorintutkinto						
– työllistyneet	83,4	80,5	79,4	80,6	81,0	80,1
– maasta muuttaneet	7,1	8,3	9,5	8,2	9,0	9,8

Tavoitteeseen, jonka mukaan kaikilla koulutusaloilla vähintään 75 % aloittaneista opiskelijoista suorittaa ylemmän korkeakoulututkinnon tavoiteajassa, ei päästy. Myös ammattikorkeakoulututkinnon viidessä vuodessa suorittaneiden osuus jäi selvästi alle tavoitetason.

TAULUKKO 52. Tavoiteajan kuluessa valmistuneiden osuus aloittaneista, %

	2008	2009	2010
Lukiokoulutus, 3 vuotta	79,1	79,4	79,2
Ammatillinen perustutkinto, 3 vuotta	58,1	59,5	60,0
Ammattikorkeakoulututkinto, 5 vuotta	59,8	59,9	64,0
Alempi ja ylempi korkeakoulututkinto, 7 vuotta	55,8	51,4	60,0

Yliopistoissa perustutkinto-opiskelijoiden lukumäärä pysyi käytännössä ennallaan. Ammattikorkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden lukumäärä kasvoi jonkin verran.

Suoritettujen ammattikorkeakoulututkintojen, erityisesti ylempien ammattikorkeakoulututkintojen, määrä kasvoi.

Yliopistojen myöntämien ylempien korkeakoulututkintojen määrä väheni selvästi. Voimakkaat vuosittaiset muutokset johtuvat pääosin v. 2008 useimmilla aloilla sekä v. 2010 tekniikassa ja lääketieteellisillä aloilla päättyneestä tutkintorakenteen uudistuksen siirtymäkaudesta.

Tohtorintutkintojen määrä ylitti tavoitteen.

TAULUKKO 53. Opiskelijat ja tutkinnot

	2007	2008	2009	2010	2011
Ammatillinen lisäkoulutus					
– uudet opiskelijat		28 200	27 100	28 700	27 000
– suoritettut tutkinnot		15 900	17 000	16 000	16 200
– opiskelijamäärä oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa		27 300	29 600	29 000	30 000
– opiskelijamäärä oppisopimuskoulutuksessa		38 300	37 200	36 000	32 700
Ammattikorkeakoulun perustutkinnot					
– aloittaneet ¹	32 120	32 920	33 676	33 978	30 937
– suoritettut tutkinnot	20 570	21 090	20 044	20 581	21 312
– opiskelijamäärä	129 838	127 875	129 282	131 595	132 276
– josta ulkomaalaiset opiskelijat	5 400	6 294	6 962	7 724	8 703
Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot					
– aloittaneet	1 770	1 990	2 308	2 722	
– suoritettut tutkinnot	360	680	940	1 253	1 521
– opiskelijamäärä	3 430	4 535	5 544	6 580	7 431
Yliopiston perustutkinnot ²					
– uudet opiskelijat	19 650	19 640	20 169	19 988	20 119
– suoritettut alemmat korkeakoulututkinnot	5 880	13 876	10 775	12 300	13 275
– suoritettut ylemmät korkeakoulututkinnot	13 880	21 825	10 535	14 384	12 515
– opiskelijamäärä	152 200	140 560	145 330	144 321	144 441
Yliopiston tohtorintutkinnot	1 520	1 527	1 642	1 518	1 653

¹ Ensimmäistä kertaa tilastovuonna läsnä oleviksi opiskelijoiksi kirjautuneet opiskelijat ao. opintoalalla ammattikorkeakoulusektorilla.

² Sisältää alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon opiskelijat ja tutkinnot.

Tutkinnonuudistuksen aiheuttama tutkintosuma nosti ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden keski-ikää v. 2008 ja vaikutti myös tekniikan ja lääketieteellisten alojen tutkinnonuudistuksen siirtymäkauden päättymisen osalta myös vuoden 2010 keski-ikään. Vuonna 2011 tutkinnon suorittamisikä näyttää palanneen aiemmalle tasolle. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden keski-ikä on pysynyt samalla tasolla viimeisten viiden vuoden ajan.

TAULUKKO 54. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden keski-ikä, mediaani

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ammattikorkeakoulututkinto ¹	25,2	25,1	25,3	25,2	25,2	25,3
Ylempi korkeakoulututkinto	27,4	27,5	28,6	27,3	27,9	27,6

¹ Nuorten koulutus

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kehittäminen

Kertomusvuonna oli toiminnassa 16 yliopistoa ja 25 ammattikorkeakoulua. Kuvataideakatemia, Teatterikorkeakoulu sekä Sibelius-Akatemia yhdistyivät uudeksi taideyliopistoksi vuoden 2013 alusta, minkä jälkeen yliopistoja on 14.

Ammattikorkeakoulujen rahoitus- ja säädösohjauksen uudistamista valmisteltiin niin, että ammattikorkeakoulujen uusi rahoitusmalli ja uudet toimiluvat tulevat voimaan vuoden 2014 alusta. Osana ammattikorkeakoulu-uudistusta korkeakoulujen koulutus- ja tutkintovastuita uudistetaan siten, että korkeakoulujen edellytykset vastata joustavasti työelämän ja alueiden nopeisiin muutostarpeisiin paranevat. Lisäksi ammattikorkeakoulujen ylläpitäjille myönnettävän perusrahoituksen määräytymisperusteet uudistetaan. Valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistuksen aikataulussa arvioidaan, miten toteutetaan ammattikorkeakoulujen rahoituksen siirto kunnilta valtiolle sekä oikeushenkilöaseman muutos.

Ammattikorkeakoulujen sopimusneuvotteluissa kiinnitettiin erityistä huomiota korkeakoulujen profiileihin ja painoaloihin, korkeakoulun asemoitumiseen korkeakoulukentässä, rakenteelliseen kehittämiseen sekä koulutus- ja tutkimustoimintaan. Rovaniemen ja Kemi-Tornion ammattikorkeakouluista päätettiin muodostaa Lapin ammattikorkeakoulu vuoden 2014 alusta lähtien.

Korkeakouluopintojen tehokkuus ja laatu ovat olleet erityisen seurannan ja kehittämisen kohteena. Opintoprosessien tehostamista koskevia tavoitteita on kirjattu ammattikorkeakoulujen sopimukseen vuosille 2013–2016 ja opintoprosessien kehittäminen on huomioitu myös osana ammattikorkeakoulu-uudistusta eduskunnan käsittelyssä olevassa ehdotuksessa rahoitusmalliksi.

Yliopistoja tuettiin toimintarakenteiden ja -sisältöjen rakenteellisessa kehittämisessä yliopistojen laadun ja vaikuttavuuden vahvistamiseksi. Valtioneuvosto päätti ajalla 1.1.—30.6.2012 Tampereen teknillisen yliopiston keräämien yksityisten lahjoitusten perusteella yliopistolle maksettavasta valtion vastinrahoituksesta. Viimeisen pääomasijoituserän jälkeen yliopistojen peruspääomaan on vuosien 2008–2012 aikana siirtynyt valtion vastinrahoitusta yliopistojen varainhankinnan perusteella yhteensä noin 831 milj. euroa.

Yliopistojen sopimusneuvotteluissa kiinnitettiin erityistä huomiota korkeakoulujen profiileihin ja painoaloihin, korkeakoulun asemoitumiseen korkeakoulukentässä, rakenteelliseen kehittämiseen sekä koulutus- ja tutkimustoimintaan.

Yliopistolain uudistuksen arviointi valmistui ja annettiin tiedoksi eduskunnalle. Arviointiraportin mukaan yliopistolakiuudistus on vaikuttanut ensivaiheessa enemmän yliopistojen strategiseen johtamiseen kuin henkilöstöpolitiikkaan ja vaikutukset näkyvät mm. strategisen ohjauksen ja talusjohtamisen vahvistumisena, sidosryhmäyhteistyön kehittymisenä sekä sisäisessä organisoitumisessa ja johtamisjärjestelmissä. Arvioinnin perusteella ei katsottu olevan tarvetta yliopistolain muutoksiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toimii yhdessä korkeakoulujen kanssa siten, että korkeakoulujen opiskelijavalinnat ja korkeakouluopintojen rakenteet on uudistettu vuoden 2015 loppuun mennessä. Tavoitteena on nopeuttaa korkeakoulutukseen pääsyä. Opiskelijavalintajärjestelmän kehittämistä toteutettiin kertomusvuonna tiiviissä yhteistyössä kor-

keakoulujen ja sidosryhmien kanssa. Uudistuksen ensimmäisessä vaiheessa vuoden 2014 opiskelijavalinnoista lähtien otetaan käyttöön korkeakoulujen yhteinen valtakunnallinen yhteishakujärjestelmä sekä mahdollistetaan ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakevien valinta omassa kiintiössään. Toisessa vaiheessa tavoitteena on varata yhteishaun opiskelupaikat kokonaan ensimmäistä tutkintoon johtavaa opiskelupaikkaansa hakeville ja tarjota koulutusala vaihtaville sekä vastaavantasoisien tutkinnon suorittaneille joustavia tapoja hakeutua uuteen koulutukseen.

Korkeakoulujen kansainvälistymistä edistettiin ohjauksessa ja rahoituksessa. Korkeakoulujen tieteellisten julkaisujen määrä pysyi lähes ennallaan. Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä kasvoi selvästi. Kansainvälinen opiskelijavaihto väheni hieman.

TAULUKKO 55. Korkeakoulujen toiminnan tuloksellisuus ja opiskelijoiden liikkuvuus

	2007	2008	2009	2010	2011
Tieteelliset julkaisut/opetus- ja tutkimushenkilökunta, yo	1,56	1,52	1,51	1,57	1,59
Tohtorintutkinnot/professorit, yo	0,67	0,67	0,72	0,57	0,61
Ulkomaiset tutkinto-opiskelijat, yo	5 897	6 195	6 984	7 815	8 752
Ulkomaiset tutkinto-opiskelijat, amk	5 299	6 294	6 962	7 892	8 703

Pätevän ja osaavan opetushenkilöstön saatavuus

Vuonna 2010 perusopetuksen rehtoreista ja päätoimisista opettajista 89 % oli muodollisesti kelpoisia hoitamaansa tehtävään. Lukioiden rehtoreista ja kaikista opettajista muodollisesti kelpoisia hoitamassaan tehtävässä oli 93 %. Ammatillisen koulutuksen (perus- ja lisäkoulutus) opettajista muodollisesti kelpoisia oli 73 %. Osuudet ovat lievästi kasvaneet.

Opintotuki

Opintotuen saajien määrä väheni noin 5 700 opiskelijalla (noin 2 %). Opintolainan valtiontakauksen saaneita opiskelijoita oli 224 984 eli 68 % kaikista tuen saajista. Lainatakauksen saajamäärä kasvoi, koska korkeakoulussa opiskeleville ryhdyttiin myöntämään 1.8.2011 lukien lainatakaus ilman erillistä hakemista opintorahan myönnön yhteydessä. Lainatakaus myönnettiin 99 prosentille opintotukea saavista korkeakouluopiskelijoista.

TAULUKKO 56. Opintotuen saajat (opintoraha, asumislisä ja opintolainan valtiontakaus)¹

	2010	2011	2012
Lukiot	31 815 (29 %)	30 393 (28 %)	28 950 (27 %)
Ammatilliset oppilaitokset ²	110 897 (62 %)	109 585 (62 %)	107 670 (61 %)
Ammattikorkeakoulut	93 356 (72 %)	91 289 (70 %)	90 474 (70 %)
Yliopistot	93 147 (62 %)	91 409 (61 %)	89 536 (62 %)

¹ Taulukkoon ei sisälly Kansaneläkelaitoksen tilastoimat muissa kuin mainituissa oppilaitoksissa opiskelevat ja ulkomaisissa oppilaitoksissa opiskelevat opintotuen saajat.

² Uusi määritelmä: tuen saajien osuus oppilaitosmuotoisen ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen opiskelijoista.

Opintotuen saajista opiskeli muissa kuin yllä mainituissa oppilaitoksissa 6 794 opiskelijaa ja ulkomaisissa oppilaitoksissa 7 113 opiskelijaa. Ulkomaisessa oppilaitoksessa opintotukea saavien määrä kasvoi noin kuusi prosenttia. Koulumatkatukea sai yhteensä 68 399 lukio-opiskelijaa ja ammatillisissa oppilaitoksissa ammatillista perustutkintoa suorittavaa opiskelijaa.

Opintolainaa oli v. 2012 ammatillisen perustutkinnon suorittaneilla keskimäärin 4 200 euroa, ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla 6 800 euroa ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla 8 400 euroa. Yhteensä opintolainaa oli vuoden 2012 lopussa 304 363 henkilöllä.

Valtion takaamien opintolainojen lainakanta oli vuoden 2012 lopussa 1 528,5 milj. euroa, josta ns. vanhojen opintolainojen osuus oli 3,3 milj. euroa.

Korkeakouluopiskelijoiden ateriatukea nostettiin 7 sentillä aterialaajaa kohden 1.1.2012 lukien

Korkeakouluopiskelijoiden opintotuen kaksiportaiseen myöntämiseen liittyviä tuloharkinnan sekä tuen tarkistamista ja keskeyttämistä koskevat tarkennetut säännökset tulivat voimaan 1.8.2012 lukien. Asetuksella määriteltäviä koulumatkakustannusten laskenta-perusteita korotettiin 1.8.2012 lukien huomioiden linja-autoliikenteen kustannuskehitys.

Hallitus antoi esityksen opintotukilain sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain muuttamisesta. Esityksen tarkoituksena oli eräiden tuen myöntämisperusteiden selkeyttäminen.

Hallitusohjelman edellyttämä opintotuen uudistamistyö käynnistyi. Opintolainavähennyksen arviointi -työryhmän sekä opintotuen rakenteellista kehittämistä valmistelevaan asetetun työryhmän ehdotukset valmistuivat loppuvuodesta 2012.

7.2 Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka

Kulttuuripolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet

TAULUKKO 57. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Tavoite	Arvio
Kulttuurin perustaa vahvistetaan	Hyvä
– edistämällä kulttuurin ja tiedon saatavuutta	
– kulttuuriperinnön ja -ympäristöjen säilymistä	
– taide-, kulttuuriperintö- ja mediakasvatusta	
– kansallisen, alueellisen ja paikallisen taide- ja kulttuurihallinnon toimivuutta	
– kulttuurin kansainvälistymistä ottaen huomioon toimintaympäristön globaalit, teknologiset ja kestävä kehityksen haasteet	
Luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä parannetaan	Tyydyttävä
– kehittämällä taiteen ja kulttuurin tukijärjestelmää	
– monipuolistamalla taiteilijoiden toimeentulomahdollisuuksia	
– kehittämällä toimivaa tekijänoikeusjärjestelmää	
– vahvistamalla kulttuuri- ja luovien alojen yrittäjyyden edellytyksiä	
Kaikkien väestö- ja kansalaisryhmien kulttuuriosallistumisen mahdollisuuksia vahvistetaan	Tyydyttävä
– parantamalla paikallisesti ja alueellisesti kulttuuripalveluiden ja kulttuuriperinnön saatavuutta ja saavutettavuutta	
– edistämällä kulttuurisen moninaisuuden kehitystä	
Kulttuurin taloutta ja luovan talouden kehitysedellytyksiä ja työllisyysvaikutuksia vahvistetaan	Hyvä
– kehittämällä ja laajentamalla kulttuurin rahoitus- ja tietopohjaa	
– tukemalla kulttuurivientiä	
– parantamalla tekijänoikeuksien hyödyntämistä	

Kulttuurisen perustan vahvistaminen

Valtiontalouden tilan ja hallitusohjelman säästöpäätösten vuoksi koko 2000-luvun jatkunut taide- ja kulttuurimäärärahojen kasvu valtion budjetissa hidastui v. 2012. Määrärahat olivat noin 430 milj. euroa, mikä oli vajaa 5 milj. euroa enemmän kuin edellisenä vuonna.

Teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuusudistus vuosina 2008–2010 oli kasvattanut näiden laitosten rahoitusta huomattavasti. Selvityksen mukaan määrärahalisäys edisti laitosten toimintaedellytyksiä, tasapainotti niiden rahoitusrakennetta ja mahdollisti jopa joidenkin laitosten eloonjäämisen. Lisäyksellä oli työllistävä vaikutus toimialalla. Yleisömäärät eivät kuitenkaan nousseet eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Vuonna 2012 teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuuksiin kohdistui 10 milj. euron leikkaus. Taide- ja kulttuurilaitosten valtionosuusjärjestelmän kannustavuuteen tähtääviä toimia jatkettiin.

Valtion tukema Svenska Teaternin peruskorjaus valmistui. Valtio päätti avustaa Tampereen Työväen Teatterin peruskorjausta 3 milj. eurolla vuodesta 2015 alkaen. Lisäksi myönnettiin tukea 16:lle kulttuurin rakentamishankkeelle, joista suurimpia olivat Kuopion kaupunginteatterin peruskorjaus ja Lappeenrannan kaupunginteatterin uudisrakennus.

Taide- ja kulttuurihallintoon valmisteltiin rakenteellisia uudistuksia. Taiteen keskus-toimikunnan tilalle perustettua Taiteen edistämiskeskusta koskeva laki ja asetus hyväksyttiin. Uudistuksessa erotettiin viranomaistehtävät ja luottamuselintehtävät toisistaan ja viraston toimintoja koottiin suurempiin kokonaisuuksiin. Perustetulle taideneuvostolle siirrettiin toimivaltaa valtioneuvostolta ja ministeriöltä. Myös valtion virastona toimineen Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin tilalle perustettu Cultura-säätiö pääsi aloittamaan toimintansa vuoden 2013 alusta.

Vuoteen 2014 tähtävä Valtion taidemuseon muuttamista julkisoikeudelliseksi laitokseksi valmisteltiin. Valtion taidemuseossa hoidetut yleiset museoalan kehittämistehtävät siirrettiin jo kertomusvuonna Museoviraston yhteyteen. Valtion elokuvatarkastamo muutettiin Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseksi. Se on tarkoitus yhdistää edelleen Kansalliseen audiovisuaaliseen arkistoon. Museoviraston kiinteistövarallisuuden siirtoa Senaatti-kiinteistölle ja Metsähallitukselle valmisteltiin.

Kulttuuriympäristöpolitiikan vahvistamiseen tähtää yhdessä ympäristöministeriön kanssa aloitettu kulttuuriympäristöstrategian valmistelu. Annettiin hallituksen esitys Suomen liittymiseksi Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelua koskevaan yleissopimukseen, jonka tavoitteena on mm. edistää eri kulttuurien välistä dialogia. Kansallisen digitaalisen kirjaston toteuttamista jatkettiin.

TAULUKKO 58. Kulttuurisen perustan vahvistaminen

	Toteutuma 2010	Toteutuma 2011	Toteutuma 2012
Valtion (OKM:n hallinnonala) tuki taiteelle ja kulttuurille, milj. euroa	400,6	426,1	430,1
Valtionosuuden piirissä olevien teattereiden			
– laskennalliset henkilötyövuodet	2 469	2 469	2 469
– esitysten määrä	11 941	12 198	13 467
Valtionosuuden piirissä olevien orkestereiden			
– laskennalliset henkilötyövuodet	1 033	1 033	1 033
– konserttien määrä	1 885	1 861	1 907
Suomen Kansallisoopperan			
– kuukausipalkkaisen henkilöstön määrä	540	538	537
– esitysten määrä	337	292	283
Suomen Kansallisteatterin			
– henkilöstön määrä	330	346	326
– esitysten määrä	605	597	698
Valtionosuuden piirissä olevien museoiden henkilötyövuodet	1 183	1 183	1 183
Taiteen aluekeskusten määrä	31	31	31

Luovan työn tekijöiden toimintaedellytysten parantaminen

Kulttuuriammateissa ja kulttuuritoimialoilla työllisyys on kasvanut viime vuosina nopeammin kuin kaikkien ammattien ja toimialojen työllisyys (Tilastokeskus, Työvoimatutkimus). Vuonna 2011 kulttuuriammateissa päätyönään toimivia oli vajaa 82 000 (v. 2012 alustavien tietojen mukaan yli 83 000), joista taideammateissa noin 12 000. Kulttuurin toimialojen kaikkien työllisten määrä oli noin 109 000, joista taiteellisessa toiminnassa noin 15 000. Kaikki kulttuurin toimialalla työskentelevät eivät toimi kulttuuriammateissa.

Taiteen keskustoimikunnan myöntämät valtion taiteilija-apurahat ovat merkittävä taiteilijoiden työskentelyn tukimuoto. Sekä vuosiapurahan hakijoiden että saajien määrät lisääntyivät kertomusvuonna. Taiteilijaprofessorien virkojen vähittäinen muuttaminen apurahoiksi vaikuttaa osaltaan asiaan. Tutkimuksen mukaan (TKT Työpapereita 50, 2012) taiteilijat kokevat apurahajärjestelmän pääosin toimivana. Apurahat turvaavat toimeentuloa ja työrauhaa ja aktivoivat taiteen tekemistä. Pääkaupunkiseudun rooli apurahahakijoissa ja -saajissa korostuu.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa sopimansa menettelytavan mukaisesti poikkihallinnollisen työryhmän selvittämään luovilla aloilla toimivien työ-, sosiaaliturva- ja verolainsäädännön uudistustarpeet.

Esittävän taiteen ns. vapaan kentän rahoitusta lisättiin, koska ryhmien määrä ja toiminta on lisääntynyt huomattavasti. Tämä parantaa vapaan kentän toimijoiden työmahdollisuuksia. Jatkossa painotetaan rakenteellista kehittämistä sekä yhteistyötä mm. valti-onosuutta saavien laitosten kanssa.

TAULUKKO 59. Luovan työn tekijät

	Toteuma 2010	Toteuma 2011	Toteuma 2012
Vuosiapurahan saajien/hakijoiden määrä	277 / 1 985	286 / 1 971	303 / 2 131
Pääkaupunkiseudulla asuvien osuus valtion taidetoimikuntien apurahojen saajista, %	56	55	57
Kulttuuriammateissa työskentelevät (työvoimatutkimus)	78 611	81 725	83 463
– Kulttuurin toimialojen työlliset (työvoimatutkimus)	108 656		
Taiteilijaeläkkeiden kokonaismäärä, 31.12.	1 017	1 048	1 106
– Uusien taiteilijaeläkkeiden saajien määrä suhteessa hakijoiden määrään, %	7,98	13,33	11,98

Kaikkien väestöryhmien kulttuuriin osallistumismahdollisuuksien vahvistaminen

Kulttuuritilaisuuksissa käyminen on lisääntynyt 2000-luvulla, ja erot eri väestöryhmien välillä ovat tasoittuneet (TK, Ajankäyttötutkimus 2011). Hallitusohjelman mukaan pyritään edelleen lisäämään erityisesti niiden aktiivisuutta, jotka nyt jäävät kulttuuripalvelujen tai -toiminnan ulkopuolelle. Kuulto-hankkeessa käynnistyi 22 kehittämiskokeilua, joilla parannetaan paikallisten ja alueellisten kulttuuripalveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta. Kulttuurin saavutettavuustyöryhmässä valmisteltiin ehdotuksia osallistumisen lisäämiseksi. Kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämiseen liittyvän toimintaohjelman 2010—2014 toteuttamista jatkettiin yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Kulttuurin hyvinvointi- ja uutena painotuksena työelämävaikutuksia edistettiin myös rakennerahastohankkeilla.

Tutkimuksen mukaan uudet ikääntyvät sukupolvet ovat aiempia sukupolvia aktiivisempia ja monipuolisempia kulttuurin kuluttajia ja tilaisuuksissa kävijöitä (Cupore, 2012). Tutkimuksesta saatiin myös tarkempaa tietoa osallistumisen ja osallistumattomuuden syistä sekä erilaisista osallistujaryhmistä.

Kotimaisten elokuvien katsojaosuus nousi korkeammalle tasolle kuin koskaan aikaisemmin 1970-luvun lopun jälkeen. Viime vuosien määrärahanostukset, tukitoiminnan kehittäminen sekä esitystekniikan digitalisointi ovat myönteisen kehityksen taustalla. Myös kansainvälinen menestys on ollut ennätyksellistä. Elokuvien esitysoikeuksia saatiin myydyksi enemmän ja useampaan maahan kuin koskaan aikaisemmin, mitä selittää mm. kansainvälisten yhteistuotantojen lisääntyminen ja kansainvälisen osaamisen ja rahoituksen vahvistuminen.

Käynnistettiin kolmevuotinen Lukuinto-ohjelma lasten ja nuorten lukemisen ja monipuolisten lukutaitojen edistämiseksi. Hanke toteutetaan yhteistyössä koulujen, kirjastojen ja vanhempien kanssa.

TAULUKKO 60. Kulttuuri ja kansalaiset

	Toteuma 2010	Toteuma 2011	Toteuma 2012
Valtiosuuden piirissä olevien teattereiden kävijät, 1 000 henk.	2 502	2 507	2 393
Suomen Kansallisteatterin yleisökontaktit, 1 000 henk.	116	167	185
Valtiosuuden piirissä olevien orkestereiden kuulijat, 1 000 henk.	670	777	772
Suomen Kansallisoopperan yleisökontaktit, 1 000 henk.	295	264	278
Museoiden kävijät valtiosuuden piirissä ja muissa päätoimisesti hoidetuissa museoissa, 1 000 henk.	4 869	4 985	5 183
Kotimaisten elokuvien teatteriens-illat	23	29	36
Kotimaisten elokuvien katsojat elokuvateattereissa, 1 000 henk.	2 073	1 214	2 362
Pää- ja sivukirjastojen määrä, kpl	798	794	787
Yleisten kirjastojen kokonaislainaus, 1 000 kpl	96 228	97 428	94 868
Fyysiset kirjastokäynnit, 1 000 kpl	52 647	52 797	52 763
Kirjastojen verkkokäynnit, 1 000 kpl	57 078	56 874	59 273
Kulttuuritapahtumissa käynnit, 1 000 henk.	2 030	2 000	2 000

Kulttuurin ja luovan talouden edistäminen

Kulttuurin toimialat ovat merkittävä osa kansantaloutta. Kulttuurin talous alkoi v. 2010 elpyä vuoden 2009 notkahduksesta. Sekä toimialojen tuotos että kulttuurin yksityinen kulutus kasvoivat, mutta arvonlisäys ja työllisyys supistuivat edelleen hieman.

Kulttuurin ja luovien toimialojen merkitys elinkeinorakenteen monipuolistajina on vahvasti esillä hallitusohjelmassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö tekivät tavoitteiden saavuttamiseksi tiivistä yhteistyötä. Opetus- ja kulttuuriministeriön omissa toimissa painopiste oli erityisesti kulttuuri- ja luovien alojen tuotekehityksessä sekä viennin ja kansainvälistymisen edistämisessä.

Luovien alojen kasvun ja kansainvälistymisen valtakunnallisessa ESR-kehittämissuunnitelmassa 2007—2013 oli vuoden 2012 loppuun mennessä käynnistynyt 24 hanketta. Niihin oli sidottu lähes 13 milj. euroa EU:n ja valtion rahoitusta. Hankkeissa on ollut mukana yli 4 000 henkilöä ja lähes 1 000 yritystä sekä 800 muuta organisaatiota.

TAULUKKO 61. Liikuntapolitiikan yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Tavoite	Arvio
1. LIIKUNTA ON YHDENVERTAISESTI SAAVUTETTAVISSA	
Liikunta kuuluu sivistyksellisiin perusoikeuksiin, jonka saavutettavuuden turvaamiseen vaikuttavat etenkin maassa tapahtuva muuttoliike, kuntarakenteen uudistuminen sekä liikuntahallinnossa ja -kulttuurissa tapahtuvat muutokset. Tavoitteena on turvata liikuntapalveluiden saavutettavuus koko maassa.	Hyvä
2. LIIKUNNALLINEN ELÄMÄNTAPA YLEISTYY	
Liikunnalla on myönteisiä vaikutuksia ihmisen hyvinvoinnille, työkyvylle ja terveydelle. Tavoitteena on koko väestön liikuntaharrastuksen määrän ja liikuntaintensiiteetin kasvu. Kohderyhmänä ovat etenkin lapset ja nuoret, joiden liikunta-aktiivisuuden tiedetään luovan perustan koko elämänsäkaaren mittaiselle liikunnalliselle elämäntavalle.	Erinomainen
3. LIIKUNNAN KANSALAISTOIMINTA LISÄÄ VÄESTÖN OSALLISTUMISTA JA VAHVISTAA OSALLISUUTTA	
Suomalaiset osallistuvat liikunta- ja urheiluseurojen toimintaan melko aktiivisesti. Seuratoimintaan osallistumisessa, sitoutumisessa ja liikunta-aktiivisuudessa on kuitenkin havaittu eroja eri väestöryhmien kesken. Tavoitteena on lisätä liikunnan kansalaistoiminnan laatua sekä kansalaistoimintaan osallistumista etenkin sellaisilla väestöryhmillä, joiden osallistumisen esteenä ovat sosiaaliset, taloudelliset tai kulttuuriset tekijät.	Hyvä
4. EETTINEN JA YHTEISKUNTAVASTUULLINEN HUIPPU-URHEILUTOIMINTA KASVATTAA LIIKUNNASTA KIINNOSTUNEIDEN MÄÄRÄÄ	
Huippu-urheilu on osa suomalaista kulttuuria. Se antaa elämyksiä ja myönteisiä esikuvia sekä lisää kiinnostusta oman liikuntaharrastuksen aloittamiseksi. Lisäksi huippu-urheilutoiminta vahvistaa etenkin suurtaapahtumien järjestämisen myötä liikunnan ja urheilun merkitystä kansantaloudessa. Tavoitteena on lisätä suomalaisten urheilijoiden menestymistä huippu-urheilussa, vammaishuippu-urheilun integroitumista sekä parantaa Suomessa järjestettävien urheilun suurtaapahtumien vaikuttavuutta.	Hyvä

Liikunta on yhdenvertaisesti saavutettavissa

Liikunnan yhdenvertaiseen saavutettavuuteen vaikuttavat etenkin julkisin varoin tuotetut liikuntapalvelut ja liikuntapaikkapalvelut. Valtion talousarviosta tuetaan kuntia liikunnan peruspalvelujen tuottamiseksi liikuntatoimen valtionosuuksien sekä harkinnanvaraisin liikuntapaikkarakentamisen valtionavustuksien avulla.

Arviolta neljäsosa valtion liikuntamäärärahoista osoitetaan kuntien liikuntatoimintaan. Vuonna 2011 kuntien liikuntatoimen käyttökustannuksista valtionosuudet kattoivat keskimäärin runsaat kolme prosenttia. Kuntien oma panostus liikuntaan ja urheiluun on vuosittain noin 600–700 milj. euroa. Liikuntapaikkarakentamiseen myönnettävien valtionavustusten osuus v. 2011 oli kaikista tukea saaneiden hankkeiden kokonaiskustannuksista noin 14 %. Vuonna 2012 liikuntatoiminnan valtionosuutta kunnille maksettiin 19 milj. euroa. Liikuntapaikkarakentamiseen myönnettiin avustuksia 28 milj. euroa painotuksen ollessa laajoille käyttäjäryhmille suunnatuissa liikuntapaikoissa.

Vuoden 2011 tilinpäätöstietojen mukaan kuntien liikuntatoimen käyttötalouden nettokustannukset asukasta kohden olivat keskimäärin 90 euroa. Liikunnan yhdenvertaisen saavutettavuuden voi arvioida olleen aikaisempien vuosien tasolla myös v. 2012.

TAULUKKO 62. Liikuntatilojen yhdenvertainen saavutettavuus

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Valtionavustuksilla tuetut liikuntatilat, peruskorjaus- ja uudisrakentamishankkeet			
– uimahallit, m ²	23 497	23 268	24 243
– liikuntahallit, m ²	27 587	38 131	19 025
– jäähallit, m ²	14 878	13 016	21 579
YHTEENSÄ	65 962	74 415	64 847
– lähiliikuntapaikat, kpl	53	62	67
Kuntien liikunnan edistämisaktiivisuus/Tea-viisari (kuvaava toiminnan suunnittelua, resursseja, johtamista; maan väestöpainotettu keskiarvo)	55	55	62

Liikunnallinen elämäntapa yleistyy

Liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi ministeriö tuki ohjelma- ja hankeperusteisia toimenpiteitä, jotka kohdistuivat koko väestölle ja koko elämäntapaan. Painopisteinä olivat etenkin lapset ja nuoret.

Toimintakulttuurin liikunnallistamista varhaiskasvatuksessa ja kouluympäristössä sekä omatoimisen liikunnan edistämistä tuetaan Lasten ja nuorten liikuntaohjelmalla ja Liikkuva koulu -ohjelmalla. Ministeriön tuki niille oli yhteensä 5,5 milj. euroa. Suomalaisen aikuisväestön liikunnan edistämisen toimenpiteitä on kohdennettu Terveysliikunnan kehittämisohjelmassa ja Kunnossa kaiken ikää -ohjelmassa etenkin vähän liikkuviin. Myös työelämän toimintakulttuurin liikunnallistamista on tuettu.

Liikunnallista elämäntapaa kuvaavat mittarit osoittavat, että hikoiluttavaa ja hengästyttävää vapaa-ajan liikuntaa harrastavien määrä on tilastollisesti hieman kasvanut.

TAULUKKO 63. Liikunnallisen elämäntavan edistäminen

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Liikunnallisen elämäntavan omaavien kansalaisten määrä			
Vapaa-ajan liikuntaa vähintään 4 krt/vko 15—64-vuotiaat, % ¹			
– miehet	30	29	30
– naiset	34	31	33
Lasten ja nuorten vapaa-ajan liikunta ja fyysinen aktiivisuus, %²			
Hengästyttävää liikuntaa korkeintaan 1 h/vko			
– 8.—9. lk	35	34	34
– lukion 1.—2. lk	31	30	30
– ammattiin opiskelevat 1.—2. lk	48	47	47

¹ AVTK 2009, liikuntaa vähintään 30 minuutin ajan niin, että ainakin lievästi hengästyy tai hikoilee.

² Kouluterveyskysely: aineisto parillisina vuosina Etelä- ja Itä-Suomi ja Lappi, parittomina Lounais-, Länsi-, Sisä- ja Pohjois-Suomi sekä Ahvenanmaa.

Liikunnan kansalaistoiminta lisää väestön osallistumista ja vahvistaa osallisuutta

Kertomusvuotta leimasi liikunnan kansalaisjärjestöjen päällekkäisten rakenteiden purkamisen. Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry, Nuori Suomi ry, Kuntoliikuntaliitto ry ja Suomen Olympiakomitea ry perustivat yhteisen kattojärjestön (VALO ry), jonka toiminta käynnistyi vuoden 2013 alussa. Liikunnan kansalaisjärjestöjen valtionavustusjärjestelmän uudistamista valmisteltiin.

Kansalaistoimintaan osallistumisen lisäämiseksi on avustettu paikallisia seuratoiminnan kehittämishankkeita. Seuratuella on tuettu etenkin urheilu- ja liikuntaseurojen perustoiminnan kehittämistä. Kertomusvuonna valmisteltiin seuratuon vahvistamista niin, että sillä pystytään puuttumaan entistä tehokkaammin kustannusten nousuun lasten ja nuorten liikunnan harrastamisessa. Tavoitteena on alentaa osallistumismaksuja sekä lisätä harrastajamääriä ja -ryhmiä seuroissa.

TAULUKKO 64. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Liikunta ja liikunnan kansalaistoiminta, %			
Liikunnan harrastaminen säännöllisesti			
– Suomessa	17	17	17
Liikunnan vapaaehtoistoimintaan sitoutuminen			
– Suomessa	18	18	18
Kuuluminen urheiluseuraan tai liikuntajärjestöön, % (Nuorisobarometri)			
– poikia, tyttöjä	21	21	21
Seuraliikunta väh. 1 krt/vko/% (Nuorten terveystapatutkimus) ¹			
– poikia	47,3	50,05	50,05
– tyttöjä	44,0	46,5	46,5
YHTEENSÄ	424 000		
%-osuus kansalaistoimintaan osallistuvista	43		

¹ Nuorisobarometri.

Ettinen ja yhteiskuntavastuullinen huippu-urheilutoiminta kasvattaa liikunnasta kiinnostuneiden määrää

Huippu-urheilun muutosprosessin tukemisella on pyritty luomaan aiempaa läpinäkyvämmät toimintaprosessit sekä yhteiset huippu-urheilun tukijärjestelmät. Tavoitteena on ollut vahvistaa huippu-urheilun yhteiskunnallista arvostusta sekä parantaa edellytyksiä eettisemmälle toiminnalle. Parannettiin urheilijoiden valmentautumismahdollisuuksia sekä urheilijoiden urheilu-uran ja opiskelun yhdistämisen edellytyksiä eri avustusmuodoin. Dopingvastaista toimintaa tuettiin aiempien vuosien tapaan Antidoping-toimikunnan kautta.

TAULUKKO 65. Dopingtestit ja dopingrikkomukset, kpl (ADT ry)

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Kansallisen testausohjelman testit, yhteensä	2 259	3 126	3 006
– kilpailun ulkopuoliset	1 248	1 772	1 570
– kilpailutestit	1 011	1 404	1 436
– joista veritestejä	112	123	122
Urheilijaprofiilit, verinäytteet			104
Dopingrikkomukset	12	13	8

Nuorisopolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet

TAULUKKO 66. Arvio yhteiskunnallisen vaikuttavuuden toteutumisesta

Tavoite	Arvio
NUORTEN AKTIIVINEN KANSALAIKUUS KASVAA	
Nuorten aktiivisen kansalaisuuden tavoitteena on kehittää nuorten tavoitteellista toimintaa yhteiskunnassa. Aktiivista kansalaisuutta edistetään luomalla edellytyksiä jokaiselle nuorelle omaan harrastukseen ja samalla yhteisön jäsenyyteen ja yhteiskuntaan vaikuttamiseen. Nuorten osallistumis-, vaikuttamis- ja kuulemisjärjestelmiä kehitetään. Tavoitteena on mahdollistaa nuorten aktiivinen osallistuminen ja vaikuttaminen yhteiskunnan asioihin nuorten uudet toimin- tatavat ja yhteisöt huomioon ottaen, mikä saattaa lisätä myös nuorten äänestysaktiivisuutta.	Hyvä
NUORTEN SOSIAALINEN VAHVISTUMINEN LISÄÄNTYY	
Laajennetaan etsivä nuorisotyö koko maata kattavaksi (hallituskauden aikana osana nuorisota- kuuta). Nuorten työpajatoiminta vahvistaa nuorten arjen- ja työelämävalmiuksia sekä ohjaa kou- lutukseen ja työelämään. Nuoria tuetaan myös valtakunnallisten nuorisokeskusten elämänhal- lintajakoilla ja -kursseilla.	Erinomainen
NUORTEN KASVU- JA ELINOLOT PARANEVAT	
Nuorten kasvu- ja elinoloja parannetaan tehostamalla valtioneuvoston nuoriin kohdistuvaa su- kupolitiikkaa tavoitteena nuorten elinolojen saattaminen samalle tasolle muiden väestö- ryhmien kanssa. Huolehditaan v. 2011 valmistuneen valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2012—2015 toimeenpanosta ja seurannasta. Valtion nuorisotieteellisen neuvot- telukunta arvioi vuosittain ohjelman toimeenpanoa. Lasten ja nuorten elinoloja seurataan uusien elinoloidiagnostiikan avulla. Tuetaan nuorisolain edellyttämien monialaisen viranomaisyhteistyön kehittämistä kunnissa.	Hyvä

Nuorten aktiivinen kansalaisuus

Vuoden 2012 nuorisobarometrin mukaan nuorten osallistuminen vapaaehtoistoimintaan on lisääntynyt. Myös kiinnostus politiikkaan on kasvanut, mutta se ei ensisijaisesti kana-
voidu äänestämiseen tai poliittiseen järjestötoimintaan vaan vapaaehtoistoimintaan laa-
jemmin. Nuorten yhteenkuuluvuuden tunne lähi- ja muihin yhteisöihin, erityisesti netti-
yhteisöihin, ja myös yhteiskunnallisiin instituutioihin on vahvistunut. Sen sijaan luotta-
mus kanssaihmiin on heikentynyt vuoteen 2009 verrattuna.

Opetus- ja kulttuuriministeriö avusti valtakunnallisten nuorisojärjestöjen, palvelujär-
jestöjen ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen toimintaa yhteensä 14,5 milj. eurolla. Poliittis-
ten nuorisojärjestöjen jäsenrekistereistä tehdyn selvityksen tuloksia tullaan hyödyntämään
järjestöjen avustustoiminnan kehittämisessä. Lisäksi myönnettiin erityisavustuksia kan-
salaisjärjestöjen, muiden yhteisöjen sekä kuntien lasten ja nuorten osallisuutta edistäviin
hankkeisiin. Myös voimakkaasti kehittyvää verkkonuorisotyötä avustettiin ja verkkode-
mokratiapalveluja kehitettiin mm. käynnistämällä yhteistyö oikeusministeriön osallistu-
misympäristöhankkeen kanssa.

Lasten ja nuorten harrastustoimintaa tuettiin ELY-keskusten kautta. Tuettuja kerhoja
oli yhteensä 1 600, ja niiden toimintaan osallistui 57 000 lasta ja nuorta.

TAULUKKO 67. Nuorten aktiivinen kansalaisuus

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Nuorisotoimialan tuetut järjestöt, lkm	120	133	132
Jäseniä järjestöissä, hlöä ¹	723 769	662 870*	

¹ Valtakunnalliset nuorisojärjestöt

* Jäsenmäärän lasku johtuu osittain eräiden nuorisojärjestöjen siirtymisestä nuorisotyötä tekeviksi järjestöiksi.

Nuorten sosiaalinen vahvistuminen

Nuorten yhteiskuntatakuutyöryhmän v. 2012 valmistuneen raportin mukaan Suomessa on 40 000 työn ja koulutuksen ulkopuolella olevaa alle 30-vuotiasta. Nuorisotoimessa nuorten sosiaalisen vahvistamisen keskeiset välineet ovat nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö. Vuonna 2012 näitä toimintoja avustettiin yhteensä 24,7 milj. eurolla.

Syksyllä 2012 käynnistettiin nuorten sosiaalisen vahvistamisen määrittely- ja kehittämistyö suhteessa muihin toimialoihin ja muuhun nuorisotyöhön. Tätä tukevat myös valtakunnalliset hankkeet, joissa kehitetään valtakunnallisten toimintakyselyjen tietojärjestelmää palvelemaan paikallista tietotarvetta sekä työpajavalmennuksen työmenetelmiä.

Nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen sisältyvät myös valtakunnallisten nuorisokeskusten sosiaalinen nuorisotyö (Nuotta-valmennus) ja nuorten ennaltaehkäisevä päihdetyö. Jälkimmäistä tuettiin ensisijaisesti vahvistamalla alan osaamiskeskusena toimivaa Preventiimiä sekä myöntämällä eritysavustuksia kehittämishankkeisiin.

Etsivää nuorisotyötä tuettiin kertomusvuonna 10,33 milj. eurolla. Toimintaa on yli 87 %:ssa kaikista kunnista. Toiminta tavoitti 14 000 nuorta, kun kriteerinä on, että tavoitettu nuori on mukana toiminnassa enemmän kuin yhden tapaamisen verran (kontaktissa oltiin yli 23 000 nuoreen). Tavoitettavuudessa on huomattava nousu edelliseen vuoteen. Nuorten työpajatoimintaa tuettiin 11,22 milj. eurolla. Toiminta kattaa yli 80 % kunnista.

TAULUKKO 68. Nuorten työpajatoiminta

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Nuorten sosiaalinen vahvistuminen			
Nuorten työpajatoiminta			
– Pajat, lkm	210	210	210
– Nuoret (alle 29 v.) pajoissa, lkm/vuosi	13 016	12 982	n. 13 000
– Koulutukseen, työhön tai muuhun ohjattuun toimintaan sijoittuneet, %	76	75	75
– Nuorisotyöttömät, lkm	33 200	31 600	31 993
Etsivä nuorisotyö kunta (kpl) / asiakkuudet (nuorta), joista	192 / 5 724	246 / 10 041	279 / 13 943
ohjattiin jatkotoimenpiteisiin, %	69	71	71

Nuorten kasvu- ja elinolot

Vuonna 2010 perustettuun nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskusrakenteeseen kuuluu tällä hetkellä 14 keskeistä toimijaa. Keskusten tulosohjauksen kehittämistä jatkettiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta perustettiin eri ministeriöiden edustajista koostuva työryhmä valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman 2012—2015 toimeenpanoa ja seurantaa varten. Avustettiin ohjelman tavoitteita toteuttavia valtakunnallisia kehittämishankkeita 3,5 milj. eurolla. Erityistä huomiota kiinnitettiin tasa-arvonäkökulman valtavirtaistamiseen. Valtion nuorisosiain neuvottelukunta suoritti ohjelman ensimmäisen vuosiarvioinnin, jossa kiinnitettiin huomiota ohjelman valmistelun ja toimeenpanon ohella mm. siihen, miten ohjelma vastaa nuorten elämän ongelmiin. Ko. neuvottelukunta julkaisi myös nuorten hyvinvointi-indikaattoreita koskevan loppuraporttinsa. Sen indikaattorivalikoimaa tullaan jatkossa hyödyntämään lasten ja nuorten kasvu- ja elinolojen seurannassa.

Vuoden 2012 loppuun mennessä lakisääteinen monialainen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto on perustettu 245 kuntaan, ja sellaisen perustaminen on valmisteilla 33 kunnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja ELY-keskusten nuorisotoimet ovat yhdessä järjestäneet alueellisia koulutuksia nuorisolain muutoksesta toimeenpanon edistämiseksi.

TAULUKKO 69. Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 toteuma
Kuntia palvelujen piirissä, lkm	241	245	247
Nuoret (13—24 v) palvelujen piirissä, %	87,5	88,9	

8 Maa- ja metsätalousministeriö

Ministerin katsaus toimintaan ja ympäristön muutoksiin

Vuotta 2012 väritti epävarmuus Suomen talouden tulevaisuudesta ja julkisen talouden kestävydestä. Valtiontalouden tasapainottamistoimenpiteet jatkuivat koko valtionhallinnossa ja myös maa- ja metsätalousministeriö osallistui niihin. Vähenevistä resursseista huolimatta lainsäädäntötyö jatkui vilkkaana ja useita isoja lainsäädäntöhankkeita saatiin alkuun. Keskeisenä tavoitteena oli luoda vihreän kasvun edellytyksiä uudistamalla lakeja, organisaatiota ja rahoitusta.

Ministeriön strategiatyön pohjalta hyväksyttiin ministeriön hallinnonalan uusi strategia 23.5.2012. Siinä hallinnonalan toiminta-ajatusta tiivistettiin lauseeseen ”Turvaamme kotimaisen ruoan tuotannon ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käytön sekä luomme edellytyksiä niihin perustuville elinkeinoille ja hyvinvoinnille.” Ministeriön rakenne uudistettiin 1.1.2013 lukien vastaamaan tätä toiminta-ajatusta. Samalla käynnistyi ministeriön nimen muuttaminen ruoka- ja luonnonvaraministeriöksi.

Kansalaisten kiinnostus ruokaan jatkui vahvana. Ruoan alkuperästä ja tuotantotavasta haluttiin entistä enemmän tietoa. Ministeriö aloitti hallitusohjelmassa sovittujen luomuja lähiruokaohjelmien tekemisen. Tavoitteeksi asetettiin vastata lähi- ja luomuruoan kasvaneeseen kysyntään.

Maatalouspolitiikan osalta koko vuoden keskeisin painopiste oli EU:n maatalouspolitiikan uudistus. Komission v. 2011 antamien esitysten käsittely jatkui neuvoston kokouksissa ja työryhmissä. Aktiivinen yhteydenpito muihin jäsenmaihiin, Euroopan parlamenttiin sekä komissioon vei eteenpäin tavoitteeksi asetettua pohjoiisiin olosuhteisiin paremmin sopivaa yhteistä maatalouspolitiikkaa.

Eläinten suojelua vietiin eteenpäin monella rintamalla. Koe-eläinten suojelua koskeva lakiesitys annettiin eduskunnalle ja eläinsuojelulain kokonaisuudistus käynnistettiin. Pitkään työn alla ollut sikojen hyvinvointiasetus saatiin myös valmiiksi.

Euroopan yhteisen kalastuspolitiikan uudistamista koskevien esitysten käsittely jatkui neuvostossa. Tavoitteena oli siirtyä nykyistä kestävämpään kalastuspolitiikkaan. Lohipolitiikkaa koskeva keskustelu jatkui vilkkaana. Ministeriö asetti laajan työryhmän valmistelemaan kansallista lohistrategiaa, jotta lohipolitiikkaan saataisiin lisää yhteisymmärrystä. Kalastuslain kokonaisuudistusta valmisteltiin ministeriössä asiaa pohtineen työryhmän linjausten pohjalta. Uhanalaisten vaelluskalakantojen turvaamiseksi laadittiin kalatiestrategia.

Keskustelu Suomen suurpetopolitiikasta jatkui vilkkaana edellisvuosien tapaan. Peto-konflikteja lievennettiin uuden riistakeskusorganisaation kautta sekä myöntämällä lupia suurpetojen kannanhoidollisiin toimiin.

Metsäalalla keskeisiä lakeja koskeva uudistustyö jatkui. Metsälain uudistamistyöryhmä esitti mietinnössään metsänomistajiin kohdistuvan säätelyn vähentämistä. Metsänhoitoyhdistyslakia valmistellut työryhmä esitti pakkojäsenyydestä luopumista. Metsähallituksen uudesta asemasta erityisliikelaitoksena saavutettiin Hallinnon kehittämisen ministeriryhmässä yhteisymmärrys. Valtakunnallinen Suomen metsäkeskus aloitti toimintansa.

Ministeriön sektoritutkimuslaitosten yhdistämisen selvittely käynnistettiin. Tavoitteeksi asetettiin yhden luonnonvarojen tutkimukseen keskittyvän laitoksen perustaminen.

Jari Koskinen
Maa- ja metsätalousministeri

8.1 Maa- ja metsätalousministeriön toimialan katsaus politiikkasektoreittain

Ilmastoasioissa Suomelle tärkeän metsäkadon kompensatiokysymyksen ratkaisussa edettiin komission kanssa. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimintaohjelmaa (2011–2015) toimeenpantiin ministeriön hallinnonalalla. Ilmastonmuutoksen kansallisen sopeutumisstrategian arviointi ja päivitys aloitettiin.

Valtioneuvoston periaatepäätös soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta hyväksyttiin 30.8.2012. Kansallisen vieraslajistrategian toimeenpano käynnistettiin maaliskuussa hyväksytyyn valtioneuvoston periaatepäätöksen sekä huhtikuussa valmistuneen strategian ja toimenpideohjelman mukaisesti.

Maaseudun kehittäminen

TAULUKKO 70. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot, PL 30	103,4	129,6	146,3			
– josta EU-osuus	38,4	51,1	63,9			
Toiminnan kustannukset ¹	31,3	35,1	30,4	421	439	356
– Tutkimus ja kehittäminen	7,0	7,1	6,4	105	106	91
– Hallinto	24,1	28,0	24,0	316	333	265

¹ MTT, MMM, Mavi, Tike ja ELY-keskukset

TAULUKKO 71. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoite	Arvosana
Maaseutu säilyy elinvoimaisena kestävällä tavalla.	Tyydyttävä
Maaseutu säilyy kilpailukykyisenä asuinympäristönä, yritysten sijoituspaikkana ja asukkaiden työllistäjänä.	Hyvä
Harvaan asutun ja ydinmaaseudun väestökehitys tasapainottuu, työllisyys paranee ja elinkeinotoiminta monipuolistuu.	Tyydyttävä

Maaseudulla asui 2,15 milj. asukasta v. 2011. Harvaanasutulla ja ydinmaaseudulla asui 1,29 milj. asukasta v. 2011 eli 23,9 % suomalaisista. Harvaan asutun maaseudun väkiluku väheni edellisvuodesta 1,2 % ja ydinmaaseudun 0,3 %. Sen sijaan kaupunkien läheisen maaseudun väkiluku kasvoi 0,9 % vuodesta 2010 vuoteen 2011. Erityisesti nuoret naiset muuttavat maaseudulta kaupunkiin, mikä osaltaan vinouttaa väestön ikä- ja sukupuolirakennetta. Työttömyysaste on edelleen korkein harvaan asutulla maaseudulla ja matalin kaupunkien läheisellä maaseudulla. Harvaan asutulla maaseudulla työttömyys väheni samalla, kun koko työvoima väheni. Osa työttömyyden vähenemisestä selittyy muutolla muille alueille sekä siirtymisellä työvoiman ulkopuolelle.

Maaseudun elinkeinorakenne monipuolistuu ja yritysten määrä kasvaa. Alkutuotannon osuus elinkeinotoiminnasta harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla on edelleen 7—9 %, josta muuta yritystoimintaa harjoittavien maatilojen suhteellinen osuus on pysynyt suurin piirtein ennallaan. Muiden toimialojen, erityisesti palvelujen osuus kasvaa kaikilla maaseutu-alueilla. Vain kaupan ja kuljetuksen osuus on pienentynyt. Mikro- ja pienyritysten määrä on kasvanut erityisesti kaupunkien läheisellä maaseudulla. Kaupunkien läheisen maaseudun kehitysero suhteessa harvaan asuttuun ja ydinmaaseutuun on edelleen hieman kasvanut.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2007—2013 on toteutettu tehokkaasti. Maaseudun yritys- ja hanketukia on myönnetty ohjelmakauden alusta vuoden 2012 loppuun mennessä yhteensä noin 650 milj. euroa. Maaseudun elinkeinojen monipuolistamista, uusien yritysten perustamista, yritysten kehittymistä ja kilpailukykyä sekä maaseudulla asumisen edellytyksiä on kannustettu monipuolisen tukivalikoiman avulla.

EU-osarahoitteista yritystukea on myönnetty ohjelmakauden alusta vuoden 2012 loppuun mennessä yli 9 300 investointi-, kehittämis- ja käynnistystoimenpiteeseen yhteensä noin 245 milj. euroa. Paikalliset Leader-toimintaryhmät ovat rahoittaneet yli 2 800 toimenpidettä.

Maaseudun kehittämisohjelman hanketuesta osa on kohdistunut muun muassa maaseudun koulutus- ja tiedonvälitystoimenpiteisiin sekä elinkeinojen kehittämishankkeisiin. Maaseudun kehittämishankkeilla on myös parannettu maaseudun tietoliikenneyhteyksiä. Vuosina 2007—2012 tukea on myönnetty kokonaisuudessaan noin 4 700 koulutus- ja kehittämishankkeelle yhteensä noin 400 milj. euroa. Hankkeista suurin osa, noin 3 400 on tuettu paikallisten Leader-toimintaryhmien kautta.

TAULUKKO 72. Ohjelmakaudelle 2007—2013 asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tavoite 2007—2013	Toteutuma 23.10.2012
Vähintään 4 000 uutta yritystä	2 500
Vähintään 10 000 uutta työpaikkaa	3 057
Koulutetaan vähintään 165 000 henkilöä	99 981

Hallitusohjelma toteutettiin siten, että maaseudun valtakunnallisen kehittämisen voimavarat ja tehtävät siirrettiin työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle vuoden 2012 alusta.

Maatalous

TAULUKKO 73. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot, PL 30	2 103,2	2 079,1	2 036,6			
– josta EU-osuus	782,1	771,3	777,0			
Maatilatalouden kehittämisrahasto						
Toiminnan kustannukset ¹	88,8	95,5	99,2	1 257	1 254	1 241
– Tutkimus ja kehittäminen	21,8	23,5	26,4	329	369	392
– Hallinto, oikeudenhoito, tilastot	67,1	72,0	72,8	928	885	849

¹ MTT, MMM, Mavi, Valituslautakunta, Tike ja ELY-keskukset

TAULUKKO 74. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Maatalouden ja elintarviketehtävän kannattavuus* ja kilpailukyky* turvataan ja tuotanto** jatkuu koko Suomessa.	* Tyydyttävä ** Hyvä
Kotimaisen elintarviketehtävän tarvitsemien laadukkaiden raaka-aineiden tuottaminen varmistetaan sekä kuluttajien arvot ja odotukset otetaan huomioon koko elintarviketehtävissä.	Hyvä
Ravinnekuormitus ja kasvihuonekaasupäästöt vähenevät.	Tyydyttävä (taseet)
Maatalousperäistä bioenergiatuotantoa lisätään.	Tyydyttävä

Vuonna 2012 maatalouden kannattavuus parani hieman edellisvuosien tasosta. Asetetusta kannattavuustavoitteesta saavutettiin kirjanpito-tiloilla keskimäärin 55 % (47 % v. 2011 ja 46 % v. 2010). Maatalouden kannattavuus oli viimeksi tällä tasolla v. 2007. Tuotannon kannattavuus vaihtelee tuotantosuunnittain ja tilakohtaisesti. Muihin EU-maihin verrattuna suomalaiset tilat kuuluivat kannattavuusluokittelussa heikoimpaan kolmannekseen.

Maa- ja puutarhatalouden kokonaislaskennan mukainen maataloustulo kasvoi 175 milj. euroa vuoden 2011 tasolta. Viljelijätukia maksettiin yhteensä noin 1 891 milj. euroa ja niiden osuus oli noin kolmasosa maa- ja puutarhatalouden kokonaislaskennan mukaisesta kokonaistuotosta v. 2012. Tukien ohella maataloustulon määrään ja tuotannon kannattavuuteen vaikuttaa merkittävästi maataloustuotteiden myyntitulojen ja tuotantopanosten hintojen kehitys, johon valtiovalan toimin ei voida juurikaan vaikuttaa.

Maataloustuotannon määrä säilyi aiempien vuosien tasolla. Keskeisten tuotteiden tuotantomäärät vastasivat kotimaista kulutusta lukuun ottamatta naudanlihan ja lampaanlihan sekä rukiin, perunan ja valkuaiskasvien tuotantoa. Viljasadon määrä oli kasvukauden vaikeista olosuhteista huolimatta normaalilla tasolla. Perunan sato oli yksi tilastohistorian pienimmistä. Maidon kokonaistuotanto oli 2 188 milj. litraa, mikä oli likimain saman verran kuin edellisenä vuonna. Siipikarjanlihan tuotanto kasvoi hieman edellisestä vuodesta, mutta naudan- ja sianlihan tuotanto aleni hieman. Vuoden 2012 alussa monet perinteisistä

häkkipanaloista lopettivat, minkä takia kananmunantuotanto kävi jopa kotimaista kysyntää alempana. Tuotannon notkahduksesta kuitenkin noustiin nopeasti. Siten vuoden 2012 lopulla kananmunien tuotanto oli likimain edellisvuoden tasolla olleen 62,7 milj. kg, kun se oli 62,8 milj. kg v. 2011. Käytössä olevasta maatalousmaasta oli noin 12 % muussa kuin tuotantokäytössä.

Vuosi 2012 oli selvästi tavanomaista sateisempi ja siitä johtuen aiheutui satovahinkoja keskimääräistä enemmän eteläisintä Suomea ja Lappia lukuun ottamatta. Vahingot johtuivat siitä, että kylvöjä ei voitu tehdä, kasvustoja tukehtui märkyyteen ja jäi tulvan alle. Sateet nostattivat poikkeuksellisia kesätulvia, kun sadetta tuli kerralla poikkeuksellisen paljon ja vesivarastot olivat aiempien sateiden vuoksi täynnä.

Maataloustukiin liittyvää valvontaa toteutettiin tekemällä EU:n edellyttämiä otantaan perustuvia valvontoja noin 3 500 tilalla. Lisäksi tehtiin noin 1 700 eläinvalvontaa. Paikan päällä suoritetuissa valvonnoissa tarkastettiin tilan kaikkien kasvulohkojen pinta-alat, viljelykasvit, harjoitettu viljelytapa ja muut tukikelpoisuuteen vaikuttavat seikat kaikkien viljelijän hakemien tukien osalta. Myös viljelijällä voimassa olevien ympäristötuen erityis- tukisopimusten sekä täydentävien ehtojen noudattaminen valvottiin tilakäynneillä. Lisäksi tehtiin huomattava määrä yksittäisten lohkojen ja tukiehtojen tarkastuksia. Valvonnassa ja tukien hakemuksissa keskeinen peltolohkokisteri sisältää noin miljoona peruslohkoa. Maataloustukien valvontatoiminnassa on tilintarkastustuomioistuimen ja komission taholta kiinnitetty yhä kasvavaa huomiota valvontojen laadullisiin kriteereihin.

Investointien määrä jäi pitkän aikavälin arvioitua tarvetta pienemmäksi. Avustusmuotoista rahoitusta myönnettiin noin 2 300 investointi- ja aloitushankkeelle yhteensä noin 73 milj. euroa ja korkotukilainoja noin 190,8 milj. euroa, kun avustusten määrä vuotta aiemmin oli 77,3 milj. euroa ja korkotukilainojen 204,4 milj. euroa. Luopumistuki myönnettiin noin 432 tilalle yhteensä 654 luopujalle, mikä on hieman vähemmän kuin edellisena vuonna. Nuoren viljelijän aloittamista tuettiin 544 tapauksessa. Sukupolvenvaihdon vähäisyys on johtanut viljelijöiden keski-ikänsä nousuun 50,7 vuoteen. Vuonna 2012 myönnettiin sika- ja lihasiipikarja-alojen tuettaville lisäyspaikoille asetetusta 33 000 muunnetun eläinpaikan kiintiöstä tuki vain 2 770 eläinpaikkaan hakemusten vähyyden vuoksi. Ylijäänyt osa kiintiöstä siirrettiin käytettäväksi v. 2013.

Valtioneuvoston ruokapoliittisen selonteon toimeenpanoa on toteutettu mm. ruokaketjun toimenpideohjelmalla. Ministeriö valmisteli laajapohjaisen ruokapoliittisen neuvottelukunnan asettamista.

Hallitusohjelman mukaisesti on valmisteltu luomualan ja lähiruoan kehittämisohjelmia seitsemän ministeriön edustajista koostuvan ohjausryhmän johdolla. Tavoitteeksi asetettiin nostaa lähi- ja luomuruoan osuus vahvaan nousuun. Molempien ohjelmien tavoitteet hyväksyttiin hallituksen iltakoulussa 9.1.2013. Ohjelmaluonnokset olivat lausuntokierroksella helmikuussa 2013 ja menevät valtioneuvoston käsittelyyn toukokuussa 2013. Ohjelmien tavoitteita toteuttavia toimenpiteitä on jo nyt meneillään. Uuden Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014—2020 valmistelussa on huomioitu luomualan ja lähiruoan kehittämisohjelmien tavoitteet. Päätymässä olevan ohjelmakauden lopulla huolehditaan luomusopimusten vaatimasta rahoituksesta. Laatuketjun hankehaussa ja kansallisessa menekinedistämisen avustamisessa oli omat painopisteet sekä luomun että lähiruoan edistämiseksi. Maaseutu-

neuvonnan valtionavun suuntaamisessa painotettiin luomuneuvontaa. Luomulainsäädännön uudistamisen yhteydessä selvitetään luomuvalvonnan järjestämisen vaihtoehdot.

Ympäristötuen ja ei-tuotannollisten investointien vaikutukset maataloudesta aiheutuvan kuormituksen vähenemisessä näkyvät ravinteiden käyttömäärien vähentymisenä ja peltomaan ravinnepitoisuuksien kasvun taittumisenä. Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimuksen (MYTVAS) tulosten mukaan maatalouden ravinnekuormituspotentiaali ravinnetaseilla mitattuna on jatkuvasti vähentynyt sekä typen että erityisesti fosforin osalta. Typpi- ja fosforitaseet ovat laskeneet selvästi vuodesta 1990, jolloin typpitase oli 94 kg/ha ja fosforitase 28,4 kg/ha. Vuonna 2012 typpitase oli 46,3 kg/ha ja fosforitase 3,8 kg/ha.

Ympäristötuen erityistukisopimuksia oli voimassa 373 000 hehtaarin alalla muun muassa luonnonmukaisesta tuotannosta, suojavyöhykkeistä, luonnon monimuotoisuudesta ja perinnebiotooppien hoidosta.

Maa- ja metsätalousministeriöllä on vetovastuu EU:n Itämeri-strategian painopistealueella Agri, jonka päämäärä on kestävä maa- ja metsätalouden sekä kalastuksen edistäminen Itämeren alueella. Toiminta yhdessä muiden Itämeren valuma-alueen toimijoiden kanssa on lähtenyt hyvin käyntiin. Keskeisiä teemoja ovat lannan käsittelytekniikoiden edistäminen ja fosforin kierrätys ja maaseudun kehittäminen. Teemoja on kohdistettu myös metsätalouteen ja kalastukseen. Toiminnan vaikutukset ovat arvioitavissa lähivuosina.

Maatilan energiaohjelman toimenpiteillä edistetään energiatehokkuutta sekä bioenergian tuotantoa ja käyttöä. Maatalouden energiankäytöstä jo yli 40 % tuotetaan uusiutuvilla energianlähteillä. Pääosa tästä on tilojen omissa lämpölaitoksissa puuhakkeella tuotettua lämpöenergiaa. Biokaasulaitosten toteutuminen ei ole edistynyt odotetusti.

TAULUKKO 75. Maatalouden tunnuslukuja

Tunnusluvut	2009 toteutuma	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 arvio	2012 toteutuma
1. MAATALOUDEN KANNATTAVUUDEN TURVAAMINEN					
– Yrittäjätulo (kokonaistasolla), milj. euroa ¹	488	811	736	ennallaan	911
– Kirjanpitoiltojen maataloustulo, euroa/tila	14 200	22 000	20 700	nousee	24 900
– Kirjanpitoiltojen työansio, euroa/tunti ²	0,6	2,2	2,6	nousee	4,6
– Kannattavuuskerroin ³					
– hyvät, tilat	0,71	0,82	0,84	nousee	0,95
– keskiarvo, tilat	0,33	0,46	0,47	nousee	0,55
– heikot, tilat	-0,24	-0,01	-0,06	nousee	-0,01
2. RAAKA-AINEIDEN TUOTTAMINEN					
– Omavaraisuus, %					
– maito, neste	101	99	96	103	93
– naudansiirakka	86	83	83	ennallaan	79
– sianliha	112	109	103	ennallaan	99
– siipikarjanliha	102	99	103	ennallaan	105
– kananmunat	106	117	116	110	111
– Rukin viljelyala, ha	16 400	25 200	27 100	nousee lievästi	21 400
– Rehuviljan viljelyala, ha	814 600	691 500	728 000	ennallaan	781 000
– Valkuaiskasvien viljelyala, ha	9 300	19 600	23 600	ennallaan/ nousee lievästi	19 600
3. RAVINNEKUORMITUKSEN VÄHENTÄMINEN JA ILMASTONMUUTOS					
– Valtakunnallinen typpitase, kg N/ha ⁴	38,1	55,8	48,7	alle 47	46,3
– Valtakunnallinen fosforitase, kg P/ha ⁴	2,4	4,9	3,7	alle 4,5	3,8
– Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöt, milj. tonnia CO ₂ -ekv ⁵	5,7	5,9	5,8	ennallaan	5,8
– Maatalouden maankäyttösektorin kasvihuonepäästöt, milj. tonnia CO ₂ -ekv ⁶	6,6	6,5	6,5	laskee	6,5
4. BIOENERGIATUOTANNON LISÄÄMINEN					
– Uusien biokaasulaitosten lkm/v ⁷	0	0	2	10	2
– Uusien energiasuunnitelmien ja -katselmusten lkm/vuosi ⁸		82	82	vähintään 1 500 kpl/v	31

¹ Yrittäjätulo kokonaistasolla kuvaa kaikkien tilojen (hieman alle 60 000 tilan) taloudellista asemaa ja muut kohdan 1 tunnusluvut kirjanpitoiltojen (n. 38 000 tilan, joiden tiedot perustuvat 1 000 tilan otokseen) taloudellista asemaa.

² Työntuntiansio lasketaan vähentämällä kokonaistuotosta kaikki kustannukset (sisältää oman pääoman kaavamaisen 5 % korkovaatimuksen v. 2009 ja tilakohtaisen riskikorjatun korkovaatimuksen vuosina 2010—2012, jolloin korkovaatimus oli keskimäärin 6,3 %) ja jakamalla saatu euromäärä tehdyillä työtunneilla.

³ Kannattavuuskerroin osoittaa, kuinka suuri osa oman työn palkkavaatimuksesta ja oman pääoman korkovaatimuksesta on saavutettu. Esim. MT:n kannattavuustietojen perusteella tavoitteeksi asetettu oman työn palkkavaatimus oli 13,5 euroa v. 2009, 14,0 euroa v. 2010, 14,1 euroa vuoden 2011 ennusteessa ja 14,5 euroa vuoden 2012 ennusteessa. Oman pääoman korkovaatimus oli 5 % v. 2009 ja tilakohtaisen riskikorjatun korkovaatimuksen mukainen vuosina 2010—2012, jolloin korkovaatimus oli keskimäärin 6,3 %.

⁴ Typpi- ja fosforitase kuvaavat peltohehtaarille käytetyistä panoksista tulevien ja lopputuotteisiin sitoutuneiden ravinnemäärien erotusta (lukutiedot MTT).

⁵ Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöiksi luetaan metaanipäästöt kotieläinten ruoansulatuksesta ja lannankäsittelystä sekä dityypiksiidipäästöt lannankäsittelystä ja viljelymaasta, lukutiedot MTT. Vuoden 2011 ja 2012 luvut ovat arvioita.

⁶ Maatalouden maankäyttösektorin (maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätaloussektori) kasvihuonepäästöjä ovat maatalousmaasta, viljelemättömästä maatalousmaasta ja kalkituksesta syntyvät hiilidioksidipäästöt, lukutiedot MTT. Vuoden 2011 ja 2012 luvut ovat arvioita.

⁷ Vuosina 2009—2011 MMM on myöntänyt rahoitusta 22 maatalokoluokkaa suuremmalle biokaasulaitoshankkeelle. Toteuma kertoo valmistuslaitosten biokaasulaitosten lukumäärän. Vuoden 2012 talousarviossa oli esitetty arvio laitosten määrästä vuosina 2009—2010 myönnettyjen avustusten määrän perusteella, koska laitosten oletettiin valmistuvan vuoden 2012 aikana.

⁸ Myönnettyjen tukien määrä.

Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu

TAULUKKO 76. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot, PL 30	6,6	5,8	6,2			
Toiminnan kustannukset ¹	82,2	84,8	90,1	1 027	979	977
– Tutkimus	8,6	8,4	8,2	127	122	109
– Riskinarviointi, valvonta ja tarkastukset, hallinto	73,6	76,4	81,9	900	857	868

¹ Evira, MTT, MMM, Tike, aluehallintovirastot ja ELY-keskukset

TAULUKKO 77. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Eläinten ja kasvien terveys sekä maatalouden tuotantopanosten turvallisuus ja laatu säilyy edelleen hyvänä.	Hyvä
Eläinten hyvinvoinnin korkeaa tasoa ylläpidetään ja parannetaan.	Hyvä
Elintarvikkeiden välitteiset ja eläimistä ihmisiin leviävät tautitapaukset vähenevät.	Tyydyttävä
Vieraiden aineiden esiintyminen elintarvikkeissa pysyy hyvällä tasolla.	Hyvä
Alkuperä- ja tuotantotapamerkinnot ovat luotettavia ja kuluttajien tiedonsaanti elintarvikkeista ja niiden ominaisuuksista paranee.	Hyvä

Eläinten hyvinvointi on edelleen julkisen huomion kohteena. Eläinsuojelulain kokonaisuudistuksen työ- ja ohjausryhmän työ käynnistyi. Valmisteltiin eläinsuojeluasiamiehen viran perustamista maa- ja metsätalousministeriöön.

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteenä on eläinten hyvinvointia edistävät tuet. Vuoden 2012 tukihaussa toimenpiteen suosio kasvoi muuttuneiden tukiehtojen ja tarkistetun tukitason myötä. Sitoumuksen tehneiden tilojen määrä kasvoi 23 %. Eläinten hyvinvointia edistäviin tukiin on sitoutunut 6 139 tilaa.

Eläinten hyvinvointiin liittyvää valvontaa toteutettiin tekemällä EU:n edellyttämiä otantaan perustuvia eläinsuojelutarkastuksia noin 1,5 prosentille nautatiloista, kolmelle prosentille sikatiloista, seitsemälle prosentille kanaloista, joissa on yli 350 munivaa kanaa, noin seitsemälle prosentille turkistarhoista, noin kahdelle prosentille lammas- ja vuohitiloista, noin seitsemälle prosentille ankka- ja hanhitiloista sekä runsaalle 30 prosentille broileritiloista. Näiden otantatarkastusten lisäksi tehtiin epäilyyn perustuvia sekä ilmoitukseen ja luvanvaraiseen toimintaan kohdistuvia tarkastuksia. Niin sanottujen täydentävien ehtojen hyvinvointitarkastuksia tehtiin hieman alle 250 otantatilalle, minkä lisäksi osa eläinsuojelutarkastuksista laajennetaan täydentävien ehtojen tarkastuksiksi. Lisäksi tarkastuseläinlääkärit ja aluehallintoviranomaiset tarkastivat eläinkuljetuksia edellisten vuosien tapaan.

Eläinten terveys säilyi edelleen hyvänä. Vakavimmilta eläintaudeilta vältyttiin koko maan alueella.

Lintuinfluenssaan varauduttiin edelleen lintujen seurannalla ja antamalla määräyksiä sisällä pidosta lintujen kevätkuuton aikana. Ilmoitettavia lintuinfluenssatapauksia ei kuitenkaan todettu. Luonnonvaraisten lintujen seurannassa löytyi yhdeltä haapanalta matalapatogeeninen H3N8-lintuinfluenssavirus. Newcastlelta tautia todettiin viestikyyhkysissä Espoossa ja Karkkilassa. Bluetongue-taudin seuranta jatkettiin edelleen. Tapauksia ei todettu eikä rokotuksiin ollut tarvetta ryhtyä. Uusi hyönteisten avulla leviävä Schmallenberg-virus levisi Euroopassa ja Suomeen syksyllä 2012 aiheuttaen epämuodostumia vasikoille ja karitsoille. *Mycoplasma bovis* -bakteeritartuntaa todettiin ensimmäisen kerran Suomessa vasikkakasvattamossa. Afrikkalaisen sikaruton varalta tutkittiin näytteitä myös villisioista kielteisillä tuloksilla. Raivotaudin leviämisen estämiseksi syöttirokotuksia jatkettiin maan kaakkoisrajalla.

Kasvinterveyteen liittyen avomaan puutarhatuotannossa todettiin kaksi uutta, Suomessa ennen esiintymätöntä vaarallista kasvintuhojaa. Mansikan punamätää todettiin 55 mansikkaviljelmällä eri puolilla Suomea ja lisäversoisuustautia yhdellä omenatarhalla Ahvenanmaan maakunnassa ja yhdellä Etelä-Suomessa. Kumpaakaan tuhojaa ei voida enää Suomesta hävittää. Kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain perusteella maksettiin korvauksia 1,3 milj. euroa, mikä on 0,7 milj. euroa enemmän kuin v. 2011. Korvauksista yli 40 % maksettiin palsamin kuoliolaikkuviruksen hävittämisestä koristekasviviljelmiltä.

Maatalouden tuotantopanosten, kuten rehujen, lannoitevalmisteiden, kasvinsuojeluaikeneiden ja siementen turvallisuus ja laatu säilyivät hyvänä.

Elintarviketurvallisuus säilyi edelleen kokonaisuutena korkealla tasolla. Elintarvikelainsäädännön uudistamista entistä riskiperusteisemmaksi jatkettiin. Samalla vähennettiin yrityksiin kohdistuvaa hallinnollista taakkaa. Toteutettiin elintarviketurvallisuussektorin toimenpiteitä.

Salmonellan esiintyminen tuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa säilyi tavoitellulla erittäin matalalla tasolla. Elintarvikkeiden tautitapausten määrä ihmisillä lisääntyi verrattuna edellisten vuosien tasoon. Vuonna 2012 todettiin tavanomaista suurempia epidemioita, joissa aiheuttajaelintarvike oli ulkomaista alkuperää. Kansallinen strategia eläinten ja ihmisten välillä tarttuvien tautien torjumisen tehostamiseksi laadittiin yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan kanssa.

TAULUKKO 78. Elintarviketurvallisuuden tunnuslukuja

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 tavoite	2012 toteutuma
Vaarallisia tai helposti leviäviä eläintauteja, kpl	3	ei lainkaan	vähentyvä	ei lainkaan
Todettuja vaarallisia kasvintuhojia, kpl	ei lainkaan	ei lainkaan	ei lainkaan	2
Todetut elintarviketilittiset tautitapaukset ihmisillä				
– yleisimmät tartunnanaiheuttajat, kotimaiset, kpl	1 565	1 831	-3,0 %	2 428
– vakavimmat tartunnanaiheuttajat, kpl	92	72	-3,0 %	92
Salmonellan esiintyvyys				
– elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa, %	alle 1	alle 1	alle 1	alle 1
– elintarviketuotantoeläinten rehuissa, %	0,1	ei lainkaan	ei lainkaan	ei lainkaan
Eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvonnassa havaitut ongelmat, %	alle 0,5	alle 0,5	alle 0,5	alle 0,5

Kala-, riista- ja porotalous**TAULUKKO 79. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö**

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot, PL 30	41,9	47,3	43,5			
– josta EU-osuus	4,3	7,0	5,0			
Toiminnan kustannukset ¹	36,3	32,2	38,0	420	426	427
– Tutkimus ja kehittäminen	15,7	13,2	11,6	210	212	124
– Hallinto, vesiviljely, kala- ja riistavarojen arviointi	20,6	19,0	26,4	210	214	303

¹ RKTL, MMM, Tike ja ELY-keskukset

TAULUKKO 80. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Kala- ja riistakantoja hyödynnetään kestävästi ja monipuolisesti.	Hyvä
Elinkeinokalatalous on kannattavaa.	Hyvä
Vapaa-ajan kalastuksen suosio säilyy ja se tuottaa sosiaalista ja taloudellista hyötyä.	Hyvä
Ylläpidetään kalavarat geneettisesti monimuotoisina ja tuottavina.	Hyvä
Turvataan riistakantojen elinvoimaisuus ja riistaeläinten aiheuttamia vahinkoja ja konflikteja rajoitetaan.	Hyvä
Metsästyksen ja riistanhoito on eettistä ja vastuullista.	Tyydyttävä
Porotalouden kannattavuutta parannetaan ja poromäärät mitoitetaan laidunten kestävän käytön mukaan.	Tyydyttävä

EU:n neuvosto asetti Itämeren keskeisille kalakannoille saaliskiintiöt vuodelle 2012. Suomalaiset ammattikalastajat hyödynsivät Suomelle vahvistettuja kiintiöitä kestäväällä tavalla. Silakkakannat Suomen vesillä ovat edelleen erittäin vahvat ja kiintiöiden käyttöaste oli korkea. Turskakantojen elpyminen on jatkunut. Myös turska- ja kilohailikiintiöt tulivat lähes täysin pyydetyiksi. Tornionjoen luonnonlohikannasta peräisin olevia vaelluspoikasia lähti joesta uusi ennätysmäärä. Lohen kutunousu ja siitä peräisin olevat jokisaaliit nousivat kolminkertaisiksi edellisiin vuosiin verraten. Lohisaaliit rannikkokalastuksessa pysyivät suunnilleen ennallaan. Ammattikalastuksen kokonaissaalis meressä oli kaikkien aikojen suurin, 132 milj. kg.

Kalan tuottajahinnat nousivat vuoteen 2011 verrattuna useimmissa lajeissa niin meri-alueen kuin sisävesien ammattikalastuksessa. Myös kasvatetun kirjolohen hinta oli edellisvuotta korkeampi. Viljeltyä siikaa toimitettiin kulutukseen edellisvuotta enemmän. Alan tuotannon monipuolistuminen edistyi, kun kiertovesiviljelyssä tuotettujen uusien lajien ja kaviaarin tarjonta markkinoille lisääntyi. Uutta kiertovesikapasiteettia rakennettiin edelleen. Euroopan kalatalousrahaston toimintaohjelman tukia käytettiin edelleen koko kalatalouden kehittämiseen. Merihylkeiden rannikkokalastukselle aiheuttamia vahinkoja kompensoitiin ammattikalastajille toimintaohjelman varoista hylkeiden sietopalkkioilla.

Elinkeinokalatalouden toimintaedellytyksiä tuettiin myös toteuttamalla sektorikohtaisia kehittämissuunnitelmia. Alkutuotannon toimintaedellytyksiin pyrittiin vaikuttamaan etenkin valmistelemalla ammattikalastuksen ja vesiviljelyn sijainninhajussuunnitelmia. Särkikalojen tehopyynnin (ns. poistokalastus) edistämiseksi jatkettiin ammattikalastajien ympäristönhoitohanketta eduskunnan myöntämän erillisrahoituksen turvin. Yhteistyössä ympäristöhallinnon kanssa käynnistettiin työ vesiviljelyn ympäristönsuojeluohjeen uudistamiseksi.

Vaellussiian uhanalaisuuden poistamiseksi asetettiin työryhmä, jonka ehdotuksia ryhdytään toimeenpanemaan. Kansallisen lohistrategian valmistelu aloitettiin.

Kertomusvuonna jatkettiin kalastuslain uudistamista ja julkaistiin työryhmän mietintö, jonka pohjalta käynnistettiin hallituksen esitysluonnoksen valmistelu virkатыönä. Kalastuslain uudistuksen ensimmäinen vaihe saatiin päätökseen, kun uusi kalastuksen valvontaan liittyvä kalastuslain muutos tuli voimaan keväällä. Lisäksi annettiin lain muutokseen liittyvä valtioneuvoston asetus ja ministeriön asetus. Uuden kalastuslain mukaisia kalastuslainsäädännön muutoksia hyväksyttiin Suomessa yli 2 000. Hallitusohjelman mukaisesti tehdyn ja Eduskunnan hyväksymän kalastusmatkailuyrittäjienä toimivien kalastusoppaiden luvansaantiin liittyneen kalastuslain muutoksen toimeenpano käynnistettiin. Saimaannorpan suojelua tehostettiin voimassa olevien asetusten lisäksi vesialueen omistajien ja Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen välisillä sopimuksilla. Kansallinen kalatiestrategia hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätökseksi ja sen toimeenpano käynnistettiin. Tenon kalastussopimusneuvotteluihin Norjan kanssa asetettiin valtuuskunta.

Hirvikannan koko on saatu koko maassa laskemaan asetettujen tavoitteiden mukaiseksi eli 2–4 hirveä tuhannella hehtaarilla. Hirvikannan koon pienentyminen näkyy v. 2012 entisestään alentuneina hirvivahinkoina. Vuonna 2012 kaadettiin 40 000 hirveä, mikä on noin 18 000 hirveä vähemmän kuin edellisvuonna ja saaliin laskennallinen arvo jää siten noin 15 milj. euroa pienemmäksi. Myönnettyjä pyyntilupia käytettiin noin 82 %, mikä on hieman edellisvuotta enemmän. Myös riistasaaliin arvo v. 2012 jää selkeästi pienemmäksi kuin edellisvuonna.

Karhu- ja ilveskannat kasvoivat edelleen koko maassa. Vahinkojen vähentämiseksi näiden lajien metsästystä lisättiin merkittävästi. Suurpetojen aiheuttamista vahingoista yli 90 % on vahinkoja porotaloudelle. Vahinkojen vähentämistavoitteissa onnistuttiin osittain: ilvesten aiheuttamat porovahingot ja karhujen aiheuttamat vahingot pysyivät edellisvuosien tasolla. Poikkeuslupia sekä karhun keskeytymetsästyskiintiötä jäi runsaasti käyttämättä. Susien aiheuttamat porovahingot jatkoivat voimakasta kasvua huolimatta susikannan voimakkaasta verotuksesta poronhoitoalueella. Poronhoitoalueella liikkuvien, reviiä muodostamattomien susien määrään vaikuttaa Venäjältä ja alueen eteläpuolelta saapuvien yksilöiden määrä. Vuoden 2012 maaliskuussa annettiin 15 suden lisäksi kiintiö poronhoitoalueelle vahinkojen vähentämiseksi, mutta kiintiö jäi suurelta osin käyttämättä.

Metsästysvuodelle 2012–2013 susien aiheuttamien vahinkojen määrää pyrittiin hallitsemaan siten, että poiketen aiemmista päätöksistä poronhoitoalueelle ei asetettu kiintiötä susille. Vuoden 2012 petovahingot ovat kaikkien aikojen suurimmat, noin 7,4 milj. euroa. Ahman aiheuttamat porovahingot ovat kasvaneet poikkeuksellisesti vuodessa kaksinkertaiseksi ollen jo enemmän kuin kolmen muun suurpedon yhteensä. Ahmavahingot ovat poikkeuksellisen suuret erityisesti Käsivarressa. Ahmakanta ei ole erityisesti noussut.

Susikanta on laskenut viime vuodesta noin 120–135 suteen. RKTL:n viime talven arvion mukaan Suomessa oli 150–160 sutta. Luvanvarainen metsästys ei selitä susikannan kasvun pysähtymistä. Todennäköisin syy on lisääntynyt laiton tappaminen poronhoitoalueen ulkopuolella.

Porotaloudessa jatkui suotuisa lihan tuottajahinnan kehitys. Kannattavuus oli silti alhainen, koska kustannustaso nousi mm. lisäruokinnan ja energian hinnannousun johdosta. Poroluetteloiden mukaan eloporomäärät ovat pysyneet koko poronhoitoalueella alle suurimman sallitun tason, mutta laitumet ovat paikoin varsin kuluneet. Erityisesti eteläisellä poronhoitoalueella itärajaan rajoittuvissa paliskunnissa suurpetojen aiheuttamat porovahingot ovat heikentäneet poronhoidon kannattavuutta ja porovahingot ovat huomattavasti lisääntyneet ja alueelle on lisätty metsästystä.

TAULUKKO 81. Kala-, riista- ja porotalouden tunnuslukuja

Tunnusluvut	2009 toteutuma	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 arvio	2012 toteutuma
Ammattikalastuksen arvo, milj. euroa	30,2	34,3	40,2	43,0	*
Ammattikalastuksen määrä, milj. kg	121,5	126,6	124,2	128,0	132,0
Vesiviljelyn arvo, milj. euroa	44,4	44,0	47,1	50,0	*
Vesiviljelyn määrä, milj. kg	13,6	11,8	11,3	12,0	*
Päätoimiset ammattikalastajat merialueella, kpl	603	604	537	537	*
Kotimaisen kalan kulutus, kg/henkilö	4,5	4,3	4,3	4,3	*
Valtion keräämien kalastusmaksujen arvo, milj. euroa	8,8	9,0	8,9	9,0	9,4
Vapaa-ajan kalastajien lukumäärä, milj. henkilöä	..	1,8	..	1,8	1,7
Vapaa-ajan kalastajien kalastuspäivät, milj. kpl	..	20	..	20	20
Riistasaaliin laskennallinen arvo, milj. euroa	78,0	83,0	79,7	78,0	65,0
Suurpetojen aiheuttamat vahingot, milj. euroa	3,7	3,9	5,5	6,9	7,4
Hirvieläinten aiheuttamat vahingot, milj. euroa	5,8	2,9	2,2	4,2	1,2
Eloporojen määrä, tuhatta kpl	195,5	196,5	199,8	200,0	199,8
Teurasporojen määrä, tuhatta kpl	102,3	105,0	106,7	105,0	104,0
Poronmistajien määrä, henkilöä	4 695	4 646	4 599	4 550	4 600

* RKT:n tilastot valmistuvat touko—heinäkuussa (<http://www.rktl.fi/tilastot/>).

Vesitalous**TAULUKKO 82. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö**

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot ¹	40,2	33,0	21,0			
Toiminnan kustannukset ²				259	259	265

¹ Vuosien 2010 ja 2011 siirtomenojen toteutuma on laskettu eri perustein kuin vuoden 2012. Vuoden 2012 toteutumaan on otettu mukaan ainoastaan luvun 30.50 siirtomenot.

² MMM, Suomen ympäristökeskus ja ELY-keskukset.

TAULUKKO 83. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Vesistöjen käytettävyyys ja tila on hyvä.	Hyvä
Tulva- ja patoriskit ovat hallinnassa.	Tyydyttävä
Puhtaan veden riittävyys ja vesihuoltopalveluiden saatavuus on varmistettu.	Hyvä

Vuosi 2012 oli poikkeuksellisen sateinen. Vuoden sademäärä oli yleisesti 10—35 % keskimääräistä suurempi. Oulujoen vesistöalueen vuosisadanta oli suurin koko 100-vuotisella havaintojaksolla ja Vuoksen vesistöalueella toiseksi suurin. Vuoden keskivirtaamat olivat päävesistöissä 30—50 % keskimääräistä suurempia. Tulvia oli toukokuussa Lapissa, heinäkuussa Etelä-Pohjanmaalla, elokuussa Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa sekä loka-kuussa Etelä-Pohjanmaalla, Pohjanmaalla ja Satakunnassa. Marras—joulukuussa hyyydetulvia sattui eri puolilla maata jäätömissä joissa, ja vuoden päättyessä hyydepatto nosti vettä Kymijoen alajuoksulla. Vuoden 2012 tulvavahingot olivat noin 15 milj. euroa ja tulvista aiheutuneiden satovahinkojen määrä samaa luokkaa. Vahingot nousivat siten suuruusluokaltaan kymmenkertaisiksi verrattuna keskimääräiseen tasoon.

Vesitalouden voimavaroja kohdennettiin tulvariskien hallintaan ja vesihuollon varmistamiseen erityistilanteissa. Maa- ja metsätalousministeriön keväällä vahvistetun strategian mukaisesti toiminnassa painotettiin vesivarojen käytön kestävyttä, elinkeinojen ja hyvinvoinnin edistämistä sekä riskienhallintaa. Ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteistyönä toteutettu selvitys ELY-keskusten ympäristötehtävien järjestämisvaihtoehdoista valmistui kesäkuussa. Raportti sisältää ehdotuksen vesivaratehtävien hoidon kehittämiseksi siten, että ELY-keskukset selviävät ydintehtävistään henkilövoimavarojen vähentyessä voimakkaasti. Työtä jatkettiin syksyllä osallistumalla vesitalouden ydintoimintojen analysointiin.

Haja-asutusalueiden vesihuollon parantamiseksi valmistui joulukuussa yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa valmisteltu hallitusohjelman mukainen ja eduskunnan edellyttämä valtakunnallinen viemärointiohjelma. Vesihuollon tukitoimenpitein saatettiin maaseudulla 5 900 taloutta viemäriverkostojen piiriin. Pohjavesialueiden rajaamisselvityksiä toteutettiin 29 tärkeällä alueella. Muutamilla pohjavesialueilla selvitys johti rajojen muuttamiseen. Peruskuivatus- ja ojitustoimitustehtävien toimintamallien ja hyvien käytäntöjen kehittämiseksi perustettu laaturyhmä sai kehittämisvaiheen työn valmiiksi elokuussa.

Merkittäville tulvariskialueille yhteistyöelimiksi nimettyjen tulvaryhmien toiminta käynnistyi heti vuoden alusta, ja eri tahot osallistuivat aktiivisesti työhön. Tulvaryhmät laativat alustavat tulva-riskien hallinnan tavoitteet, jotka toimivat pohjana tulvariskien hallintasuunnitelmien laatimiselle. Tulvakartoitukset etenivät suunnitelmien mukaisesti.

Vesihuoltolain uudistamisen valmistelua jatkettiin. Vuoden lopulla saavutettiin yhteinen näkemys keskeisissä avoimissa kysymyksissä. Laki poikkeuksellisten tulvien aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta annetun lain kumoamisesta (1001/2011) tulee voimaan 1.1.2014. Yhdessä Finanssialan Keskusliiton kanssa toteutetun selvityksen mukaan markkinoille tuli vuoden aikana riittävästi vakuutus tuotteita, joiden avulla kotitaloudet ja maatalousyrittäjät voivat varautua vesistötulvista rakennuksille ja niissä olevalle irtaimistolle aiheutuviin vahinkoihin.

TAULUKKO 84. Vesitalouden tunnuslukuja

	2009 toteutuma	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 tavoite	2012 toteutuma
Valmistuneet tulvavaarakartat, kpl	16	4	11	14	18
Ylikunnallisiin vesihuoltohankkeisiin osallistuneet kunnat, kpl	100	76	60	34	36
Vesihuoltolaitokset, joiden varmuusluokka parantunut, kpl	22	12	15	15	13
Taloudet, joille on maaseudulla aikaansaatu vesihuolto	6 500	7 500	7 200	6 000	5 900

Metsätalous**TAULUKKO 85. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö**

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot, PL 30	150,6	150,2	149,9			
Toiminnan kustannukset ¹	61,8	62,6	63,3	841	813	753
– Tutkimus ja kehittäminen	47,2	46,8	47,9	651	621	576
– Hallinto, tilastot	14,6	15,8	15,4	190	192	177

¹ Metla ja MMM

TAULUKKO 86. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Metsiin perustuva liiketoiminta vahvistuu ja tuotannon arvo kasvaa.	Tyydyttävä
Metsätalouden kannattavuus paranee.	Tyydyttävä
Metsien monimuotoisuus, ympäristöhyödyt ja hyvinvointivaikutukset vahvistuvat.	Hyvä

Maailmantalouden ja erityisesti EU-alueen talouden epävarmuus jatkui koko kertomusvuoden heikentäen metsäteollisuustuotteiden kysyntää ja sitä kautta Suomen puumarkkinatilannetta. Teollisuuden puunkäyttö on laskemassa tuotannon sopeutusten takia 2000-luvun alun yli 70 milj. kuutiometrissä noin 60 milj. kuutiometrin tasoon. Puukauppa kävi kuitenkin varsin hyvin, sillä kauppamäärät ylittivät edellisen vuoden määrät noin kymmenellä prosentilla. Ainespuun hakkuumäärä 50,8 milj. kuutiometriä jäi kuitenkin teollisuuden alentuneen puuntarpeen takia 1,8 milj. kuutiometriä alle vuoden 2011 tason. Hakkuut vähenivät etenkin yksityismetsistä. Suomen runsaat ja kasvavat metsävarat mahdollistaisivat merkittävätkin teollisuuden puunkäyttöä ja hakkuuta lisäävät investoinnit. Metsien vuotuinen kasvu on runsaat 100 milj. kuutiometriä ja suurin kestävä hakkuumahdollisuus noin 70 milj. kuutiometriä. Kun ainespuun hakkuukertymä on viime vuosina ollut keskimäärin 53 milj. kuutiometriä, lisääntyy Suomen puuvaranto joka vuosi.

Kantohintojen lasku ja markkinahakkuiden väheneminen alensivat yksityismetsätalouden kannattavuutta. Bruttokantorahatulot jäivät noin 1,4 mrd. euroon ja hehtaarikohtainen liiketulos noin 83 euroon/ha, kun ne ovat olleet 2000-luvulla keskimäärin 1,5–1,7 mrd. euroa/v ja 100–120 euroa/ha.

Maa- ja metsätalousministeriön asettama metsätilakoon ja rakenteen kehittämistä valmisteellut työryhmä luovutti raporttinsa tammikuussa 2012. Tärkeimpänä toimenpiteenä työryhmä esittää perintö- ja lahjaveron huojennusta metsätiloille. Kertomusvuonna edistettiin yhteismetsien perustamista neuvonnalla ja kehittämishankkeilla sekä Metsähallituksen maiden käytöllä yhteismetsien aikaansaamiseksi. Metsähallitus myös myi ns. irtopalstoja, mikä osaltaan lisäsi tilakoon kasvattamisen mahdollisuuksia.

Maa- ja metsätalousministeriön asettama puumarkkinatyöryhmä jatkoi työtään puukaupan toimivuuden ja vakauden edistämiseksi. Työryhmän kannanottojen perusteella aloitettu Metsäntutkimuslaitoksen puutavaralajeittainen hintaindeksi otettiin käyttöön käytännön puukauppatoiminnassa. Metsäntutkimuslaitoksen julkaisemien puukaupan hintatilastojen sisältöä laajennettiin energiapuukauppaan. Tilastointi tältä osin alkaa vuoden 2013 alusta. Metsätiedon standardointihankkeessa valmistui mm. XML-standardi, joka sisältää puukaupan ja metsänhoitotöiden kaupan sähköisessä asioinnissa tarvittavat sanomat. Hallituksen esitys puutavaranmittauslaiksi annettiin eduskunnalle. Lakiin sisällytettiin myös energiapuun mittausta.

Metsähakkeen käytön kasvu jatkui. Ennakkotietojen perusteella metsähaketta käytettiin 7,8 milj. kuutiometriä, missä lisäystä edellisvuoteen on noin 4 %. Suomen tavoitteena on nostaa metsähakkeen käyttö 13,5 milj. kuutiometriin vuoteen 2020 mennessä.

Noin kolmannes metsähakkeen lisäysmahdollisuudesta on nuorissa metsissä eli pienpuuhakkeessa. Pienpuun energiakäytön edistämiseen tarkoitettu pienpuun energiaturvakejärjestelmä (PETU) odottaa edelleen EU-komission notifiointipäätöstä. Energiapuun korjuun ja haketuksen edistämistä jatkettiin puuntuotannon kestävyys turvaamiseen tarkoitettulla ns. Kemera-tuella. Kemera-tuen turvin energiapuuta korjattiin noin 34 400 hehtaarin alalta ja hakettiin ennätyselliset 6,3 milj. irtokuutiometriä (v. 2011 2,9 milj. irtokuutiometriä). Syynä korkeaan tasoon oli haketustuen viimeinen voimassaolovuosi.

Durbanin ilmastokokouksen päätökset muuttivat metsien hiilinielujen laskentaa. Kertomusvuonna haettiin ratkaisua, jonka mukaan Suomelle voitaisiin EU:n puitteissa kompensoida laskentatapa, joka ei ota huomioon metsien käyttöä huomattavasti korkeampaa puuston kasvua.

Suomen metsäkeskus aloitti toimintansa vuoden 2012 alusta keskuspaikkanaan Lahti julkisten palveluiden osalta. Uuteen valtakunnalliseen organisaatioon siirtyi 13 alueellista metsäkeskusta sekä osa Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion tehtävistä ja henkilöstöstä. Suomen metsäkeskuksen tehtävänä on metsiin perustuvien elinkeinojen edistäminen, metsiä koskevan lainsäädännön toimeenpano ja metsätietoihin liittyvien tehtävien hoitaminen. Valtakunnallinen metsäkeskus yhdenmukaistaa toimintaa ja tehostaa palveluiden tarjontaa. Metsäkeskuksen liiketoiminnot eriytettiin julkisen palvelun yksiköstä omaksi erilliseksi asiakasrahoitteiseksi yksiköksi mm. kilpailutilanteen tasapuolistamiseksi.

Metsänhoitoyhdistyslain uudistamista pohtinut työryhmä antoi esityksensä, jonka mukaisesti jatkovalmistelu on käynnissä. Uudistuksen keskeisiä linjauksia ovat mm. metsänomistajan vapautuminen ilmoitusmenettelyllä ilman kuluja metsänhoitoyhdistyksen jäsenyydestä, veroluonteisen metsänhoitomaksun poistaminen sekä metsänhoitoyhdistysten toimialuerajojen ja toiminnan rajoitteiden poistaminen. Metsänhoitoyhdistyksistä annetun lain uudistamisella halutaan varmistaa tasapuolinen kilpailu eri toimijoille metsäpalvelumarkkinoilla sekä turvata metsänomistajien valinnanvapaus palveluiden hankinnassa. Lainsäädäntöhanketta on valmisteltu keskeisten sidosryhmien kanssa.

Metsälain uudistamista valmistellut työryhmä sai työnsä päätökseen ja lakiesityksen valmistelu jatkui virkamiestyönä. Työryhmän keskeisimmät muutosesitykset liittyivät metsänkäsittelyn monipuolistamiseen, metsätalouden kannattavuuden ja monimuotoisuuden edistämiseen sekä metsän hoidon ja käsittelyn vaihtoehtojen selkeyttämiseen.

Suomen metsäkeskuksen metsätietojärjestelmästä annettua lakia sovellettiin ensimmäistä vuotta yksityisten metsänomistajien metsätiedon käsittelyyn metsäkeskuksessa. Uuden lain mukaisia tietojen luovutuksia tehtiin kertomusvuonna 92 000 ha:n alalta ja metsänomistajien yhteystietoja luovutettiin 402 000 kpl. Uusi sähköinen asiointipalvelu Metsään.fi avattiin ensimmäisille metsänomistajakäyttäjille kertomusvuoden lopulla. Palvelun kehittäminen jatkuu seuraavina vuosina. Myös metsäalan toimijat on tarkoitus saada mukaan palveluun.

Metsähallituslain uudistamisen valmistelua jatkettiin. Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmän linjauksen mukaisesti uusi Metsähallitus on tarkoitus säilyttää yhtenäisenä maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön tulosohjaamana erityisliikelaitoksena, jossa kaikki liiketoiminnot ml. metsätalous ovat yhtiömuodossa. Metsähallituksen liiketoiminnan kannattavuuden parantamiseen kiinnitettiin erityistä huomiota ja Metsähallituksen tuloutustavoitetta nostettiin hallitusohjelman mukaisesti.

Metsänhoidolliset panostukset puuntuotantoon säilyivät vuoden 2011 tasolla. Ennakkotiedon perusteella metsänhoito- ja metsänparannustöihin käytettiin v. 2012 noin 301 milj. euroa, josta yksityismetsien metsänhoito- ja perusparannustöiden osuus oli noin 210 milj. euroa. Yksityismetsien metsänhoito- ja metsänparannustöissä metsänomistajien oma rahoitus ja työ kattoivat noin 71 % ja valtion tuki 29 %. Yksityismetsien metsänhoito- ja perusparannustöiden toteutusta sekä näille töille asetettujen määrätavoitteiden saavuttamista jarrutti Kemera-tukirahoituksen niukkuus. Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaista Kemera-tukea oli käytettävissä 83,8 milj. euroa. Eniten valtion tukea käytettiin nuoren metsän hoitoon ja energiapuun korjuun edistämiseen. Valtion tukemien töiden suora työllisyysvaikutus oli yhteensä yli 3 000 henkilötyövuotta kertomusvuonna.

Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisella ympäristötuella korvataan metsänomistajalle metsän biologisen monimuotoisuuden tai erityisen tärkeän elinympäristön säilyttämisestä tai muusta luonnonhoidosta aiheutuvia lisäkustannuksia tai menetyksiä. Vuonna 2012 Kemera-ympäristötukisopimuksia tehtiin 3 514 ha:n alueelle ja metsäisiä luonnonhoitohankkeita oli käynnissä noin 50 kpl. Ympäristötuen lisäksi talousmetsien luontoarvoja suojellaan myös monilla muilla tavoilla. Esimerkiksi metsälaki määrittelee monenlaisia erityisen tärkeitä elinympäristöjä, joiden ominaispiirteitä ei saa metsänkäsittelyllä heikentää. Lisäksi metsänhoitosuosituksissa ja metsäsertifiointistandardeissa on määritetty tavoitteet ja toimenpiteet talousmetsien monimuotoisuuden turvaamiselle.

Kansallisen metsäohjelman toimeenpanossa v. 2012 korostuivat hallitusohjelman mukaiset toimenpiteet: metsälainsäädännön uudistaminen, organisaatioiden toiminnan kehittäminen ja puumarkkinoiden toiminnan tehostaminen sekä metsätilojen omistusjärjestelyjen vauhdittaminen. Alueellisten metsäohjelmien toimeenpano vuosille 2012—2015 alkoi kertomusvuonna.

TAULUKKO 87. Metsätalouden tunnuslukujen kehitys

	2009	2010	2011	2012	2012
	toteutuma	toteutuma	toteutuma	tavoite	ennakkotieto
1 METSIIN PERUSTUVA LIIKETOIMINTA VAHVISTUU					
– Metsähakkeen käyttö, milj. m ³ ¹	6,1	6,9	7,5	9,0	7,8
2 METSÄTALOUDEN KANNATTAVUUS PARANEE					
– Ainespuun hakkuukertymän nostaminen kestävien hakkuumahdollisuuksien tasolle, milj. m ³ ²	42,0	52,6	52,1	55,0	50,3
– Taimikoiden ja nuorten kasvatusmetsien pinta-alasta on laadultaan hyviä, % ³	23	25	27	29	ei vielä tiedossa
– Yksityismetsätalouden liiketulos reaalisena, euroa/ha	61	96	88	100	83
– Nuoren metsän hoidon määrä, 1 000 ha/v ⁴	257	230	235	240	225
– Kunnostusojitusten määrä, 1 000 ha/v	69	59	58	60	64
3 METSIEN MONIMUOTOISUUS, YMPÄRISTÖHYÖDYT JA HYVINVOINTIVAIKUTUKSET LISÄÄNTYVÄT					
– Solmittujen metsätalouden ympäristötukisopimusten määrä, ha	8 477	7 190	7 408	3 500	3 514

¹ Hallituksen ilmasto- ja energiapolitiikan ministeriryhmän 20.4.2010 asettama tavoite on 13,5 m³ vuoteen 2020.

² Sisältää teollisuuskäytön mitat täyttävän runkopuun.

³ Valtakunnan metsien inventointitiedoista laskettu kolmen vuoden liukuva keskiarvo.

⁴ Sisältää taimikonhoidon ja nuoren metsän kunnostuksen.

Kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuuri

TAULUKKO 88. Poliittikkasektorin voimavarojen käyttö

	Milj. euroa			Htv		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Siirtomenot, PL 30	6,5	7,0	4,5			
Toiminnan kustannukset ¹	132,2	132,3	134,2	1 973	1 923	1 873
– kiinteistötoimitukset, kirjaamisasiat, digitaaliset aineistot, kiinteistörekisteri, tilusjärjestelyt, geodeettinen tutkimus						
Toiminnan tuotot	78,2	81,7	79,9			

¹ MMM, MML ja GL

TAULUKKO 89. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Kiinteistö- ja maastotietojärjestelmä turvaavat osaltaan yksityisen maanomistuksen ja luototus- ja vakuusjärjestelmän toimivuuden sekä kiinteistöjä ja maastoa koskevan tiedon hallinnan ja saatavuuden.	Erinomainen
Lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin kirjattujen tietojen luotettavuuden korkea taso ja palveluiden hyvä saatavuus turvataan.	Hyvä
Kiinteistöjä ja maastoa koskevat tiedot ja tietopalvelut ovat valtakunnallisesti kattavia, ajantasaisia ja riittävän laadukkaita.	Hyvä
Paikkatietoja keräävät organisaatiot varmistavat tiedon tehokkaan yhteiskäytön ja ettei päällekkäistä tiedonkeruuta tapahdu.	Hyvä

Kiinteistörekisteri ja kiinteistörekisterikartta pidetään jatkuvasti ajan tasalla. Kiinteistötoimituksia loppuunsaatettiin 20 050 kappaletta, mikä oli kolme prosenttia vähemmän kuin v. 2011. Lohkomisten kysyntä oli likimain samalla tasolla kuin v. 2011 ja kysynnän uskotaan hieman alenevan v. 2013. Kiinteistötoimitustuotantoa tehostettiin ja kiinteistötietojärjestelmän luotettavuutta parannettiin 1.10.2011 voimaan tulleella lailla kiinteistönmuodostamislain muuttamisesta (914/2011). Tietyissä tilanteissa kolmiulotteiset kiinteistöt mahdollistavan järjestelmän kehittämistä valmisteltiin.

Käräjäoikeuksilta Maanmittauslaitokselle v. 2010 siirtyneissä kiinteistöjen kirjaamistehtävissä prosessien suorituskyky, oikeusvarmuus ja asiakaspalvelun taso on vakiintunut. Uuden kirjaamisjärjestelmän kehittämistä jatkettiin ja luotiin edellytyksiä tehokkaammalle käsittelyprosessille ja sähköisille kiinteistövähdannan järjestelmille. Kirjaamisasioiden kysynnän uskotaan hieman laskevan v. 2013 yleisestä taloudellisesta tilanteesta johtuen.

Maastotietoa päivitettiin 50 791 km²:n alueella, tavoite ylitettiin noin neljällä prosentilla. Laserkeilaukseen perustuvan tarkan korkeusmallin tuotanto aleni edellisestä vuodesta. Laserkeilauksessa tavoitteeksi asetettu 32 000 km²:n tuotantomäärä saavutettiin. Valtakunnallisen maastotietojärjestelmän kehittämistä jatkettiin yleisiä kartastotöitä koskevan strategian linjausten mukaan.

Euroopan yhteisön paikkatietoinfrastruktuurin perustamisesta annetun ns. INSPIRE -direktiivin (2007/2/EY) toimeenpanoa jatkettiin ja toimittiin direktiivin edellyttämänä kansallisena yhteystahona. Kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin kehittymistä tuettiin ja olemassa olevien tietovarantojen saatavuutta sekä hyödynnettävyyttä edistettiin johtamalla paikkatietoasian neuvottelukunnan työtä, edistämällä tietovarantojen saatavuutta ja toteuttamalla kansallista paikkatietostrategiaa. Maastotietokannan vakiomuotoiset verkotietopalvelut avattiin maksuttomiksi palveluiksi koko yhteiskunnan käyttöön. Osaksi julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuria valmisteltiin paikkatiedon viitearkkitehtuuria.

Uusjakojen tukemisvaroja suunnattiin pääosin peltotilusjärjestelyihin. Tilusjärjestelyjen kysyntä oli ennallaan ja alueellinen yhteistyö tie-, ympäristö- ja ratahallinnon viranomaisen kanssa tehostui. Tukemismäärärahan käyttöä on tehostettu entisestään.

TAULUKKO 90. Maanmittauksen tunnuslukuja

	2009 toteutuma	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 tavoite	2012 toteutuma
Kiinteistörekisterin perusparannuksen kattavuusindeksi, %	58	68	75	81	82
Maastotietokannan ajantasaisuusindeksi, %	91	95	96	96	97
Kiinteistötoimitustuotanto, kpl	20 284	20 478	20 600	20 600	20 050
Kirjaamisratkaisujen määrä, kpl	-	251 609	260 000	257 438	250 422
Maastotietotuotanto yhteensä, km ²	40 090	41 993	45 748	49 000	50 791
Laserkeilattua korkeusmallia (2 metrin ruutukoko), km ²	21 726	27 117	47 315	32 000	32 768

Metsähallitus**TAULUKKO 91. Metsähallituksen liiketoiminnan tunnuslukuja**

	2010		2011		2012	
	Liikelaitos ¹	Konserni ²	Liikelaitos	Konserni	Liikelaitos	Konserni
Liikevaihto, milj. euroa	329,4	367,5	335,6	369,0	345,6	377,9
Tase	2 758	2 771	2 714	2 725	2 719	2 731
Htv	1 201	1 384	1 181	1 346	1 115	1 267
Tilikauden tulos, milj. euroa	101,5	102,3	101,7	103,8	114,2	115,1
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,2	4,3	4,1	4,2	4,6	4,6
Investoinnit liikevaihdosta, %	7	6	6	5	4	4
Omavaraisuusaste, %	98	97	99	98	98	98
Tuloutus valtion talousarvioon, milj. euroa (edellisen vuoden liiketoiminnan tuloksesta)	85,9		96,4		110	

¹ Liikelaitos: Metsätalous, Laatumaa

² Konserni sisältää liikelaitoksen lisäksi myös tytäryhtiöt: Fin Forelia Oy, Siemen Forelia Oy, Morenia Oy

Metsähallitus-liikelaitos muodostuu Metsähallituksen liiketoiminnasta ja julkisia hallintotehtäviä hoitavista luontopalveluista. Metsähallituksen konserniin kuuluvat lisäksi Metsähallituksen tytäryhtiöt. Tunnuslukutaulukko ei sisällä luontopalveluiden osuutta.

Metsähallituksen liiketoiminnan tulos 114,2 milj. euroa oli Metsähallituksen toimintahistorian paras, ja ylitti maa- ja metsätalousministeriön asetettaman tulostavoitteen 9,2 milj. eurolla. Liiketoiminnan tulos vastasi 4,6 prosentin sijoitetun pääoman tuottoa, mikä kuitenkin edelleen alittaa hallituskaudelle tavoitteeksi asetetun 5,0 prosentin tuottovaatimuksen. Vuoden 2012 tuloksesta ja aikaisempien vuosien voittovaroista on tarkoitus tulouttaa valtiolle 120,0 milj. euroa.

Metsätaloudessa ainespuun myyntimäärä säilyi 6,1 milj. kuutiometrin tasolla ja toteutunut hintataso ja tehostunut toiminta mahdollistivat erinomaisen tuloksen. Kaukokuljetuksen kustannukset nousivat merkittävästi rahtikustannusten nousun ja keskimääräisen kuljetusmatkan pidentymisen seurauksena. Energiapuuta toimitettiin viimevuotista vastaava määrä, eli 520 MWh.

Maan myyntiä ja vuokrausta harjoittava tulosityksikkö Laatumaa tuotti voittoa 15,4 milj. euroa, mikä oli 6,4 milj. euroa edellisvuotista enemmän. Voiton lisäys johtui huomattavasti lisääntyneistä maan, rakennusten ja hankkeiden myyntivoitoista. Maan myynnistä kertyi liikelaitokselle myyntivoittoja 21,9 milj. euroa, mikä on kaksinkertainen määrä edelliseen vuoteen verrattuna.

Liiketoimintakonsernin tulos 115,1 milj. euroa ylitti liiketoiminnan tuloksen 0,9 milj. eurolla. Tytäryhtiöiden toiminta oli olennaisilta osin voitollista, mutta jäi edelleen selvästi jälkeen asetetusta tuottovaatimuksesta. Metsähallituksen tytäryhtiöistä kiviainesliiketoimintaa harjoittava Morenia Oy teki 23,6 milj. euron liikevaihdolla 0,9 milj. euron tuloksen, taimituotantoa harjoittava Fin Forelia Oy 8,6 milj. euron liikevaihdolla 0,2 milj. euron tuloksen ja metsäpuiden siementuotantoa harjoittava Siemen Forelia Oy 1,9 milj. euron liikevaihdolla 0,2 milj. euron tuloksen.

Tytäryhtiöt esittävät maksettavaksi vuoden 2012 tilinpäätösten perusteella emoliikelaitokselle yhteensä 0,8 milj. euroa osinkoina tai pääoman palautuksina. Liiketoimintakonsernin omarahoitteiset investoinnit olivat 13,5 milj. euroa, mikä oli 4,9 milj. euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Metsähallitus toteutti tytäryhtiöiden liiketoiminnan kannattavuuden kehittämistävoitetta luopumalla matkailuliiketoiminnasta ja myymällä Eräsetti Oy:n ja Villi Pohjola -tuotemerkin. Jäljelle jääneet matkailuliiketoimintaan liittyneet tehtävät siirrettiin tulosyksikkö Laatumahaan.

Luonnon monimuotoisuuden, virkistyskäytön ja muiden yhteiskunnallisten veloitteiden huomioon ottaminen alensi laskennallisesti Metsähallituksen liiketoiminnan tulosta 54 milj. euroa. Metsätaloutta rajoitettiin veloitteista johtuen 552 000 tuottovaateen alaisella metsämaahehtaarilla. Käyttörajoitukset lisääntyivät hieman lähinnä Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelmaan sisältyvien saamelaiskulttuurin huomioon ottamisesta johtuvien uusien käyttörajoitusten vuoksi.

Julkisten hallintotehtävien bruttomenot nousivat edellisvuoteen verrattuna 12,1 milj. euroa 63,8 milj. euroon ja työpanos kasvoi 80 henkilötyövuodella 562 henkilötyövuoteen. Menoista ympäristöministeriön perusrahoituksen osuus oli 32,4 milj. euroa ja maa- ja metsätalousministeriön osuus 6,9 milj. euroa. Kokonaismenojen noin 12 milj. euron kasvusta maanhankintaan, eri hankkeisiin ja Nuuksiokeskus Oy:n osakehankintaan käytettyjen kertaluonteisten menojen kasvu selitti 7,5 milj. euroa ja hallitusohjelman mukainen lisäys 2 milj. euroa. Seuraavassa taulukossa on esitetty ministeriöiden perusrahoituksen ja kokonaisrahoituksen jakauma prosesseittain.

TAULUKKO 92. Luontopalvelujen bruttomenot 2011—2012 tehtävittäin rahoitustyypeittäin, 1 000 euroa

Prosessit ja tehtävät	MMM perusraha	YM perusraha	Muut rah.lajit	Menot yht. 2012	Menot yht. 2011
Yhteiset menot	532	6 754	6 935	14 221	9 784
Luonnonsuojelu	45	7 481	3 844	11 370	9 372
Luonnon virkistyskäyttö	3 976	15 606	8 584	28 165	23 927
Alueiden hallinta	75	2 528	505	3 108	2 277
Eräasiat	1 736	55	4 648	6 438	5 975
Siemenhuolto ja uittorakenteet	534	0	0	534	405
MENOT YHTEENSÄ 2012	6 897	32 422	24 515	63 835	51 739

Luontopalveluiden kokonaistuottavuus laski 4,3 %. Tuottavuuden lasku johtui tuotosten kasvua nopeammasta henkilötyöpanosten kasvusta. Yksi tähän vaikuttanut tekijä oli nuorisotyöllisyys Hankkeeseen saatu 1,6 milj. euron kertaluonteinen lisärahoitus (noin 50 htv), jonka tulokset eivät kirjaudu tuottavuuden laskennassa käytettäviin suoritetilastoihin.

Liiketaloudellisten ja julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus heikkeni aiheuttamisperiaatteen mukaisten kulujen aikaisempaa tarkemman huomioon ottamisen vuoksi. Liiketaloudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus oli 91 %, kun se edellisvuonna oli 134 % ja julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus 69 %, kun se edellisvuonna oli 85 %.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla Metsähallituksen Luontopalvelut kehitti luontomatkailun ja virkistyskäytön kannalta tärkeitä rakenteita ja tarjosi metsästys- ja kalastuspalveluita ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla. Erävalvonnassa lisättiin määräraikaisten kalastuksenvalvojen määrää ja tehtiin suurpetovalvontaa 11 erätarkastajan ja muiden viranomaisten kesken koordinoituna tehovalvontana. Suurpetojen salametsästys on edelleen ongelma, johon pyritään vastaamaan valvontaan osallistuvien viranomaisten yhteistyöllä.

TAULUKKO 93. Metsähallituksen Luontopalveluiden toiminnan keskeisiä tunnuslukuja

Määrälliset tavoitteet, maa- ja metsätalousministeriö	2009	2010	2011	2012
Luonnon virkistyskäyttö				
Virkistyspalvelujen asiakastytyväisyys, asteikko 1—5	4,2	4,2	4,3	4,2
Valtion retkeilyalueiden käynnit	343 000	364 000	356 000	354 000
Matkailuyritysten kanssa voimassaolevat yhteistyösopimukset, kpl	268	297	310	352
Eräasiat				
Metsästysluvut, kpl	31 909	36 955	45 225	50 206
Kalastusluvut, kpl	77 522	69 241	74 024	78 864
Lupametsästäjien asiakastytyväisyys, asteikko 1—5	3,5	3,7	3,7	3,8
Kalastajien asiakastytyväisyys, asteikko 1—5	3,6	3,7	3,7	3,8

Maatilatalouden kehittämisrahasto (MAKERA)

Makeran oma tulokertymä supistuu ja tase pienenee vuosi vuodelta. Vuosina 2008—2011 rahoitustilannetta helpottivat valtion talousarviosta rahastoon tehdyt siirrot (yhteensä noin 160,1 milj. euroa). Vuodesta 2012 lähtien siirtoja rahastoon ei kuitenkaan ole enää tehty. Todennäköistä on, että Makeran varat eivät riitä kaikkien maatalouden investointi- ja aloitustukihakemusten rahoittamiseen enää v. 2015.

Vuonna 2012 Makerasta myönnettiin avustuksia noin 75,5 milj. euroa, valtionlainoja noin 1,6 milj. euroa ja valtiontakauksia noin 6,5 milj. euroa. Vuodelle 2013 siirtyi sitomattomia varoja noin 128 milj. euroa, kun vuotta aiemmin varoja siirtyi noin 140 milj. euroa. Rahoituksen tuloksia on selvitetty myös Maatalous-politiikkasektorin yhteydessä.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 24.11.2011 Maatilatalouden kehittämisrahaston tulevaisuuden vaihtoehtoja valmistelevan työryhmän. Työryhmä katsoo keväällä 2012 antamassaan selvityksessä, että elinkeinotoiminnan avustusten siirtäminen rahastosta valtion talousarvioon lisäisi eduskunnan budjettivaltaa, mutta muiden toimenpiteiden osalta rahasto on edelleen perusteltavissa oleva rahoitusväline. Työryhmä tarkasteli raportissaan kolmea eri vaihtoehtoa rahaston tulevaisuudesta: toiminta jatkuu nykyisenlaisena, osa rahaston tukimuodoista siirretään valtion talousarviosta tapahtuvaksi tai ne muutetaan muutoin sekä rahaston lakkauttamista. Maatalouden rakennetukijärjestelmän tarpeet (mukaan lukien Makera-ratkaisu) otetaan huomioon vuosien 2014—2017 kehys- ja CAP2020 -valmistelun yhteydessä.

TAULUKKO 94. Makeran tunnuslukuja

	2009	2010	2011	2012
1. VAROJA KÄYTETTÄVISSÄ, MILJ. EUROA	221,4	238,7	236,8	215,7
– lainojen korot ja lyhennykset	76,0	67,8	56,5	48,7
– siirto talousarviosta	63,8	38,9	34,3	0
– tulot EU:lta	4,7	22,1	16,9	23,0
– edelliseltä vuodelta siirtyneet sitomattomat varat	57,5	106,1	125,7	140,0
– muut tulot	19,4	3,8	3,4	4,0
2. TASE, MILJ. EUROA	728,6	690,7	643,7	569,7
– mistä lainasaamiset	284,6	232,3	188,8	153,3
3. MENOJA SIDOTTIIN, MILJ. EUROA	115,3	113,0	96,8	87,5
– mistä avustuksia	101,4	98,4	80,2	75,5
4. TILANPIDON ALOITUSTUKI, PÄÄTÖKSIÄ, KPL	495	542	535	544
5. INVESTOINTIAVUSTUS, PÄÄTÖKSIÄ, KPL	2 800	2 229	2 400	1 840
– lypsykarjatalouden rakentaminen	415	292	295	276
– lihakarjatalouden rakentaminen	151	106	94	87
– puutarhatalouden rakentaminen	92	67	63	55
– sikatalouden rakentaminen	20	87	46	38
6. TUTKIMUSHANKKEET, PÄÄTÖKSIÄ, KPL	55	29	25	43

Maatalouden interventiorahasto (MIRA)

Maatalouden interventiorahastosta maksetaan interventiovarastoinnista, -ostoista ja myynneistä aiheutuvat menot sekä EU:n ruoka-apuohjelman menot. Ostoja interventiovarastoihin ei tehty, koska markkinahinnat pysyivät vakaina ja suhteellisen korkeina koko vuoden ajan. Interventiovarastoissa oli vuoden alussa varastoituna 75 milj. kg ohraa, joka oli jäännös vuosien 2009 ja 2010 poikkeuksellisen suurista interventio-ostoista. Kaikki varastoissa ollut ohra luovutettiin Bulgarian ja Romanian ruoka-apuohjelmiin kevään, kesän ja syksyn aikana.

Ruoka-apuohjelman kokonaiskustannukset olivat 2,83 milj. euroa josta EU korvasi 2,42 milj. euroa. Markkinoilta ostettiin tuotteita 1,46 milj. eurolla. Lisäksi Hollannin interventiovarastoista luovutettiin 489,3 tonnia (0,83 milj. euroa) interventiomaitojauhetta Suomen ruoka-apuohjelmaan.

TAULUKKO 95. Miran tunnuslukuja

	2009	2010	2011	2012
Varastointimäärät 31.12., tonnia				
– Ohra	318 162	822 274	75 350	-
– Vehnä	1 324	14 450	-	-
– Maitojauhe	1 552	1 052	-	-
Interventio-ostot, milj. euroa	34,56	78,25	-	-
Interventiomyynnit, milj. euroa	-	4,55	136,88	0,83
Interventiovarastointi, kokonaiskustannukset (+)	2,36	17,06	5,18	0,78
Interventiovarastointi, EU-korvaus (-)	-3,87	-13,01	-3,33	-0,58
Ruoka-apu, kokonaiskustannukset (+)	4,65	4,64	5,04	2,83
Ruoka-apu, EU-korvaus (-)	-3,86	-4,01	-4,25	-2,42
Rahaston vastattavaksi jääneet kustannukset yht.	-0,64	4,99	2,73	0,64
– Interventiovarastointi	-1,51	3,42	1,84	0,20
– Interventiovarastointi muut palvelut, ml. Muuga	-	0,64	0,01	-
– Ruoka-apu	0,79	0,63	0,79	0,41
– Rahoituskulut	0,06	0,29	0,07	0,01
– Henkilöstö- ja toimistokulut	0,02	0,02	0,02	0,02
– Tuotot vakuuspäätöksistä	-0,01	-	-	-
Rahaston rahavarat, milj. euroa	6,20	7,33	11,70	1,12
Lainapääoma 31.12.	25,50	91,53	0,00	-
Oma pääoma 31.12.	7,78	2,79	1,06	1,20
Siirto valtion talousarviosta, milj. euroa	1,00	-	1,00	0,78
Keskimääräinen lainapääoma	11,82	70,73	16,49	5,16
Lainan kesikorko, %	0,59	0,41	0,45	0,22

9 Liikenne- ja viestintäministeriö

Asunto- ja viestintäministerin katsaus

Viestintä- ja ICT-sektorin merkitys yhteiskunnan toimivuudessa vahvistuu edelleen. Teknologian tarjoamat mahdollisuudet lisäävät yhteiskunnan potentiaalista suorituskykyä ja tulevat tuottavuushyötyt saavutetaan digitaalisessa taloudessa. Nykyistä kehitystä leimaa digitaalisen tiedon määrä ja laskentatehon kasvu, digitaalisen liiketoiminnan nopea kasvu erityisesti mobiiliympäristössä, yhteisöllisyyden merkitys sekä yleisesti palveluiden kasvava osuus kansantaloudesta. Muuttuva toimintaympäristö edellyttää julkisen ja yksityisen sektorin sitoutumista uudenlaisen yhteistyön tekemiseen, jonka avulla käännetään yhteiskunnalliset ja kilpailun haasteet mahdollisuuksiksi.

Kertomusvuonna viestintäpoliittisissa ratkaisuisa edettiin merkittävästi. Yleisradio Oy:n rahoitusuudistus on pantu toimeen, televisio- ja radiotoiminnan tulevaisuuden kehittämisen pohja on luotu sähköisen median viestintäpoliittisella ohjelmalla, nopeiden laajakaistayhteyksien rakentaminen on edennyt ja edellytykset uusien neljännen sukupolven matkaviestinverkkojen rakentamiselle on varmistettu. Lisäksi sähköisen viestinnän lainsäädännön yhteenkokoavan lainsäädäntöhankkeen (tietoyhteiskuntakaari) valmistelu on edennyt laajassa yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

Hallitusohjelma edellyttää, että jokaisella hallinnonalalla laaditaan älystrategia, jolla tavoitellaan digitaalisen kehityksen haltuunottoa koko hallinnossa. Liikenne- ja viestintäministeriö on laatinut oman viestintäpolitiikan älystrategiansa eli KIDE-hankkeen. Liikenne- ja viestintäministeriö koordinoi valtioneuvoston älystrategioiden valmistelua.

Viestinnän toimiala on nopeassa ja monitasoisessa muutoksessa, eikä tämän muutoksen ennakoiminen, merkityksen ymmärtäminen ja tarvittaessa nopea muutokseen reagoiminen ole helppo tehtävä. Digitaaliseen kehitykseen vaikuttavat vahvasti globaali kehitys ja trendit, joihin ei kansallisilla toimenpiteillä voida olennaisesti vaikuttaa. Tämä kokonaisuus muodostaa vaikeasti hallittavan ja yllätyksellisen toimintaympäristön, johon viestintäpolitiikalla vaikutetaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kansallisen politiikan tulee olla vahvuuksien korostamista ja heikkouksien korjaamista. Lisäksi erityistä huomiota on kiinnitettävä vaikuttamiseen EU:n tasolla ja kansainvälisessä verkostoyhteistyössä.

Liikenneministerin katsaus

Hallituksen liikennepoliittinen selonteko eduskunnalle valmistui huhtikuussa 2012. Selonteko ja sen pohjalta käynnistetyt strategiset kehittämishankkeet muodostavat pohjan liikennepoliitiikan uudistamiseksi niin, että tulevaisuudessa käyttäjien liikkumistarpeisiin voidaan vastata aiempaa tehokkaammilla toimintatavoilla, jotka myös ottavat huomioon rahoituksen realiteetit. Uudenlaista näkökulmaa liikennepoliitiikan tavoitteiden toteuttamiseen hinnoittelun keinoin odotetaan myös helmikuussa 2012 käynnistyneeltä liikenteen oikeudenmukaista hinnoittelua käsittelevältä työryhmältä.

Selonteko linjaa liikennepoliitiikan keskeisiä panostuksen kohteita ja toimenpiteitä vuoteen 2022 saakka sekä määrittelee liikenneverkon lähivuosien kehittämiskohteet. Selonteossa linjattujen toimenpiteiden toteuttaminen käynnistettiin monelta osin välittömästi. Vuoden 2012 aikana aloitettiin muun muassa julkisin varoin rahoitettavien henkilökuljetuspalvelujen kokonaistarkastelu sekä lento- ja meriliikennestrategioiden valmistelu. Liikennepoliittisen selonteon investointiohjelman hankkeiden ajoituksesta päätetään kevään 2013 kehysriihen yhteydessä. Uudenlainen ajattelu edellyttää, että liikenne- ja viestintäministeriö kehittää liikennepoliitiikan sisältöä sekä toimintatapoja jatkuvassa vuorovaikutuksessa alueiden, käyttäjien ja sidosryhmien kanssa. Asiakkaat ja käyttäjät nostetaan uudessa liikennepoliitikassa toiminnan ytimeen.

Meriliikenteen päästöt ja polttoaineen rikkipitoisuusvaatimukset ovat olleet kansainvälisen vaikuttamisen keskiössä koko vuoden 2012. EU:ssa neuvoteltu loppuratkaisu ja sen tueksi valmistellut kansalliset sopeuttamistoimet edellyttävät kuitenkin jatkuvaa seurantaa kilpailukykyimme kehittymisen osalta. Uusien teknologioiden ja polttoaineiden kehittäminen merenkulussa samoin kuin koko liikennesektorilla tulevat jatkossakin säilymään EU:n ja kansallisten päätösten keskiössä kun energia- ja ilmastokysymysten suurien haasteiden ratkaisemisessa otetaan seuraavia askeleita.

Pitkäjänteisen turvallisuustyön tuloksena Suomen tieliikenteen turvallisuuskehitys kääntyi 2012 parempaan suuntaan. Poikkihallinnollinen sitoutuminen tieliikenteen turvallisuuden määrätietoiseen parantamiseen on vahvistunut hallitusohjelman linjausten mukaisesti. Tieliikenteessä kuolleiden määrä, 254 henkilöä, oli alhaisin sotien jälkeen. Yleisesti turvallisuustilanne liikenteessä on kehittynyt myönteisesti.

Kansainvälisten yhteyksien kehittämisessä Suomen ja Venäjän väliset suhteet ovat keskeisessä roolissa. Vuosi 2012 on ollut tiiviin vuoropuhelun ja vuorovaikutuksen aikaa. Tapaamisia on ollut kaikilla viranomaistasoilla ja liikennealalla on saatu solmittua useita merkittäviä sopimuksia. Kaupan ja matkailun kasvu maidemme välillä edellyttää sujuvien yhteyksien ja käytäntöjen turvaamista rajaliikenteessä.

Merja Kyllönen
Liikenneministeri

9.1 Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

TAULUKKO 96. Liikenne- ja viestintäministeriön yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen (arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä)¹

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
Monipuolisia, korkealaatuisia ja kohtuuhintaisia viestintä- ja tietoyhteiskuntapalveluita on saatavilla koko maassa.	Hyvä
Viestinnän ja tietoyhteiskunnan peruspalvelut ja niiden turvallisuus on varmistettu.	Hyvä
Tieto- ja viestintäteknologiaa ja digitaalisia palveluita käytetään täysimääräisesti yhteiskunnan toimivuuden, kansalaisten hyvinvoinnin ja yritysten kilpailukyyn edistämiseksi.	Hyvä
Matka- ja kuljetusketjut toimivat sujuvasti ja turvallisesti hyvinvointia ja kilpailukykyä edistäen.	Hyvä
Joukkoliikenteen palvelutasoa parannetaan, tavoitteena matkustajamäärien kasvu ja yksityisautoilun vähentäminen. Erityisen huomion kohteena on raideliikenteen lisääminen ja palvelutason parantaminen.	Hyvä
Suomi on liikenneturvallisuudeltaan Euroopan parhaiden maiden joukossa. Tieliikenteen turvallisuus paranee jatkuvasti.	Tyydyttävä
Liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä vähennetään Suomen kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Liikenteen terveydelle ja luonnolle aiheuttamat haitat minimoidaan.	Hyvä
Liikennejärjestelmän ylläpidon ja kehittämisen sekä liikennetoimialan toiminnan tehokkuus paranee käyttäen hyväksi monipuolisesti erilaisia keinoja, mm. tieto- ja viestintäteknologiaa.	Hyvä

¹ Erinomainen: tavoitteet on ylitetty; hyvä: tavoitteet on saavutettu oleellisin osin; tyydyttävä: kaikkia tavoitteita ei ole saavutettu; välttävä: tavoitteet on jäänyt saavuttamatta merkittävilta osin.

Viestinnän toimialan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Monipuolisia, korkealaatuisia ja kohtuuhintaisia viestintä- ja tietoyhteiskuntapalveluita on saatavilla koko maassa.

Internetyhteyksien levinneisyys Suomessa on pysynyt suurena. Vuoden lopussa laajakais-taliittymisiä oli yhteensä vajaa neljä miljoonaa kappaletta. Syksyllä 2012 noin 87 prosentilla suomalaisista oli kotitaloudessaan internetyhteys. Huomattavaa kehitystä on tapahtunut internetyhteyksien levinneisyydessä vanhemman väestön (yli 64-vuotiaiden) keskuudessa.

Potentiaali nopeiden yhteyksien yleistymiselle on huomattavan suuri. Syksyllä 2012 kiinteistä laajakaistaliittymistä noin 65 % oli nopeudeltaan yli 8 Mbit/s. Huippunopeiden liittymien saatavuudessa on tapahtunut edistystä edellisvuoteen nähden. Vuodenvaihteessa yli 50 prosentilla kotitalouksista oli mahdollisuus saada yli 100 Mbit/s liittymä. Kertomusvuonna on myös ollut valmisteilla huippunopean laajakaistan toimenpideohjelma, jonka tarkoituksena on edistää huippunopeiden yhteyksien markkinaehtoista kysyntää ja tarjontaa niin, että korkealaatuisia ja kohtuuhintaisia yhteyksiä olisi saatavilla myös suurimpien taajamien ulkopuolella.

Julkisesti tuetut haja-asutusalueiden 100 Mbit/s laajakaistahankkeet ovat rakenteilla. Hankkeesta v. 2012 toteutetun väliarvioinnin perusteella hyväksytyin valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti laajakaistatukilakia on muutettu siten, että tuettujen laajakais-tahankkeiden rahoitusta rakennusaikana on helpotettu ja näin lisätään teleyritysten kiin-

nostusta osallistua hankkeeseen. Ensimmäiset hankkeet ovat valmistuneet ja kymmeniä hankkeita on rakenteilla. Maakuntaliitot ovat valinneet toteuttajan jo noin 170 hankkeelle. Viestintävirasto ja ELY-keskukset ovat myöntäneet tuen yli 40 hankkeelle.

Tärkeimpien telepalveluiden, matkapuheluiden ja laajakaistapalveluiden hintataso on edelleen laskenut. Sen sijaan kiinteän verkon palveluiden hintataso on selvästi noussut. Keskeinen syy kiinteän verkon palveluiden hintatason nousuun on verkon nopeasti vähentyvä käyttö. Kansainvälisesti vertaillen Suomen verkkopalvelujen hintataso on edullinen ja yleisesti länsimaiden keskitasoa alempi.

Kertomusvuoden aikana hyväksytyillä valtioneuvoston taajuuspoliittisella periaatepäätöksellä ja sähköisen median viestintäpoliittisella ohjelmalla ja valmistellulla huippunopean laajakaistan edistämishjelmalla luodaan edellytyksiä sähköisen median palvelujen kehittämiseksi jatkossakin.

Maanpäällisiä digitaalisia television lähetyverkkoja on kymmenen kappaletta ja niillä toimii kaksi verkko-operaattoria. Kanavaniput kattavat enimmillään 99,99 % väestöstä, muutoin vastaavat lähetykset voidaan ottaa vastaan satelliittivastaanottona. Kanavanipuissa välitetään useita kymmeniä eri ohjelmistoja. Kotitalouksista noin 55 % on liittynyt kaapelitelevisioverkkoon. Televisio- ja radiotoiminnassa nykyisen tarjonnan ylläpitämisestä ja laajentamisesta on huolehdittu myöntämällä toimilupia vapaana olevan kapasiteetin puitteissa.

Viestinnän ja tietoyhteiskunnan peruspalvelut ja niiden turvallisuus on varmistettu.

Posti-, puhelin- ja laajakaistapalveluiden taso koko maassa on lähtökohtaisesti säädösten edellyttämällä tasolla. Erityistä huomiota on kiinnitetty matkaviestinverkon kattavuuteen sekä yhteysnopeudeltaan yhden Mbit/s yleispalvelulaajakaistan saatavuuteen.

Postitoiminnassa selvitettiin postin yleispalvelun rahoitukseen liittyviä kysymyksiä. Kertomusvuonna ei ollut tarvetta postin yleispalvelua turvaavan rahoitusmenettelyn käyttöönottoon. Postitoimipisteiden sijoittamista koskevaa sääntelyä tarkennettiin valtioneuvoston asetuksella.

Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitus vuodeksi 2012 turvattiin korottamalla televisiomaksua kolmella prosentilla vuoden alusta. Yleisradio Oy:n rahoituksen uudistamiseen liittyvät lainsäädäntömuutokset valmisteltiin ja käsiteltiin kertomusvuoden aikana siten, että uudistus voitiin toteuttaa vuoden 2013 alusta lähtien. Televisiomaksuvelvollisuus päättyi vuoden 2012 lopussa.

Vuonna 2012 toteutettiin useita eri toimia, joilla parannettiin verkkojen ja palveluiden luotettavuutta ja toimintavarmuutta. Liikenne- ja viestintäministeriö on osallistunut aktiivisesti kansallisen kyberturvallisuusstrategian valmisteluun. Kyseessä on koko yhteiskuntaa koskeva, aikaisempia tietoturvastrategioita seuraava strategia, joka toimeenpannaan kaikilla hallinnonaloilla. Kyberturvallisuus on osa koko yhteiskunnan toimivuutta ja Viestintävirastolla on keskeinen rooli toteuttaa siihen liittyviä tehtäviä.

Tieto- ja viestintäteknologiaa ja digitaalisia palveluita käytetään täysimääräisesti yhteiskunnan toimivuuden, kansalaisten hyvinvoinnin ja yritysten kilpailukyvyn edistämiseksi.

Internet-palveluiden merkitys Suomen taloudessa kasvaa. Kansalaiset käyttävät sähköisiä palveluita koko ajan enemmän samalla, kun yritysten mahdollisuudet luoda ja hyödyntää sähköisiä palveluita ovat parantuneet.

Hallitusohjelman mukaisesti liikenne- ja viestintäministeriö on valmistellut oman älystrategiansa (KIDE). Ohjelman tavoitteena on nostaa Suomi maailman johtavaksi digitaalisten palvelujen tuottajaksi ja käyttäjäksi. Ohjelman hankkeet jakautuvat kuuteen teemaan, jotka ovat avoin data, pilvipalveluiden kehitys, start up -toiminta, vihreä ICT, työn uudet muodot sekä ICT-tutkimuksen vahvistaminen. Ministeriö koordinoi älystrategioiden laadintaa koko valtioneuvoston piirissä.

Kertomusvuonna on ollut valmisteilla sähköisen viestinnän lainsäädännön uudistamistyö (tietoyhteiskuntakaari). Tavoitteena on arvioida ja uudistaa koko sähköisen viestinnän säädöskenttä.

TAULUKKO 97. Viestintäverkkojen palvelutaso

Viestintäpalveluiden saatavuus	Toteutuma 2010	Toteutuma 2011	Toteutuma 2012
MATKAVIESTINTÄVERKOT			
* GSM-verkon väestöpeitto, %	99,7	99,8	99,8
* GSM-verkon maantieteellinen peitto, %	98	99	99
* 3G-verkon väestöpeitto, %	95	97	98—99
* 3G-verkon maantieteellinen peitto, %	70	80	90
<i>Laajakaistaverkot</i>			
* väestöpeitto, %	99,9	99,9	99,9
LIITTYMÄT			
* matkaviestinliittymät ¹	8 400 000	8 940 000	9 150 000
* lankaliittymät ¹	1 300 000	1 100 000	980 000
* laajakaistaliittymät	2 749 000	4 675 400	5 197 700
– ADSL ¹	1 112 700	1 125 400	1 097 700
– mobiililaajakaista ¹	1 636 300	3 550 000	4 100 000
DIGITAALISEN TELEVISION VALTAKUNNALLISTEN LÄHETYSVERKKOJEN KATTAVUUS			
Kanavanippu A (DVB-T), % väestöstä	99,98	99,98	99,9
Kanavanippu B (DVB-T), % väestöstä	99,98	99,98	99,9
Kanavanippu C (DVB-T), % väestöstä	90	90,4	90,4
Kanavanippu D (DVB-T2), % väestöstä	40		Mobiili-TV (DVB-T2)
Kanavanippu E (DVB-T), % väestöstä	95		95
Kanavanippu F (DVB-T), % väestöstä		60	60
Kanavanippu G (DVB-T), % väestöstä		Pk-seutu	Vähintään Pk-seutu
Kanavanippu VHF-A (DVB-T2), % väestöstä		–	82
Kanavanippu VHF-B (DVB-T2), % väestöstä		–	82
Kanavanippu VHF-C (DVB-T2), % väestöstä		–	82

¹ Vuoden 2012 toteutuma on tilanne 6/2012.

9.2 Liikenteen toimialan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Matka- ja kuljetusketjut toimivat sujuvasti ja turvallisesti hyvinvointia ja kilpailukykyä edistäen.

Väyläverkon kunto koko liikenneverkolla kehittyi kertomusvuonna pääosin myönteisesti. Päällystettyjen teiden kunto on kuitenkin heikentynyt etenkin vähäliikenteisellä tieverkolla. Huonokuntoisten teiden määrä on lisääntynyt runsaalla 600 kilometrillä. Tienkäyttäjien tyytyväisyys maanteiden palvelutasoon on alentunut. Elinkeinoelämän tyytyväisyyden arvioidaan saatujen suorien asiakaspalautteiden perusteella säilyneen hyvänä. Tie liikenteessä on nähtävissä odotettuja viitteitä nykyisin käytössä olevalla perusväylänpidon rahoitustasolla syntyvän korjausvelan realisoitumisesta.

Sääolosuhteet koettelivat liikennejärjestelmän toimintavarmuutta useaan otteeseen. Matkaketjut toimivat kuitenkin kohtuullisen hyvin koko Suomessa. Raideliikenteessä häiriötilanteet pysyivät melko hyvin hallinnassa ja täsmällisyys parani. Henkilökaukojunista oli v. 2012 määrääsamalla ajoissa 86 % ja lähiliikenteen junista 94 %. Erityisesti radanpidosta johtuvat viivästyksset kaukoliikenteessä vähenivät selvästi edellisvuodesta.

Lähiliikenteessä radanpidosta aiheutuvia viivästyksiä ei voitu vähentää tavoitellusti. Vain maaliskuussa sekä syys—marraskuussa täsmällisyys oli hyvä. Kesällä Vantaankosken radan rakennus- ja korjaustyöt sekä niiden aiheuttamat turvalaiteviat aiheuttivat viivästyksiä. Talvikuukausien viivästyksset aiheutuivat vaihdeviastoista. Henkilöautoliikenteessä ruuhkautuminen helpottui edelliseen vuoteen verrattuna kaikilla kaupunkiseuduilla Oulua lukuun ottamatta.

Jäänmurron näkökulmasta v. 2012 oli leuto edellisuosiin verrattuna. Leudon talven ansiosta jäänmurron palvelutaso oli varsin hyvä ja lähes 97 % aluksista pääsi läpi ilman odotusta.

Kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä on edistetty MAL-aiesopimuksissa ja maakunnallisissa liikennejärjestelmäsuunnitelmissa. Myös liikkumisen ohjaukseen on panostettu. Toimenpiteistä huolimatta kävelyn ja pyöräilyn osuus liikkumisesta on vähentynyt viime vuosina ja pyöräilyolosuhteisiin ollaan selvästi tyytymättömämpiä kuin henkilöautoilun tai kävelyn olosuhteisiin. Kevyen liikenteen palvelutaso-odotuksia ei siten ole pystytty täyttämään nykyisellä reittitarjonnalla ja väylien liikennöitävyydellä.

Vuonna 2012 valmistuneessa liikennepoliittisessa selonteossa hyvinvoinnin ja kilpailuvyyntin lisääminen määriteltiin liikenteen keskeiseksi tavoitteeksi. Selonteossa päätettiin väyläverkon kehittämishankkeista, jotka kohdistuvat erityisesti vähäpäästöisten liikenne muotojen, erityisesti raideliikenteen, käytön lisäämiseen sekä liikenneturvallisuutta ja elinkeinoelämän kasvua tukeviin kohteisiin. Vireillä on myös raskaiden tavarankuljetusajoneuvojen kuljetuskapasiteetin parantamiseen tähtäävät säädösmuutokset, jotka ovat notifioitavana komissiolla. Näiden toimien tavoitteena on vahvistaa Suomen kilpailukykyä, vähentää ympäristöpäästöjä ja logistiikan kustannuksia sekä parantaa liikenneturvallisuutta.

Joukkoliikenteen palvelutasoa parannetaan, tavoitteena matkustajamäärien kasvu ja yksityisautoilun vähentäminen. Erityisen huomion kohteena on raideliikenteen lisääminen ja palvelutason parantaminen.

Julkisen liikenteen osuus suomalaisten matkoista oli v. 2011 toteutetun tutkimuksen mukaan 8 % ja tilanne ei ole merkittävästi muuttunut edellisestä, kahdeksan vuoden takaisesta tutkimuksesta. Julkisen liikenteen matkasuoritteet ovat kasvaneet, mikä selittyy taksi-, juna-, lento-, ja lauttaliikenteen kasvulla. Tyytyväisyys joukkoliikenteeseen kokonaisuudessaan on melko hyvällä tasolla.

Kaukoliikenteessä linja-autoliikenteen palvelutarjonta on parantunut uusien reittiliikennelupien myötä ja lippujen hinnat ovat alentuneet. Junaliikenteessä käynnistyi 1.1.2012 liikenne- ja viestintäministeriön ja VR Yhtymä Oy:n välillä uusi nelivuotinen sopimuskausi, joka sisälsi palvelutasoa täydentäviä vuoroja sekä kauko- että lähijunaliikenteeseen.

Tyytyväisyys paikallisjoukkoliikenteeseen vaihtelee alueittain. Tyytyväisimpiä ovat pääkaupunkiseudulla asuvat, tyytymättömmimpiä pääkaupunkiseudun kehyskunnissa asuvat. Haja-asutusalueilla tarjottava palvelutaso ei vastaa kaikilta osin asiakkaiden odotuksia. Kaikkialla ei ole pystytty turvaamaan peruspalvelutasoa. Vuonna 2012 käynnistyi kaupunkiseutujen ja liikennehallinnon yhteistyönä maksu- ja informaatiojärjestelmän kehitystyö, joka mahdollistaa jatkossa joukkoliikenteen informaation tarjoamisen myös yksityisten palveluntarjoajien kautta sekä yhtenäiset lipputuotteet toimivaltaisten viranomaisten alueella. Julkisesti rahoitettujen henkilökuljetusten kehittämisen selvitysmiestyö käynnistyi v. 2012.

Nopean rataverkon pituus ei lisääntynyt, koska käyttöönottoluvan myöntäminen Pännäinen—Kokkola -välin (33 km) nopeuden nostoon siirtyi vuoden 2013 puolelle, jolloin rataosuuden sallittu nopeus nousee 200 kilometriin tunnissa. Myöskään 25 tonnin akselipainon sallivan rataverkon laajentuminen ei lisääntynyt. Jämsänkoski—Rauma -välin (243 km) 25 tonnin käyttöönotto tehdään samanaikaisesti kuin rataosalla käynnistynyt osuuden Lielähti—Kokemäki perusparannus, joka valmistunee vuoden 2014 loppuun mennessä.

Suomi on liikenneturvallisuudeltaan Euroopan parhaiden maiden joukossa. Tieliikenteen turvallisuus paranee jatkuvasti.

Tieliikenteen turvallisuuskehitys kääntyi 2012 parempaan suuntaan. Sekä kuolleiden että loukkaantuneiden määrä väheni yli 10 % vuodesta 2011. Liikenteessä kuolleiden henkilöiden määrä oli alhaisin sotien jälkeen. Suomen sijoitusta asukaslukuun suhteutetussa Euroopan maiden tieliikenteen turvallisuusvertailussa ei ole vielä saatavissa vuoden 2012 osalta. Vuonna 2011 Suomi oli sijoituksessa 12. Voidaan pitää todennäköisenä, että Suomi ei vielä v. 2012 sijoitu liikenneturvallisuudeltaan Euroopan kärkimaiden joukkoon.

Rautatieliikenteessä, kaupallisessa lentoliikenteessä ja kauppamerenkulussa ei ole sattunut viime vuosina kuolemaan johtaneita onnettomuuksia ja hyvä turvallisuuden taso säilyi myös 2012. Harrasteilmailun turvallisuuskehitys heikkeni selvästi.

Vuonna 2012 valmistui liikenteen turvallisuusasiain neuvottelukunnan valmisteleva tieliikenteen turvallisuussuunnitelma. Valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksen tieliikenteen turvallisuudesta 5.12.2012. Päätöksen toimenpiteet keskittyvät päihitteettömään tieliikenteeseen, liikennevalvonnan lisäämiseen ja kehittämiseen sekä tieliikennesääntelyn ja hallinnon kehittämiseen.

Pitkäjänteistä ja suunnitelmallista työtä liikenneturvallisuuden parantamiseksi on jatkettu tiivistäen samalla eri sektorien välistä yhteistyötä. Yhteistyötä on tehty erityisesti ratti-juopumuseron ehkäisemiseksi ja lainsäädännön kehittämiseksi sekä valvonnan järjestämiseksi. Turvallisuutta koskevia teknisiä säännöksiä, valvontaa ja hyviä käytäntöjä on edistetty aktiivisesti myös osana kansainvälistä yhteistyötä ja sääntelyä.

Liikenteen kasvihuonekaasupäästöt vähennetään Suomen kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Liikenteen terveydelle ja luonnolle aiheuttamat haitat minimoidaan.

Liikenteen kasvihuonekaasupäästöt vähenivät v. 2011 noin 3 % verrattuna vuoteen 2010. Laskentatietoa vuoden 2012 päästöistä ei vielä ole saatavilla, mutta öljytuotteiden myynnin perusteella päästöt näyttäisivät olevan laskussa myös v. 2012.

Liikenteen terveydelle haitalliset päästöt (lähinnä hiukkaset ja typen oksidit) sekä luonnolle haitalliset päästöt (esim. rehevöittävät päästöt) olivat vuotta 2012 koskevien ennakkotietojen mukaan laskusuunnassa lento- ja vesiliikenteen päästöjä lukuun ottamatta. Melulle altistumisesta ei ole saatavilla vuosittaista seurantatietoa, mutta asiantuntija-arvioiden mukaan melulle altistuminen on viime vuosina kasvanut liikennemäärien kasvaessa ja asutuksen keskittyessä enenevässä määrin taajamiin.

Suomalaisia varustamoita on kannustettu siihen, että ne viimeistellessään mahdollista uudistilausta ottaisivat ympäristöä parantavat investoinnit mukaan rakennusohjelmaan. Kansallisena tukiohjelmalla on toiminut alusten ympäristönsuojelua parantavat investointituet. Vuonna 2012 valmisteltiin tukiohjelman muutos, joka sallii tuen myös aluksiin tehtäville jälkiasennuksille. Tukea on tarkoitettu käytössä oleviin aluksiin tehtävien ympäristönsuojelua parantaviin jälkiasennettavien laitteiden (kuten rikkipesurit ja vastaavat pakokaasupäästöjen puhdistusteknologiat) investointikustannusten tukemiseen. Komissio hyväksyi tukiohjelman, minkä johdosta jatkossa ympäristötukea voidaan kohdentaa toimintaympäristön muutosten tarpeita vastaavalla tavalla.

Liikennejärjestelmän ylläpidon ja kehittämisen sekä liikennetoimialan toiminnan tehokkuus paranee käyttäen hyväksi monipuolisesti erilaisia keinoja mm. tieto- ja viestintäteknologiaa.

Vuonna 2012 valmistuneessa liikennepoliittisessa selonteossa kiinnitettiin merkittävästi huomiota liikennepoliittikan valmistelun ja toteutuksen toimintatapojen uudistamiseen, tavoitteena parantaa liikennehallinnon ja koko sektorin vaikuttavuutta, tuottavuutta ja tehokkuutta. Selonteon yhteydessä käynnissä olleiden kokeilujen lupaavien tulosten perusteella käynnistettiin jatkotoimenpiteinä julkisen sektorin rahoituksella järjestettävien henkilökuljetusten tehostamisen selvitysmiestyö sekä liiketoimintamahdollisuuksia alueelle luova E18 kasvukäytävä -hanke. Käynnistettyjen liikenneväyläinvestointien kustannustehokkuuteen kiinnitettiin erityishuomiota arvioimalla teiden yhteysvälihankeiden suunnitelmaratkaisuja uudelleen.

Kuljetus- ja liikennealan kilpailukykyä on edistetty osallistumalla liikennealan sisämarkkinoita koskevaan valmisteluun Euroopan unionissa. Tavoitteena on tukea avointen ja syrjimättömien liikennemarkkinoiden kehittymistä. Yhtenäistä eurooppalaista rautatiealuetta koskeva Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi tuli voimaan 15.12.2012

ja sen pohjalta on käynnistetty direktiivin täytäntöönpanon edellyttämät kansalliset lainsäädäntövalmistelut. Vaikuttamista on kohdennettu myös Euroopan komission valmistelemaan ehdotukseen EU:n neljänneksi rautatiepaketiksi, joilla rautateiden henkilöliikennemarkkinoille turvattaisiin avoin markkinoillepääsy. Hallitusohjelman mukainen kokonaistaloudellinen vaikutusarvio rautateiden henkilöliikenteen avaamisesta kilpailulle valmistui joulukuussa 2012.

Suomen oman kauppalaivaston riittävyys on lisätakeena siitä, että yhteiskunnan tärkeiden toimintojen kannalta välttämättömät ulkomaankaupan kuljetukset voidaan hoitaa luotettavasti, tehokkaasti ja turvallisesti erilaisissa olosuhteissa ottaen huomioon erityisesti talvesta aiheutuvat poikkeusolosuhteet sekä huoltovarmuudelle asetetut tavoitteet. Hallinnonalan toimilla on pyritty varmistamaan, että Suomen lipun alla kulkevien alusten lukumäärän lisäksi poikkeusolojen tarpeista huolehditaan entistä tarkemmalla kriittisen materiaalin määrittelyllä, kuljetusten suunnittelulla, markkinavoimien hyväksikäytöllä sekä kansainvälisillä sopimuksilla.

Lentoliikenteessä tavoitteena ovat nykyisen palvelutason mukaiset laadukkaat, turvaliset ja toimivat lentoliikenteen kuljetuspalvelut, joiden kilpailuympäristö on vapaa. Suomi on v. 2012 neuvotellut lentoliikennesopimukset useiden maiden kanssa.

TAULUKKO 98. Väyläverkon palvelutaso ja toiminnallinen tehokkuus

Palvelutaso	Toteutuma 2010	Toteutuma 2011	Tavoite 2012	Toteutuma 2012
Matka- ja kuljetusketjujen toimivuus				
Radanpidosta johtuvat viivästykset kaukoliikenteessä, maks. % (kaukoliikenteen junista myöhässä 5 min määräasemalla)	9,8	8	4	3,9
Radanpidosta johtuvat viivästykset lähiliikenteessä, maks. % (lähiliikenteen junista myöhässä lähtö- tai pääteasemalla 3 min tai yli)	2,3	2	1	2
Nopean (≥ 160 km/h) rataverkon pituus, km (henkilöliikenne)	795	873	906	873
25 tonnin akselipainon sallivien rataosien pituus, km (tavaraliikenne)	547	547	815	547
Jäänmurtopalveluiden odotusaika, h, enintään	3,0	12,57	3,5	3,11
Väylien kunto				
Maantie- ja ratasillat kuntoluokissa huono ja erittäin huono, kpl, enintään	796	758	800	740
Päällystetyt tiet kuntoluokissa huono ja erittäin huono, km, enintään	3 403	3 695	4 400	4 338
Soratiet kuntoluokissa huono ja erittäin huono, km, enintään	2 800	2 700	2 700	2 650
Radan huonosta kunnosta johtuvat liikenerajoitukset, km (keskeinen rataverkko / muu rataverkko), enintään	52/187	52/187	50/200	44/185
Kauppamerenkulun huonokuntoiset väylät, km, enintään	450	410	380	370
Liikenneturvallisuus ja ympäristö				
Junaliikenteessä ja kauppamerenkulussa kuolleet, lkm	0	0	0	0
Tieliikenteen henkilövahinko-onnettomuuksien vähenemä perusväylänpidon toimin, kpl	41	27	23	24
Tieliikenteen pohjavesiriskit, km	103	100,8	97,8	95,3

TAULUKKO 99. Väylänpito ja väyläverkon kehittäminen, määrärahojen käyttö (brutto)¹, milj. euroa

	Käytetty 2010	Käytetty 2011	Käytetty 2012
LIIKENNEVIRASTON TOIMINTAMENOT	95	88	88
Tieverkko			
– Tienpito	586	584	589
– Tieverkon kehittämishankkeet	266	194	303
Tieverkko yhteensä	852	778	892
Rataverkko			
– Radanpito	389	349	354
– Rataverkon kehittämishankkeet	181	164	203
Rataverkko yhteensä	570	513	557
Vesiväyläverkko			
– Vesiväylänpito	79	87	80
– Vesiväyläverkon kehittämishankkeet	14	14	0
Vesiväyläverkko yhteensä	93	91	80
Yhteiset väyläverkon kehittämishankkeet	13	33	17
YHTEENSÄ	1 623	1 513	1 634

¹ Tienpidon määrärahasa on huomioitu Kainuun maakunnalle tienpitoon osoitettujen määrärahojen käyttö. Tieverkon, rataverkon ja vesiväyläverkon kehittäminen sisältää myös maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset.

9.3 Valtion televisio- ja radorahaston talouden ja toiminnan tuloksellisuuden kehitys

Valtion televisio- ja radorahaston kautta järjestetään Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitus. Rahastolla ei ole omaa organisaatiota, vaan sen hallinnoinnista vastaa Viestintävirasto. Valtioneuvosto vahvisti 21.12.2012 rahaston käyttösuunnitelman vuoden 2012 kuudelle ensimmäiselle kuukaudelle ja 8.3.2012 koko kalenterivuodelle. Yleisradio Oy:n rahoitusuudistuksesta johtuen käyttösuunnitelmaa tarkistettiin vielä 29.11.2012.

Televisiomaksua korotettiin 3 % vuoden 2012 alusta lukien. Vuoden 2012 lopussa televisioilmoituksia oli voimassa 1 852 624 kappaletta, mikä on 1,5 % vähemmän kuin vuoden 2011 lopussa. Velvollisuus maksaa televisiomaksua loppui vuoden 2012 lopussa.

Rahaston käyttösuunnitelmassa televisiomaksujen maksuperusteiseksi kertymäksi v. 2012 oli arvioitu 370,0 milj. euroa. Toteutuma oli 376,0 milj. euroa eli noin 6 milj. euroa käyttösuunnitelmassa arvioitua enemmän. Rahaston varoja käytettiin Yleisradio Oy:n toiminnan rahoittamiseen 364,0 milj. euroa, mikä on 10,2 milj. euroa käyttösuunnitelmassa arvioitua enemmän. Viestintävirastolle maksettu korvaus rahaston hoidosta oli 9,3 milj. euroa eli noin 1,4 milj. euroa arvioitua vähemmän. Rahaston vapaat tilittämättömät varat vuoden lopussa olivat 8,5 milj. euroa. Rahaston yhdystilin saldo oli 14,4 milj. euroa. Saldo sisältää 5,9 milj. euroa v. 2013 suoritettavia televisiomaksujen palautuksia.

Yleisradio Oy:n toiminnan rahoittamiseksi suoritettut maksatukset rahastosta olivat yhteensä 364,0 milj. euroa. Televisiomaksujärjestelmän alajajosta johtuen Yleisradio Oy:n rahoitukseen oli mahdollista osoittaa 93 milj. euroa vähemmän kuin v. 2011. Yleisradio Oy:n kulut vuodelta 2012 olivat yhteensä 453,3 milj. euroa ja ne jakautuivat seuraavasti: henkilöstökulut 230,4 milj. euroa, esityskorvaukset 70,9 milj. euroa, jakelukustannukset 33,7 milj. euroa, muut kulut 79,9 milj. euroa ja poistot 38,4 milj. euroa. Televisiomaksujärjestelmän alajajosta johtuen Yleisradio Oy:lle syntyi vajaan 100 milj. euron kassavaje, jonka yhtiö kattoi vieraalla pääomalla. Tämän vieraan pääoman kulujen kattaminen ja takaisinmaksu tullaan hoitamaan tulevina vuosina Yleisradio Oy:lle osoitetun rahoituksen puitteissa.

10 Työ- ja elinkeinoministeriö

Toimintakatsaus ja toimintaympäristön muutokset

Vaatimaton talouskehitys jatkui edelleen vuoden 2012 aikana. Vuoden ensimmäisen neljänneksen BKT:n kasvu oli kuitenkin kulutuskysynnän tukemana vielä kohtuullinen ottaen huomioon globaalin taloustilanteen. Sen jälkeen kulutuskysyntäkin alkoi heiketä, vaikka kulutuksen kasvu pysyi juuri ja juuri positiivisena. Myös investoinnit vähenivät ensimmäisen neljänneksen jälkeen. Työllisyyteen ja työttömyyteen heikko talouskehitys vaikuttaa kuitenkin viiveellä ja siten edeltäneen vuoden kohtuullinen talouskasvu tuki työllisyyttä vielä alkuvuonna 2012.

Työllisiä oli keskimäärin 2 483 000, mikä oli noin 10 000 henkeä enemmän kuin v. 2011. Työllisyysaste kasvoi hieman yli 69 prosenttiin (v. 2011 68,6 %). Työllisyys kasvoi hiukan palveluissa ja väheni rakentamisessa. Teollisuuden työllisyys pysyi vakaana vielä alkuvuodesta, mutta kääntyi laskuun loppuvuodesta. Alkuvuoden hyvä työllisyyskehitys tuki koko vuoden työllisyyttä. Vuoden lopulla työllisyystilanne hieman heikkeni, mutta ei kuitenkaan dramaattisesti.

Työttömiä oli keskimäärin vajaat 207 000, joka oli hiukan vähemmän (-1 800) kuin vuotta aiemmin. Työttömyysaste oli keskimäärin 7,7 % (7,8 % v. 2011). Nuorten työttömyys – joka reagoi yleensä nopeasti suhdanteisiin – väheni hiukan alkuvuonna ja kasvoi vuoden toisella puoliskolla. Jyrkkää käännettä nuorten työttömyydessä ei kuitenkaan ole ollut, mutta loppuvuoden aikana kasvuvauhti kiihtyi. Vuositasolla nuorten työttömyys hivenen laski.

Rekisteröityjen työttömien työnhakijoiden määrä alkoi kasvaa kevästä 2012 lähtien. Myös lomautusten määrä lisääntyi. Samaan aikaan työttömyyden kesto on pidentynyt ja avoinna olevien paikkojen määrä vähentynyt. Myös pitkäaikaistyöttömyys kasvoi.

Taloustilanteesta huolimatta panostukset osaamispohjaan ja innovaatio toimintaan pyrittiin turvaamaan, jotta edellytykset uudelle kasvulle ja uudistumiselle ovat olemassa. Rahoituksen painopistettä siirrettiin pk-yrityksiin sekä kasvuhakuisiin, työllistäviin ja kansainvälistyviin yrityksiin. Yritystoiminnan vauhdittamiseksi Finnvera Oyj:n riskinotto kykyä vahvistettiin ja kotimaan rahoituksen riskinottoa kansainvälistyville ja kasvuyrityksille sekä aloittaville yrityksille kasvatettiin. Finnvera Oyj:n varainhankintaan perustuva uusi luottomuotoinen viennin ja kotimaisten alustoimitusten rahoitusjärjestelmä käynnistettiin. Teollisuussijoitus Oy:tä pääomitetiin 30 milj. eurolla edistämään kaivosklusterin investointeja ja kansainvälistymistä.

Työpoliittinen periaatepäätös valmistui. Periaatepäätökseen on linjattu uudet työpoliittiset avaukset ja kehittämiskohteet. Linjausten perustana on tukea nopeaa siirtymistä työstä työhön, tukea elinkeino- ja työelämän jatkuvaa uusiutumista sekä saada käyttöön koko työvoimapotentialiaali. Toimeenpanon kulmakivinä ovat aktiivinen työvoimapolitiikka, työhön kannustava sosiaaliturva, tasapainoinen työlainsäädäntö sekä hyvä työelämä. Työvoima- ja yrityspalvelujen vaikuttavuutta tehostettiin. Nuorisotakuu sekä työvoima- ja yrityspalvelu-uudistus käynnistyivät vuoden 2013 alusta. Pitkäaikaistyöttömien kuntakokeilu käynnistettiin ja maahanmuuttajien kotouttamista tehostettiin lisäämällä kotouttamiskoulutusta. Työpankkikokeilu laajennettiin valtakunnalliseksi.

Vuoden 2012 aikana ryhdyttiin soveltamaan uuden kilpailulain mahdollistamaa priorisointia. Käynnistettiin terveen kilpailun ohjelma. Keväällä käynnistyi myös komission valtioneuvoston koskevan sääntelykokonaisuuden uudistus. Uusi Kilpailu- ja kuluttajavirasto aloitti toimintansa 1.1.2013 (Kilpailuvirasto ja Kuluttajavirasto yhdistettiin). Tilaaavastuu- lain uudistustyö käynnistettiin ja uusi kuluttajapolitiittinen ohjelma valmistui. Hallinnollisen taakan vähentämistyötä ja Harmaan talouden torjunta -ohjelman toimeenpanoa jatkettiin.

Työ- ja elinkeinoministeriö hyväksyi 26.6.2012 kaupunkipolitiikan, maaseutupolitiikan ja saaristopolitiikan toimenpideohjelmat vuosille 2012—2015. Työ- ja elinkeinoministeriön hallitusohjelman mukaisesti asettama Itä- ja Pohjois-Suomen työryhmä päätti työnsä 2012. EU:n rakennerahasto-ohjelmien rahoitusta suunnattiin suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla nopeasti yrittäjyyttä, uutta liiketoimintaa ja uusia työpaikkoja luoviin toimenpiteisiin sekä työllisyys- ja koulutustoimenpiteisiin. Rakennerahasto-ohjelmien varoja käytettiin myös äkillisten rakennemuutosten vaikutusten lieventämiseen. Kainuun hallintokokeilu päättyi vuoden lopussa. Maaseutupolitiikkajasto ja maaseudun kehittämisen 3 milj. euron määräraha siirrettiin maa- ja metsätalousministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön.

Hallituksen energia- ja ilmastopoliittisen ministerityöryhmän johdolla valmisteltiin energia- ja ilmastostrategian päivitys. Valtioneuvosto tulee antamaan strategian selontekona eduskunnalle keväällä 2013. Vuoden 2011 lopulla myrskyt aiheuttivat laajoja sähkökatkoja. Näiden seurauksena valmisteltiin merkittävät, toimitusvarmuutta tulevaisuudessa parantavat toimenpiteet, joita koskeva lakiesitys on määrä antaa eduskunnalle maaliskuussa 2013. Joulukuussa 2012 voimaantullut energiatehokkuusdirektiivi edellytti tiivistä valmistelua koko vuoden. Direktiivi luo keskeisen pohjan loppuvuosikymmenen energiatehokkuustoimille. Uusiutuvan energian edistämistä jatkettiin hallituksen keväällä 2010 tekemien linjausten mukaisesti. Keskeiseksi EU-tasoiseksi seikaksi nousi Suomelle oleellisen tärkeä biomassojen kestävyyskriteerien pohdinta.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla toteutettiin julkisen talouden kestävyysvajeen vähentämiseksi hallitusohjelman edellyttämiä säästötoimenpiteitä. Vuonna 2012 säästöt olivat lähes 80 milj. euroa.

Jan Vapaavuori
Elinkeinoministeri

Lauri Ihalainen
Työministeri

10.1 Yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Työ- ja elinkeinoministeriö oli asettanut toimialalleen seuraavat konsernistrategian tavoitelinjauksista johdetut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2012.

TAULUKKO 100. Arvio yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta

Vaikuttavuustavoitteet	Arvosana
1) Korkean arvonlisän yritystoiminta kasvaa	Hyvä
2a) Nuorisotyöttömyys vähenee	Tyydyttävä
2b) Pitkäaikaistyöttömyys vähenee	Välttävä
2c) Työelämän laatu parantuu	Hyvä
3) Rakenteelliset kilpailun esteet vähenevät	Hyvä
4) Suomen energiaomavaraisuus kasvaa	Hyvä

10.2 Innovaatiopolitiikka ja yritysten kansainvälistyminen

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikan tavoitteena on lisätä innovatiivisten, nopeasti kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten määrää. Keskeisiä toimenpiteitä ovat innovaatorahojuksen suuntaaminen lisääntyvästi tukemaan alkavien yritysten kasvua ja julkisen kasvurahoituksen riskinoton lisäämistä.

Suomen sijoitus paranee kansainvälisessä kilpailukykyvertailussa ja pysyy edelleen korkeana kansainvälisessä innovaatiovertailussa

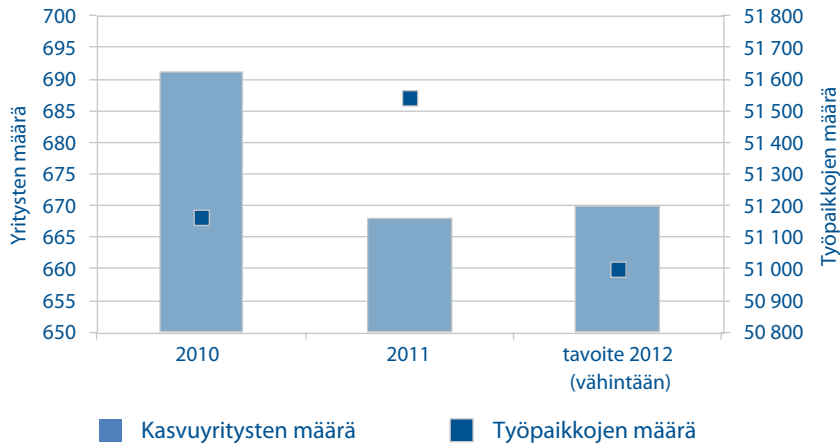
TAULUKKO 101. Kansainvälinen kilpailukykyvertailu

	2010	2011	2012
WEF:n kilpailukykyindeksi	7	4	3
IMD-instituutin kilpailukykyvertailu	19	15	17
WEF:n innovaatioindeksi	3	4	2
Innovation Union Scoreboard	3	4	4

WEF:n ja IMD:n tulosten erot johtuvat metodologisista syistä. Tulokset perustuvat erilaisiin indikaattoripaketteihin (WEF:llä 100 ja IMD:llä 131 tilasto- ja muuta kovaa muuttujaa) ja laadullisten tekijöiden painotukset vaihtelevat. Vertailujen virhemarginaali on +–5–10 sijaa, joten tulokset ovat vain suuntaa-antavia.

Viime vuosina Suomi on menestynyt kansainvälisissä vertailuissa suhteellisen hyvin talouden ja yhteiskunnan eri sektoreilla. Menestystekijöitämme ovat mittavat panostukset tutkimus- ja kehittämistoimintaan, talouden erikoistuminen osaamisintensiivisille kasvualoille, laadukas peruskoulujärjestelmä, ympäristönäkökohtien huomioon ottaminen päätöksenteossa sekä liike-toiminta- ja säädosympäristön toimivuus. Heikkouksiamme ovat inflaation kiihtyminen, korkea verotus, suorien sijoitusten hiipuminen, kokonaistaloudellisten näkymien heikkeneminen sekä vajavainen kyky hyödyntää teknologiaa ja mittavia tutkimus- ja kehittämisinvestointeja.

KUVIO 6. Kasvuyritysten määrä ja niiden tuottamien työpaikkojen määrä

Kasvuyritysten määrä ja niiden tuottamien työpaikkojen määrä kasvaa

Kasvuväylä-palvelu kasvoi v. 2012 lopulla noin 60 uudella yrityksellä, mikä nosti mukana olevien yritysten lukumäärän yli sataan. Pääomasijoitustoimintaa kohdistetaan nykyistä enemmän yritysten alkuvaiheen toimintaan. Alkavien kasvuyritysten rahoitusta ja kansainvälistymistä vauhdittavaan VIGO-ohjelmaan valittiin viisi uutta kiihdyttämöyritystä.

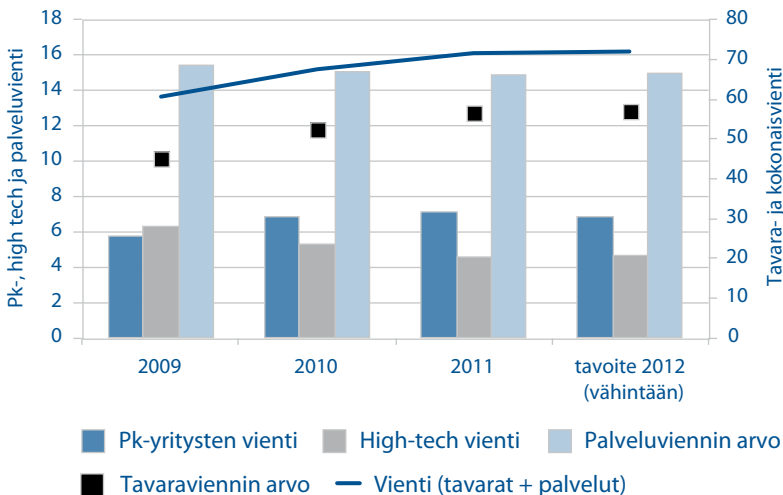
Pk-yritykset kansainvälistyvät, High-tech vienti

Pk-yritysten kansainvälistymisen tueksi käynnistettiin Taloudellisten ulkosuhteiden ohjelma (TU-ohjelma) ja Team Finland -toimintamalli. Team Finland -toiminnalla tiivistetään julkisrahoitteisten yritystukiorganisaatioiden yhteistyötä ja kehitetään yritysten kansainvälistymispalveluita nykyisten niukkenevien resurssien pohjalta. Yritystukia ja palveluita kohdennetaan erityisesti pk-yrityksille uuden ja kasvavan liiketoiminnan vauhdittamiseksi. Toiminnassa on painotettu kasvumarkkinoita (Venäjä ja Kiina), cleantech-yrityksiä sekä uusia avauksia mm. koulutusviennissä ja luovilla aloilla.

Taloudellisten ulkosuhteiden verkostosta, Investoinneista Suomeen, Pääomamarkkinoista ja kasvusta sekä ICT-alan rakennemuutoksesta (21 polkua kitkattomaan Suomeen) tehdyt selvitysmiesten raportit valmistuivat. Biotalousstrategian valmistelu aloitettiin.

Hallitus päätti 13.12.2012 kasvattaa Finnvera Oyj:n kotimaan rahoituksen riskinottoa kansainvälistyville ja kasvuyrityksille sekä aloittaville yrityksille. Finnvera myönsi v. 2012 lainoja ja takauksia pk-yrityksille yhteensä 853 milj. euroa, mikä on 13 % vähemmän kuin v. 2011. Finnveran pääomasijoitusrahoituksen kysyntä on pysynyt korkealla, v. 2012 sijoitusta hakeneita yrityksiä oli 250 (284 v. 2011). Hallitusohjelman mukainen Finnvera Oyj:n varainhankintaan perustuva uusi luottomuotoinen viennin ja kotimaisten alustoimitusten rahoitusjärjestelmä käynnistettiin. Lisäksi vientitakuutoimintaa laajennettiin kattamaan merkittävien elinkeinopoliittisten perusteiden tai kilpailukykyyn liittyvien perusteiden nojalla tapahtuva erityisriskinotto. Lakimuutos tuli voimaan 1.1.2013. Teollisuussijoitus Oy:tä pääomitettiin 30 milj. eurolla edistämään kaivosklusterin investointeja ja kansainvälistymistä.

KUVIO 7. Pk-yritykset kansainvälistyvät, mikä näkyy pk-yritysten viennin kasvuna, mrd. euroa

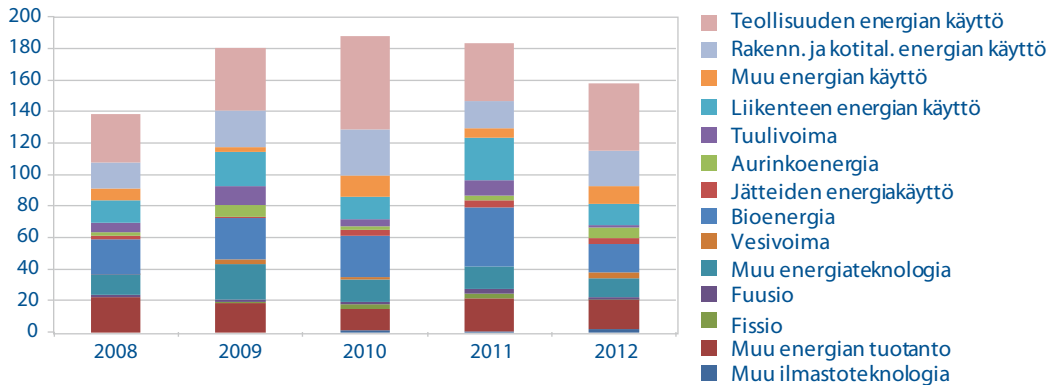

TAULUKKO 102. Tekesin yritysrahoituksen kohdentuminen

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 toteutuma	2012 tavoite
TUOTTAVUUS JA UUDISTUMINEN				
Rahoitettujen yritysten määrä viiden vuoden jaksolla, kpl	4 121	4 270	4 176	>4 000
Alkavien (pienien, alle kuusivuotiaiden) yritysten määrä asiakkaina, kpl	383	424	581	325
Potentiaalisten kasvuyritysten määrä asiakkaina, kpl	470	923	1 369	>630
Innovaatiotoiminnan kyvykkyudet				
Tekesin rahoittamien yrityshankkeiden kokonaisvolyymi, milj. euroa	883	861	838	820
Projekteissa toteutuva verkostokontaktien lukumäärä, kpl	12 686	12 642	9 718	11 300
Ihmisten ja ympäristön hyvinvointi				
Rahoitus erityisesti työelämän kehittämiseen kohdistuviin projekteihin, milj. euroa	13	15	14	>12
Rahoitus uusiutuvan energian tutkimukseen ja sovelluksiin, milj. euroa,	38	55	34	>38
% myönnetystä rahoituksesta			6	7
Energia- ja ympäristöteemojen rahoitus, milj. euroa	245	230—292	271	>220
% myönnetystä rahoituksesta			48	40
Terveys- ja hyvinvointiteemojen rahoitus, milj. euroa	89	94	75	70—95
% myönnetystä rahoituksesta			13	12—17
Tieto- ja viestintäteemojen rahoitus, milj. euroa	244	233	347	200—240
% myönnetystä rahoituksesta			61	36—43
TOIMINNALLINEN TALOUDELLISUUS				
Toimintamenojen sekä hanke- ja ohjelmatoiminnan menojen käyttö ydinprosesseittain, %-jakauma				<5,3
– ohjaus	18	18		>15
– asiakkuudet ja rahoitus	49	50		>50
– ohjelmat	33	32		>25
Rahoitus ja asiakkuustyön kokonaiskustannukset/myönnetty rahoitus, %	2,3	2,5		
Tuottavuus				
Käynnistyvä projektivolyymi, milj. euroa/htv (rahoitustoimintaan kohdistunut työpanos)	2,9	3,1		>2,5
PALVELUKYKY JA LAATU				
Suoritteet				
Pk-yritysten osuus yritysrahoituksesta, %	61	58	68	60
Alle 500 henkilön yritysten osuus rahoituksesta %			76	70
Asiakaspalaute Tekesin toiminnasta (1—5)				
Tekes-palvelujen hyödyllisyys yritysasiakkaille (1—5)		4,3	4,3	>3,8
Tekes-palvelujen laatu yritysasiakkaille (1—5)		3,8	3,9	>3,8
Asiakaspalaute Tekesin toiminnasta, yleisarvio, indeksi (1—5)**	3,7	3,8	4,1	>3,7
Käsittelyajat merkittävimmistä suoritteista				
Uuden rahoitushakemuksen käsittelyaika yrityksille, vrk	76	74	71	<70
Maksupyynnön ja raportin käsittelyaika pk-yritykselle, vrk	30	28	24	<25
Oikaisuvaatimukset/muutoksenhakupöytäpäätökset, %	0,3	0,4	0,5	<0,7
Tunnettuuden lisääntyminen				
Kansainvälistymällä kasvua hakevat, %				<12
HENKISTEN VOIMAVAROJEN HALLINTA JA KEHITTÄMINEN				
Henkilötyövuosien kehitys, htv	289,5	284,2	285,7	290
Henkilöstön fyysinen hyvinvointi paranee				
– sairauspoissaolopäivät/htv	5,7	6,5	6,0	<8
– lyhytaikaiset (1—3 pv) sairauspoissaolotapaukset/htv	1,6	1,7	1,7	<2

TAULUKKO 103. T&k-menot sekä Tekesin rahoittamat hankkeet

	2010	2011	2012
Tutkimus- ja kehitystoiminnan menot, % bkt:stä	3,90	3,78	3,61
Tekesin rahoittamien yrityshankkeiden kokonaisvolyyymi, milj. euroa	883	861	838

KUVIO 8. Tekesin rahoitus Energia- ja ilmastoalue 2008—2012, milj. euroa

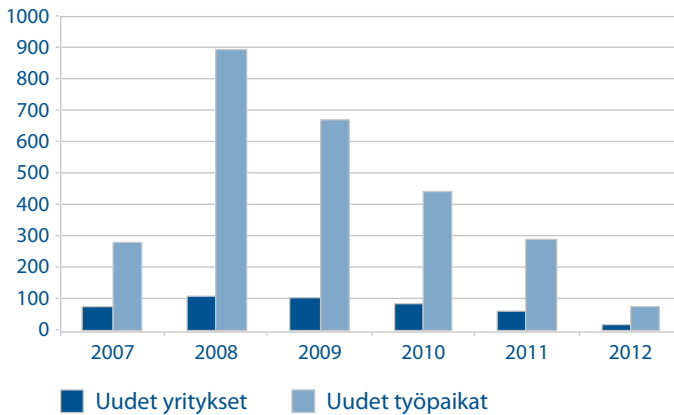
Kysyntä- ja käyttäjälähtöisyys vahvistuvat innovaatiotoiminnassa

Kysyntä- ja käyttäjälähtöisen innovaatiotoiminnan periaatteet näkyvät mm. Tutkimus- ja innovaationeuvoston linjauksissa, Tekesin strategiassa ja monissa ohjelmissa sekä osassa strategisen huippuosaamisen yksiköiden (SHOK) tutkimusohjelmia, joissa kehitetään ratkaisuja yhteiskunnallisiin haasteisiin (esim. Green growth – Tie kestävään talouteen 2011—2015, Innovaatiot sosiaali- ja terveystaloudessa 2008—2015). Ne on integroitu vahvasti myös Euroopan Unionin EU 2020 -strategian innovaatiounioni-lippulaivahankkeeseen. Sen sijaan julkisen sektorin toiminnassa kysyntä- ja käyttäjälähtöisen innovaatiopolitiikan hyödyntäminen on vasta alkumetreillä. Myöskään suuri osa pk-yrityskenttää ei vielä näe sen mahdollisuuksia. Tilastokeskuksen v. 2012 julkistaman selvityksen mukaan käyttäjälähtöiseen innovaatiotoimintaan panosti vain 21 % yrityksistä.

Julkisten palvelujen tuottavuus kasvaa ja syntyy uusia palvelutuotannon liiketoimintakonsepteja

Työ- ja elinkeinoministeriö on yhdessä yhdeksän kaupungin kanssa pyrkinyt uudistamaan julkisten palveluiden tuotantotapoja Innovatiiviset edelläkävijäkaupungit -ryhmässä. Työssä ovat korostuneet kumppanuuteen perustuvat yksityisen ja julkisen sektorin uudet yhteistyömuodot. Tavoitteena on ollut uusien hankintakäytäntöjen oppiminen. Julkiselle palvelulle asetetaan tavoitteet, joiden pohjalta tehty hankinta antaa palveluiden tuottajille mahdollisuuksia tuoda uusia innovaatioita palveluun.

KUVIO 9. Osaamiskeskusohjelman kautta luodut uudet työpaikat ja yritykset

Kansalliset ja alueelliset osaamis- ja innovaatiokeskittymät vahvistuvat ja osaamiskusten välinen yhteistyö kasvaa

Osaamiskeskusohjelman (OSKE) loppuarviointi valmistuu keväällä 2013. Osana OSKE-ohjelmaa toteutettua yrittäjyyttä edistävää Protomo-toimintamallia hyödynnettiin äkillisten rakennemuutosalojen kehittämistoimissa. Protomo on vuodesta 2009 työllistänyt yhteensä 467 korkeasti koulutettua osaajaa ja johtanut 171 uuden yrityksen perustamiseen.

Strategisten painopisteiden mukaisesti osaamiskeskuksissa on kiinnitetty erityistä huomiota yhteistyön tiivistämiseen paikallisten tutkimusorganisaatioiden, korkeakoulujen ja kehittämisorganisaatioiden kanssa. Valmisteltiin hakuja valtion ja kaupunkiseutujen väliseen kasvusopimusmenettelyyn sekä Innovaatiiviset kaupungit (INKA) -ohjelmaan.

Yritykset ja tutkimuslaitokset hyödyntävät nykyistä enemmän kansainvälisiä tutkimusverkostoja ja -kumppanuuksia

Suomi on tähän mennessä mukana käynnissä olevassa EU:n 7. tutkimuksen puiteohjelmassa (2007–2013) noin 1 250 hankkeessa, joiden kautta Suomeen tulee noin 600 milj. euroa. Näiden hankkeiden kokonaisvolyyymi on 7 mrd. euroa, jonka suuruiseen salkkuun ja sen tuloksiin ja osaamiseen suomalaisilla on projektien kautta pääsy. Suomeen kohdistuneesta EU:n 7. puiteohjelmärahoituksesta v. 2012 noin neljännes (26 milj. euroa) on kohdentunut VTT:lle.

VTT on vahvistanut strategista yhteistyötä korkeakoulujen ja yliopistojen kanssa. Eriyisesti painotetaan tutkimuksen hyödyntämiseen ja kaupallistamiseen liittyvää yhteistyötä. VTT on vahvistanut kansainvälisten tutkimusyksikköjensä toimintaa ja tiivistänyt yhteistyötä keskeisten kansainvälisten tutkimusverkostojen sekä tutkimuksen globaalien keskittymien kanssa.

Äkillisten rakennemuutosten ongelmien ennakointi ja hoito on nykyistä tehokkaampaa

Äkillisen rakennemuutoksen toimintamallia on käytetty 27 alueen ja kymmenen varuskuntapaikkakunnan muutoksen hoitamisessa. Lisäksi toimialoittain on organisoitu meriteollisuuden ja ICT-alan rakennemuutoksen hoito. Julkishallinnon ja yksityisen sektorin yhteistyöhön perustuva nopean reagoimisen malli on osoittautunut toimivaksi. Hieman alle 100 milj. euron rahoituksella on myötävaikutettu yli 4 100 työpaikan syntymiseen, mikä on noin kolmasosa menetetyistä työpaikoista.

10.3 Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka

TAULUKKO 104. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 toteutuma	2012 tavoite	Arvosana
Rekrytointiongelmia kokeneiden toimipaikkojen osuus, enintään, %	26	31	31	28	Välttävä
Alle 25-vuotiaiden työttömyysaste, enintään, %	21,4	20,1	19	18	Tyydyttävä
Virta yli 3 kk työttömyyteen alle 25-vuotiailla, enintään, %	19	16,4	19,6	14	Välttävä
Virta yli 3 kk työttömyyteen, enintään, %	30	28,2	31,4	29	Tyydyttävä
Vaikeasti työllistyvien määrä, enintään, hlöä	142 400	142 605	143 751	140 000	Välttävä
Ulkomaalaisten työttömyysaste, enintään, %	25,5	24,3	25,1	20,3	Välttävä
Uusien yritysten määrä	9 453	8 932	6 527	8 640	Välttävä
Työelämän laadun kouluarvosana	7,99	7,95	8,01	> v. 2010	Hyvä

Hallitus on asettanut tavoitteeksi, että työttömien aktivointiaste ylittää 30 %. Vuonna 2012 tavoite lähes saavutettiin (29,8 %). Toimenpiteiden piirissä oli tällöin keskimäärin 107 500 henkilöä. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla työllistämisen, koulutus- ja erityistoimiin käytettiin yhteensä 454,2 milj. euroa. Toimenpiteissä oli keskimäärin 49 300 henkilöä, josta työvoimakoulutuksessa 25 900 ja työllistämistoimenpiteissä 23 400. Työttömien aktivointiin on kohdennettu myös muiden hallinnonalojen ja Euroopan sosiaalirahaston rahoitusta. Työmarkkinatuen aktiivikäytön osuus toimenpiteistä oli 18 000, työttömyysetuudella tapahtuvan omaehtoisen opiskelun osuus 18 700 ja kuntouttavan työtoiminnan osuus 10 200.

Keskimääräinen työttömyysaste laski 7,7 prosenttiin, mutta vuoden loppupuolella työttömien määrä kääntyi vähittäiseen kasvuun. Ennakoitua heikompi työvoiman kysyntä johti siihen, että useita työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikalle asetettuja tulostavoitteita ei saavutettu.

Rekrytointiongelmia kohdanneiden toimipaikkojen osuus oli noin 31 % työvoimaa hakeneista toimipaikoista. Rekrytointiongelmat olivat kuitenkin v. 2008 alkanutta taantumaa edeltävänä aikana selvästi nykyistä yleisempiä. Rekrytointiongelmiä määrä viittaa

työmarkkinoiden alueellisiin ja osaamisesta johtuviin kohtaanto-ongelmiin. Työvoiman saatavuusongelmia esiintyi erityisesti terveydenhuollon alalla, sairaanhoitajien, lääkärien ja sosiaalityöntekijöiden ammateissa. Eniten rekrytointiongelmia on ollut Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa.

Rekrytointiongelmiin puututaan aiempaa tehokkaammin v. 2013 alussa käynnistytävissä TE-palvelu -uudistuksessa. Uudistuksessa TE-toimistojen työnvälityspalvelua ja muita yrityspalveluja vahvistetaan. Myös palveluvalikoima uudistetaan v. 2013 alussa voimaan tulleella lailla julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta. Palvelut järjestetään kaikissa TE-toimistoissa valtakunnallisten palvelulinjojen mukaan. Kaikkien palvelulinjojen tavoitteena on työvoiman saatavuuden turvaaminen ja työnhakijoiden nopea työllistyminen. Toimistoverkko on koottu 15 alueelliseen TE-toimistoon, joiden yhteydessä toimii alueen ja asiakkaiden tarpeiden mukainen määrä TE-toimipaikkoja. Verkkoasiointimahdollisuus myös lisääntyy.

Nuorten työttömyysaste oli 19,0 %. Alle 25-vuotiaiden alkaneista työttömyysjaksoista 19,6 % jatkui kestoltaan yli 3 kuukauden. Erityisesti korkeasti koulutettujen alle 30-vuotiaiden työttömien määrä kasvoi loppuvuoden aikana. Heikentynyt työvoiman kysyntä heijastuu selvästi työmarkkinoille tulevien nuorten ja vastavalmistuneiden työllisyyteen.

Vuoden 2013 alussa tuli voimaan hallitusohjelmassa päätetty nuorisotakuu, joka takaa kaikille peruskoulun päättävälle nuorille jatko-opiskelupaikan, ja kaikille työttömille nuorille tarjotaan työ-, koulutus- tai harjoittelupaikka kolmen työttömyyskuukauden kuluessa.

Heikentyneen talous- ja työmarkkinatilanteen seurauksena työttömyysjaksot pitkittyivät v. 2012. Kolmen kuukauden ylittäneiden työttömyysjaksojen osuus kaikista työttömyysjaksoista nousi 31,4 prosenttiin. Työvoimapalveluilla ennaltaehkäistään pitkäaikaistyöttömyyttä vahvistamalla työvoimapalvelujen tarjontaa työttömyysjakson alussa. Suuria irtisanomistilanteita hoidetaan äkillisten rakennemuutosten toimintamallilla ja siihen liittyvällä muutosturvalla. Euroopan globalisaattiorahaston rahoitusta on haettu ICT-sektorin rakennemuutoksessa työpaikkansa menettäneiden uudelleen työllistymiseksi ja kouluttamiseksi.

Pitkäaikaistyöttömyys lisääntyi keskimääräistä työttömyyttä nopeammin, ja vaikeasti työllistyvien määrä nousi 143 800:aan. Osana pitkäaikaistyöttömyyden alentamisen toimenpidekokonaisuutta käynnistettiin hallitusohjelman linjauksen mukaisesti vuosina 2012—2015 toteutettava kuntakokeilu, jossa lisätään kuntien vastuuta pitkäaikaisyöttömien työllistämässä. Kokeiluun osallistuu yhteensä 65 kuntaa 26 eri hankkeessa.

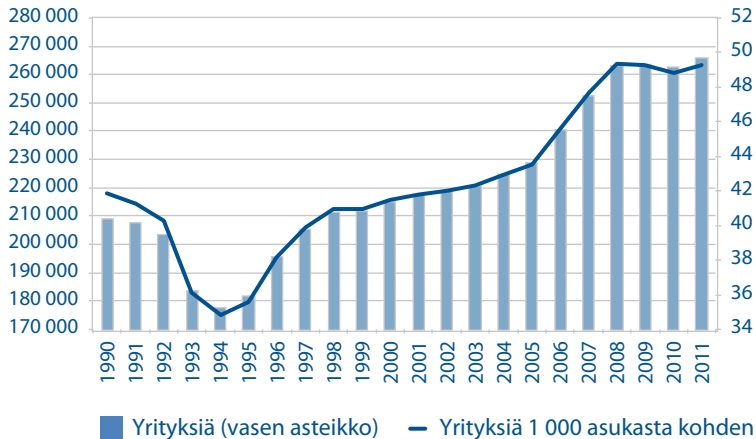
Työttömyysturvan seuraamusjärjestelmä uudistettiin 1.7.2012 voimaan tulleilla työttömyysturvalain muutoksilla. Keskeistä uusissa säännöksissä on työnhakijan aiempaa tehokkaampi ohjaaminen ja kannustaminen aktiiviseen työnhakuun ja työllistymisen edellytysten parantamiseen. Vuoden 2013 alussa voimaan tulevilla työttömyysturvalain muutoksilla puolestaan muun muassa selkeytetään säännöksiä, jotka koskevat työnhakijan yritystoiminnan ja opintojen vaikutusta oikeuteen saada työttömyysetuutta. Muutoksilla parannetaan yrittäjien perheenjäsenten asemaa ja kehitetään palkansaajaan rinnastettavan yrittäjän määritelmää. Alle 25-vuotiaiden koulutusta vaille olevien nuorten velvollisuutta hakeutua koulutukseen työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä muutettiin siten, että nuoren yksilöllinen tilanne otetaan aiempaa paremmin huomioon.

Ulkomaalaisten työttömyysaste oli 25,1 %. Ulkomaalaisten työttömyysaste ei ole alentunut hallitusohjelmassa asetetun tavoitteen edellyttämällä tavalla. Sen sijaan ulkomaalaisten työttömyysaste on lisääntynyt 0,8 prosenttiyksiköllä edelliseen vuoteen verrattuna.

Yrittäjyyden edistämiseksi asetettiin ELY-keskuksille tavoitteeksi myötävaikuttaa rahoitustoimenpiteillä 8 640 uuden yrityksen syntyyn. ELY-keskusten myöntämällä yritysrahoituksella sekä starttirahalla myötävaikutettiin arviolta 6 644 uuden yrityksen syntymiseen. Yleinen taloudellinen tilanne vaikutti siihen, että tavoitteesta jäätiin jälkeen. Aloitettavan yritystoiminnan edistämisen lisäksi pk-yritysten kasvun, kansainvälistymisen ja innovaatiotoiminnan edistäminen oli ELY-keskusten myöntämän yritysrahoituksen keskeisiä painopisteitä v. 2012. Aloitettavan yritystoiminnan tukemiseen tarkoitettua starttirahan toimituutta ja vaikuttavuutta koskeva tutkimus valmistui. Tutkimuksen mukaan starttirahalla perustettujen yritysten eloonjäämisasteet ovat neljanteen toimintavuoteen asti yhtä korkeat tai hieman korkeammat kuin Suomessa yleensä.

Työelämän laadun yleisarvosana nousi hieman (8,01). Tasapuolinen kohtelu työpaikalla sekä kannustavuus, innovatiivisuus ja keskinäinen luottamus ovat pidemmällä aikavälillä kehittyneet myönteisesti. Ministeriö on laatinut laajapohjaisessa yhteistyössä hallitusohjelman mukaisen työelämän kehittämissstrategian. Strategian tavoitteena on parantaa työllisyysastetta, työelämän laatua, työhyvinvointia ja työn tuottavuutta. Strategia kattaa työelämän teemat laajasti innovoinnin ja tuottavuuden vahvistamisesta, luottamuksen ja yhteistyön syventämisestä, osaavan työvoiman sekä työhyvinvoinnin ja terveyden varmistamisesta. Strategian toteuttamiseksi käynnistetään yksityisen ja julkisen sektorin työpaikoilla laaja kansallinen yhteistyöhanke.

KUVIO 10. Yritysten lukumäärä 1990—2010, pl. alkutuotanto

Lähteet: Yritys- ja toimipaikkarekisteri ja väestötilasto.

TAULUKKO 105. Työelämän laadun osatekijät kouluarvosanoin, ulottuvuuksien keskiarvo sekä mielekkyyden balanssi vuosina 2007—2012

Työelämän laadun osatekijät	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tasapuolinen kohtelu työpaikalla	7,60	7,66	7,67	7,70	7,69	7,76
Työpaikan varmuus	8,86	8,72	8,39	8,62	8,49	8,62
Voimavarat (suhteessa vaatimustasoon)	7,63	7,77	7,77	7,79	7,76	7,74
Kannustavuus, innovatiivisuus ja keskinäinen luottamus	7,79	7,82	7,83	7,86	7,86	7,94
Yleiskeskisarvo	7,95	7,99	7,91	7,99	7,95	8,01
Työn mielekkyyden ja työhalujen muutossuunnan balanssi*						
Maks. +100, min. -100, Muutos hyvään (+)/huonomoon (-) suuntaan, %-osuus	-12	-14	-9	-7	-16	-23

Lähde: TEM: Työolobarometri

* Balanssiluvussa ovat mukana vain ne vastaajat, jotka arvioivat mielekkyyden muuttuvan parempaan tai huonompaan suuntaan.

Jos kaikki arvioivat mielekkyyden muuttuvan parempaan, balanssi on +100 ja vastaavasti, jos huonompaan, balanssi on -100.

10.4 Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä

TAULUKKO 106. Poliittikalohkon yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

	Arvosana
Kaikkien toimijoiden toimintaolosuhteet markkinoilla ovat tasavertaiset ja kilpailumahdollisuudet ovat parantuneet	Hyvä
Kuluttajien asema on turvallinen ja kuluttajat sekä yrittäjät luottavat markkinoiden toimivuuteen	Hyvä
Yritysten hallinnollinen taakka vähenee 25 prosentilla vuoden 2012 loppuun mennessä vuoden 2006 tasosta (2 mrd. euroa)	Välttävä
Ajanmukaiset teollisuusoukeusjärjestelmät edistävät innovaatioita sekä tavaroiden ja palvelujen kaupallistamista	Tyydyttävä

Kilpailuvalvonnan voimavarojen priorisointi lisää vaikuttavuutta

Vuoden 2012 aikana ryhdyttiin soveltamaan uuden kilpailulain mahdollistamaa priorisointia. Kilpailuvalvonnassa voimavarat on suunnattu kilpailun toimivuuden ja kansantalouden kannalta vakavimpien kilpailunrajoitusten selvittämiseen. Vastaavaa priorisointia on toteutettu myös yrityskauppavalvonnassa.

Keväällä käynnistettiin terveen kilpailun ohjelma, jolla pyritään poistamaan lainsäädännöstä tai julkisesta elinkeinotoiminnasta aiheutuvia rakenteellisia kilpailun esteitä. Ohjelmaan valittujen eri alojen arvonlisä on arviolta 50 mrd. euroa. Ohjelman ensimmäisenä hankkeena annettiin eduskunnalle hallituksen esitys päivittäistavarakauppaa koskevan määräävän markkina-aseman uudelleen määrittelystä. Esityksen tavoitteena on, että Suomen vähittäiskaupan markkinoiden keskittymisestä aiheutuviin haittoihin voidaan puuttua aiempaa tehokkaammin. Esityksen mukaan Kilpailu- ja kuluttajavirasto voisi puuttua yli 30 prosentin markkinaosuuden omaavien kaupparyhmien keskusliikkeiden määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön yksittäistapauksessa.

Komission sääntökokonaisuus julkista palvelutuotantoa koskevien yksin- ja erioikeuksien toteuttamisesta täydentyi kevään aikana. Työ- ja elinkeinoministeriössä kartoitettiin tarvetta näiden yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja (SGEI) koskevan kansallisen menettelytapalain säätämiseksi. Päätös erillislain antamisesta on tarkoitus arvioida hankintalainsäädännön käyttöoikeussopimuksia koskevan uudistuksen yhteydessä v. 2013.

Keväällä käynnistyi myös komission valtioneuvoston kantoja uudistustarpeista. Neuvosto hyväksyi osaltaan ehdotukset uusiksi hankintadirektiiveiksi. Tavoitteena on yksinkertaistaa julkisia hankintoja ja tehdä niistä aiempaa joustavampia.

Kuluttajan asemaa vahvistetaan

Hallitusohjelmaan ja kuluttajapoliittiseen ohjelmaan perustuvan kirjauksen mukaisesti selvitettiin selvitysmiestyönä kuluttajaturvallisuusvalvonnan paikallistason valvonnan järjestämistä. Selvitysmies esitti, että seurataan nykyisten, aiempaa suurempien ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköiden toiminnan tuloksellisuutta ja arvioidaan vasta saatavien kokemusten perusteella miten kuluttajaturvallisuusvalvonnan kehittämisen osalta edetään. Vaihtoehtoja ovat ohjauksen organisoinnin kehittäminen keskusvirastotasolla tai valvonnan valtiollistaminen. Nykyisellään ohjaustehtävä on Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesilla. Ministeriö järjestää raportista lausuntokierroksen, jonka perusteella harkitaan jatkotoimenpiteitä.

Eduskunnalle toimitettiin selonteko kaupan aukiololain muutoksen vaikutuksista. Selonteko päättyi toteamaan, että nykyinen lainsäädäntö on ollut voimassa sen verran lyhyen aikaa, että pitemmälle meneviin linjauksiin ei ole aihetta tässä vaiheessa. Kuitenkin tarkasteltavaksi tulee aukioloaikoja koskevan poikkeuslupia koskevan lupajärjestelmän kehittäminen siten, että poikkeusluvut myönnettäisiin jatkossa yhden aluehallintoviraston toimesta. Lisäksi selvitetään onko tarpeen selkiyttää lainsäädäntöä sen osalta, että poikkeuslupaa aukioloon voisi hakea esimerkiksi paikallinen kauppakamari jonkin maantieteellisen alueen osalta.

Vuosille 2012–2015 tehdyn kuluttajapoliittisen ohjelman keskeisenä tavoitteena on kuluttajanäkökulman huomioon ottamisen vahvistaminen yhteiskuntapolitiikan eri lohkoilla tiivistämällä yhteistyötä viranomaisten, elinkeinoelämän sekä kuluttaja- ja kansalaisjärjestöjen kesken. Kuluttajapolitiikan lähtökohtia ovat kuluttajien oikeuksien turvaaminen ja kuluttajien suojeleminen, kuluttajien tiedonsaannin varmistaminen ja osaamistason kohottaminen, terveen ja vastuullisen kilpailun turvaaminen, EU:n kuluttajapolitiikkaan vaikuttaminen ja hallinnon uudistaminen. Ohjelman mukaisesti kuluttajahallinnon uudistaminen käynnistettiin Kuluttajaviraston ja Kilpailuviraston yhdistämisellä. Uusi Kilpailu- ja kuluttajavirasto aloitti toimintansa 1.1.2013.

EU:n yhtenäispatentista päätettiin

Teollisoikeusjärjestelmien ajanmukaistamista jatkettiin. EU:ssa saatettiin päätökseen pitkäaikainen valmisteluvaihe, kun EU:n yhtenäispatenttiasetus hyväksyttiin ja sopimus euroopalaisen patenttituomioistuimen perustamisesta saatiin sisällöllisesti valmiiksi. Oikeusministeriön kanssa yhteistyönä valmisteltu hallituksen esitys teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien tuomioistuinasioiden keskittämisestä markkinaoikeuteen hyväksyttiin eduskunnassa. Tavaramerkkilainsäädännön uudistamista pohtinut työryhmä ehdotti tavaramerkkilain osittaisuudistusta, jolla laki saatetaan ajan tasalle EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa.

Eduskunnalle annettiin hallituksen esitykset kiinteistövälitysmarkkinain ja Patentti- ja rekisterihallituksen maksulain muuttamisesta. Yhteiskuntavastuupolitiikkaa linjattiin valtioneuvoston periaatepäätöksellä, joka sisältää hallituksen toimikauden mittaisen toimenpideohjelman. Sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen tukemiseksi luotiin CSR-kompassi (Corporate Social Responsibility) hankintayksiköiden käyttöön.

Yritysten hallinnollinen taakka vähentyi vain vähän nettomääräisesti

Yritysten hallinnollista taakkaa voidaan vähentää säädösmuutoksien ja toisaalta toimintatapoja kehittämällä, erityisesti edistämällä sähköistä asiointia. Osana yritysten hallinnollisen taakan vähentämisen toimintaohjelmaa tehtiin selvitys¹ yritysten hallinnollisen taakan kehityksestä. Lainsäädännöllisiä toimia oli toteutettu hallintotaakan vähentämisen toimintaohjelmaan kuuluneilla kahdeksalla painopistealalla vaihtelevasti. Eräillä aloilla, muun muassa julkisissa hankinnoissa vähentämistoimet etenivät vähentämistavoitteen suuntaisesti. Sen sijaan kahdella suurimmalla painopistealalla – verotukseen ja työnantajana toimimiseen liittyvät tiedonantovelvoitteet – ei vähenemistä tapahtunut. Jälkimmäisessä hallintotaakka itse asiassa lisääntyi toimintaohjelman kuluessa. Kokonaisuudessaan yritysten hallintotaakka väheni selvityksen kohteena olleilla säädösmuutoksilla noin 3 %. Kun otetaan huomioon toimintaohjelman aikana toteutetut hallintotaakan lisäykset – esimerkiksi harmaan talouden tehostettu torjunta – nettomääräinen vähennys on noin yksi prosentti.

Sähköistä asiointia on edistetty erillishankkeissa, erityisesti SADe-ohjelmassa². Sen seurantatietojen mukaan ei vielä ole mahdollista esittää määrällistä arviota ohjelman vaikutuksista.

Työelämän yhdenvertaisuus vahvistui

Syksyllä 2012 tuli voimaan tilaajavastuulain muutos, jota sovelletaan rakentamistoiminnassa. Tilaajan selvitysvelvollisuutta laajennettiin siten, että selvitykset on pyydettyä myös silloin, kun yritysten toiminta on vakiintunutta tai kun tilaajan ja sopimuskumppanin sopimussuhde on vakiintunut. Tilaajavastuulain muutoksilla torjutaan harmaata taloutta ja tarjotaan yrityksille tasapuoliset kilpailuolosuhteet.

Hallitus antoi esityksen työsopimuslain ja tilaajavastuulain muuttamisesta. Vuoden 2013 alusta voimaan tulevat muutokset helpottavat määräaikaisen työntekijän mahdollisuuksia arvioida työsuhteensa perusteita.

¹ TEM raportteja 15/2012

² SADe = Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelma

Suomi ratifioi kansainvälisen työjärjestön ILO:n merityötä koskevan yleissopimuksen, jolla on määritelty merityön vähimmäisvaatimukset ja jonka tarkoituksena on parantaa merenkulkijoiden työ- ja elinololoja. Ratifioinnin myötä otetaan käyttöön myös tarkastuksiin perustuva merityösertifikaatti-järjestelmä, joka parantaa myös suomalaisten alusten kansainvälistä kilpailukykyä.

Valtiopäivävuoden 2012 aikana eduskunnalle annettiin työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä yhteensä 18 hallituksen esitystä, joista viisi annettiin kevätistuntokauden ja 13 syysistuntokauden aikana. Annettavaksi ilmoitetuista esityksistä annettiin 55 % sen istuntokauden aikana, jona ne on ilmoitettu annettaviksi (tavoite: vähintään 80 %; toteumat v. 2011 70 % ja v. 2010 70 %). Sisämarkkinadirektiiveistä oli kertomusvuonna täytäntöön panematta 1,2 % (tavoite: täytäntöönpanovaje enintään 1,0 %; toteumat v. 2011 1,5 % ja v. 2010 0,8 %). Työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä annettiin 38 valtioneuvoston asetusta ja yksi tasavallan presidentin asetus. Ministeriö antoi lisäksi 18 työ- ja elinkeinoministeriön asetusta.

10.5 Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopoliittikka

TAULUKKO 107. Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

	2010 toteutunut	2011 toteutunut	2012 tavoite
Alueiden kansainvälinen kilpailukyky paranee ¹			
– Koko Suomi: BKT/asukas (indeksi, EU=100)	115,0	116,0	116,0
– Etelä-Suomi: BKT/asukas (indeksi, EU=100)	133,8	132,9	132,7
– Länsi-Suomi: BKT/asukas (indeksi, EU=100)	101,3	103,9	104,0
– Itä-Suomi: BKT/asukas (indeksi, EU=100)	89,5	94,8	95,5
– Pohjois-Suomi: BKT/asukas (indeksi, EU=100)	91,5	92,2	91,9
– Maakuntien BKT/asukas, keskihajonta, indeksiluku	16,5	14,9	14,8

¹ Tilastokeskus/kansantalouden tilinpito, ETLA:n ennuste (syky 2012). Vuosi 2011 on osittain arvio.

Tuotannon kasvu hidastui samansuuntaisesti eri alueilla v. 2012 aikana. Työttömyyden muutokset ovat toistaiseksi lieviä ja määrä kasvoi v. 2012 eniten Uudellamaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Korkein työttömyysaste oli tilastokeskuksen mukaan Pohjois-Karjalassa (11,7 %) ja Kainuussa (11,4 %) sekä alin Keski-Pohjanmaalla (4,9 %) ja Pohjanmaalla (6,0 %). Huolestuttavaa on muutamien vientipainotteisten kaupunkialueiden kuten Oulu, Jyväskylä, Lahti ja Salo korkea työttömyys. Valtioneuvoston nimeämänä äkillisen rakenemuutoksen alueena oli v. 2012 lopussa 13 seutukuntaa tai aluetta.

Maakunnittain tarkasteltuna työllisten määrän muutos oli v. 2012 kaksijakoista siten, että puolessa maakunnista työllisten määrä kasvoi ja puolessa väheni. Kasvua tapahtui selvimmin Pohjanmaalla, Päijät-Hämeessä, ja Pohjois-Savossa ja laskua Kainuussa, Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Karjalassa. Alueiden välinen muuttoliike hieman voimistui v. 2012 aikana. Maahanmuutto oli ennätysvilkasta ja sen nettovaikutus oli noin 16 800 henkeä, mistä suurin osa tuli Uudenmaan hyödyksi.

Työ- ja elinkeinoministeriö hyväksyi 26.6.2012 kaupunkipolitiikan, maaseutupolitiikan ja saaristopolitiikan toimenpideohjelmat vuosille 2012—2015. Toimenpideohjelmat määrittelevät kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikan keskeiset tehtävät ja toimet tälle hallituskaudelle. Ohjelmat perustuvat valtioneuvoston hyväksymiin strategisiin valtakunnallisiin alueiden kehittämistavoitteisiin vuosille 2011—2015.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallitusohjelman mukaisesti asettama Itä- ja Pohjois-Suomen työryhmä päätti työnsä vuoden lopussa. Työryhmän tehtävänä oli valmistella strategia ja toimenpiteet Itä- ja Pohjois-Suomen kehittämiseksi sekä määrittellä EU:n alue- ja rakennepolitiikan rooli tässä työssä. Raportti sisältää 36 esitystä jatkotoimenpiteitä varten.

EU:n rakennerahasto-ohjelmien rahoitusta suunnattiin v. 2012 suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla nopeasti yrittäjyyttä, uutta liiketoimintaa ja uusia työpaikkoja luoviin toimenpiteisiin sekä työllisyys- ja koulutustoimenpiteisiin. Rakennerahasto-ohjelmien varoja käytettiin myös äkillisten rakennemuutosten vaikutusten lieventämiseen.

TAULUKKO 108. Euroopan aluekehitysrahastosta ja Euroopan sosiaalirahastosta osarahoitettavien alueellinen kilpailukyky ja työllisyys-toimenpideohjelmien päätavoitteet ohjelmakaudella 2007—2013

	2007—2012 toteuma*	2007—2013 tavoite
Työllistämis- ja koulutustoimenpiteissä aloittaneet henkilöt (ESR)	383 900	450 000
Uudet yritykset (EAKR ja ESR)	20 500	13 440
Uudet työpaikat (EAKR ja ESR)	52 000	50 230
Uudet t&k-työpaikat	2 600	2 240
Lissabonin strategian mukaiset hankkeet, %	78	81

* Toteuma vuoden 2012 loppu, ennakkotieto.

Kainuun hallintokokeilu päättyi v. 2012 lopussa. Kainuun maakuntavaltuusto on hallintokokeilusta annetun lain (343/2003) mukaisesti päättänyt kokeiluun kuuluvan Kainuun kehittämisrahan kohdentamisesta laissa todettuihin käyttötarkoituksiin. Työvoimapolitiittiset toimet ja perustienpito ovat olleet määrärahan suurimmat käyttökohteet.

Työttömien määrä kasvoi Kainuussa suhteellisesti vähemmän (2,0 %) kuin maassa keskimäärin (3,8 %). Työttömien osuus työvoimasta kohosi Kainuussa 12,5 prosentista 12,7 prosenttiin. Tienpidon tavoitteet ovat toteutuneet tyydyttävästi. Tieverkon kunto ja käyttäjien tyytyväisyys on säilynyt ennallaan päätieverkolla ja alemmalla tieverkolla.

Vuosi 2012 oli Kainuun hallintokokeiluun liittyvän elinkeinopoliittisen erillishankkeen, Paltamon työllisyyskokeilun, neljäs toimintavuosi. Hankkeen tavoitteiden toteuttamista varten on Paltamon työväenyhdistys ry:hyn palkattu vuoden loppuun mennessä 404 työntekijää. Voimassaolevia työsopimuksia oli vuodenvaihteessa 269 kpl.

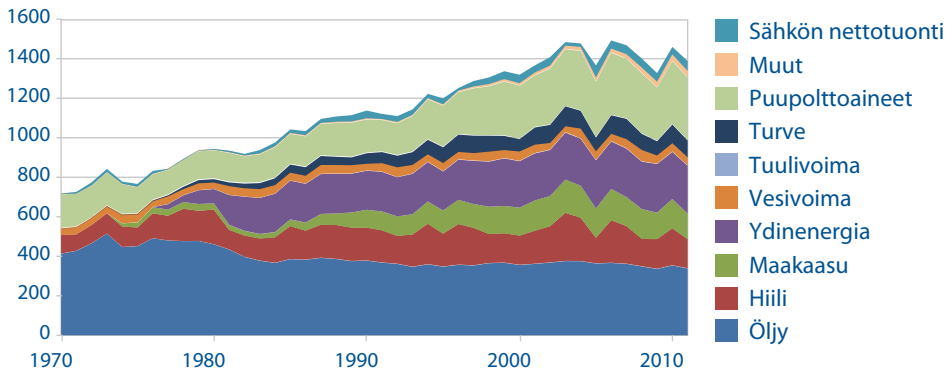
TAULUKKO 109. Työllistymistä kuvaavia mittareita Kainuussa

	2010 toteuma	2011 toteuma	2012 tavoite	2012 toteuma alustava
Toimenpiteillä (palkkatuki ja työvoimakoulutus) keskimäärin	2 051	1 778	2 150	1 649
Vaikeasti työllistyvien määrä enintään	3 008	2 857	2 800	2 818
Virta yli 3 kuukauden työttömyyteen enintään, %	27	29	30	31
Virta yli 3 kuukauden työttömyyteen alle 25-vuotiailla enintään, %	16	15	15	17

10.6 Energiapolitiikka**TAULUKKO 110. Poliittikalohkon yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen**

	Arvosana
Suomen energiatalous pysyy monipuolisena ja energian toimintavarmuus säilyy korkeana	Hyvä
Energiamarkkinat toimivat hyvin	Hyvä
Suomi täyttää EU:lle vuodelle 2020 asettamat tavoitteet vähentää päästöjä, lisätä uusiutuvan energian käyttöä ja parantaa energiatehokkuutta	Erinomainen

*Suomen energiatalous pysyy monipuolisena ja energian toimitusvarmuus säilyy korkeana
Energiamarkkinat toimivat hyvin*

KUVIO 11. Energian kokonaiskulutus, PJ

Energia- ja ilmastostrategiassa on sähkönhankinnan osalta tavoitteena riittävän ja kohtuuhintaisen sähkön turvaaminen niin, että sähkönhankinta tukee samalla muita ilmasto- ja energiapoliittisia tavoitteita. Sähkön hankinnan tulee jatkossakin perustua monipuoliseen sekä sähkön ja lämmön yhteistuotannon ansiosta hajautettuun järjestelmään. Sähkön hankinnassa tavoitellaan omavaraisuutta. Uudet ydinvoimalaitokset tulevat parantamaan sähkön hankinnan omavaraisuutta 2020-luvulla oleellisesti. Lisäksi uusiutuvalla energialla tuotetun sähkön tukijärjestelmiä on kehitetty niin, että yhä suurempi osa sähköstä tuotetaan kotimaisilla energialähteillä.

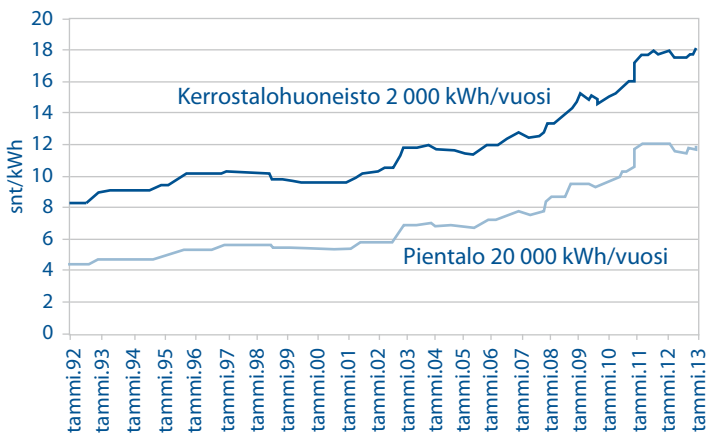
TAULUKKO 111. Suomen energiatalouden monipuolisuus ja toimintavarmuus

Vuosi 2012	Arvio	Toteuma
Suurimman energialähteen osuus, %	<25	24 (öljy)
Häiriöt jakeluverkossa vähenevät, asiakkaan keskeytykset, min/vuosi	<100	*
Sähkötarkkinat säilyvät yhtenäisinä (sähköhintaa Suomi/Ruotsi, % ajasta)	>90	61**
Sähkönkäyttäjät ovat aktiivisia, myyjää vaihtaneiden osuus asiakkaista/v.	>7,0	7,7

* Luku saatavilla vasta kesällä 2013 (verkonhaltijat raportoivat toukokuun loppuun mennessä).

** Ruotsi jaettu alueisiin, joten tunnusluvun perusteet ovat muuttuneet.

KUVIO 12. Sähkön verollinen kokonaishinta

Vuoden 2011 lopulla koettiin laajoja sähkökatkoja jakeluverkoissa. Myrskyistä johtuneiden jakeluhäiriöiden johdosta valmisteltiin merkittävät, toimitusvarmuutta tulevaisuudessa parantavat toimenpiteet, jotka on määrä antaa hallituksen esityksenä eduskunnalle maaliskuussa 2013.

Osana komission johtamaa Itämeren alueen energiayhteistyötä (ns. BEMIP-hanke) pyritään luomaan uusi kaasuyhteys Baltian kautta Keski-Eurooppaan sekä LNG-terminaali Itämeren itärannikolle. Hallituksen EU-ministerivaliokunta linjasi 13.6.2012, että kaasumarkkinoiden toimivuuden, kaasun hinnan vakauden ja kaasun toimitusvarmuuden parantamiseksi edistetään järjestelyjä, joilla luodaan kilpailevaa kaasuntarjontaa ilman kansallisia tukia. Suomenlahden rannikolle sijoittuva LNG-terminaalihanke sekä Balticconnector-hanke sisällytetään EU:n infrapaketin mukaiselle Project of Common Interest (PCI) listalle yhdessä Viron kanssa, jotta hankkeen baltialaiset ja/tai suomalaiset osapuolet (yhtiöt) voivat hakea siihen EU-rahoitusta.

Suomi täyttää EU:n vuodelle 2020 asettamat tavoitteet vähentää päästöjä, lisätä uusiutuvan energian käyttöä ja parantaa energiatehokkuutta

TAULUKKO 112. EU:n asettamien tavoitteiden toteutuminen

Vuosi 2012	Arvio	Toteuma
Biopolttoaineiden osuus liikenteessä, %	6	6,0*
Uusiutuvan energian käytön %-osuus loppukulutuksesta	30,4	yli 33**
Energian loppukulutus jaettuna bruttokansantuotteella on laskeva	laskee	***

* perustuu veloitteeseen

** tarkentuu vuoden 2013 lopussa

*** laskee hieman tai oli muuttumaton, tarkentuu loppuvuodesta 2013

Hallituksen energia- ja ilmastopoliittinen ministerityöryhmä pääsi sopimukseen energia- ja ilmastostrategian päivityksestä alkuvuodesta 2013. Valtioneuvosto tulee antamaan strategian selontekona eduskunnalle keväällä 2013. Strategian päivitys valmisteltiin hallitusohjelman mukaisesti v. 2012 aikana. Strategian päivitettyjen skenaariolaskelmien mukaan Suomi on saavuttamassa vuodelle 2020 asetetut tavoitteet.

Päästökauppaan kuuluvien toimialojen tulee vähentää päästöjä v. 2020 21 % vuoden 2005 tasosta. Tämä tavoite on yhteinen koko EU:n alueelle ja tavoitteeseen päästään yhteisen päästökaupan pakottamana. Päästökauppa kattaa runsaat puolet Suomen päästöistä. Päästökauppajärjestelmän valvontajärjestelmä varmistaa sen, että päästökauppaan kuuluvat laitokset ja siten koko päästökauppasektori täyttävät veloitteensa. Laitosten on katettava päästönsä vuosittain seuraavan vuoden huhtikuussa palautettavilla päästöoikeuksilla. Päästökauppakauden 2013—2020 toimeenpano eteni sekä kansallisella että EU:n tasolla. Maksutta jaettavien päästöoikeuksien laitoskohtaiset laskelmat toimitettiin komission tarkastettavaksi ja EU:n yhteisellä huutokauppapaikalla järjestettävät päästöoikeuksien huutokaupat käynnistyivät.

Suomelle EU:ssa asetetun tavoitteen mukaan uusiutuvan energian käyttöä on lisättävä 38 prosenttiin energian loppukulutuksesta vuoteen 2020 mennessä. Kaikkien jäsenmaiden on nostettava myös uusiutuvan energian osuus liikenteessä vähintään 10 prosenttiin samalla ajanjaksolla. Hallituksen ilmasto- ja energiapolitiikan ministerityöryhmä ja talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasivat keväällä 2010 keskeiset ohjauskeinot ja eri uusiutuvien energialähteiden osuudet tavoitteen saavuttamiseksi. Linjausten mukainen uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön tuotantotukijärjestelmä tuli voimaan maaliskuussa 2011. Energia- ja ilmastopolitiikan ministerityöryhmä käsitteli lokakuussa 2012 strategian valmistelun yhteydessä tukijärjestelmien toimivuutta. Ministeriön vaikuttavuusanalyysin mukaan uusiutuvan energian tukijärjestelmä toimii halutulla tavalla eikä suuria ongelmia ole.

Helmikuussa 2010 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen energiatehokkuustoimenpiteistä, joilla toteutetaan Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategiaa. Periaatepäätös, joka sisältää noin 50 toimenpidekokonaisuutta, perustui energiatehokkuustoimikunnan yksimieliseen mietintöön. Vuoden 2011 hallitusohjelman mukaisesti energiatehokkuuden ja energiansäästön edistämistä on jatkettu energiatehokkuustoimikunnan esityksiä noudattaen. Joulukuussa 2012 tuli voimaan energiatehokkuusdirektiivi, millä korvataan energiapalveludirektiivi ja sähkön ja lämmön yhteistuotannon (CHP) direktiivi.

Tuotteiden energiatehokkuutta parantavia ekosuunnittelu- ja energiamerkintävaatimuksia tuli v. 2012 aikana voimaan useille tuoteryhmille.

Valtion solmimat energiatehokkuussopimukset elinkeinoelämän sekä kunta-alan kanssa kattavat noin 80 % Suomen energiankäytöstä. Sopimukseen liittyneet yritykset ja kunnat raportoivat v. 2012 toteuttaneensa vuosina 2008–2011 toimia, jotka tuottavat vuositasolla noin 3,5 terawattitunnin lämpöenergian ja polttoaineiden säästön sekä kahden terawattitunnin sähkönsäästön ja vuosittaisen noin 225 milj. euron säästön energiakustannuksissa.

Kuluttajien energianeuvontaa jatkettiin ja käynnistettiin neuvontajärjestelmän jatkokehitystyö, jossa alueellinen neuvonta laajenee v. 2013.

10.7 Kotouttaminen

TAULUKKO 113. Kotouttamisen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

	2010 toteutuma	2011 toteutuma	2012 toteutuma	2012 tavoite	Arvosana
Pakolaisten toteutuneet kuntasijoituspaikat, vähintään, lkm	1 741	1 168	1 055	1 700	Välttävä

Pakolaisten kuntasijoituspaikkatavoitetta ei saavutettu. Tilanteeseen on vaikuttanut osin kunnille maksettavien pakolaisten vastaanottamisesta aiheutuvien korvausten alhainen taso, osin kuntiin sijoittumisen prosessiin liittyvät epäkohdat valtion ja kuntien yhteistyössä sekä myös yleinen mielipideilmasto. Vaikea kuntapaikkatilanne on myös vaikeuttanut myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden sijoittumista kuntiin sekä kiintiöpakolaisten saapumista Suomeen. Vaikkei asetettuun tavoitteeseen olekaan päästy, on kehit-

tämishankkeissa ja ELY-keskuksissa toteutetun pitkäjänteisen valmistelu- ja vaikuttamistyön tuloksensa saatu myös uusia kuntia mukaan. Hallituksen ohjelman kirjausten mukaisesti toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi on sisällytetty valtion kotoutumisohjelmaan ja niiden toimeenpano on käynnistynyt. Kuntasijoituspaikkojen määrän lisääminen edellyttää sekä valtion ja kuntien yhteistyön tiivistämistä että kuntakorvausten tason nostamista. Ministeriö on myös ohjeistanut ELY-keskuksia kuntayhteistyön ja pakolaisten kuntiin sijoittamisen edistämiseksi.

Vuonna 2012 ensimmäinen kotoutumissuunnitelma laadittiin työ- ja elinkeinotoimistoissa 7 501 maahanmuuttajalle. Kotoutumistuen piirissä oli 17 995 maahanmuuttajaa ja heistä 16 289 osallistui työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin. Kunnat tekivät alkukartoituksen ainoastaan 244 maahanmuuttajalle.

Kotouttamistoimissa painottui v. 2012 kotoutumislain toimeenpanon täysimääräinen varmistaminen. Kotouttamislain edellyttämä valtion kotouttamisohjelma vuosille 2012—2015 valmisteltiin työ- ja elinkeinoministeriön johdolla yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön, sisäasiainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja ympäristöministeriön kanssa. Valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksen valtion kotouttamisohjelmasta 7.6.2012. Ohjelmassa on määritelty eri hallinnonaloille tavoitteet kotoutumisen edistämiseksi, toimenpiteet, resurssitarpeet sekä tavoitteiden toteutumisen seuranta. Siinä korostetaan maahanmuuttajien osallisuutta ja osallistumista kaikilla yhteiskunnan alueilla.

Kotouttamislain mukaisia maahanmuuttajien kotoutumista edistäviä toimenpiteitä on kehitetty v. 2012 aikana niin, että maahanmuuttajille tarkoitetun Perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta -materiaalin jakaminen on toteutettu ja jatkettu perustietoaineiston kehittämistä. Lisäksi on kehitetty maahanmuuttajien alkuvaiheen ohjauksen ja neuvonnan malleja ESR-rahoitteisessa ALPO-tukirakenneprojektissa.

Vuonna 2011 käynnistyneessä Osallisena Suomessa -kokeiluhankkeessa on kehitetty kotoutumiskoulutusta eri maahanmuuttajaryhmille. Kokeilun tavoitteena on arvioida kotoutumiskoulutuksen järjestämisen eri vaihtoehtoja ja siihen liittyvää rahoitusta, tukimuotoja ja lainsäädäntöä sekä kehittää uusia toimintamalleja kotoutumiskoulutukseen. Koulutuksen vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, eri maahanmuuttajaryhmien tarpeisiin räätälöityjä toimintamalleja kokeillaan kuntien kehittämishankkeissa eri puolilla Suomea. Saatujen kokemusten ja hankkeiden tulosten arvioinnin perusteella päätetään kotouttamiskoulutuksen kehittämisen linjauksista ja mahdollisista lainsäädännön muutostarpeista.

Aiemman kehittämistyön pohjalta työ- ja elinkeinoministeriö käynnisti v. 2012 kotouttamisen, kotoutumisen ja etnisten suhteiden seurannan toteuttamalla maahanmuuttajille suunnatun kyselytutkimuksen maahanmuuttajien omista kokemuksista kotoutumisesta (maahanmuuttajabarometri) sekä kunnille ja työ- ja elinkeinotoimistoille suunnatun palvelukyselyn palvelujen saatavuudesta ja vastaavuudesta maahanmuuttajien tarpeisiin. Lisäksi kotoutumista seurataan maahanmuuttajien elinoloja kuvaavien indikaattoritietojen avulla.

10.8 Hallinnonalan henkilöstö

TAULUKKO 114. Hallinnonalan henkilöstöä kuvaavat tunnusluvut 2009—2012

	2009	2010	2011	2012
Henkilötyövuodet	10 336	12 939	12 777	12 300
Henkilöstömäärä	10 713	13 272	12 895	12 462
Miehiä, %	40,4	41,8	41,4	41,9
Naisia, %	59,6	58,2	58,6	58,1
Vakinaiset, %	81,5	79,3	80,3	82,3
Määräaikaiset, %	18,5	20,7	19,7	17,7
Keski-ikä, vuotta	46,7	47	47,9	48,3
Sairauspoissaolot, pv/htv	8,9	8,7	9,3	8,5

10.9 Hallinnonalan rahastojen tuloksellisuus

Huoltovarmuusrahastosta katetaan Huoltovarmuuskeskuksen ja huoltovarmuusneuvoston toiminnasta aiheutuvat menot, joista tärkeimmät ovat valtion varmuusvarastointi ja eräät kriittisen infrastruktuurin varmistamishankkeet. Rahastoon tuloutetaan energia-tuotteista kannettava huoltovarmuusmaksu.

Öljyn varmuusvarastoissa jatkui vuoteen 2015 jatkuva kierrätysohjelma, jonka puitteissa kaikki varastoidut keskitisleet vaihdetaan uusien ympäristönormien mukaisiksi rikittömiksi laaduiksi. Liikevaihto oli kierrätyksen vuoksi 402 milj. euroa ja kirjanpidollinen voitto 198 milj. euroa. Pääosa voitosta sitoutuu varaston arvon nousuun, koska kaiken myydyin tilalle tulee uusi ympäristönormien mukainen tavara. Kokonaismäärä pysyy ennallaan valtioneuvoston asettamassa tavoitetasossa.

Fingrid Oyj:n osake-enemmistön hankintaan valtiolle nostettuja luottoja lyhennettiin 60 milj. euroa. Tilikauden päätyttyä ei ollut korollista velkaa.

Huoltovarmuusmaksun tuotto on hiljalleen hiipumassa. Tuotto on vakiintunut viime vuosina alle 50 milj. euroon. Toteutuma vuodelta 2012 oli 44,5 milj. euroa. Öljyn hintaan verrattuna maksun tuottama ostovoima on alentunut olennaisesti siitä, kun maksun tasoa viimeksi tarkistettiin 1997. Rahasto on saanut muita tilalle muita tulolähteitä, joista tärkeimmät ovat osuudet Gasum Oy:ssä ja Fingrid Oyj:ssä. Pitkällä aikavälillä kiinteät kulut eivät saa ylittää huoltovarmuusmaksun tuottoa. Hyvän tuloksen ja vahvan maksuvalmiuden vuoksi kulujen ja tuottojen suhde ei ole huolestuttava, mutta kiinteiden kulujen kehitystä on seurattava myöskin hyvinä vuosina.

Taseen loppusumma nousi 1 768 milj. euroon, jossa oli nousua 156 milj. euroa. Nousu aiheutui pääosin öljytuotteiden tasearvon noususta.

Huoltovarmuuskeskuksen muissa toiminnoissa keskeisin kehityshanke oli huoltovarmuusportaali Huovin käytön laajentuminen kattavasti kriittisiin toimipaikkoihin. Vuoden päätyttyä Huoviin oli kirjautunut noin 1 800 käyttäjää, joka on lähellä tavoiteltua määrää.

Kaikkiaan 24 poolista 19 tuotti Huovin avulla huoltovarmuuden tilannekuvan. Keskeisin osa Huoltovarmuuskeskuksen tarjoamista palveluista huoltovarmuuskriittisille toimijoille tapahtuu nykyisin sähköisen asioinnin kautta.

Sisäisen valvonnan painopiste on valtion varmuusvarastojen laatujen ja määrien valvonnassa. Varmuusvarastoissa ei ole tapahtunut milloinkaan odottamattomia olennaisia laadullisia tai määrällisiä menetyksiä. Hallitus asetti keskuudestaan tarkastusvaliokunnan, joka tilasi täydentäviä sisäisen valvonnan palveluja tilintarkastusyhteisö Ernst & Youngilta.

Valtion ydinjätehuoltorahaston tehtävänä on säilyttää ja turvaavasti sijoittaa ne jätehuoltovelvollisilta keräämänsä varat, jotka tulevaisuudessa tarvitaan ydinjätteistä huolehtimiseksi (”Varautumisrahasto”). Jätehuoltovelvollisilla organisaatioilla on oikeus ydinenergialain nojalla lainata vakuuksia vastaan 75 % rahasto-osuudestaan. Valtiolla on oikeus lainata ne Varautumisrahaston varat, joita ei ole lainattu jätehuoltovelvollisille tai niiden osakkeenomistajille. Mikäli valtio ei käytä lainausoikeutta, Varautumisrahasto sijoittaa kyseisen osuuden turvallisesti.

Varautumisrahaston ensisijaisena päämääränä ei ole tuottaa taloudellista voittoa vaan varmistaa ydinjätehuollon toteutus tulevaisuudessa. Rahaston sijoitustoiminnasta sekä lainaustoiminnan korkotuotoista mahdollisesti kertyvillä voitoilla hyvitetään jätehuoltovelvollisten rahasto-osuuksia.

Tilikaudella 2012 varautumisrahaston voitto oli 36,1 milj. euroa ja tase vuoden lopussa noin 2,2 mrd. euroa. Rahaston varat kattavat tällä hetkellä arvioidut ydinjätehuollon tulevat kustannukset.

Varautumisrahastossa riskit liittyvät edellä mainittuun lainanantotoimintaan kuuluvien vakuuksien arviointiin ja sijoitustoimintaan. Suoria vaikutuksia valtion ja rahaston talouteen ei ole. Varoja, jotka on takaisinlainattu vakuuksia vastaan ja sijoitettu, tarvitaan ydinjätehuoltoon vain siinä tapauksessa, että jätehuoltovelvollinen ei itse täyttäisi laissa säädettyä huolehtimisvelvollisuutta. Lisäksi Varautumisrahasto hankkii vakuuksien arvioinnin ja sijoitustoiminnan tueksi asiantuntijalausuntoja ja -selvityksiä. Varautumisrahaston johtokunta päättää vakuuksista toimitusjohtajan esittelystä.

Vuoden 2004 alusta alkaen Valtion ydinjätehuoltorahastoon on kuulunut lisäksi erillisvarallisuuksina kaksi ns. tutkimusrahastoa, Ydinturvallisuustutkimusrahasto ja Ydinjätetutkimusrahasto, joiden tarkoituksena on kerätä vuosittain ydinlaitosten haltijoilta varoja tutkimustoimintaan jaettavaksi. Vuonna 2012 jaettiin tutkimusvaroja yhteensä n. 7,3 milj. euroa.

Tutkimusrahastoissa riskit liittyvät tutkimuspanosten ohjaamiseen parhaille käytävissä oleville tutkimusyksiköille. Tutkimusrahastojen päätöksenteossa lähtökohtana on työ- ja elinkeinoministeriön esitys rahoitettavista hankkeista. Esityksen valmisteluun osallistuu laaja alan asiantuntijaverkosto. Tutkimusrahastojen riskeillä ei ole suoria vaikutuksia valtion tai rahaston talouteen.

Valtion ydinjätehuoltorahaston tilinpäätöksen liitteiksi laaditaan erilliset tilinpäätökset varautumisrahastosta ja tutkimusrahastoista. Työ- ja elinkeinoministeriö vahvistaa Valtion ydinjätehuoltorahaston tilinpäätöksen asian oltua valmistavasti käsiteltävänä valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa helmikuussa 2013.

Valtiontakuurahaston vastuulla on Finnvera Oyj:n liiketoimintaan kuuluva vientitakuu- ja erityistakauskanta sekä Valtiontakuu keskuksen toiminta-aikana muodostunut vastaava vastuukanta (ns. vanha kanta). Valtiontakuurahasto ei suorittanut rahastomaksuja eikä myöntänyt rahastolainaa Finnvera Oyj:lle v. 2012. Vientitakuu- ja erityistakauskanta³ oli vuoden lopussa noin 11,2 mrd. euroa. Vastuukanta nousi edellisen vuoden lopusta noin 0,8 mrd. euroa. Rahaston ns. vanhan vastuukannan määrä oli 34,4 milj. euroa ja sen arvioidaan päättyvän v. 2017

Yritysten kaupalliset riskit olivat vuoden lopussa 9,6 mrd. euroa, jossa on noin 0,4 mrd. euroa kasvua edellisen vuoden loppuun verrattuna. Vastuista 32 % oli parhaimmissa riskiluokissa (A1—B1) ja noin 21 % heikoimmissa (B3—C) lopun 47 % ollessa B2-luokassa. Vastuut kasvoivat toisaalta B2- ja B3-luokissa. Erityisesti B3-luokan vastuiden kasvu voi lisätä tappioita tulevaisuudessa.

Toimialoista televastuiden osuus oli vuoden lopussa 35 % (v. 2008/27 %, v. 2009/44 %, v. 2010/44 % ja v. 2011/ 37%) ja telakoiden ja varustamoiden osuus 35 % (v. 2008/47 %, v. 2009/35 %, v. 2010/35 % ja v. 2011/32 %). Paperi- ja selluteollisuuteen liittyvien vastuiden kasvu vuoden aikana vähensi muiden vastuiden suhteellista osuutta, mutta edelleenkin merkittävimpänä toimialakeskittymänä voidaan pitää telakat ja varustamosektoria. Siihen kuuluva vastuultaan suurin risteilyvarustamo on merkittävin yrityskohtaisista riskikeskittymistä.

Pankkivastuiden määrä oli vuoden lopussa 900 milj. euroa, jossa on kasvua vuoden alusta noin 250 milj. euroa. Tästä huolimatta pankkien riski on parantuneiden luokitusten vuoksi vähentynyt vuoden aikana. Suuret riskikeskittymät ja yksittäiset muut riskipitoiset vastuut pitävät riskitason korkeana ja saattavat aiheuttaa luottotappioiden kasvua seuraavien vuosien aikana.

Valtiontakuurahaston kassavarat olivat noin 737 milj. euroa vuoden lopussa. Suoriteperusteinen tulos oli noin 5,3 milj. euroa (5,2 milj. euroa v. 2011).

Riskien suojaukseen tehtyjen jälleenvakuutus sopimusten määrä oli vuoden lopussa noin 550 milj. euroa, jossa on kasvua edellisen vuoden lopusta noin 270 milj. euroa. Vaikka jälleenvakuutettuna on vain 5 % vastuukannasta, niin niiden on arvioitu vähentävän vientitakuutoiminnan kokonaisriskiä noin 10 prosentilla. Suuret riskikeskittymät ja yksittäiset muut riskipitoiset vastuut pitävät riskitason korkeana ja vaikka tappio-odotukset lyhyellä aikavälillä ovat alhaiset, niin keskittymät saattavat aiheuttaa luottotappioiden kasvua seuraavien vuosien aikana.

Takuutoimintaan liittyvää kokonaisluottoriskiä arvioitaessa pankkeja vastaavilla menetelmillä määritellyin oletuksin vientitakuutoimintaan liittyvä riski on noin 1,1 mrd. euroa. Siten ottaen huomioon valtiontakuurahastossa olevat varat (noin 737 milj. euroa) sekä Finnvera Oyj:n taseessa olevassa vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan rahastossa⁴ olevat varat noin 296 milj. euroa, vientitakuutoiminnan riskit olisi arvion mukaan teoriassa lähes katettu nykyisin varoin.

³ Kannalla tarkoitetaan tässä suoraan sekä rahaston vastuulla olevaa ns. vanhaa kantaa että Finnveran liiketoimintaan kuuluvaa kantaa eli Finnveran 1.1.1999 jälkeen myöntämiä vientitakuuta ja erityistakauksia, joista aiheutuvat korvaukset katetaan Valtiontakuurahastolain (444/1998) tarkoittamalla tavalla rahaston varoista.

⁴ Finnvera Oyj:n liiketoimintaan kuuluvan vienti- ja erityistakauskannan tulos muodostui 62 milj. euroa ylijäämäiseksi v. 2012

11 Sosiaali- ja terveysministeriö

Ministereiden katsaus toimialan toimintaan ja toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin

Lainsäädäntötyön painotuksina olivat sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevat laajat lainsäädäntökokonaisuudet. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, kehittämistä ja valvontaa koskeva valmistelu eteni laajana kokonaisuutena. Uudistusta käsiteltiin sosiaali- ja terveyspoliittisessa ministerityöryhmässä. Vuoden lopulla asetettiin selvityshenkilötyöryhmä selvittämään alueellisesti toimivaa palvelurakennetta. Selvitystyö edeltää järjestämislain valmistelua, joka käynnistyy v. 2013. Vanhuspalvelulakia koskeva esitys annettiin eduskunnalle, joka hyväksyi sen joulukuussa. Vuoden alusta tulivat voimaan pienituloisten asemaa kohentaneet vähimmäisturvan tasokorotukset. Sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistuksesta valmistui työryhmän esitys syksyllä.

Vuonna 2011 julkistettu strategia ”Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020” sekä hallitusohjelma muodostivat ministeriön toiminnan perustan. Niiden avulla jäsennettiin ministeriön suunnittelu ja seuranta. Hallitusohjelman ministeriön vastuulla olevat tavoitteet etenivät hyvin. Hallitus määritteli ohjelmassaan yhdeksi kolmesta painopistealueestaan poikkihalinnollisen toimenpideohjelman syrjäytymisen, köyhyyden ja terveysongelmien vähentämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimalla ohjelmalla luodaan pysyvä toimintamalli, jolla hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen otetaan osaksi kaikkea yhteiskunnallista päätöksentekoa. Ohjelma kattaa hallituskauden. Ohjelman toimeenpanosuunnitelma hyväksyttiin ja valmisteltiin seurantaindikaattorit.

Valtioneuvosto hyväksyi helmikuussa sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman (Kaste-ohjelma) vuosille 2012—2015. Kaste-ohjelma on kuudesta osaohjelmasta muodostuva hallinnonalan pääohjelma, joka sisältää sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen keskeiset tavoitteet ja keinot. Hallitus hyväksyi ministeriöiden toimia sisältävän tasa-arvo-ohjelman, jonka osa-alueena on sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistaminen valtioneuvoston päätöksissä ja toimenpiteissä.

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvoston työtä jatkettiin Tanskan ja Kyproksen EU-puheenjohtajakausilla. Eurooppa 2020 -strategian kansallisen toimeenpanosuunnitelman kehittäminen eteni. Lisäksi valmisteltiin potilaiden liikkuvuuden mahdollistavan direktiivin kansallista toimeenpanoa. Kansainvälisessä terveyspolitiikan yhteistyössä jatkettiin Suomessa 2013 järjestettävän WHO:n kahdeksannen terveyden edistämisen maailmankongressin valmisteluja.

Sosiaaliturvan lyhyen ja pitkän aikavälin haasteet kasvoivat. Väestön ikääntymisen myötä suuret ikäluokat ovat jo poistumassa työmarkkinoilta, eläkemenot kasvavat ja hoidon tarpeen kasvuun on varauduttava. Heikosta talouskehityksestä huolimatta tilanne työmarkkinoilla ei heikentynyt oleellisesti, mutta pitkäaikais- ja nuorisotyöttömyys pysyivät korkeina. Sosiaalimenot olivat v. 2012 arviolta 60 mrd. euroa, mikä on inflaatio huomioon ottaen kolme prosenttia edellistä vuotta korkeampi. Menot nousivat myös suhteessa bruttokansantuotteeseen (BKT-suhde oli lähes 31 %).

TAULUKKO 115. Sosiaalimenot¹ sekä sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan menot vuosina 2007—2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012 arvio	2013 arvio
Sosiaalimenot, mrd. euroa	45,6	48,6	52,4	54,6	56,7	60,0	62,7
STM:n pääluokan menot, mrd. euroa ²	8,5	8,9	10,0	11,2	11,2	12,3	12,6

¹ Sosiaalimenoihin luetaan lakisääteiset eläkkeet, kuntien sosiaali- ja terveystalvet, työttömyysturva, asumistuki sekä Kelan sairausvakuutus-, lapsiperhe-, vammais- ja kuntoutusetuudet.

² Vuosien 2007—2009 luvut on tehty vertailukelpoisiksi uudempien vuosien kanssa ottamalla huomioon v. 2010 valtionosuuksien budjetoinnissa tapahtuneet muutokset. Tästä syystä näiden vuosien luvut poikkeavat talousarviokirjanpidoissa esitetystä luvusta.

Lähde: Sosiaali- ja terveysministeriö ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Paula Risikko
Sosiaali- ja terveysministeri

Maria Guzenina-Richardson
Peruspalveluministeri

Paavo Arhinmäki
Kulttuuri- ja
urheiluministeri

11.1 Yhteenveto strategisten tavoitteiden toteutumisesta

Ministeriön strategia ”Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020” julkaistiin keväällä 2011. Sen kolme päälinjausta ovat:

- hyvinvoinnille vahva perusta
- kaikille mahdollisuus hyvinvointiin sekä
- elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta.

TAULUKKO 116. Yhteenveto strategisten tavoitteiden toteutumisesta

Tavoite	Arvio (erinomainen, hyvä, tydyttävä, välttävä)
HYVINVOINNILLE VAHVA PERUSTA	
Terveys ja hyvinvointi osaksi kaikkea päätöksentekoa	Hyvä
Pidempää työtä työhyvinvoinnilla	Hyvä
Elämän eri osa-alueet tasapainoon	Tyydyttävä
Sosiaaliturvan rahoitus kestäväksi	Tyydyttävä
KAIKILLE MAHDOLLISUUS HYVINVOINTIIN	
Vähennetään hyvinvointi- ja terveystarpeita	Tyydyttävä
Asiakaskeskeisyys palvelujen lähtökohdaksi	Tyydyttävä
Uudet palvelujen rakenteet ja toimintatavat	Tyydyttävä
Vahva sosiaalinen yhteenkuuluvuus	Tyydyttävä
ELINYMPÄRISTÖ TUKEAAN TERVEYTTÄ JA TURVALLISUUTTA	
Vahvistetaan ympäristön elinkelpoisuutta	Hyvä
Varmistetaan yhteiskunnan toimivuus erityistilanteissa	Hyvä

Taulukoiden selitteet:

** Ennakkotieto

* Arvio

.. Tietoa ei saatavissa

Tunnuslukujen lähdetiedot saa sosiaali- ja terveysministeriöstä.

11.2 Hyvinvoinnille vahva perusta

Tavoitteiden toteutuminen

Eläkkeellesiirtymisikä on edelleen nousussa. Vuonna 2011 oli 25-vuotiaan eläkkeellesiirtymisiän odote 60,5 vuotta, ja eläkkeellesiirtymisiän arvioidaan nousseen myös v. 2012. Eläkkeelle siirtymisiän odote on noussut työeläkelakien vuoden 2005 uudistusta edeltävästä tasosta lähes puolitoista vuotta. Erot naisten ja miesten välillä ovat kaventuneet, ja miesten eläkkeellesiirtymisiän odote on viime vuosina ollut vain hieman alhaisempi kuin naisten. Työuran pituutta kuvaava työllisen ajan odote oli noin 34 vuotta v. 2011. Vuodesta 2000 se on noussut 2,5 vuotta.

Työkyvyttömyyseläkkeelle jääminen väheni vuosina 2009 ja 2010, mutta v. 2011 uusien työkyvyttömyyseläkkeiden määrä pysyi edellisen vuoden tasolla. Kaikista työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä noin kolmasosalla syynä oli jokin tuki- ja liikuntaelinsairaus, mutta lähes yhtä moni jäi työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriön takia. Alle 45-vuotiaista kahdella kolmasosalla syynä oli mielenterveyden häiriö, kun taas 55 vuotta täyttäneistä lähes puolet jäi eläkkeelle tuki- ja liikuntaelinsairauden takia.

Sairauspoissaolot ovat pysyneet samalla tasolla 2009–2012, kun tarkastellaan sairauspäivien osuutta tehdyistä työ- ja sairauspäivistä palkansaajilla. Miesten sairauspoissaolot ovat hieman vähentyneet, kun taas naisten sairauspoissaolot ovat pysyneet vuoden 2010 notkahdusta lukuun ottamatta samalla tasolla. Työkyvyttömyyseläkkeiden tapaan myös sairauspoissaoloja aiheuttavat eniten tuki- ja liikuntaelinsairaudet sekä mielenterveyden häiriöt.

Työtapaturmien yhteismäärä on kasvanut 2000-luvun alusta. Työpaikoilla sattuneiden työtapaturmien määrä väheni v. 2009 taantumana myötä, mutta kääntyi jälleen nousuun v. 2010. Nousu jatkui v. 2011, mutta ennakkotietojen mukaan v. 2012 työtapaturmien määrä on laskenut. Kuolemaan johtaneiden työtapaturmien määrä on 2000-luvun aikana selvästi vähentynyt ja v. 2009 kuolemaan johtaneiden työtapaturmien määrä oli historiallisen alhaalla. Vuosina 2010–2012 niitä on ollut hieman enemmän kuin v. 2009, mutta kuitenkin vähemmän kuin 2000-luvun alussa.

Kuntien terveydenedistämisen aktiivisuuden kehittymistä on seurattu parin vuoden ajan. Tietoja terveydenedistämisen aktiivisuudesta kerätään kuntajohdon, perusterveydenhuollon, liikuntatoimen ja perusopetuksen näkökulmasta kahden vuoden välein. Kaikilla osa-alueilla terveydenedistämisen aktiivisuus on noussut seuranta-aikana jonkin verran.

Sosiaalimenot olivat v. 2012 arviolta 60 mrd. euroa, mikä on inflaatio huomioon ottaen 3 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Lähes puolet sosiaalimenojen kasvusta johtuu työeläkemenosta, jotka nousivat noin 1,5 mrd. euroa v. 2012. Myös työttömyysturvan menot kasvoivat merkittävästi, kun etuustasoja korotettiin vuoden alussa. Lisäksi kuntien sosiaali- ja terveystalouden kustannukset selittävät huomattavan osan sosiaalimenojen kasvusta. Menot nousivat myös suhteessa bruttokansantuotteeseen (BKT-suhde oli lähes 31 %). Sosiaalimenojen bruttokansantuoteosuuden nousu selittyy osin vuoden 2012 huonolla talouskehityksellä, jonka myötä bruttokansantuote ei kasvanut reaalisesti lainkaan.

TAULUKKO 117. Hyvinvoinnille vahva perusta -linjauksen tunnusluvut vuosina 2000 ja 2009—2012

	2000	2009	2010	2011	2012
Alatavoite: TERVEYS JA HYVINVOINTI OSAKSI KAIKKEA PÄÄTÖKSENTEKOJA					
Ennakoarviointimenetelmä on käytössä kunnan päätöksenteossa, väestöllä painotettu % -osuus kunnista	..	..	..	39	45*
Terveydenedistämiskiivisyys toteutuu kunnassa, % tavoitearvosta					
– kuntajohdossa	..	..	..	61	65*
– perusterveydenhuollossa	..	..	54	..	60
– liikuntatoimessa	..	..	55	..	62
– perusopetuksessa	..	63	..	66	65*
Alatavoite: PIDEMPÄÄ TYÖURIA TYÖHYVINVOINNILLA					
25-vuotiaan eläkkeellesiirtymisiin odote (työeläkkeet)	58,8	59,8	60,4	60,5	60,7*
– miehet	58,6	59,7	60,3	60,4	60,6*
– naiset	58,9	59,9	60,4	60,5	60,7*
Työkyyvyttömyyseläkkeiden ikävakiointi alkavuus ¹ 25—62-vuotiailla (työeläkkeet), yht.	8,7	7,6	7,2	7,2	7,1*
– miehet	9,1	7,7	7,2	7,1	7,0*
– naiset	8,3	7,5	7,2	7,4	7,2*
Sairauspäivien osuus tehdyistä työ- ja sairauspäivistä (palkansaajat), %	4,0	4,6	4,5	4,6	4,5
– miehet	3,6	4,1	4,0	3,9	3,8
– naiset	4,5	5,2	4,9	5,2	5,2
Työterveyshuollon piiriin kuuluvien työntekijöiden osuus palkansaajana toimivasta työvoimasta, %	..	..	88	..	94
Työpaikkatapaturmien taajuus (palkansaajat), milj. työtuntia kohden	30,0	29,0	30,2	31,1	30,0**
Korvatut ammattitaudit ja ammattitautiepäilyt (palkansaajat)	..	5 701	5 484	4 429	4 510*
Alatavoite: ELÄMÄN ERI OSA-ALUEET TASAPAINOON					
Vanhempainpäivärahoista isille maksettujen päivien osuus, %	4,2	6,7	7,1	8,3	8,7
Alatavoite: SOSIAALITURVAN RAHOITUS KESTÄVÄKSI					
Sosiaalimenot/bkt, %	25,1	30,4	30,6	29,9	30,8*
Sosiaalimenot, euroa/asukas (vuoden 2010 hinnoin)	7 462	9 916	10 166	10 143	10 400*
Sosiaalimenojen rahoitus, %					
– verovaroin	43,1	45,0	46,1	46,0	45,6*
– työnantajat	37,6	37,3	35,8	35,4	35,6*
– muu	19,3	17,7	18,1	18,6	18,8*
Sosiaali- ja terveystoimen menojen osuus kuntien kokonaismenoista, %	50,9	55,0	54,4	54,8	55*

¹ Vakiointivuosi on 2000.

Toimenpiteet kertomusvuonna

Valtioneuvosto hyväksyi kertomusvuonna sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämissuunnitelman (Kaste-ohjelma) vuosille 2012—2015. Kaste-ohjelma on kuudesta osaohjelmasta muodostuva hallinnonalan pääohjelma, joka sisältää sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen keskeiset tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi.

Muiden ministeriöiden ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa ryhdyttiin valmistelemaan toimeenpanosuunnitelmaa, jolla varmistetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä eriarvoisuuden vähentämisen huomioon ottaminen kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Ehkäisevien terveyspalvelujen seuranta- ja valvontajärjestelmän kehittämistä ja ohjeistusta jatkettiin. WHO:n kahdeksannen terveyden edistämisen maailmankongressin valmistelut etenivät ja tausta-aineistoksi valmistellun Health in All Policies -kirjan käsikirjoitus valmistui. Hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteista ja työterveyshuollon sisällöstä annetun asetuksen kokonaisuudistusta jatkettiin.

Johtamisen kehittämisverkoston toiminta vakiintui kertomusvuonna. Verkosto kokoaa ja levittää hyvän johtamisen käytäntöjä ja esimiestäitoja työpaikoille. Verkoston erityisenä tavoitteena on luoda laatuksiteerit hyvälle johtamiselle sekä edistää eri-ikäisten johtamisen periaatteiden toteutumista, joita varten on perustettu kaksi teemaryhmää. Niiden käytännön toimintaa ja aluetoimintaa organisoii Työterveyslaitos. Verkosto toimii läheisessä yhteistyössä Kansallisen työelämähankkeen ja Työhyvinvointifoorumin kanssa.

Vahvaa perustaa hyvinvoinnille luotiin valtakunnallisessa ja verkostomaisessa Työhyvinvointifoorumissa edistämällä työhyvinvointitoimintaa. Työsuojeluvalvonnassa työhyvinvointia ja työurien pidentämistä edistettiin valvomalla erityisesti niiden toimialojen työpaikkoja, joilla esiintyy keskimääräistä enemmän haitallista psykososiaalista kuormitusta, kuten asiakasväkivallan uhkaa, haitallista häirintää ja epäasiallista kohtelua, tai muuta psykososiaalista kuormitusta sekä haitallista tuki- ja liikuntaelämistön kuormitusta.

Lisäksi valmisteltiin tapaturmavakuutuslainsäädännön kokonaisuudistusta. Uudistuksen tavoitteena on saattaa lainsäädäntö vastaamaan työelämän muuttuneita olosuhteita ja nykylainsäädännölle asetettuja tavoitteita.

Harmaan talouden torjunnalla vahvistetaan julkisten palveluiden rahoitus pohjaa, tuetaan tervettä kilpailua ja työntekijöiden oikeutta saada lain ja työehtosopimusten mukainen palkkansa. Työsuojeluvalvontaa kohdistettiin työelämän pelisääntöjen valvontaan. Lisäksi työsuojelun vastualueille on myönnetty hallituskauden ajaksi lisäresursseja tilaajavastuu-lain ja ulkomaisen työvoiman valvontaan. Näillä toimenpiteillä torjutaan harmaata taloutta.

Kertomusvuonna valmisteltiin muutos isyysvapaaseen. Vuoden 2013 alussa voimaan tulleen uudistuksen myötä isyysvapaa piteni siten, että vain isän käyttöön tarkoitettua vapaata on 54 arkipäivää. Pitempi isyysvapaa ei lyhennä äitiys- tai vanhempainvapaata. Uudistuksen taustalla on hallituksen tavoite lisätä isille merkittäviä perhevapaita ja joustavoittaa isien perhevapaiden käyttöä. Muutos perustuu myös työmarkkinakeskusjärjestöjen lokakuussa 2011 tekemään raamisopimukseen.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma vuosille 2012—2015 hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä. Kolmikantainen samapalkkaisuusohjelma jatkaa toimintaansa. Työelämän rakennemuutosten vaikutuksia samapalkkaisuuteen koskeva selvitys, samoin kuin maahanmuuttajataustaisten miesten ja naisten työmarkkina-asemaa koskevat selvitykset valmistuivat. Tasa-arvolain muutosten valmistelua jatkettiin, painotuksena sukupuolivähemmistöt, peruskoulut ja lain valvonta. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista valtioneuvostossa edistettiin tukemalla ministeriöiden tasa-arvotyöryhmien työtä.

Hallitusohjelman mukaisesti annettiin esitys sairausvakuutusmenojen säästämisestä. Esitys tuo 153 milj. euron säästöt valtion sairausvakuutusmenoihin. Tästä summasta lääkekorvausten osuus on 113 milj. euroa, matkakustannusten 20 milj. euroa ja yksityisten terveydenhuoltopalvelujen käytöstä maksettavien Kela-korvausten osuus 20 milj. euroa. Laki tulee voimaan 1.1.2013 ja lääkekorvauksia koskevat muutokset helmikuun alusta 2013. Säästöjen rahoituksesta vuodesta 2015 alkaen päätetään erikseen.

EU:n työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvostossa jatkettiin keskustelua Eurooppa 2020 -prosessin kehittämisestä. Tanskan puheenjohtajuuskaudella neuvosto hyväksyi osittaisen yleisnäkemyksen EU:n kolmannesta terveysohjelmasta 2014—2020. Kyproksen kaudella neuvostossa hyväksyttiin yleisnäkemys sähkömagneettisia kenttiä koskevasta direktiivistä. Neuvosto myös saavutti poliittisen yhteisymmärryksen Turkin, Montenegron, San Marinon ja Albanian assosiaatiosopimukseen liittyvistä päätöksistä koskien sosiaaliturvan koordinaatiota. Pohjoismaisessa yhteistyössä sosiaali- ja terveysministerit allekirjoittivat uuden pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen.

Voimavarojen käyttö

TAULUKKO 118. Hyvinvoinnille vahva perusta -linjauksen toteuttamiseen käytettyjä voimavaroja vuosina 2007—2012, milj. euroa

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
STM:N TOIMINTARESSITIT						
Työsuojeluosasto	4,5	4,8	4,7	4,4	4,6	4,5
Tasa-arvovyksikkö	0,7	0,7	1,1	1,1	1,1	1,2
Tasa-arvovaltuutetun toimisto	0,6	0,6	0,6	0,6	0,8	0,8
STM:N ERILLISPROJEKTtien ERILLISMÄÄRÄRAHAT						
Terveiden edistämisen politiikkaohjelma	-	-	0,3	0,2	0,2	0,09
Terveys 2015 -kansanterveysohjelma	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2
Alkoholiohjelma 2004—2007	0,4	0,1	0,1	-	-	-
MASTO-hanke	-	-	0,3	0,3	0,09	0,00
Veto-ohjelma	1,4	0,1	0,02	-	-	-
Valtakunnallinen työtapaturmaohjelma	0,1	-	-	-	-	-
Työhyvinvointifoorumi	-	-	0,3	0,3	0,08	0,1
Työterveys 2015 -toimeenpanosuunn. toteuttaminen	-	0,4	1,0	0,7	0,7	0,4
Valtakunnallinen työpankkikokeilu	-	-	0,3	0,5	0,4	0,7
Vakuutustoiminnan kehittämishanke	-	-	-	0,06	0,007	-
Työterveyshuoltolain toimeenpano	0,1	0,2	1,1	0,7	-	-
Samapalkkaisuusohjelma	-	-	-	0,1	0,03	0,03
Johtamisverkosto	-	-	-	-	-	0,08
Valtimo-hanke	-	-	-	-	-	0,2
Kansallinen toimenpideohjelma lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi	0,3	-	-	-	-	-
Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma	-	-	-	-	0,07	0,2
Moniammatillisen riskinarvioinnin menetelmien pilotointi	-	-	-	-	-	0,03
HALLINNONALAN LAITOKSET						
Työterveyslaitos	34,7	36,4	35,7	35,3	37,6	37,4
Työsuojelupiirihallinto	25,6	27,3	28,4	-	-	-
AVlen työsuojelun vastuualue ¹	-	-	-	21,7	26,0	27,7
Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta	1,8	2,2	2,2	2,2	2,3	2,2
Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta	2,9	3,4	4,6	4,5	5,1	4,6
TOIMEENPANO						
Terveiden edistäminen ja terveysvalvonta (33.70)	11,2	5,5	12,4	4,2	6,2	8,4

¹ Aluehallintouudistuksen yhteydessä (1.1.2010) työsuojelupiireistä muodostettiin aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueita. Samassa yhteydessä eräät ns. tavanomaisten virastopalveluiden menot siirtyivät aluehallintovirastojen ja osin elinkeino- ja liikenne- ja ympäristökeskusten ja hallinnon tietotekniikkakeskuksen vastuulle ja ne rahoitetaan VM:n, TEM:n ja SM:n toimintamäärärahoista.

11.3 Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin

Tavoitteiden toteutuminen

Terveys 2000 - ja Terveys 2011 -tutkimusten mukaan yli 30-vuotiaiden suomalaisten terveys, toimintakyky ja hyvinvointi ovat parantuneet 2000-luvulla. Keski-ikäiset ja etenkin eläkeläiset voivat aiempaa paremmin, kun taas 30—44-vuotiaiden terveys ja hyvinvointi eivät ole kohentuneet juuri lainkaan. Alueelliset ja koulutusryhmien väliset erot ovat edelleen suuria. Tärkeimmät syyt terveyseroille ovat elinoloissa ja elintavoissa, kuten alkoholin käytössä, tupakoinnissa, ravitsemuksessa ja liikunnassa. Sosioekonomiset terveyserot näkyvät jo lasten ja nuorten kohdalla.

Suurin osa kouluikäisten vanhemmista arvioi lapsensa terveydentilan erittäin tai melko hyväksi, ja myös lapset ja nuoret itse arvioivat oman terveydentilansa pääsääntöisesti hyväksi tai melko hyväksi. Sekä peruskoulun yläluokkalaisten että lukiolaisten päivittäinen tupakointi on 2000-luvulla selvästi vähentynyt, liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla on hie-man lisääntymässä ja nuorten humalahakuinen juominen on vähentynyt 2000-luvulla.

Aikuisten elintavoissa on samansuuntaista kehitystä kuin nuorilla. Sekä miesten että naisten tupakointi on vähentynyt. Naisten ylipainoisuuden kasvu näyttää pitkään jatkuneen kasvun jälkeen pysähtyneen, mutta miesten ylipainoisuus on viime vuosina edelleen lisääntynyt. Joka viides 25—64-vuotias on lihava, ja kaksi kolmasosaa miehistä ja puolet naisista on vähintään ylipainoisia.

Vuosina 2004—2005 toteutettujen alkoholiverotuksen alentamisen jälkeen alkoholin kulutus kasvoi ja alkoholikuolemat lisääntyivät. Alkoholi on nykyään yleisin kuolinsyy sekä työikäisillä miehillä että naisilla. Vuosina 2008—2012 toteutettujen neljän alkoholiveron korotuksen jälkeen alkoholin kokonaiskulutus on vähentynyt, samoin alkoholikuolemien määrä on kääntynyt laskuun.

Pienituloisuusaste eli pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuus väestöstä on pysynyt vuodesta 2006 lähtien noin 13 prosentissa. Pienituloisten henkilöiden määrä on vuosittain ollut noin 700 000. Vuonna 2011 pienituloisuusaste oli 12,9 % ja pienituloisia henkilöitä oli 688 000.

Pienituloiset ovat pääasiassa työttömiä, eläkeläisiä ja opiskelijoita. Lähes joka toinen työtön, joka kolmas opiskelija ja joka viides eläkeläinen on pienituloinen, kun taas palkansaajilla pienituloisuus on vähäistä. Pienituloisuutta, jota kutsutaan myös köyhyysriskiksi, esiintyy erityisesti silloin, kun taloudessa on vähän tulonsaajia suhteessa elätettävien henkilöiden määrään (yksinhuoltajuus ja monilapsiset perheet), kun talous ei saa yhteiskulutuksesta tulevia hyötyjä (yksinasujat vs. pariskunnat) ja kun pääasiallinen toiminta on muuta kuin ansiotyötä (opiskelijat, eläkeläiset, työttömät ja muut ammatissa toimimattomat). Nämä tekijät ovat usein päällekkäisiä. Esimerkiksi nuorten ja yli 75-vuotiaiden pienituloisuus on yleistä, sillä näissä ryhmissä olevat asuvat usein yksin ja ovat ansiotyön ulkopuolella.

Lasten pienituloisuusaste on laskenut viime vuosina. Vuonna 2011 alle 18-vuotiaista noin 12 % eli pienituloisissa kotitalouksissa. Lapsiperheissä pienituloisia on eniten yksinhuoltajissa sekä niissä lapsiperheissä, joissa on pieniä lapsia.

Toimeentulotuen tarve kääntyi selvään kasvuun v. 2009, mutta kasvu pysähtyi seuraavana vuonna. Toimeentulotukea saaneita kotitalouksia on ollut vuosina 2009—2011 lähes saman verran, mutta näissä kotitalouksissa asuvien henkilöiden määrä on hieman vähentynyt. Nuorten tilanne helpottui v. 2011 hieman, mutta edelleen joka kahdeksas 18—29-vuotias sai toimeentulotukea. Toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä oli v. 2011 suunnilleen sama kuin v. 2005. Kustannukset ovat sen sijaan kasvaneet reaalisesti kolmanneksella vuodesta 2005 lähtien, mikä heijastaa osaltaan toimeentulotuen muodostumista saajilleen yhä pitkäaikaisemmaksi tukimuodoksi. Vuonna 2011 pitkäaikaisesti eli 10—12 kuukautta toimeentulotukea sai 28 % toimeentulotukiasiakkaista, mikä on hieman edellistä vuotta vähemmän. Toimeentulotukimenoihin vaikuttavat myös työllisyyden sekä elinkustannusten muutokset.

Yli vuoden työttömänä olleiden määrä nousi selvästi v. 2010. Nousu jatkui vuosina 2011 ja 2012, mutta pienempänä. Vuonna 2012 yli vuoden työttömänä olleita henkilöitä oli noin 61 200.

Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärä on noussut viime vuosina. Vuonna 2011 lastensuojelun sosiaalityön asiakkaana ja avohuollollisten tukitoimien piirissä oli noin 81 500 lasta ja nuorta, mikä on runsaat 3 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Lastensuojelun lisääntyneisiin asiakasmääriin vaikuttaa osaltaan v. 2008 voimaan tulleen lastensuojelulain mukainen tavoite tarjota lapsille ja perheille tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä madallettu ilmoittamiskynnys. Myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen kokonaismäärä on noussut 2000-luvulla. Huostassa olleiden kokonaismäärän kasvu on taittunut, mutta kiireellisesti sijoitettujen määrä on noussut selvästi viime vuosina. Kaikkiaan kodin ulkopuolelle sijoitettuja oli v. 2011 noin 17 400, joista huostaanotettuna oli noin 10 500 lasta.

Myös lastensuojeluilmoitusten määrä nousi. Niitä tehtiin v. 2011 noin 97 200, ja ne koskivat noin 60 700 lasta. Uusiksi lastensuojelun avohuollon asiakkaiksi kirjattiin lastensuojelutarpeen selvittämisen jälkeen lähes 34 800 lasta.

Koulutuksen ulkopuolella on joka kymmenes 17—24-vuotias. Mukaan on tällöin laskettu ne nuoret, joilla ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta eivätkä ole koulutuksessa. Kun heistä vähennetään ne koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret, jotka ovat työssä, hoitopaalla, armeijassa tai eläkkeellä, on syrjäytymisuhan alla noin viisi prosenttia 18—24-vuotiaista (6 % pojista ja 4 % tytöistä).

Yksinäisten asunnottomien määrä on pysynyt nykyisellä noin 8 000 asunnottoman tasolla vuodesta 2003 lähtien. Pitkäaikaisesti asunnottomia oli noin 2 700 v. 2012, mikä oli neljänneksen vähemmän kuin v. 2008. Suurin osa asunnottomista on edelleen miehiä, mutta naisten, nuorten ja maahanmuuttajien asunnottomuus on lisääntynyt. Erityisen huolestuttava tilanne on Helsingissä, jossa asunnottomien määrä kasvoi 700:lla vuodesta 2011 vuoteen 2012.

Hoidon tarpeen arviointi toteutui lokakuussa 2012 kaikissa terveyskeskuksissa terveydenhuoltolain mukaisesti eli kolmen arkipäivän kuluessa yhteydenotosta. Yhteydenosaanti terveyskeskuksiin on parantunut edellisvuodesta. Väestöstä lähes 80 % asuu alueella, jossa ei ole ongelmia saada välitöntä yhteyttä terveyskeskukseen. Vain kolme terveyskeskusta ilmoitti, että heidän asiakkaillaan on jatkuvia ongelmia välittömän yhteyden saamisessa. Keskimääräinen odotusaika lääkärin vastaanotolle piteni kuitenkin edelleen.

Lokakuussa 2012 neljä viidesosaa väestöstä asui alueella, jossa pääsy terveystarkastuslääkärin vastaanotolle kesti yli kaksi viikkoa ja viidesosa alueella, jossa sitä joutui odottamaan yli neljä viikkoa. Hoitajalle pääsi suunnilleen yhtä nopeasti kuin edellisellä vuonna.

Syksyllä 2012 terveystarkastusten lääkäritilanne oli suunnilleen samanlainen kuin vuotta aiemmin, ja terveystarkastuslääkärin tehtävistä oli hoitamatta noin 6 %. Lääkäritilanteessa oli kuitenkin yhä suuria alueellisia eroja.

Suun terveydenhuoltoon pääsi aiempaa paremmin. Yli kuusi kuukautta hoitoon pääsyä odottaneita potilaita oli lokakuussa 2012 noin 7 200, mikä on lähes puolet vähemmän kuin vuotta aiemmin. Väestöstä 84 % asui alueella, jossa suun terveydenhuollon hoitoon pääsy toteutui kuudessa kuukaudessa.

Erikoissairaanhoidossa oli vuoden 2012 lopussa 938 henkilöä odottanut hoitoonpääsyä yli puoli vuotta, mikä on lähes 200 henkilöä enemmän kuin vuotta aiemmin, mutta lähes 700 vähemmän kuin kesän jälkeen eli elokuussa 2012. Lähes puolet vuoden lopussa yli puoli vuotta odottaneista odotti hoitoon pääsyä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä ja siellä etenkin kaihileikkauksiin. Ensimmäiselle käynnille odottavien tilanne on nyt parempi, kuin kertaakaan v. 2007 alkaneen hoitoonpääsyn seurannan aikana.

Ikäntyneiden palvelujen rakenne on muuttunut tavoitteiden mukaisesti, mutta ikäihmisten palvelujen laatusuosituksessa asetetut määrälliset tavoitteet eivät näytä toteutuvan tehostettua palveluasumista lukuun ottamatta. Säännöllisen kotihoidon piirissä oli 12,2 % 75 vuotta täyttäneistä v. 2011. Se on selvästi aiempia vuosia enemmän, mutta jää laatusuosituksen tavoitteesta nostaa kattavuus 13–14 prosenttiin vuoteen 2012 mennessä. Omaishoidon tukea ja tehostettua palveluasumista saavien 75 vuotta täyttäneiden ikäihmisten osuus on kasvussa ja laitoshoidossa olevien osuus pienenevässä laatusuosituksen tavoitteiden suuntaisesti.

Laajat terveystarkastukset toteutuivat äitiys- ja lastenneuvoloissa määrällisesti hyvin v. 2011. Lähes 90 % terveystarkastuksista oli tehnyt tarkastukset säännösten mukaisesti eli tarjonneet yhden laajan terveystarkastuksen äitiysneuvolassa ja kolme laajaa terveystarkastusta lastenneuvolassa. Sekä laajat terveystarkastukset että muut määräaikaisten terveystarkastukset tehdään suurimmassa osassa kunnista terveydenhuoltolain ja asetuksen mukaisesti siitäkään huolimatta, että henkilöstömitoituksessa jäädytään sekä neuvoloissa että koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa edelleen kauas valtakunnallisista suosituksista. Säästötoimenpiteiden osalta on kuitenkin suuria eroja sekä maantieteellisesti että kuntien koon perusteella.

TAULUKKO 119. Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin -linjauksen tunnusluvut vuosina 2000 ja 2009—2012

	2000	2009	2010	2011	2012
Alatavoite: VÄHENNETÄÄN HYVINVOINTI- JA TERVEYSEROJA					
Terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi kokeneiden osuus (25—64-v), %					
– miehet	37,6	35,0	36,8	35,6	36,4*
– 0—12 vuotta koulutusta	42,4	40,5	38,8	40,2	40,0*
– 13 vuotta tai enemmän koulutusta	29,3	27,0	30,1	27,6	27,5*
– naiset	33,7	34,0	32,9	32,1	32,5*
– 0—12 vuotta koulutusta	38,6	36,3	36,5	38,6	39,0*
– 13 vuotta tai enemmän koulutusta	29,4	30,5	29,4	27,5	27,0*
Nuorten koettu terveys: päivittäin vähintään kaksi oiretta (8.—9. lk), %	16	19	17	17	17*
Vastasyntyneen elinajanodote	77,7	79,8	80,0	80,4	80,5*
– miehet	74,1	76,5	76,7	77,2	77,3*
– naiset	81,0	83,1	83,2	83,5	83,6*
25-vuotiaan elinajanodote					
– miehet	49,7	52,4	52,6	52,9*	53,2*
– perusasteen koulutus	47,4	49,2	49,7	50,0*	50,4*
– keskiasteen koulutus	50,1	52,3	52,4	52,6*	52,8*
– korkea-asteen koulutus	54,0	55,6	55,9	56,1*	56,3*
– naiset	56,1	59,0	59,0	59,1*	59,2*
– perusasteen koulutus	54,6	56,9	56,6	56,6*	56,6*
– keskiasteen koulutus	57,2	59,0	59,1	59,2*	59,3*
– korkea-asteen koulutus	58,4	60,2	60,3	60,4*	60,6*
Niiden 75—84-vuotiaiden osuus, jotka kykenevät liikkumaan ulkona yksin ilman vaikeuksia, %					
– miehet	76	84	84*	87	86*
– naiset	72	78	78*	79	80*
Päivittäin tupakoivien osuus, %					
– miehet, 25—64-v	28,3	23,3	24,1	23,4	22*
– naiset, 25—64-v	19,9	16,5	15,3	14,9	14*
– pojat, 8.—9. lk	25	17	17	17	15*
– tytöt, 8.—9. lk	22	14	14	14	13*
Alkoholin kokonaiskulutus, l/as.	8,8	10,2	10,0	10,1	9,6
Ylipainoisten osuus (BMI 25 tai yli) 25—64-v, %					
– miehet	58,4	65,5	62,7	65,0	64*
– naiset	41,2	46,8	48,3	48,3	47*
Itsemurhien takia menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 25—80-v (100 000 asukasta kohti)					
– miehet	1 176	953	924	905*	881*
– naiset	369	343	293	326*	318*
Pienituloisten osuus¹, %					
– koko väestö	10,4	13,0	13,5	12,9**	12,8*
– lapset	11,6	13,1	12,4	11,9**	11,8*
Yleisen asumistuen saajat (ruokakunnat), lkm	170 352	161 842	164 154	167 364	180 665

	2000	2009	2010	2011	2012
Toimeentulotukea saaneet, lkm					
– kotitaloudet	271 686	238 755	240 257	239 212	240 000*
– henkilöt	454 353	377 688	375 152	371 898	372 000*
– pitkäaikaisesti tukea saaneiden osuus 25—64-vuotiaasta väestöstä, %	2,4	2,1	2,2	2,2	2,2*
– miehet	2,7	2,4	2,5	2,5	2,5*
– naiset	2,0	1,7	1,8	1,8	1,8*
Gini-kerroin² (käytettävissä olevat tulot), %	24,9	25,5	25,8	25,9**	26,0*
Nuoret, joilla ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta eivätkä ole työssä tai koulutuksessa (eivätkä hoitovapaalla, eläkkeellä tai varusmies- tai siviilipalveluksessa), %	4,3	5,1	4,8	4,8**	4,7*
– 18—24 v pojat	5,4	6,5	6,0	5,9**	5,9*
– 18—24 v tytöt	3,1	3,6	3,6	3,7**	3,6*
Naisten säännöllisen työajan ansioiden osuus miesten vastaavista ansioista, %	80,6	81,8	82,8	83,2	82,9**
Väestön terveyden seuranta toteutuu perusterveydenhuollossa, % tavoitearvosta	..	..	33	..	32
Alatavoite: ASIAKASKEISYYS PALVELUJEN LÄHTÖKOHDAKSI					
Hoitoon pääsy					
– erikoissairaanhoidon yli 6 kk jonottaneita, lkm	66 000	3 748	1 245	751	938
– odotusaika terveyskeskuslääkärin vastaanotolle kestää yli 14 pv, % väestöstä	..	66	72	77	81
– suun terveydenhuolto: yli 6 kuukautta jonottaneita, lkm	..	7 600	12 100	14 000	7 205
– psykiatrian erikoissairaanhoidon yli 3 kk odottaneita alle 23-vuotiaita, lkm	..	84	136	73	64
Potilasvahinkokeskuksen korvaamien potilasvahinkojen määrä	..	2 359	2 204	2 214	2 073
Terveydenhuoltoon liittyvät infektiot:					
– vastustuskykyiset mikrobitartunnat (MRSA veri/likvor), tapauksia/v.	..	30	28	42	30
– antibioottiripulitapaukset (Clostridium diff.) tapauksia/v.	..	5 700	4 813	5 382	5 256
Alatavoite: UUDET PALVELUJEN RAKENTEET JA TOIMINTATAVAT					
Vanhusten palveluja saavat 75 vuotta täyttäneistä, %					
– säännöllinen kotihoito	11,8	11,3	11,8	12,2	12,7*
– miehet	8,7	8,4	8,9	9,3	9,8*
– naiset	13,2	12,8	13,4	13,9	14,5*
– tehostettu palveluasuminen	1,7	5,1	5,6	5,9	6,3*
– miehet	1,1	3,3	3,7	3,9	4,2*
– naiset	2,0	6,0	6,7	7,1	7,7*
– vanhainkodit ja terveyskeskusten vuodeosasto	8,4	5,4	4,7	4,4	3,9*
– miehet	5,6	3,8	3,3	3,1	2,8*
– naiset	9,6	6,3	5,5	5,1	4,5*
– omaishoidontuki	3,0	4,1	4,2	4,4	4,6*
Vaikeavammaisten palveluasuminen, as./v.	1 894	4 008	4 310	4 630	4 976*
Terveyskeskusten lääkärivaje, %	..	6,8	6,0	6,5	6,3
Merkittävimpien muiden sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiryhmien kuin lääkärin vaje, %	..	..	3,6	..	3,2

	2000	2009	2010	2011	2012
Ehkäisevien terveyspalvelujen henkilöstömitoitus, % kansallisesta suosituksesta					
– äitiysneuvolalääkärit	..	55	..	62	..
– lastenneuvolalääkärit	..	13	..	20	..
– koululääkärit	..	4	..	6	..
– äitiysneuvolan terveydenhoitajat	..	52	..	59	..
– lastenneuvolan terveydenhoitajat	..	29	..	34	..
– kouluterveydenhoitajat	..	60	..	75	..
Laajat terveystarkastukset toteutuvat, % -osuus terveyskeskuksista					
– äitiysneuvolassa	..	50	..	87	..
– lastenneuvolassa	..	47	..	84	..
– kouluterveydenhuollossa	..	49	..	75	..
Alatavoite: VAHVA SOSIAALINEN YHTEENKUULUVUUS					
Yli vuoden työttömänä olleet, lkm	86 800	41 300	54 000	57 200	61 200
– miehet	47 500	23 800	32 900	34 100	36 000
– naiset	39 300	17 500	21 100	23 100	25 100
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0—17-vuotiaat, %	0,9	1,3	1,3	1,4	1,4*
– pojat	1,0	1,3	1,4	1,4	1,5*
– tytöt	0,9	1,2	1,3	1,3	1,4*
Asunnottomat, lkm	10 000	8 150	7 880	7 570	7 850
– miehet	8 250	6 560	6 490	5 990	5 950
– naiset	1 750	1 590	1 390	1 580	1 890
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset, lkm	37 554	35 569	35 563	42 571	40 460
Maahanmuuttajataustaisten osuus sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöstä, %	1,9	2,9	3,6	3,7*	3,8*

¹ Pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuus väestöstä (käytettävissä olevat rahatulo ovat alle 60 % kaikkien kotitalouksien mediaanitulosta kulutusyksikköä kohden). Aikasarja on ennakkollinen, sillä Tilastokeskus päivittää tilaston tietoja uuden tulokäsittelyn mukaisiksi.

² Gini-kerroin kuvaa muuttujan (tässä tapauksessa käytettävissä olevien rahatulojen) epätasaisuutta. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet.

Toimenpiteet kertomusvuonna

Hallitus määritteli ohjelmassaan yhdeksi kolmesta painopistealueestaan poikkihallinnollisen toimenpideohjelman syrjäytymisen, köyhyyden ja terveysongelmien vähentämiseksi. Ohjelmalla luodaan pysyvä toimintamalli, jolla hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen otetaan osaksi kaikkea yhteiskunnallista päätöksentekoa. Ohjelman koordinoituvastuu on sosiaali- ja terveysministeriöllä ja se kattaa koko hallituskauden. Kertomusvuonna hyväksyttiin ohjelman toimeenpanosuunnitelma ja valmisteltiin seurantaindikaattorit, joilla seurataan ohjelman vaikuttavuutta. Kesäkuussa järjestettiin korkean tason seminaari, jossa puhujina olivat tasavallan presidentti, keskeiset ministeriöt sekä kohdealueen järjestöjä. Ohjelma muodostaa sateenvarjon sen tavoitetta tukeville yli 30 kärkihankkeelle.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, kehittämistä ja valvontaa koskeva valmistelu eteni laajana kokonaisuutena. Vuoden lopulla asetettiin selvityshenkilöryhmä selvittämään alueellisesti toimivaa palvelurakennetta. Selvitystyö edeltää itse järjestämislain valmistelua, joka käynnistyy v. 2013. Uudistusta käsiteltiin säännöllisesti sosiaali- ja terveyspoliittisessa ministerityöryhmässä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköistä käsittelyä sekä sähköistä lääkemääräystä koskevien lakien toimeenpano eteni. Vuoden 2012 lopussa sähköistä reseptiä käytettiin kaikissa apteekeissa ja kahdessa kolmasosassa julkisen terveydenhuollon yksiköistä. Kansalaisille suunnattu omien tietojen katselupalvelu on tuotannossa. Ministeriö on vaiheistanut sosiaalihuollon kansallisten sähköisten tiedonhallintapalvelujen rakentamisen tehtäväksi terveydenhuollon KanTa-palvelujen julkisen sektorin käyttöönottojen jälkeen vuodesta 2014 alkaen. Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisten kansalaispalveluiden kehittämistyötä toteutettiin osana valtiovarainministeriön sähköisen asioinnin ja demokratian (SADe) kehittämisohjelmaa.

Kertomusvuonna jatkettiin Avaus-kehittämiskokonaisuutta, joka kehittää uuden sukupolven alueellista sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää ja sitä tukevia teknologisia ratkaisuja. Merkittävimmät kehittämiskohteet ovat asiakaslähtöisten palvelujen kehittäminen, kotoa käytettävien sähköisten palveluiden kehittäminen ja ikääntyvien toimintakykyä ylläpitävien tuotteiden ja palvelujen kehittäminen.

Laki ikääntyvän väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (nk. vanhuspalvelulaki) vahvistettiin loppuvuonna 2012 ja se tulee voimaan 1.7.2013. Laki vahvistaa iäkkäiden henkilöiden oikeutta laadultaan hyviin sosiaali- ja terveyspalveluihin ja vahvistaa heidän vaikutusmahdollisuuksiaan.

Sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistuksesta valmistui työryhmän esitys. Esitykseen sisältyy ehdotus uudeksi sosiaalihuoltolaiksi sekä suunnitelma erityislainsäädännön sekä sosiaalihuollon rajapintalainsäädännön tarkistamiseksi.

Kertomusvuonna valmisteltiin säädösmuutokset, joilla päivähoidon ja varhaiskasvatuksen ohjaus siirtyi opetus- ja kulttuuriministeriöön. Hallinnonalan siirron myötä päivähoito lakkasi olemasta sosiaalipalvelu. Siirrosta huolimatta päivähoitojärjestelmään kuuluvat etuudet (lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuki) jäivät sosiaali- ja terveysministeriöön.

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen ja palvelujen turvaamisesta. Periaatepäätös liittyy vuosina 2010—2015 toteutettavaan kehitysvammaisten asumisen ohjelmaan, jossa ympäristöministeriön vastuulla ovat asuntotarjontaan ja asumiskustannusten hallintaan liittyvät toimenpiteet ja sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla laitoshoidon vähentämiseen ja palvelujen kehittämiseen liittyvät toimenpiteet. Tavoitteena on kehitysvammaisten henkilöiden laitosasumisen asteittainen lakkauttaminen vuoteen 2020 mennessä ja korvaaminen yksilöllisillä palveluilla tavallisissa asuinympäristöissä.

Alkoholilain samoin kuin raittiustyölain kokonaisuudistuksen valmistelu alkoi. Valtioneuvoston asetuksella on ensimmäistä kertaa luokiteltu huumausaineiksi niin sanottuja muuntohuumeita. Valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksen huumausainepoliittisesta yhteistyöstä vuosille 2012—2015.

Työttömyysturvan peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea korotettiin 1.1.2012 alkaen 100 eurolla kuukaudessa. Samaan aikaan tehdyn indeksikorotuksen myötä peruspäiväraha nousi yhteensä 120 eurolla kuukaudessa. Peruspäivärahan korotus paransi myös ansiosidonnaisia työttömyysetuuksia ja vuorottelukorvauksia sekä aikuiskoulutustukia. Työmarkkinatuen tarveharkintaa muutettiin siten, että 1.1.2013 lähtien hakijan puolison tulot eivät enää ole vaikuttaneet työmarkkinatuen määrään. Työttömyysturvalain muutosten valmistelua jatkettiin. Valmistelun tavoitteena on yksinkertaistaa lainsäädäntöä ja lisätä sen kannustavuutta. Lakiesitykseen sisällytetään työurasopimuksessa sovitut linjaukset.

Työpankkikokeilun laajentaminen valtakunnalliseksi kokeiluksi aloitettiin. Sen tavoitteena on työllistää 5 000 lähinnä osatyökykyistä tai pitkäaikaistyötöntä hallituskauden aikana. Työpankkien tehtävä on löytää etupäässä heikossa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille väylä työelämään.

Kaikkein heikoimmassa asemassa olevien viimesijaista taloudellista turvaa kohennettiin vähimmäisturvan tasokorotuksilla. Pitkäaikaisesti asunnottomille tuotettiin asunnon ohella palveluja, joilla voidaan turvata asunnottomuuteen liittyvän sosiaalisen kuntoutuksen toteutuminen. Maahanmuuttajien sosiaalisen ja terveydellisen hyvinvoinnin tilasta on saatu lisätietoa laajalla tutkimuskokonaisuudella. Pitkäaikaistyöttömien osallisuutta ja sosiaalista kuntoutusta vahvistettiin kuntouttavan työtoiminnan laadullisella kehittämisellä. Vammaisten aseman vahvistamista poikkihallinnollisin toimenpitein on tuettu vammaispoliittista ohjelmaa toteuttamalla. Romanien asemaa on vahvistettu romanipoliittisen ohjelman toteuttamisella.

Voimavarojen käyttö

TAULUKKO 120. Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin -linjauksen toteuttamiseen käytettyjä voimavaroja vuosina 2007—2012, milj. euroa

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
STM:N TOIMINTARESURSSIT						
Terveysosasto, perhe- ja sosiaalipalveluosasto, sosiaali- ja terveyspalveluosasto, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osasto sekä vakuutusosasto	11,5	13,2	14,6	14,4	13,5	13,7
STM:N ERILLISPROJEKTIEIN ERILLISMÄÄRÄRAHAT						
Pitkäaikaistyöttömien terveystarkastukset	-	0,6	1,5	1,1	0,08	-
Asunnottomuuden poistaminen	-	0,3	2,0	2,3	2,9	2,7
Euroopan köyhyyden ja sos. syrjäytymisen teemavuosi 2010	-	-	-	0,06	0,1	-
Aikalisä-hanke	-	-	0,1	-	-	-
Kansallinen terveydenhuollon hanke	0,7	0,1	0,2	-	-	-
Sosiaalialan kehittämishanke	1,5	0,4	0,2	-	-	-
Kansallisen elektronisen sairauskertomuksen kehittäminen (tietoyhteiskuntaohjelma)	0,9	0,5	0,8	0,1	-	-
Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät	-	-	1,3	2,0	2,3	0,04
Sosiaalihuollon tietoteknologiahanke	-	-	0,3	0,08	-	-
Korvaus Kansaneläkelaitokselle sähköisen arkiston rakentamiseen ja ylläpitoon	4,7	5,1	6,7	5,2	2,7	-
Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset sähköiset tietojärjestelmät	-	-	-	-	3,1	9,1
Terveydenhuoltolain toimeenpanon tuki	-	-	-	-	0,1	0,00
Palvelulainsäädäntöhanke	0,2	-	-	-	-	-
Innovaatiohanke	-	0,05	0,2	0,6	0,5	0,3
Toimiva terveyskeskus - toimenpideohjelman toteuttaminen	-	-	0,07	0,2	0,2	0,07
Perhehoitohankkeet	-	-	0,07	0,1	0,04	-
Kaste-ohjelman toimeenpano	-	-	0,2	0,6	0,5	0,2
Etätulkaushanke	-	-	-	0,3	-	-
Pidä kiinni -hoitojärjestelmän jatkuvuuden turvaamiseksi	-	-	-	0,4	1,3	1,8
Lastenasiointalo	-	-	-	-	0,05	0,04
YTHS-kokeilu	-	-	-	-	0,3	0,1
Terveys 2000 -seurantatutkimus	-	-	-	-	-	0,2
KEJO-tietojärjestelmähanke	-	-	-	-	-	0,09
Harvinaissairauksien kansallinen ohjelma	-	-	-	-	-	0,04
Kansallinen syöpäkeskus	-	-	-	-	-	0,04
Paltamon työllistämismallin arviointitutkimus	-	-	-	-	-	0,2
HALLINNONALAN LAITOKSET						
Kansanterveyslaitos, toimintameno	36,6	35,2	-	-	-	-
Stakes	23,5	25,4	-	-	-	-
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	-	-	66,7	62,2	67,7	70,0
Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus	5,3	5,5	-	-	-	-
Terveydenhuollon oikeusturvakeskus	3,7	5,9	-	-	-	-
Valvira	-	-	11,4	16,8	16,4	15,3
Lääkelaitos ja Lääkehoidon kehittämiskeskus	2,8	2,7	-	-	-	-
Fimea	-	-	19,7	20,7	23,8	25,9

11.4 Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta

Tavoitteiden toteutuminen

Vuonna 2011 koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa kuoli ennakkotietojen mukaan noin 2 440 henkilöä, joista miehiä oli 1 600 ja naisia 840. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa kuolleiden määrä on viime vuosina ollut laskussa.

Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta tuli voimaan v. 2009. Vuonna 2012 ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita oli noin 80. Kunnat suunnittelevat tiivistävänsä yhteistyötä edelleen, ja v. 2013 alueita on 74 ja vuoden 2014 alusta lähtien 65. Kunnat ja kuntayhtymät käyttivät v. 2011 ympäristöterveydenhuoltoon lähes 90 milj. euroa.

Poikkihallinnollista ja kuntien välistä yhteistyötä tarvitaan, jotta saadaan vähennettyä ilman, maaperän, veden tai ruoan välityksellä aiheutuvia terveysriskejä. Vesivälitteisiä epidemioita on viime vuosina ollut muutama vuodessa, ja niistä sairastuneiden henkilöiden määrä on vaihdellut muutamasta kymmenestä muutamaan sataan. Äidinmaidosta mitattujen ympäristömyrkkujen pitoisuudet ovat olleet viime vuosina laskussa.

Vakuutusjärjestelmän riskeihin varaudutaan riittävin takuujärjestelyin. Vakuutusmaksuvarat turvataan tehokkaalla riskienhallinnalla, tuottavalla sijoitustoiminnalla ja riittäväällä vakavaraisuudella. Vakavaraisuus kuvaa työeläkeyhtiöiden kykyä kestää sijoitustuotoihin liittyvää vaihtelua. Kun vakavaraisuus on riittävällä tasolla, työeläkkeiden rahastoitujen osien rahoitus on paremmin turvattu talouden vaihteluista riippumatta. Työeläkkeiden osittaisella rahastoinnilla turvataan annettuja eläkelupauksia ja kevennetään tulevien eläkemaksujen tasoja. Työeläkerahastojen osuus bruttokansantuotteesta on noussut, sillä tulevista eläkkeistä yhä suurempi osa rahoitetaan rahastojen kautta.

TAULUKKO 121. Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta -linjauksen tunnusluvut vuosina 2000 ja 2009—2012

	2000	2009	2010	2011	2012
Alatavoite: VAHVISTETAAN YMPÄRISTÖN ELINKELPOISUUTTA					
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa kuolleet	2 256	2 595	2 572	2 444**	2 420*
– miehet	..	1 750	1 649	1 604**	1 588*
– naiset	..	845	923	840**	832*
Vesivälitteiset epidemiat					
– epidemioiden lkm	7	4	2	5	3*
– sairastuneet henkilöt	6 428	213	38	70	250–1000
Ympäristömyrkkujen pitoisuudet äidinmaidossa (PCDD/F- ja PCB-yhdisteiden kokonaistoksisuusekvivalenttimäärä)	15,3	..	8*	8*	5,6
Alatavoite: VAHVA SOSIAALINEN YHTEENKUULUVUUS					
Työeläkevakuutusyhtiöiden, -säätiöiden ja -kassojen vakavaraisuusaste	..	24,1	29,6	22,4**	24,6**
Työeläkerahastot/bkt, %	50,2	72,4	76,7	71,1	75,5*

Toimenpiteet kertomusvuonna

Kertomusvuonna valmisteltiin kemikaalilain kokonaisuudistusta. Lailla esitetään säädettäväksi EU:n kemikaaliasetusten kansallisesta täytäntöönpanosta viranomaistehtävien ja rangaistusten osalta sekä eräistä terveys- ja ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi asetettavista kansallisista velvoitteista. Kunnan kemikaalivalvontaviranomaisen tehtävä esitetään siirrettäväksi Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle (Tukes).

Hallitusohjelman tavoitteena on ottaa ympäristöstä aiheutuvien terveyshaittojen arviointi tiiviimmin osaksi kaikkea suunnittelua ja päätöksentekoa. Ympäristöterveyshaittojen arvioinnin kehittämistä koskevan hankkeen johtoryhmä asetettiin ministeriön toimesta syyskuussa 2012. Johtoryhmän toimeksiannosta Terveyden ja hyvinvoinnin laitos käynnisti sekä terveydensuojeluohjelman laatimisen että päätöksentekomenettelyiden kehittämishankkeen. Kansallisen talousveden turvallisuussuunnitelman (WSP) laatimiseksi ministeriö asetti neljän hallinnonalan ja etujärjestöjen edustajista koostuvan johtoryhmän. Tämän asettamat neljä ohjausryhmää aloittivat toimintansa vuoden 2012 lopulla. Tartuntatautilain kokonaisuudistuksen valmistelua jatkettiin ja se viimeistellään palvelurakennemuutoksen linjausten pohjalta.

Työeläkelaitosten vakavaraisuussäännösten uudistaminen jatkui. Työeläkelaitosten riskinkantokykyä vahvistettiin uudella pysyvällä lailla, jonka tavoitteena on turvata työeläkelaitosten tuottava sijoitustoiminta. Riskinkantokykyä vahvistetaan tehostamalla sijoitus- ja vakuutusriskejä varten varattujen puskurien käyttöä. Lisäksi eläkesäätiöiden ja kassojen on jatkossa mahdollisuus halutessaan vahvistaa omaa riskinkantokykyään erillisellä vakavaraisuuspääomaan luettavalla työnantajan lisämaksuerällä. Lait tulivat voimaan 1.1.2013.

Voimavarojen käyttö

TAULUKKO 122. Elinympäristö tukemaan terveyttä ja turvallisuutta -linjauksen toteuttamiseen käytettyjä voimavaroja vuosina 2007—2012, milj. euroa

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
STM:n erillisprojektien erillismäärärahat						
Ympäristöterveydenhuollon kohdetietojärjestelmä	-	-	-	0,08	0,06	0,2
Hallinnonalan laitokset						
Säteilyturvakeskus	30,9	34,1	38,1	38,2	39,4	38,9

*Etuuksien saajamäärät***TAULUKKO 123. Sairausvakuutusetuksien lukumäärät vuosina 2000 ja 2007—2012**

	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sairauspäivärahan saajat	296 300	347 800	342 800	326 605	318 036	320 668	322 227
Sairausvakuutuksen kustantamat omavastuukerrat, 1 000 kpl							
– lääkkeet ¹	19 180	26 417	27 515	28 890	29 255	29 646	30 267
– yksityislääkäriiskäynnit	3 349	3 640	3 711	3 758	3 725	3 752	3 714
– yksityishammashoitokäynnit ²	1 199	2 844	2 863	2 855	2 761	2 803	2 844
– yksityinen tutkimus ja hoito	1 111	1 339	1 381	1 420	1 624	1 690	1 722
– matkat	3 209	4 621	4 861	5 040	5 199	5 517	5 874
Kelan kuntoutusetuoksien saajat	96 044	105 326	104 247	100 101	98 808	101 948	105 031
Vanhempainpäivärahan saajat							
– äidit	97 400	101 150	101 174	102 267	103 577	102 845	101 835
– isät	42 924	51 159	54 000	54 570	56 393	58 808	60 470

¹ Lääkekorvausjärjestelmä muuttui 1.1.2006.

² Vuodesta 2010 lähtien korvausta on saanut hammaslääkärin palvelujen lisäksi myös suuhygienistin palveluista.

Lähde: Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 124. Eläkkeensaajat vuosina 2000 ja 2007—2011

	2000	2007	2008	2009	2010	2011
Vanhuuseläke	869 700	978 300	1 005 300	1 048 400	1 093 300	1 134 900
Osa-aikaeläke	24 500	30 000	29 100	27 900	28 800	27 500
Työkyvyttömyyseläke	276 300	271 600	272 900	272 300	267 200	260 500
Työttömyyseläke	54 300	50 300	50 800	46 600	33 900	23 000
Leskeneläke	252 800	263 400	263 500	263 800	263 500	262 700

Lähde: Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 125. Työttömyyspäivärahojen saajat vuosina 2000 ja 2007—2012

	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ansiopäiväraha	296 400	232 620	224 720	366 590	336 177	273 874	274 468
Peruspäiväraha	43 330	44 665	44 778	63 949	65 238	58 961	58 823
Työmarkkinatuki	286 581	202 554	183 485	184 009	198 663	207 852	216 734
Kotoutumistuki	7 799	11 927	13 165	14 404	15 510	17 265	17 995
Aikuiskoulutustuki ¹	-	7 990	7 754	7 319	8 852	-	-
Koulutustuki ²	..	39 050	35 699	43 287	18 250	3 397	339
Koulutuspäiväraha ²	..	3 607	3 447	3 963	2 454	-	-

¹ Maksettu 1.8.2001 alkaen.

² Vuonna 2010 koulutustuki ja koulutuspäiväraha lakkasivat olemasta erillisinä etuuksina ja muuttuivat työllistymistä edistäväksi palveluksi, jonka ajalta maksetaan työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Ennen lainmuutosta maksussa olleet koulutustuet maksetaan kuitenkin vanhan lain mukaisesti koulutuksen loppuun asti.

Lähde: Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 126. Yleisen asumistuen saajat vuosina 2000 ja 2007—2012

	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Yleinen asumistuki, ruokakunnat	170 352	142 235	139 386	161 842	164 154	167 364	180 665

Lähde: Kansaneläkelaitos

Etuuksien ja palvelujen kustannukset**TAULUKKO 127. Sairausvakuutuksen menoja vuosina 2000 ja 2007—2012, milj. euroa**

Tehtäväalue	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vanhempainpäivärahat	479	772	831	910	957	988	1 009
Sairauspäivärahat	494	767	773	799	813	834	843
Lääkkeet	678	1 142	1 243	1 245	1 225	1 262	1 303
Lääkäripalvelut	60	66	66	74	73	74	73
Hammaslääkäripalvelut ¹	41	94	119	125	120	115	126
Tutkimus ja hoito	58	65	68	70	72	76	79
Matkat ja sairaankuljetukset	108	196	215	234	251	276	298
Kuntoutusmenot	220	291	295	300	305	334	351

¹ Vuodesta 2010 lähtien korvausta on saanut hammaslääkäriin palvelujen lisäksi myös suuhygienistin palveluista. Vuonna 2012 hammaslääkäripalvelujen osuus oli 116 miljoonaa ja suuhygienistin palvelujen 10 miljoonaa euroa.

Lähde: Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 128. Eläkemenot vuosina 2000 ja 2007—2011, milj. euroa

Tehtäväalue	2000	2007	2008	2009	2010	2011
Vanhuuseläkkeet (sis. varhennetut)	8 762	13 050	13 827	15 302	16 311	17 542
Osa-aikaeläkkeet	134	214	216	221	224	235
Työkyvyttömyyseläkkeet (sis. yksilölliset varhaiseläkkeet)	2 745	3 122	3 061	3 160	3 147	3 072
Työttömyyseläkkeet	621	679	723	696	527	312
Perhe-eläkkeet	1 232	1 493	1 536	1 615	1 625	1 642

Lähde: Eläketurvakeskus ja Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 129. Työttömyysturvan menot vuosina 2000 ja 2007—2012, milj. euroa¹

Tehtäväalue	2000	2007	2008	2009	2010 ¹	2011	2012
Peruspäiväraha	83	94	96	166	205	185	219
Ansiöpäiväraha	1 306	1 230	1 157	1 780	2 101	1 907	1 996
Työmarkkinatuki	829	706	645	710	791	846	1 082
Kotoutumistuki	28	54	61	74	91	101	118
Koulutustuki	..	194	185	226	133	17	1
Koulutuspäiväraha	..	21	21	24	2	-	-

¹ Koulutusajan menojen tilastointi on muuttunut v. 2010. Niiden työttömien osalta, jotka ovat aloittaneet v. 2010 tai sen jälkeen omaehtoisesti tai työvoimapolitiittisen koulutuksen, koulutusajan menot sisältyvät ansiöpäivärahan, peruspäivärahan tai työmarkkinatuen menoihin. Tämä selittää työttömyyspäivärahamenojen nousua ja koulutusajan menojen laskua vuodesta 2010 lähtien.

Lähde: Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 130. Yleisen asumistuen menot vuosina 2000 ja 2007—2012, milj. euroa

	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Yleinen asumistuki	467	431	428	482	530	552	606

Lähde: Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 131. Lapsiperheiden etuuksiin käytettyjä menoja vuosina 2000 ja 2007—2012, milj. euroa

	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Lapsilisät	1 387	1 411	1 425	1 437	1 433	1 436	1 490
Äitiysavustukset (sis. adoptiotuki)	9	10	11	11	11	11	11

Lähde: Kansaneläkelaitos

TAULUKKO 132. Kuntien sosiaali- ja terveystoimen menot vuosina 2000 ja 2007—2012, milj. euroa

Tehtäväalue	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Lasten päivähoito, sis. pienten lasten hoidon tuet	1 882	2 283	2 456	2 578	2 666	2 814	2 933*
Lastensuojelun laitos- ja perhehoito	166	485	550	598	619	666	694*
Muut lasten ja nuorten palvelut	346	439	467	372	369	398	415*
Vanhusten laitoshoido	652	890	946	980	995	952	991*
Vammaishuollon laitoshoido	140	185	193	199	197	192	200*
Vammaisten työllistämistoiminta	125	158	167	173	186	194	202*
Kotipalvelu	463	641	699	746	771	799	833*
Muut vanhusten ja vammaisten palvelut	735	1 634	1 859	2 125	2 359	2 634	2 745*
Päihdehuolto	87	154	165	175	173	183	190*
Toimeentulotuki	428	476	526	615	632	648	675*
Perusterveydenhuolto	1 984	2 973	3 244	3 362	3 422	3 595	3 746*
Hammashuolto	239	390	434	469	483	509	531*
Erikoissairaanhoido	2 956	4 568	4 954	5 195	5 348	5 676	5 914*

Lähde: Tilastokeskus ja sosiaali- ja terveysministeriö

Työsuojelurahasto

Työsuojelurahasto rahoittaa tutkimus-, kehitys- ja tiedotustoimintaa, joka edistää työturvallisuutta, työterveyttä sekä tuottavuutta suomalaisilla työpaikoilla. Rahoitusmuodot ovat tutkimus- ja kehityshankkeet, tiedotus- ja koulutushankkeet, kehittämisavustukset sekä henkilökohtaiset stipendit. Lisäksi rahasto rahoittaa Työturvallisuuskeskuksen toimintaa.

Rahaston tehtävät perustuvat työsuojelurahastolakiin sekä sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamiin sääntöihin. Rahasto edistää tapaturmavakuutusvelvollisten työnantajien ja näiden palveluksessa olevien työntekijöiden etua. Työsuojelurahaston toimintaa valvoo sosiaali- ja terveysministeriö.

Työsuojelurahasto saa varansa työnantajien maksamista lakisääteisistä tapaturmavakuutusmaksuista, joista Tapaturmavakuutuslaitosten Liitto tulouttaa rahastolle vuosittain 1,75 %. Vuoden 2012 kertymä oli 11,17 miljoonaa euroa. Tämä on 1,90 miljoonaa euroa eli 20 % enemmän kuin edellisellä vuonna.

Rahasto vastaanotti ja käsitteli 369 hakemusta, mikä on kaksi hakemusta vähemmän kuin v. 2011. Haettu summa 23,5 miljoonaa euroa oli noin 1,9 miljoonaa euroa eli yhdeksän prosenttia suurempi kuin edellisellä vuonna.

Vuonna 2012 Työsuojelurahasto myönsi määrärahoja yhteensä 6,7 miljoonaa euroa eli noin 53 % enemmän kuin v. 2011. Hyväksytyjä hakemuksia oli 162 kappaletta. Työturvallisuuskeskuksen toiminnan tuki oli 3,1 miljoonaa euroa eli sama kuin edellisellä vuonna. Rahasto myönsi työelämän tutkimus- ja kehitystoimintaan yhteensä 9,8 miljoonaa euroa eli noin 31 % enemmän kuin v. 2011.

Työsuojelurahaston tuella oli vuoden lopussa käynnissä 257 hanketta, joille myönnetty rahoitus on yhteensä 16,3 milj. euroa. Rahasto valvoo näiden hankkeiden suunnitelman mukaisen sisällön, aikataulun ja talouden toteutumista. Vuoden aikana valmistui 228 hanketta, jotka jakautuivat rahoitusmuodoittain seuraavasti: 57 tutkimus- ja kehityshanketta, 25 koulutus- ja tiedotushanketta, 36 kehittämisavustusta sekä 110 stipendiä.

Koulutusrahasto

Koulutusrahasto on työmarkkinaosapuolten hallinnoima rahasto, jonka tehtävänä on tukea työelämässä olevien ammatillista opiskelua myöntämällä aikuiskoulutustukea sekä tukea työelämän tutkintojärjestelmän kehittämistä myöntämällä ammattitutkintostipendejä. Rahaston tehtävänä on lisäksi tiedottaa etuuksista, antaa neuvontapalvelua ja tehdä ehdotuksia toimialaansa koskevan lainsäädännön kehittämisestä.

Koulutusrahaston toiminta perustuu Koulutusrahastoa koskevaan lakiin, lakiin aikuis-koulutustuesta ja Koulutusrahaston säännöistä annettuun asetukseen. Koulutusrahaston toimintaa valvoo Finanssivalvonta.

Aikuiskoulutustuen ansio-osan, ammattitutkintostipendin ja Koulutusrahaston hallintokulujen rahoituksesta vastaa Työttömyysvakuutusrahasto, jonka toiminta rahoitetaan työnantajilta ja palkansaajilta perittävillä työttömyysvakuutusmaksuilla. Aikuiskoulutustuen perusosa rahoitetaan valtion määrärahalla. Valtio vastaa myös palveluksessaan olevien henkilöiden ammattitutkintostipendin rahoituksesta.

Koulutusrahasto maksoi v. 2012 etuuksia yhteensä 102,9 milj. euroa (78,7 v. 2011), josta aikuiskoulutustuen osuus oli 94,7 milj. euroa (69,8) ja ammattitutkintostipendin osuus 8,3 milj. euroa (8,8). Rahaston hallintokulut vuonna 2012 olivat 2,2 milj. euroa (2,0). Koulutusrahaston menot v. 2012 olivat yhteensä 105,2 milj. euroa (80,5).

Aikuiskoulutustukihakemuksia rahastolle lähetettiin v. 2012 yhteensä 18 745 kpl (15 930), mikä oli 17,7 % enemmän kuin edellisellä vuonna. Aikuiskoulutustukea sai 13 456 henkilöä (11 104). Ammattitutkintostipendihakemuksia saapui 24 390 kpl (25 627), missä vähenystä edelliseen vuoteen oli 4,8 %. Stipendi maksettiin 23 179 henkilölle (24 113).

Työttömyysturvarahasto

Työttömyysvakuutusrahasto on työmarkkinaosapuolten hallinnoima rahasto, jonka tehtävistä on säädetty työttömyysetuuksien rahoituksesta annetussa laissa, ja eräissä muissa laeissa, kuten koulutusrahastolaissa, työttömyyskassalaissa ja työsopimuslaissa. Työttömyysvakuutusrahaston ohjesäännöstä on annettu valtioneuvoston asetus, jonka muutos tuli voimaan 1.1.2013. Työttömyysvakuutusrahaston toimintaa valvoo Finanssivalvonta.

Työttömyysvakuutusrahaston toiminta rahoitetaan työnantajilta ja palkansaajilta perittävillä työttömyysvakuutusmaksuilla. Työnantajien keskimääräinen maksuprosentti oli 2,31 % (2,27 %) ja palkansaajien 0,60 % (v. 2011 samoin 0,60 %). Työnantajien keskimääräisen maksuprosentin nousu johtuu yliopistojen uudesta korkeammasta maksuprosentista.

Vuonna 2012 työnantajat maksoivat rahastolle työttömyysvakuutusmaksua yhteensä 1 695 milj. euroa (edellisenä vuonna 1 582 milj. euroa) ja palkansaajat 450 milj. euroa (427). Työnantajan maksettavaa työttömyysturvan lisäpäivien omavastuumaksua kirjattiin vuoden 2012 tilinpäätökseen 48 milj. euroa (25,6). Maksupäätöksiä tehtiin 3 312 (1 926).

Työttömyysvakuutusrahasto antoi työsopimuslain säännösten perusteella työsopimusten päättymistä koskeviin riita-asioiden korvauskysymyksiin liittyen 968 lausumaa tuomioistuimille, konkurssipesille ja neuvotteluosapuolille. Edellisenä vuonna lausumia annettiin 901 kappaletta. Työnantajat maksoivat tuomioistuimen päätösten tai osapuolten välisten sopimusten perusteella Työttömyysvakuutusrahastolle kantajalle maksetun ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan korvauksina 1 162 908 euroa (927 363), josta noin puolet tullaan tilittämään sosiaali- ja terveysministeriölle.

Työttömyysvakuutusrahaston varallisuuden eli käytännössä laissa tarkoitettun suhdanepuskurin määrä oli viime vuonna 600 milj. euroa, missä oli lisäystä edelliseen vuoteen verrattuna 307 milj. euroa. Suhdanepuskurin laissa säädetty enimmäisraja oli v. 2012 yhteensä 1 180 miljoonaa euroa.

Työttömyysvakuutusmaksun määrääminen ja perintä siirtyivät tapaturmavakuutuslaitoksilta Työttömyysvakuutusrahastolle vuoden 2013 työttömyysvakuutusmaksun kannosta alkaen. Lainmuutos tuli voimaan 10.10.2012 ja vuoden 2013 ennakkomaksun laskuttamisen valmistelu käynnistyi tuolloin välittömästi.

Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa työttömyyspäivärahan ansio-osan siltä osin kuin työttömyyskassa ei sitä rahoita. Valtio rahoittaa ansiopäivärahan peruspäivärahaa vastaavan osuuden lukuun ottamatta työttömyysturvan lisäpäiviä, joista Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa 94,5 %. Valtio rahoitti v. 2012 poikkeuksellisesti myös lomautuspäivärahan peruspäivärahaa vastaavan osuuden. Rahaston osuus työttömyyskassojen kautta maksettavien etuuksien rahoituksesta v. 2012 oli 1 160 milj. euroa, kun se v. 2011 oli 1 210 milj. euroa.

Työttömyysvakuutusrahasto vastaa työntekijän ja valtion eläkelaeissa tarkoitettun, v. 2012 ansiosidonnaista työttömyysetuutta, aikuiskoulutustukea tai vuorottelukorvausta saaneiden eläkkeiden rahoitukseen menevän vakuutusmaksun suorittamisesta. Vakuutusmaksu maksetaan Eläketurvakeskukselle ja sen kautta eläkelaitoksille, sekä vastaavasti Valtion eläkerahastolle. Vuonna 2012 maksettavaa kertyi Eläketurvakeskukselle 555 milj. euroa (597) ja Valtion eläkerahastolle 5,7 milj. euroa (6,3).

Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa Koulutusrahastosta maksettavan ammattitutkin-
tostipendin ja aikuiskoulutustuen ansio-osan sekä Koulutusrahaston hallintokulut. Nämä menot olivat v. 2012 yhteensä 69 milj. euroa (52).

Työ- ja elinkeinoministeriön hoitamista palkkaturva-asioista koitui Työttömyysvakuutusrahaston maksettavaksi 29 milj. euroa (27).

Työttömyysvakuutusrahasto tilitti sosiaali- ja terveysministeriön välityksellä palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun kertymästä Kansaneläkelaitokselle työttömyysturvan peruspäivärahan ja työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen perustukien rahoitukseen määrän, joka keskimäärin vastaa työttömyyskassoihin kuulumattomien työntekijöiden palkansaajan työttömyysvakuutusmaksuista kertyvää määrää. Tämän lisäksi rahasto rahoitti Kansaneläkelaitoksen maksamia päivärahaetuuksien korotusosuuksia. Nämä edellä mainitut menot olivat v. 2012 yhteensä 58 milj. euroa (64).

EU:n rakennerahastot

Sosiaali- ja terveysministeriön rakennerahastotoiminnassa on ohjelma-kaudella 2007—2013 painotettu laajojen, ministeriön pitkän aikavälin strategisia linjauksia tukevien hankkeiden rahoittamista. Vuonna 2012 oli käynnissä yhteensä 14 projektia sekä lisäksi neljä teknisen tuen hanketta (v. 2009—2011 välillä teknisen tuen hankkeita ei ole sisällytetty käynnissä olevien projektien määrään). Aluehallintouudistuksen myötä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan alue-osioiden ESR-toiminnot siirtyivät vuoden 2010 alusta ELY-keskuksiin ja EAKR-toiminnot puolestaan maakuntien liittoihin.

TAULUKKO 133. STM:n hallinnoimat EU:n rakennerahastohankkeet; määrärahat sekä henkilöstöresurssit vuosina 2007—2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Käynnissä olevat projektit	162	172	8	13	14	18
Sidottu hankkeisiin STM:ssä (ESR/EAKR + valtio, 1 000 euroa)	7 193	1 210	2 016	3 414	3 120	2 025
Sidottu hankkeisiin ISLH:ssa (ESR/EAKR + valtio, 1 000 euroa)	844	54	-	-	-	-
Henkilöstöresurssit (htv)	7,1	6,5	5,5	4,5	4,5	4,2

12 Ympäristöministeriö

Ministereiden katsaus toimialan toimintaan ja toimialan toimintaympäristön merkittävimpiin muutoksiin

Maailmantalouden suhdanteiden heikentyminen ja EU:n velkakriisi aiheuttivat haasteita myös ympäristöministeriön toimialalla. Yleisestä talouskriisistä huolimatta ympäristöministeriö toteutti hallitusohjelman ympäristö- ja asuntopoliittisia tavoitteita ja edisti osaltaan hallituksen strategisen toimeenpanosuunnitelman kärkihankkeiden toimeenpanoa. Joulukuussa Dohassa käydyissä ilmastoneuvotteluissa saavutettiin tyydyttävä lopputulos. Kokouksessa päätettiin Kioton toisesta velvoitekaudesta ja konkreettisten toimenpiteiden selvittämisestä lähivuosina päästöjen vähentämiseksi. Kotimaassa tehtiin pohjatyötä kansallisen ilmastolain valmistelun aloittamiseksi tavoitteena päästövähennysten suunnitelmallinen ja tehokas toteuttaminen.

Kesäkuussa pidetty YK:n kestävän kehityksen (Rio+20) huippukokous ei tuonut sellaisia tuloksia kuin odotettiin. Kokouksen loppuasiakirja ”The Future We Want” muodostaa kuitenkin pohjan lähivuosien kestävän kehityksen työlle. Suomen ja EU:n näkökulmasta merkittävä tulos oli 10-vuotisen kulutuksen ja tuotannon puiteohjelman hyväksyminen. Ohjelma antaa valtioille konkreettisia työkaluja lisätä vihreän talouden näkyvyyttä ja merkityksellisyyttä.

Ympäristönsuojelun kannalta vuoden keskeisimpiä hankkeita oli ympäristönsuojelulain kokonaisuudistuksen valmistelu. Lisäksi jatkettiin jätelainsäädännön kokonaisuudistusta valmistelemalla lukuisia asetuksia.

Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia päivitettiin vuosille 2012—2020. Luonnon monimuotoisuuden suojelua edistävän Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSU-ohjelma) toteuttamista jatkettiin. Vuoden aikana tehtiin myös 19 ehdotusta uusiksi kansallispuistoiksi tai vanhojen laajentamiseksi. Näistä valittiin neljä ehdotusta jatkovalmisteluun. Intiassa järjestetyn biodiversiteettisopimuksen 11. osapuolikokouksen tärkeä päätös oli rahavirtojen merkittävä lisääminen biodiversiteettikadon pysäyttämiseksi vuoteen 2020 mennessä.

Itämeren suojelusopimusta (HELCOM) ja Itämeren toimintaohjelmaa (BSAP) toteutettiin tavoitteiden mukaisesti. Vuonna 2015 voimaan tuleva meriliikenteen polttoaineita koskeva rikkidirektiivi hyväksyttiin EU-parlamentissa. EU:n Itämeren alueen strategian uudistus valmistui ja strategian toimintaohjelma päivitettiin. HELCOM:n projektin tuloksena paljastui merkittävä Luga-joen fosforikuormitus Suomenlahteen. Ympäristöhallinto toimi aktiivisesti sekä kahdenvälisen yhteistyön että HELCOM-yhteistyön kautta fosforikuormituksen pienentämiseksi. Sopimus Arktisen alueen öljyonnettomuuksien ehkäisystä ja torjuntavalmiuksista valmistui ja se allekirjoitetaan v. 2013.

Suomen merenhoitosuunnitelman ensimmäinen osa, meren nykytilan arvio ja hyvän tilan määrittäminen sekä indikaattoreiden ja tavoitteiden asettaminen, hyväksyttiin valtioneuvostossa.

Vesien hoidon keskeisistä kysymyksistä järjestettiin kaikkia kansalaisia koskeva kuuleminen osana vuoteen 2021 ulottuvien vesienhoitosuunnitelmien valmistelua. Suomi raportoi EU:n komissiolle vesienhoidon toteutuksen edistymisestä vuoteen 2015 ulottuvien suunnitelmien osalta. Arvioinnin mukaan toteutuksessa on edistytty monelta osin, mutta vesienhoidon toteutusaiakatauluista ollaan jäljessä varsinkin maataloudessa ja haja-asutuksen jätevesihuollossa. Komission loppuvuodesta 2012 julkaisema tiedonanto tulevasta vesipolitiikasta (Blueprint) linjaa työtä.

Soiden ja turvemaiden kestävästä käytöstä ja suojelusta annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen tavoitteena on edistää arvokkaimman suoluontomme säilymistä. Sen pohjalta käynnistettiin soidensuojelun täydennysohjelman laatiminen.

Marraskuinen Talvivaaran vakava ympäristövahinko käynnisti merkittävän ympäristöministeriön ja koko ympäristöhallinnon voimanponnistuksen erityistilanteen hoitamiseksi. Yritysten vastuuta ympäristölainsäädännön ja ympäristölupien tinkimättömästi noudattamisesta on korostettava, onnettomuuden pohjalta käynnistetyissä selvityksissä tunnistetut puutteet korjattava ja ympäristöhallinnon voimavarat turvattava, jotta vastavilta vahingoilta vältytään.

Hallitus hyväksyi keväällä asuntopoliittisen toimenpideohjelman, joka toimii asuntopoliittikan ohjenuorana koko hallituskauden. Kohtuuhintaisen asuntotuotannon edistäminen oli keskeisenä tavoitteena rakennetun ympäristön toimialalla. Erityisesti pyrittiin löytämään ratkaisuja kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen lisäämiseen Helsingin seudulla yhteistyössä virkamiesten, alueen kuntien ja alan toimijoiden kanssa. Alueelle tarvitaan lisää yleishyödyllisiä vuokra-asuntojen tuottajia. Asuntotuotanto oli kertomusvuonna tavoitteisiin nähden vähäisintä koko viime vuosikymmenen aikana.

Helsingin ja Turun kaupunkiseutujen MAL-aiesopimukset allekirjoitettiin. Lisäksi valmisteltiin Tampereen ja Oulun kaupunkiseutujen aiesopimukset. Sopimuksissa on tehty linjaukset myös asuntotuotannosta.

Kuluneena vuonna tehtiin paljon töitä energiatehokkuuden parissa. Eduskunnalle annettiin korjausrakentamisen energiatehokkuusmääräyksiä koskeva maankäyttö- ja rakennuslain asetuksenantovaltuus, tuotehyväksyntälaki CE-merkitsemättömien rakennustuotteiden osalta ja energiatodistuslainsäädäntö. Valmistelutyöt korjausrakentamisen energiatehokkuutta koskevasta asetuksesta ovat käynnissä.

Kertomusvuonna aloitettiin maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuden arviointi. Vuonna 2013 päätetään arvioinnin pohjalta, onko laissa välittömiä muutostarpeita. Ympäristöministeriö tuki edelleen tuulivoimarakentamisen kaavoitusta tavoitteena lisätä tuuli-voimatuotantoa vuoteen 2020 mennessä.

Kosteus- ja hometalkoot ja ERA17-ohjelma etenivät suunnitelmien mukaan. Kosteus- ja hometalkoissa on aloitettu lähes 60 hanketta työkalujen laatimiseen ja vaurioiden ennaltaehkäisemisestä viestimiseen. ERA17-ohjelma vietti syksyllä puolestaan kaksivuotispäiväänsä. Ohjelmassa haasteena on saada nopeasti uutta osaamista ja asennetta energiaviisaaseen ja kestäväan rakentamiseen.

Valtion aluehallinnon riittävien toimintaedellytysten turvaaminen on edelleen keskeinen tavoite ympäristöhallinnon ohjauksessa. Ympäristöministeriön teettämä selvitys alueellisten ympäristötehtävien organisointivaihtoehtoiksi valmistui loppuvuonna. Selvityksessä tarkastellaan nykyiselle toimintatavalle vaihtoehtoisia järjestämistapoja hoitaa alueellisia ympäristötehtäviä siten, että ympäristön tilan kannalta keskeisiä lakisääteisiä tehtäviä voitaisiin hoitaa nykyistä tehokkaammin. Mahdolliset toimenpiteet ratkeavat vuoden 2013 aikana.

Ville Niinistö
Ympäristöministeri

Krista Kiuru
Asunto- ja viestintäministeri

12.1 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen ja resurssien käyttö

Ympäristöministeriö asetti vuodelle 2012 seuraavat tavoitteet toimialan yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle. Ympäristöministeriö on arvioinut tavoitteiden toteutumista johdon tekemänä itsearviointina. Vaikuttavuustavoitteissa aikajänne on usein huomattavan pitkä ja tavoitteiden toteutuminen on mahdollista lopullisesti todeta vasta usean vuoden kuluttua. Sen vuoksi arviointi perustuu tässä vuoden 2012 toimenpiteisiin ja aikaansaatuihin tuloksiin, joilla luodaan edellytyksiä vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseen. Vaikuttavuustavoitteita toimeenpannaan ympäristöministeriön hallinnonalan virastojen lisäksi ELYjen ja AVIen Y-vastuualueilla sekä Metsähallituksen luontopalveluissa.

TAULUKKO 134. Ympäristöministeriön yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

(Arvosana-asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä)

Ympäristöministeriön asettamat tavoitteet toimialan yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle	Arvosana
Saadetaan aikaan riittävän kattava ja oikeudellisesti sitova kansainvälinen sopimus ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi tavoitteena rajoittaa globaali lämpötilan keskimääräinen nousu kahteen celsiusasteeseen.	Tyydyttävä/Hyvä
Kulutus ja tuotanto on kestäväää ja vastuullista siten, että materiaalihokkuus kasvaa ja kulutuksen hiilijalanjälki pienenee.	Tyydyttävä/Hyvä
Yhdyskuntajätteen määrä kääntyy laskuun, jätteiden kierrätys tehostuu ja kaatopaikoille päätyy enintään 20 % yhdyskuntajätteistä v. 2016.	Tyydyttävä/Hyvä
Vaarallimpien kemikaalien ja pienhiukkasten esiintyminen ympäristössä sekä niille altistuminen vähenevät asteittain. Öljy- ja kemikaalivahinkojen ennakointi ja torjuntavalmius Suomenlahdella on riittävää noin 30 000 tonnin suuruisen öljyvahingon tehokkaaseen torjuntaan.	Hyvä
Luonnon monimuotoisuuden kadon pysäyttämiseksi Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman 2008—2016 toimet suojelevat metsäisiä luontotyyppisiä ja metsälajeja. Luonnonsuojeluverkosto täydentyy vapaaehtoisuuteen perustuvilla suojelukeinoilla ja suojelualueiden ekologinen tila paranee alueiden ennallistamisella ja hoidolla.	Hyvä
Itämeren ja pintavesien tilaa heikentävät paineet ovat vähentyneet ja vesien tila paranee. Pohjavesien pilaantumisriski alenee. Vesienhoitosuunnitelmien perusteella laaditun toteutusohjelman, merenhoito-suunnitelman ja HELCOM:n Itämeren toimintaohjelman toimeenpano jatkuu laajassa yhteistyössä.	Tyydyttävä/Hyvä
Maankäytön, asumisen, liikenteen ja palveluiden yhteensovitus toimii kaupunkiseuduilla niin, että elinympäristön laatu ja ihmisten arjen sujuvuus paranevat, yhdyskuntarakenne eheytyy, liikenteen päästöt pienenevät ja joukkoliikenteen sekä kevyen liikenteen osuus kulkumuotona kasvaa.	Tyydyttävä
Yhdyskuntien ja rakennusten energiatehokkuus paranee. Energiaa säästäviä ratkaisuja ja uusiutuvia energiamuotoja otetaan käyttöön.	Hyvä
Helsingin seudulla asuntotonttitarjonta ja asuntorakentaminen lisääntyvät parantaen kohtuuhintaisen asumisen edellytyksiä sekä vuokra- ja omistusasuntomarkkinoiden vakautta.	Tyydyttävä
Ympäristötiedon saatavuus ja hyödyntäminen paranevat sähköisiä palveluja ja tietovarantoja kehittämällä.	Tyydyttävä/Hyvä
Kansainvälinen ympäristöhallinto vahvistuu ja tukee kansainvälisten ympäristösopimusten toimeenpanoa.	Tyydyttävä

Ympäristön- ja luonnonsuojelu

Ilmastonmuutos

Dohan ilmastokokouksessa joulukuussa 2012 sovittiin Kioton pöytäkirjan toisesta velvoitekaudesta, joka käynnistyi vuoden 2013 alussa ja kestää kahdeksan vuotta sekä sovittiin työohjelmasta uuden kattavan sopimuksen neuvottelemiseksi. Samalla Kioton pöytäkirjan ja ilmastosopimuksen neuvotteluraitteet lakkautettiin, ja neuvotteluja jatketaan yhdellä uuden sopimuksen neuvotteluraitteella. Tavoitteena on saada neuvottelut päätökseen vuoteen 2015 mennessä. Vuosina 2013 ja 2014 osapuolet arvioivat uudelleen päästövähennystensä tasoa vuodelle 2020.

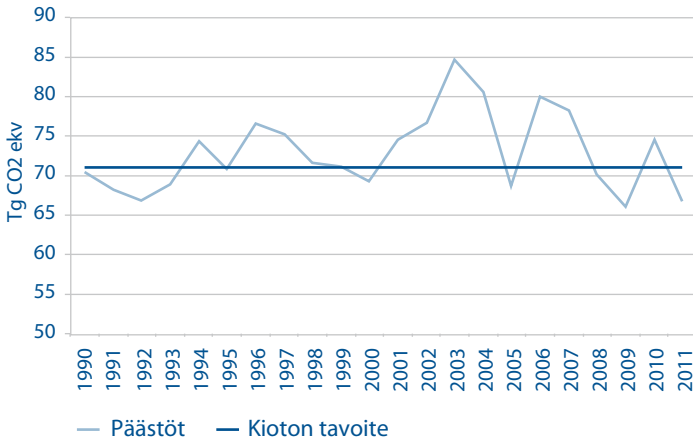
Ilmasto- ja energiapaketin toimeenpanoa EU:ssa edistettiin mm. päästökauppaa ja taakanjakoa koskevia toimia kehittämällä. Hallitusohjelman mukaisesti selvitettiin laajasti, mitä vaikutuksia Suomelle olisi EU:n siirtymisestä -30 prosentin päästövähennystavoitteeseen. Suomen yleiset linjaukset vuoden 2020 päästövähennystavoitteen tiukentamisesta sisältyvät kansallisen ilmasto- ja energiastrategian päivitykseen, joka valtioneuvoston on tarkoitus hyväksyä vuoden 2013 alkupuolella.

Suomi vaikutti taakanjakopäätöksen mukaisen päästövähennyspolun (2013—2020) kiinnittämistä koskevan päätöksen valmisteluun, ja sen toimeenpanoa valmistellaan sekä EU:ssa että kansallisesti. Päätöksellä asetetaan jäsenmaille vuosittaiset tonnimääräiset päästövähennystavoitteet. Hiilidioksidin talteenottoa ja varastointia (CCS) koskevan direktiivin kansallinen toimeenpano saatettiin päätökseen valmistelemalla asiaa koskeva laki.

Hallitusohjelmassa päätettyjä ilmastopolitiikan tehtäviä valmisteltiin ja tuettiin. Ilmastopaneeli aloitti työnsä ja käynnisti muun muassa ilmastolakia ja energiajärjestelmiä koskevat hankkeet. Ilmastolaista valmistui esiselvitys ja selvityksestä saatiin asiantuntijalausunnat, mukaan lukien ilmastopaneelin lausunto. Lisäksi ministeriö valmisteli energia- ja ilmastopolitiikan ministerityöryhmälle linjausehdotusta ilmastolain valmistelun aloittamisesta. Kansallisen ilmasto- ja energiastrategian päivitystä jatkettiin.

Suomen kasvihuonekaasupäästöt olivat v. 2011 ennakkotietojen mukaan 66,8 milj. tonnia CO₂ ekvivalenttia. Päästöt kääntyivät laskuun v. 2011 ja olivat 12 % alhaisemmat edelliseen vuoteen verrattuna. Kioton pöytäkirjan toimeenpanossa Suomi oli kumulatiivisessa tarkastelussa vuosina 2009—2011 päästövähennysveloitteen alapuolella.

KUVIO 13. Suomen kasviuonekaasupäästöjen kehitys vuosina 1990—2011 suhteessa Kioton pöytäkirjan velvoitetasoon

Ympäristönsuojelu

Kansallisen kestävän kehityksen strategiaudistus käynnistettiin ja työ valmistuu v. 2013. Uudistuksessa määritellään kestävän kehityksen tavoitteet ja periaatteet ja valmistellaan ehdotus kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksesta. Samalla kehitetään mittarit, joilla tavoitteiden toteutumista eri hallinnonaloilla seurataan. Strategiatyö koordinoidaan tiiviisti kestävän kehityksen kannalta tärkeiden strategioiden ja toimintaohjelmien kanssa.

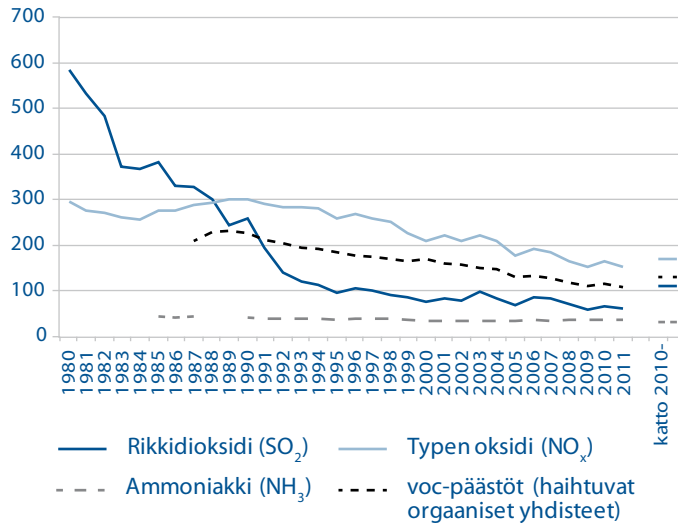
Kestävän kulutuksen ja tuotannon (KULTU) -ohjelma 'Vähemmästä viisaammin' valmistui. Ohjelman pohjalta valmistellaan valtioneuvoston periaatepäätöstä. Ohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi on käynnistetty kahdeksan hanketta, joissa kokeillaan ekotehokkaita ratkaisuja liikkumisessa, asumisessa ja ruokailussa. Yksi kokeiluhankkeista on Kestävien hankintojen neuvontapalvelu, joka edistää julkisten hankkijoiden ympäristöosaamista.

Kesäkuun YK:n kestävän kehityksen (Rio+20) huippukokouksen pääteemoina olivat kestävän kehityksen institutionaalinen rakenne ja vihreä talous. Kokouksessa sovittiin yhteisten kestävän kehityksen tavoitteiden luomisesta. Suomen ja EU:n näkökulmasta merkittävä tulos oli 10-vuotisen kulutuksen ja tuotannon puiteohjelman hyväksyminen. Myös kirjaus fossiilisten polttoaineiden tukien poistamisesta on merkittävä askel eteenpäin.

Materiaalitehokkuuden potentiaaleja koskeva arviointihanke valmistui. Kansallisen biotalousstrategian valmistelu käynnistyi ministeriöiden yhteistyönä. Strategian on tarkoitus valmistua keväällä 2013.

Ympäristönsuojelulain uudistamista koskeva hallituksen esitys lähetettiin lausunnonle marraskuussa. Samalla julkaistiin uusi ympäristön tilan valvontaohje. Yksi lain uudistuksen keskeisistä tavoitteista on saattaa EU:n teollisuuspäästädirektiivi osaksi kansallista lainsäädäntöä. Direktiivi tulisi panna täytäntöön viimeistään 7.1.2013, mutta Suomi tulee myöhästymään aikataulusta.

KUVIO 14. Päästöjen kehitys kohti vuoden 2010 päästökattoja

Syyskaudella eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen ympäristönsuojelulain muuttamisesta suurten polttolaitosten osalta ja valtioneuvosto teki päätöksen suurten, polttoaineteholtaan yli 50 megawatin polttolaitosten kansallisesta siirtymäsuunnitelmasta, jolla olemassa oleville polttolaitoksille voidaan antaa määräajaksi (1.1.2016—30.6.2020) mahdollisuus poiketa uusista päästöraja-arvoista. Se toimitettiin joulukuun lopussa EU:n komissiolle. Suunnitelma on osa joustotoimia, joilla energiatuotannossa voidaan panna toimeen teollisuuspäästödirektiivin mukaiset vähennystoimet porrastetusti.

Ilman epäpuhtauksia koskeva päästökattodirektiivi (NEC-direktiivi) asettaa EU:n jäsenvaltioiden päästöille sallitut vuotuiset enimmäismäärät, joita ei saa ylittää vuodesta 2010 alkaen. Päästökatot koskevat rikkidioksidia, typen oksideja, haihtuvia orgaanisia yhdisteitä (lukuun ottamatta metaania) ja ammoniakkeja. Vuonna 2011 ammoniakkin (NH₃) vuosipäästöt olivat v. 2009 tehdyn arviointimenetelmän muutoksen takia tonnimäärältään selvästi suuremmat kuin päästökattoarvo 31 kt, mutta nämä päästöt ovat kuitenkin kehittyneet 1990-luvun määristä likimain v. 2009 ennakkoidulla tavalla. Muut päästötavoitteet on saavutettu jo hyvissä ajoin ennen vuotta 2010.

Ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskevan kansainvälisen sopimuksen raskasmetallipöytäkirjaa uudistettiin. Lisäksi sopimuksen monivaikutuspöytäkirjaa uudistettiin niin, että siihen tulee toimialoitteisia päästömääräyksiä, kansalliset päästövähennysvelvoitteet vuodelle 2020 sekä velvoitteita pienhiukkasille ja mustahiillelle.

Kansallisen kemikaaliohjelman väliarviointi ja ehdotus uusiksi toimenpidesuosituksiksi valmistui. Ohjelman sisältöä täsmennettiin seuraavilla alueilla

- EU:n kemikaaliasetuksen (REACH) tavoitteiden saavuttaminen ja uuden tiedon hyödyntäminen
- Riittävät tiedot altistumisesta ja päästöistä
- Toiminnanharjoittajilla riittävät tiedot ja menettelyt kemikaalien riskinarviointiin ja hallintaan
- Tuotteiden aiheuttamien kemikaaliriskien vähentäminen
- Kansainvälinen vaikuttaminen

REACH-asetuksen edellyttämä valvonta sisällytettiin uudistettavana olevaan ympäristölupien valvontaohjeeseen.

Talvivaaran kaivoksen kipsisakka-altaan massiivinen vuoto ja sitä seurannut ympäristövahinko ja riskinhallintatoimet edellyttivät ympäristöministeriöltä runsaasti toimenpiteitä. Ministeriö muun muassa perusti erityistilanneryhmän koordinoimaan valtakunnan tason ympäristönsuojelutoimia, järjesti Kainuun ELY-keskukselle tilapäistä resurssiapua ja asetti selvityshenkilöt selvittämään Talvivaaran kaivoksen ympäristöongelmia ja viranomaisten toimintaa niiden valvonnassa. Lisäksi käynnistettiin kaivosten stressitestien suunnittelu ja vastattiin EU:n komission tietopyyntöön Talvivaaran kaivoksen ympäristöasioista.

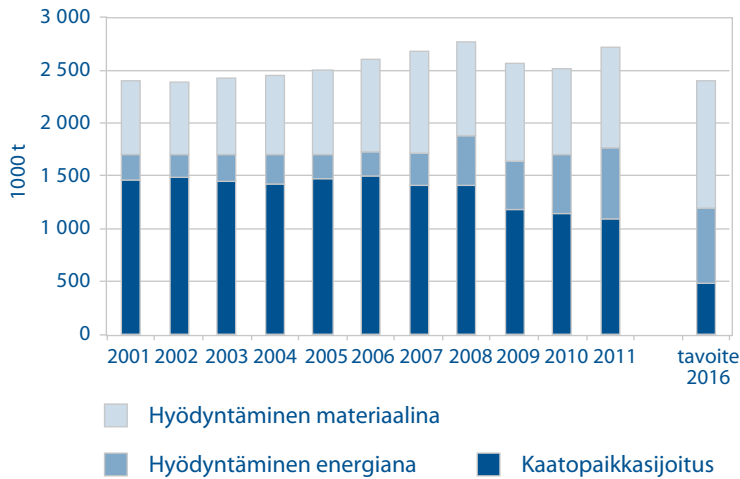
Uusi jätelaki tuli voimaan 1.5.2012. Samalla tulivat voimaan asetukset jätteistä ja ympäristönsuojeluasetuksen muuttamisesta. Asetus kaatopaikoista ja valtioneuvoston asetus jätteenpoltosta on tarkoitus antaa alkuvuodesta 2013. Valtioneuvoston asetus asfalttiasemien ympäristönsuojeluvaatimuksista uusittiin ja se tulee voimaan vuoden 2013 alussa (VNa 846/2012). Lisäksi valmisteltiin hallituksen esitys laiksi vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa (HE 6/2013 vp).

Vuonna 2011 yhdyskuntajätteen määrä nousi kolmen vuoden takaiselle tasolle 2,7 milj. tonniin ja oli 35 kg enemmän kuin edellisellä vuonna eli keskimäärin 503 kiloa asukasta kohti vuodessa. Jätteen määrän kasvu vuoden 2011 talouskasvun seurauksena antaa viitteen siitä, että jätemäärän ja talouden irtikytöntä ei ole vielä toteutunut.

Jätteiden hyödyntämisaste nousi noin 60 prosenttiin. Kaatopaikoille sijoitetun yhdyskuntajätteen osuus on laskenut viime vuosina ja v. 2011 kaatopaikoille vietiin 40 % yhdyskuntajätteestä. Valtakunnallisessa jättesuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden mukaisesti kaatopaikoille tulisi v. 2016 sijoittaa yhdyskuntajätteistä enää enintään 20 %. Energiahyötykäytön tavoite saavutettaneen vuoteen 2016 mennessä jo tehtyjen polttolaitosinvestointipäätösten perusteella, mutta materiaalikierrätystavoitteen saavuttaminen edellyttää vielä jätteen materiaalikierrätyksen tuntuvaa lisäämistä.

EU on asettanut tavoitteet biohajoavan yhdyskuntajätteen kaatopaikkasijoituksen vähentämiseksi vuosille 2009 ja 2016. Tilastotietojen mukaan kehitys on ollut myönteistä, ja vuoden 2009 tavoitteeseen päästiin jo v. 2007. Orgaanisen ja muun biohajoavan jätteen yleistä kaatopaikkakieltoa valmistellaan siten, että se tulisi voimaan v. 2016, mikä edelleen vähentää jätehuollon kasvihuonekaasupäästöjä.

KUVIO 15. Yhdyskuntajätteet käsittelytavoittain

Vuonna 2012 valmistui 15 pilaantuneiden maa-alueiden kunnostushanketta, joihin käytettiin myös valtion ympäristötyömäärärahoja. ELY-keskukset saivat yhteensä 2,7 milj. euroa kohteiden kartoittamiseen, tutkimiseen ja kunnostamiseen. Kunnostukset ovat suurelta osin olleet ELY-keskusten ja kuntien yhteistyöhankkeita. Kunnostustoiminnan kokonaisvolyyminä kuvaa se, että ELY-keskukset tekivät 222 pilaantuneen maaperän puhdistamista koskevaa hallintopäätöstä. Isännättömien huoltoasemien maaperän kunnostamista jatkettiin SOILI-ohjelmassa. Ohjelmasta luovutettiin vuoden aikana 11 rahastokohdetta, joiden osalta ELY-keskus oli hyväksynyt kunnostustyön suoritetuksi.

Öljyntorjuntavalmiutta parannettiin kokonaisselvityksen mukaisesti. Vuoden 2013 talousarvioon sisältyy liikenneviraston uusi jäänmurtaja, joka varustetaan myös öljyntorjuntaan sekä öljyntorjunta-alus Hylkeen peruskorjauksen suunnittelu. Eduskunta hyväksyi korotetun öljysuojamaksun jatkamisen seuraavalle kolmelle vuodelle.

Sopimus Arktisen alueen öljyonnettomuuksien ehkäisystä ja torjuntavalmiuksista valmistui. Ympäristöministeriö esitti Suomen ja Venäjän arktiseen kumppanuusohjelmaan yritysten yhteiskuntavastuuta. Valtioneuvoston Arktinen neuvottelukunta käynnisti loppuvuodesta Suomen arktisen strategian päivityksen.

Itämeren suojelusopimuksen (HELCOM) ja Itämeren toimintaohjelman (BSAP) veloitteita sekä työohjelmia toteutettiin tavoitteiden mukaisesti. Kansainvälisessä merenkulkujärjestössä IMOssa tehtiin alusten käymäläjätevesien päästöjä Itämerellä rajoittava päätös. Vuonna 2015 voimaan tuleva rikkidirektiivi hyväksyttiin EU-parlamentissa.

EU:n Itämeren alueen strategian uudistus valmistui kesäkuussa ja strategian toimintaohjelmaa päivitettiin syksyn aikana. Suomen ja Puolan koordinoima prioriteettialue (Nutri) toimi aktiivisesti Itämeren rehevöitymisen hillitsemiseksi. Sen lippulaivahankkeissa muun muassa koottiin yli sadan esimerkkimaatilan verkosto ja kartoitettiin kustannustehokkaita tapoja vähentää ravinnepäästöjä Valko-Venäjällä.

Pietarin jätevesiyhteistyö jatkui pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuuden hankkeissa, ja viimeiset suomalaiset laitetoimitukset käynnistettiin. Hankkeiden on määrä valmistua 2013–2014, jolloin Pietari täyttää HELCOM:n suositukset 98-prosenttisesti. Leningradin alueen kotieläintuotannon lannankäsittelyä pyrittiin kehittämään ja edistämään siten vesiensuojelua sekä pilottihankkein että menetelmällisesti.

Itämeri on edelleen kauttaaltaan rehevöitynyt lukuun ottamatta Pohjanlahden ja osaa Kattegatin avomerialueesta. Hydrologiset olosuhteet vaikuttavat voimakkaasti Itämereen kohdistuvaan ravinnekuormitukseen, ja toimenpiteiden vaikutukset näkyvät usein vasta pitkällä aikavälillä. Suomen ravinnekuormituksessa ei ole vielä nähtävissä merkittävää vähenemistrendiä.

Vuoteen 2015 ulottuvien vesienhoitosuunnitelmien toteutusta jatkettiin laajalla sidosryhmäyhteistyöllä. Vuoden 2012 lopussa komissiolle valmistunut arviointi osoittaa, että vesienhoitosuunnitelmien toimenpiteitä on saatu hyvin käyntiin monilla toimialoilla. Toisen vesienhoidon suunnittelukauden eli vuoteen 2021 ulottuvien suunnitelmien kokoaminen aloitettiin.

Merenhoidon suunnittelussa edettiin tavoitteiden ja aikataulun mukaisesti, joskin valtioneuvoston päätös Itämeren nykytilan ja meren hyvän tilan tavoitteesta viivästyi heinäkuulta joulukuulle. Merenhoitosuunnitelman ensimmäisen osan kuuleminen toteutettiin ja asiasta annettiin valtioneuvoston päätös. Merten biodiversiteetin suojelusta kansallisen määräysvallan ulkopuolisilla merialueilla päästiin yksimielisyyteen.

Yhdyskuntajäteveden ravinnekuormituksen vähentämiseksi alle puhdistamoiden ympäristölupien käsittelyvaatimustason tehtiin suositussopimus. Suositussopimuksessa on asetettu tavoitteet ravinnekuormitukselle vuodelle 2015. Yhdyskuntajätevesien vuotuisen kokonaistyyppi- ja kokonaisfosforikuormituksen kehitys on ollut viime vuosina aleneva. Vuonna 2011 kokonaisfosforikuormitus oli 157 tonnia ja kokonaistyyppikuormitus 10 700 tonnia.

Valtion vesihuoltotuilla siirtoviemäreihin käynnistettiin yhteensä yhdeksän hanketta. Hankkeiden vaikutuksena vanhentuneita pieniä puhdistamoita poistuu käytöstä ja jätevesien puhdistusta keskitetään tehokkaisiin alueellisiin keskuspuhdistamoihin. Investointiavustuksilla yhdessä maa- ja metsätalousministeriön avustusten kanssa edistettiin haja-asutuksen yhteisviemärintihankkeita, joissa viemäriverkostoihin liitetään vähintään 5 000 kiinteistöä. Ympäristöministeriö laati yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa valtakunnallisen viemärintiöohjelman. Ohjelmassa täsmennetään vesihuollon lähivuosien tuen käytön valtakunnallisia pääperiaatteita ja kriteereitä sekä arvioidaan tukemisen tarvetta ja vaikuttavuutta.

Hajajätevesineuvonnan 2 milj. euron avustuksilla toteutettiin neuvontahankkeita kaikkien ELY-keskuksien alueella. Väliarvioinnin perusteella neuvontaa tehdään noin 8 000 kiinteistöllä.

Pohjavesiin liittyviä lainsäädännöllisiä ja menettelyllisiä kehittämistarpeita selvitettiin ja työryhmän ehdotukset pohjavesialueiden rajausta ja luokittelua sekä suojelusuunnitelmia koskeviksi uusiksi säännöksiksi lähetettiin lausunnoille. Kuntien hakemusten perusteella myönnettiin avustuksia yhteensä 250 000 euroa suojelusuunnitelmien laatimiseen.

Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventoinnit ovat toteutuneet hyvin koordinoituna toimintasuunnitelmassa osoitetuilla alueilla. Hankkeessa on kehitetty kustannustehokkaita kartoitusmenetelmiä.

Maatalouspolitiikan uudistuksessa on yhteen sovitettu vesienhoidon ja luonnon monimuotoisuusstrategian tavoitteita maaseudun kehittämisohjelman valmisteluun. Nitraattidi-
rektiivin mukaista nitraattiasetusta uudistetaan ja sen tavoitteena on entistä tehokkaammin rajoittaa lannoittamisesta, kotieläinten pidosta sekä lannan ja orgaanisten lannoitevalmisteiden varastoinnista ja käsittelystä aiheutuvia päästöjä.

Maatalouden vesiensuojelun tehostamiseksi on Lounais-Suomessa jatkettu ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteisrahoituksella laajaa kolmevuotista pilottihanketta (TEHO Plus).

Vuosina 2008—2011 toteutettu TEHO-hanke (Tehoa maatalouden vesiensuojeluun) arviointiin. Arvioinnin tulosten mukaan TEHO-hanke onnistui käytännönläheisenä hankkeena, jonka valtteja olivat tiloilla toteutettu neuvonta ja kokeilutoiminta. Vahvuutena oli myös se, että maataloilla oli mahdollisuus testata hankkeissa erilaisia toimenpiteitä. Heikkoutena oli, että hanke ei onnistunut tavoitteessaan aktivoida viljelijöitä lisää erityisympäristötukien hakuun. Puutteena oli myös, että hankkeessa ei päästy toimenpiteiden seurantaan. Keski-Suomessa jatkettiin kolmevuotista turvetuotannon ja metsätalouden vesiensuojelun pilottihanketta (TASO), jonka tavoitteena on edistää turvetuotannon ja metsätalouden kuormitusta tehokkaimmin vähentäviä toimenpiteitä ja kokeilla uusia vesiensuojelumenetelmiä.

Ravinteiden kierrätyksen edistämistä ja Saaristomeren tilan parantamista koskeva ohjelma (RAKI-ohjelma) valmisteltiin vuosiksi 2012—2015. Sen tavoitteena on toteuttaa tehostettuja toimia Saaristomeren hyvän tilan saavuttamiseksi vuoteen 2020 mennessä. Hyväksytyt hankkeet liittyvät pienten jätevedenpuhdistamoiden ja maatalouden valumavesien ravinteidenpoistoon, orgaanisten lannoitteiden kehittämiseen, biotalouteen ja energiantuotantoon. RAKI-ohjelmassa on yhteensä käynnissä 21 hanketta, joille on myönnetty rahoitusta yhteensä noin 4 milj. euroa.

Luonnonsuojelu

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategiasta vuosille 2012—2020. ”Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi” -nimeä kantavan strategian päätavoite on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen Suomessa vuoteen 2020 mennessä. Uusi, hallitusohjelman edellyttämä strategia päivittää vuosia 2006—2012 koskeneen strategian. Ilmastonmuutoksen vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen arvioidaan nykyistä syvällisemmin, vahvistetaan tietoperustaa, parannetaan luonnonsuojelujärjestelmän kytkeytyneisyyttä ja luodaan valmiuksia muutuviin oloihin sopeutuvalla toimintapolitiikalla.

Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta (METSO) valmistui loppuvuonna ja se on tarkoitus viedä valtioneuvostoon huhtikuussa 2013. Ohjelman tarkoituksena on parantaa nykyistä suojelualueverkkoa ja kehittää talousmetsien luonnonhoitoa. Maanomistajien tekemien tarjousten pohjalta valtiolle hankittiin suojelutarkoituksiin 3 085 hehtaaria METSO-alueita, yksityisiä luonnonsuojelualueita perustettiin ohjelman puitteissa 4 248 hehtaaria ja määrääjäksi rauhoitettiin 170 hehtaaria. Alueiden arvo on yhteensä 33,9 milj. euroa.

Samaan aikaan METSO-ohjelman toteutuksen kanssa viedään loppuun niin sanottujen vanhojen valtioneuvoston hyväksymien luonnonsuojeluohjelmien tai niitä vastaavien suojelevarauksen toteutusta. Vuonna 2012 niitä toteutettiin 4 691 hehtaaria, mikä oli lähes 90 % tavoitteesta. Varsinais-Suomen ELY ja Etelä-Pohjanmaan ELY, joilla oli suurimmat toteutustavoitteet eivät kuitenkaan saavuttaneet asetettuja tavoitteitaan. Luonnonsuojeluohjelmiin käytettiin noin 15,0 milj. euroa hankinta- ja korvausmäärärahaa.

Luonnonsuojelulainsäädännön muutosten valmistelu aloitettiin. Valmistelun ensimmäistä osaa varten asetettiin työryhmä ja valmisteltiin pohjamuistio ratkaistavista EU-lainsäädännön täytäntöönpanovajeista.

Koloveden kansallispuiston laajennusta koskeva hallituksen esitys annettiin ja valmisteltiin asetukset Suomussalmen luonnonsuojelualueista. Lisäksi lausunnoilla olivat Varsinais-Suomen alueita koskevat asetukset. Kansallispuistoverkoston mahdollista laajentamista uusilla alueilla arvioitiin tehtyjen esitysten pohjalta.

Vuonna 2012 käynnistettiin lajisuojelun alueellinen toimeenpano, jossa keskeisiä ovat alueelliset lajien suojelun, hoidon ja seurannan priorisointineuvottelut. Neuvottelut alueellisen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, Suomen ympäristökeskuksen ja ministeriön välillä käynnistyivät viidellä alueella tavoitteena löytää kiireellisintä suojelua vaativat lajit.

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä. Soidensuojelun täydennysohjelman valmistelu aloitettiin. Viisi luonnonsuojelun kannalta arvokasta suota hankittiin Vapo Oy:ltä valtiolle suojelukohteiksi. Turvetuotannon ympäristönsuojeluohjeen laadintaan liittyen järjestettiin laaja kuulemiskierros. Ehdotus ohjeeksi valmistuu keväällä 2013.

Metsähallituksen luontopalvelut

Metsähallitus on maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan liikelaitos, jota ympäristöministeriö ohjaa ja rahoittaa julkisiin hallintotehtäviin kuuluvissa luontopalveluissa. Metsähallituksen luontopalvelujen tehtävänä on ympäristöministeriön hallinnonalalla valtion omistuksessa olevan luonnonsuojelualue- ja erämaaverkoston hallinnointi ja hoito sekä eräät valtakunnalliset asiantuntijatehtävät. Toiminnalla vaikutetaan keskeisesti luonnon monimuotoisuuden Suomessa biodiversiteetin köyhtymisen hidastamiseksi.

Vuonna 2012 luontopalvelujen kokonaismenot olivat 62,6 milj. euroa (51,7 milj. euroa v. 2011). Ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön kautta valtion talousarviosta tuleva perusrahoitus kattoi menoista 38,7 milj. euroa (33,3 milj. euroa v. 2011). Henkilötyövuosia oli kaikkiaan 560 (482). Metsähallituksen kokonaisuudesta liikelaitoksena raportoidaan maa- ja metsätalousministeriön osiossa 8.1.

TAULUKKO 135. Metsähallituksen luontopalvelujen toiminnan tunnuslukuja vuosina 2008—2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Natura-alueiden määrä, jolle valmistui hoito- ja käyttösuunnitelma, kpl	37	32	22	20	16
Metsien ja soiden ennallistaminen METSO-alueella, ha	2 690	2 561	2 245	2 148	2 190
Perinnebiotooppien hoito ja kunnostus, ha	2 314	2 610	2 695	3 071	2 965
Vedenalaisten luontotyyppien inventointi, ha	5 795	5 632	6 200	5 345	n. 10 000
Kansallispuistojen käynnit	1 755 500	1 943 000	1 958 500	2 086 500	2 050 000
Luontokeskusten ja muiden asiakaspisteiden käynnit	859 000	866 000	849 400	833 000	865 000

Valtion kansallispuistoihin ja retkeilyalueiden virkistyskäyttöön sijoittamat rahat tuottavat yritystoimintaa ja työpaikkoja. Metsähallituksen luontopalveluiden seurannan mukaan kansallispuistojen ja retkeilyalueiden kokonaistulo- ja työllisyysvaikutukset v. 2012 olivat yhteensä noin 125 milj. euroa ja noin 1 600 henkilötyövuotta.

Kestävä yhdyskuntakehitys, rakentaminen ja asuminen

Alueidenkäyttö

Kertomusvuonna ympäristöministeriö on aktiivisesti varmistanut valtioneuvoston hyväksymien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista ja niiden välittymistä kuntien kaavoitukseen ja maakuntakaavoitukseen. Vuoden aikana vahvistettiin kolme maakuntakaavaa ja ohjattiin 24 vireillä olevaa maakuntakaavaa. Ohjauksessa ovat painotuneet ilmastonmuutoksen hillintään liittyvät kysymykset, erityisesti kaupunkiseutujen yhdyskuntarakennetta ja vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumista sekä tuulivoimaa ja turpeenottoa koskevat alueidenkäytölliset ratkaisut. Keskeisellä sijalla ovat olleet myös eräät suuret liikenteen infrastruktuuriratkaisut.

Ympäristöministeriön asettama seurantaryhmä arvioi valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) toteuttamisen tilannetta ja kehittämisen tarpeita. Tehtyjen selvitysten mukaan VAT ovat kiinteä osa maakuntien ja kuntien kaavoitusta ja yhä enemmän niitä edistetään myös valtion viranomaisten toiminnassa. Vaikuttavuutta voidaan ja tulee kuitenkin tehostaa mm. alueidenkäytön suunnittelujärjestelmän toimivuutta parantamalla. Valtion viranomaisten yhteistyötä ja toimintakäytäntöjä tulee myös kehittää ja VAT:ien toteuttamisessa tulee kiinnittää enemmän huomiota taloudellisiin ohjaukskeinoin ja muuhun toimintaan, jolla on välillinen mutta merkittävä vaikutus alueidenkäyttöön. Toimintapohjat tullessaan ottamaan huomioon muun muassa maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) toimivuusarvioinnissa ja myöhemmin käynnistyvässä VAT:ien tarkistamisessa.

Vuonna 2012 ympäristöministeriö tuki monin tavoin tuulivoimarakentamisen kaavoitusta ja selvityksiä sekä edisti hallituksen ilmasto- ja energiastrategian tavoitetta lisätä tuulivoimatuotantoa nykyisestä noin 20 megawattista 2 000 megawattiin vuoteen 2020 mennessä. Kunnille ja maakunnan liitoille osoitettiin 1,4 milj. euroa valtionavustusta tuulivoimarakentamista ohjaavien kaavojen laadintaan. Lisäksi laadittiin opas tuulivoimarakentamisen suunnittelusta ja yhteenvetoraportti maakunnilta pyydetyistä tuulivoimaselvityksistä. Selvitysten mukaan tuulivoimalle potentiaalisten alueiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 3 400 km² ja alueille voisi sijoittaa yhteensä 12 000 megawattia tuulivoimaa. Ainakin 16 maakuntaa on parhaillaan laatimassa tuulivoimaa käsittelevää maakuntakaavaa, jossa osoitetaan tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvat alueet ottaen huomioon muut alueidenkäyttötarpeet. Myös tuulivoimarakentamista ohjaavia kuntakaavoja on vireillä runsaasti eri puolilla Suomea.

Maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuden kokonaisarviointi on meneillään. Alueidenkäytön ohjauksen toimivuus kaupunkiseuduilla on yksi arvioinnin painopisteistä. Arvioinnin on tarkoitus valmistua vuoden 2013 lopussa. Vuonna 2012 valmisteltiin useita arviointiin liittyviä erillisselvityksiä, jotka valmistuvat keväällä 2013. Niistä keskeisimpiä ovat kolme kyselyä alueidenkäytön ohjausjärjestelmän toimivuudesta sekä tutkimus muutoksenhausta päätösten lainmukaisuuden takeena.

Ympäristöministeriö osallistui myös aktiivisesti kuntauudistuksen valmistelutyöhön. Ympäristöhallinto tuotti huomattavan määrän analyysjä kuntauudistuksen tueksi muun muassa työssäkäyntialueista. Kuntarakennelakiluonnos on parhaillaan lausunnoilla.

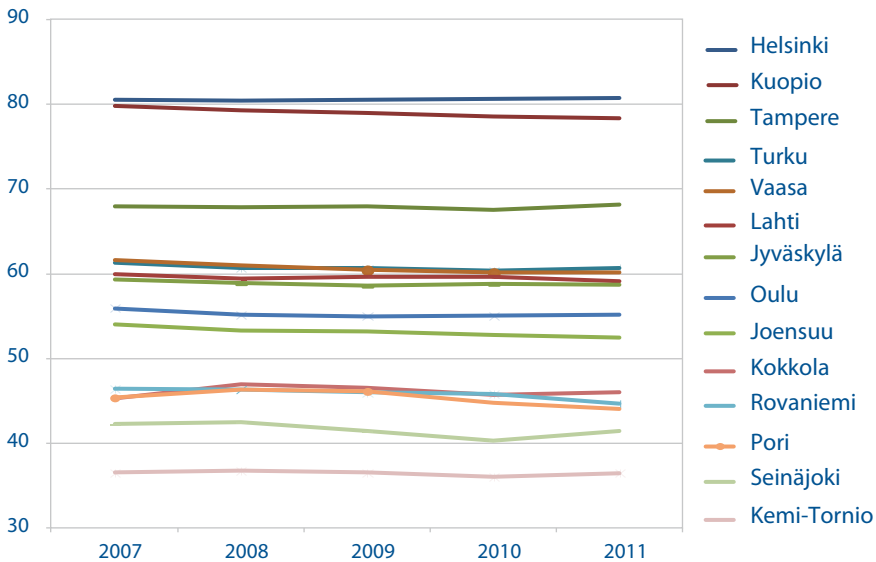
Maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) aiesopimukset Helsingin ja Turun kaupunkiseutujen kuntien ja valtion välillä allekirjoitettiin. Lisäksi Tampereen ja Oulun kaupunkiseutujen MAL-aiesopimukset allekirjoitetaan vuoden 2013 alussa. Metropolipolitiikkaa jatkettiin hallitusohjelman mukaisesti, metropolipolitiikan keskeisistä hankkeista MAL-aiesopimus Helsingin seudulla solmittiin 20.6.2012. Metropolialueen kilpailukykystrategian raamiluonnos valmistui lokakuussa ja haku kasvusopimusmenettelyyn on käynnissä. Sosiaalisen eheyden kumppanuusohjelman valmistelu käynnistyi. Metropolialueen esiselvitystyö on käynnissä.

Ympäristöministeriö valmisteli liikenne- ja viestintäministeriön koordinoimaa liikennepoliittista selontekoa erityisesti maankäyttöä, asumista ja palvelurakennetta koskevien kysymysten osalta. Selontekoa valmisteltaessa liikennepoliittisia kysymyksiä tarkasteltiin hallitusohjelman mukaisesti erityisesti maankäytön, asumisen, palvelurakenteiden, kestävän kehityksen ja elinkeino- ja aluekehityksen edellytykset huomioon ottaen. Selonteossa linjataan liikennepolitiikkaa vuosille 2012–2022.

Kaavoituksen ja kaavaohjauksen tueksi tuotettiin yhdyskuntarakenteeseen ja ilmasto-tavoitteita toteuttavaa aineistoa sekä kehitettiin asemakaavoitusta koskevaa energiakaavoituksen mallia. Kaupan sijainninohjausta koskeva ohjeistusluonnos valmistui ja oli lausunnoilla. Lisäksi annettiin asemakaavan ajanmukaisuuden arviointia koskeva ohjeistus.

Kaupunkiseutujen tiiveimmillä alueilla asuvien osuus koko kaupunkiseutujen taa-jama-alueen asukkaista on viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana ollut pääsääntöisesti vähenevä eli yhdyskuntarakenne on hajaantunut. Yhdyskuntarakenteen eheydellä on suuri merkitys toimivien joukkoliikennetarkaisujen ja palvelujen saavutettavuuden kannalta.

KUVIO 16. Tilastoruuduissa, joissa asukastiheys on vähintään 20 asukasta hehtaarilla, asuvien osuus kaupunkiseudun taajama-alueen asukkaista 2007—2011, %

Asuminen

Valtioneuvosto teki hallitusohjelman mukaisen periaatepäätöksen asuntopoliittisesta toimenpideohjelmasta vuosiksi 2012—2015 ja ohjelmaan sisältyvistä toimenpiteistä. Toimenpiteillä luodaan edellytyksiä asuntomarkkinoiden toimivuuden parantumiselle vähentämällä laajalla rintamalla markkinoiden toimivuuden esteitä ja tarjoamalla kannustimia eri toimijoille. Vuonna 2012 käynnistettiin toimenpiteitä kaikilla ohjelmaan sisältyvillä kokonaisuuksilla. Keskeisimpinä toimina asumisen osalta v. 2012 oli asetus infra-avustuksesta, jolla vahvistetaan aiesopimusten sitovuutta, sekä ikääntyneiden ja erityisryhmien asunto-olojen parantamiseen tähtäävien kehitysohjelmien käynnistämistä.

Vuonna 2012 asuntojen uudistuotanto oli arviolta noin 29 000 aloitettua asuntoa (v. 2011 31 500 asuntoa). Asuntotuotannon varsin voimakkaaseen laskuun ovat vaikuttaneet erityisesti omistusasuntokysyntään vaikuttava yleisen taloudellisen epävarmuuden lisääntyminen ja toisaalta asuntotuotantoa elvyttäneiden valtion toimenpiteiden loppuminen. Lisäksi korkea asuntojen hintataso ja kuluttajien luottamuksen lasku vähensi asuntomarkkinoiden kysyntää vapaarahoitteisen asuntotuotannon osalta.

ARA teki korkotukilainoitettavien asuntojen aloituksen mahdollistavia päätöksiä yhteensä 6 179 asunnosta (v. 2011 6 655 aloitusta) ja takauslainoituksen osalta 239 asunnosta (v. 2011 0 aloitusta). Normaalin korkotukivuokratuotannon päätöksiä oli 1 240 asuntoa, erityisryhmien asuntoja 3 768 ja asumisoikeusasuntoja 1 170. Asunnoista aiesopimuskuntiin kohdistui 1 917 asuntoa ja muihin kasvukeskuksiin 2 513 asuntoa. Valtion tueman asuntotuotannon korkotukilainojen hyväksymisvaltuus oli yhteensä 1 025 milj. euroa (v. 2011 975 milj. euroa), ja siitä jäi käyttämättä runsas 39 milj. euroa

Valtion ja Helsingin seudun kuntien välisen maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) aiesopimuksen 2012—2015 mukainen Helsingin seudun asuntotuotannon tavoite on 12 500 asuntoa vuodessa. Vuonna 2012 toteutui arviolta 10 500 asuntoa eli tavoite jäi saavuttamatta. Vuonna 2012 normaalien ARA-vuokra-asuntojen rakentamisen aloituksen mahdollistavia päätöksiä tehtiin Helsingin seudulla vain alle 400 asunnon osalta. MAL-sopimuskauden (2013—2015) keskimääräinen vuositavoite on noin 2 500 ARA-vuokra-asuntoa painopisteen ollessa normaaleissa vuokra-asunnoissa. Helsingin seudulla oli lisäksi tavoitteena kaavoittaa 1,4 milj. kerrosneliometriä uutta asuinkerrosalaa, toteuma oli ennakkotietojen mukaan noin 1,1 milj. kerrosneliometriä.

Vuosien 2008—2012 maankäyttöä ja asumista koskevassa aiesopimuksessa sovitut valtion toimenpiteet on käytännössä tehty. Sen sijaan Helsingin seudun 14 kuntaa ovat toteuttaneet yhdessä sovittuja tavoitteita erittäin vaihtelevasti. Koko seudun ARA-vuokra-asuntotuotannon tavoitteesta jäätiin vain vajaat 20 %, mikä johtui suurelta osin pääkaupunki-seudun tuotantotavoitteen ylitymisestä vuosina 2009 ja 2011. Koko asuntotuotannon osalta tavoitteita ei saavutettu minään vuotena kaudella 2008—2011. Valtio on tukenut tavoitteita myöntämällä kunnallistekniikka-avustuksia uusien asuntoalueiden käyttöönottoon.

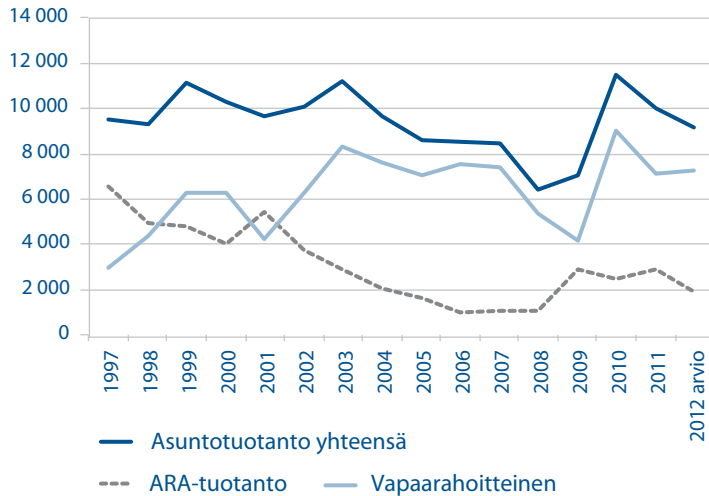
Kehitysvammaisten asumisen ohjelman toteuttamista jatkettiin, ja kehitysvammaisille suunnattuja ARA-asuntoja valmistui v. 2012 yhteensä 415 (28,2 milj. euroa). Tavoitteena oli 470 uuden asunnon rahoittaminen, joten tavoitteesta jäätiin jonkin verran. Lisäksi rakennusten esteettömyyteen liittyvien määräysten muutostyö käynnistettiin kartoittamalla muutostarpeita eri sidosryhmiltä ja teettämällä tausta-aineistoksi selvitys rakennetun ympäristön esteettömyyden tilasta.

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma jatkui tavoitteena poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2015 mennessä. Asunnottomien määrä oli vuoden 2012 lopussa yhteensä 7 847 (v. 2011 7 572), joista pitkäaikaisasunnottomia oli 2 669 (v. 2011 2 730). Aiesopimuskaupungeissa (10 kaupunkia) oli näistä 2 203 henkilöä. Vuosina 2008—2012 on valmistunut yhteensä 2 143 asuntoa pitkäaikaisasunnottomille. Uuden ohjelmakauden (2013—2015) tavoitteena on 1 250 asuntoa. Tavoitteen saavuttaminen näyttää haastavalta.

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaa valmistellut työryhmä luovutti ehdotuksensa. Työryhmä piti tärkeänä ikääntyneiden asumistarpeiden ennakoitua. Kuntien kokonaisvaltaista suunnittelua ja toimia ikääntyneiden asumisen kehittämiseksi olisi tehostettava. Päävastuu ikääntyneiden asumisen parantamisesta on kuitenkin asukkailla itsellään. Työryhmä ehdotti, että ikääntyneiden kotona asumista helpottavan hyvinvointi- ja viestintäteknologian kehittämistä ja käyttöönottoa tuetaan.

Asumisen toimialueella valmistui kertomusvuonna kaksi selvityshenkilöiden laatimaa raporttia. Saila Eskola selvitti erityisryhmien asumisen tukemisesta ja palveluasumisen järjestämisessä havaittuja epäkohtia. ARAn ohjeita on selvityksen pohjalta täsmennetty ja Suomen Kuntaliitto on laatinut oppaan palveluasumisen järjestämisestä ja kilpailuttamisesta. Olavi Syrjänen pohti Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskusten toiminnan kehittämistä. Selvityksen mukaan ARAn on keskityttävä vahvemmin kohtuuhintaisen vuokra-asumisen edistämiseen. Selvityksen pohjalta asetettiin työryhmä valmistelemaan ehdotukset ARAn organisaation kehittämisestä.

KUVIO 17. Asuntotuotanto aiesopimuskunnissa

Rakentaminen

Rakentaminen väheni v. 2012 pääosin kansainvälisen suhdanteiden heikkenemisen ja EU:n velkakriisin myötä. Yritysten ja rakennuttajien epävarmuus talouden suhteen lisääntyi, vaikkakin korkotaso pysyi matalalla. Tammi–marraskuussa myönnettyjen rakennuslupien kuutiomäärä väheni 14,2 % vuodentakaiseen vastaavaan ajanjaksoon verrattuna. Eniten vähenivät teollisuus- ja varastorakennusten kuutiomäärät (vuosimuutos -28 %), vapaa-ajan rakennukset sekä liike- ja toimistorakennukset (-15 %), kun taas julkisten rakennusten rakennuslupakehitys kasvoi (+16 %).

Uudisrakentamisen energiatehokkuutta parantavat uudet rakentamismääräykset tulivat voimaan 1.7.2012. Määräysten keskeinen muutos on siirtyminen kokonaisenergiatarkasteluun, joka koskee kaikkea rakennuksessa tapahtuvaa energiankulutusta eli siinä otetaan huomioon lämmityksen lisäksi muun muassa ilmanvaihto, valaistus ja lämmin käyttövesi. Eri energiamuodoille on annettu kertoimet, jotka kuvaavat luonnonvarojen käyttöä. Ne kannustavat käyttämään kaukolämpöä sekä uusiutuvia energialähteitä. Määräysten tiukennus tarkoittaa keskimäärin 20 prosentin parannusta nykyisten määräysten vaatimaan energiatehokkuuteen. Ensimmäinen luonnos uudisrakentamisen energiamääräysten tiedokartaksi valmistui.

Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin toimeenpanoon liittyen valmisteltiin lakiesitys rakennusten energiatodistusta koskevaksi uudeksi laiksi, joka tulee voimaan 1.6.2013. Uudistuksen keskeinen muutos koskee vanhoja pientaloja, jotka uudistuksen myötä tulevat vaiheittain todistusmenettelyn piiriin. Samalla kumottiin laki ilmastointijärjestelmän kylmälaitteiden energiatehokkuuden tarkastamisesta. Lakiesitys maankäyttö- ja rakennuslain muutoksesta sisältäen myös korjausrakentamisen energiatehokkuusmääräyksiä koskevat kohdat vahvistettiin. Esitys ympäristöministeriön asetukseksi korjausrakentamisen ener-

giatehokkuusmääräyksistä lähetettiin lausunnoille. Määräyksiä sovelletaan sellaiseen korjausrakentamiseen, jonka yhteydessä voidaan parantaa energiatehokkuutta osana muusta syystä johtuvaa korjaus- tai uusimistyötä.

Korjaus- ja energia-avustuksiin oli vuoden 2012 talousarviossa käytettävissä 56,3 milj. euroa. Määräraha oli 34,2 milj. euroa vähemmän kuin v. 2011. Tästä uusiutuvan energian avustuksiin oli käytettävissä 10 milj. euroa kun v. 2011 samaan tarkoitukseen käytettiin 30 milj. euroa. Uusiutuvan energian avustusten väheneminen vaikeutti erityisesti lämmitystapamuutosten, kuten lämpöpumppujen ja pellettilämmityksen käyttöönottoa ja hankaloitti uusiutuvan energian käytölle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Valtakunnalliset kosteus- ja hometalkoot jatkuivat ympäristöministeriön koordinoimissa ohjelmaa. Vuoden aikana paneuduttiin erityisesti kansalaisviestinnän tehostamiseen mm. uudistettujen internet-sivujen, koulutuskiertueen ja televisiosarjan avulla. Kertomusvuonna valmistui muun muassa riskirakenteiden tunnistamista koskeva opetusmateriaali, tilaajaohje sisäympäristöongelmien ratkaisemiseen, koulutuksen ja pätevöittämisen kehittämishanke sekä asuntokaupan turvan parantamisen hanke.

Energiaviisaan rakennetun ympäristön aika (ERA17) -ohjelmaa tarkistettiin syksyllä 2012 siten, että vuosien 2013—2014 toiminnassa keskitytään seitsemään erityisen tärkeään painopisteeseen. Seurantaryhmän puheenjohtajuus siirtyi ympäristöministeriöltä asunto-, toimitila- ja rakennuttajaliitolle (RAKLI ry) vuoden 2013 alusta.

Elinympäristön laadun parantamiseen liittyen valmistuivat poikkihallinnollisena yhteistyönä päivitetyt tietoaineistot rakennetun ympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden kehittämiseksi. Näillä tietoaineistoilla toteutetaan valtioneuvoston periaatepäätöksiä sisäisestä turvallisuudesta sekä terveyden edistämiseksi. Ympäristömeludirektiivin mukaiset meluselvitykset laadittiin kahdeksassa asukasmäärältään ja -tiheydeltään suurimmassa kunnassa.

Hallitusohjelman mukaisesti aloitettiin poikkihallinnollinen valmistelu Suomen ensimmäisestä kulttuuriympäristöstrategiasta, strategian on tarkoitus valmistua kesäkuussa 2013. Ympäristöministeriö myönsi v. 2012 rakennusperinnön hoitoon tarkoitettuja avustuksia 1,35 milj. euroa. Avustuksia haettiin 1 209 kohteelle ja niitä voitiin myöntää 548 kohteelle.

Asumisen ja rakentamisen ePalvelut -hankkeessa kehitetään asumiseen ja rakennettuun ympäristöön liittyviä sähköisiä palveluita erilaisten lupien ja tukien hakemiseen sekä tieto- ja analyysitarpeisiin. Sähköistettäviä palveluja ovat rakentamisen lupapalvelut, asumisen palvelut sekä elinympäristön tietopalvelut. Palvelukokonaisuudessa otettiin kertomusvuonna julkiseen käyttöön asuntojenvuokrat.fi -palvelu sekä julkinen karttaliittymä. Koko palvelukokonaisuus valmistuu vaiheittain vuosina 2013—2014.

Tiedonhallinta ja verkkopalvelut

Luonnonsuojelualueiden tietojärjestelmän toteutukseen tarvittu työmäärä on ollut arvioitua suurempi ja järjestelmän valmistuminen on viivästynyt. Palvelussa päästään käyttööntovaiheeseen v. 2013. Ympäristölupakäsittelyn tietojärjestelmän kehittämisessä on odotettu aluehallintovirastojen uuden asiakirja- ja asianhallintajärjestelmä USPan käyttöönottoa ja järjestelmä valmistuu vuoden 2013 aikana. Ympäristötietojen tietovarasto valmistui vuoden 2012 aikana.

SADe-ohjelman Asumisen ja rakentamisen ePalvelut -hankkeessa otettiin käyttöön asuntojenvuokrat.fi -verkkopalvelu. Muiden elinympäristön tieto- ja palautepalveluiden sekä energiatodistuspalvelun valmistuminen on viivästynyt suunnitellusta ja ne valmistuvat vaiheittain vuosien 2013—2015 aikana.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta ja ympäristön tilan seuranta

Vuonna 2009 perustettuun luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymään (LYNET) kuuluvat maa- ja metsätalousministeriön sekä ympäristöministeriön hallinnonalojen tutkimuslaitokset. Verkostomaisella yhteistyömallilla on tavoitteena lisätä tutkimuksen vaikuttavuutta ja tehostaa toimintaa. Vuoden 2012 aikana LYNET:n tutkimusohjelmissa, Ilmastonmuutos, Biotalous, Itämeri ja Kestävä maankäyttö, edettiin suunnittelusta toteutusvaiheeseen. Uuden Ruokajärjestelmän kestävyys -tutkimusohjelman suunnittelu käynnistettiin. Lisäksi hyväksyttiin LYNET:n yhteinen avoin aineistopolitiikka ja päivitettiin LYNET:n strategia ja painopisteet.

Ympäristöministeriön T&K -strategiaa 2020 toimeenpantiin muun muassa laatimalla T&K -hankehallinnon käsikirja, tehostamalla T&K -tiedon välittämistä järjestämällä Ympäristötiedon foorumin kanssa yhteisiä tilaisuuksia ja osallistumalla aktiivisesti hallitusohjelmaa tukevan strategisen tutkimus- ja arviointisuunnitelman valmisteluun ja toteuttamiseen.

Ympäristön tilan seurannan strategian 2020 toimeenpano käynnistettiin aloittamalla SYKEssä Monitor-2020 -ohjelma, joka on myös ympäristöhallinnon VATU-kärkihanke. Sen tavoitteena on muun muassa modernisoida ympäristön tilan seurantoja ja optimoida toimintaa eri toimijoiden (etenkin SYKE, LYNET ja ELY-keskukset) kesken. Lisäksi kertomusvuonna laadittiin luonnosversio ympäristöministeriön älystrategiasta.

Säädösvalmistelun kehittäminen ja lainsäädännön toimivuuden arvioinnit

Ympäristöministeriön säädösvalmistelua kehitettiin valtioneuvoston yhteisten, Sujuvampaan lainvalmisteluun -hankkeen toimintatapojen mukaisesti. Kaikista aloitetuista säädös-hankkeista tehtiin hankepäätös. Keskeiset tahot osallistuivat valmisteluprosessiin ja heitä kuultiin valmistelun aikana. Vuonna 2012 ympäristöministeriössä kiinnitettiin huomiota tutkimustiedon hyödyntämiseen säädöshankkeissa ja teemasta järjestettiin laajapohjainen seminaari. Myös säädösten täytäntöönpanon tueksi valmisteltiin yhteistä aineistoa.

Vuonna 2012 annettiin kevästuntokaudella kolme hallituksen esitystä ja syysistuntokaudella kuusi. Valtioneuvoston asetuksia vahvistettiin vuoden aikana 12 kappaletta.

Ympäristövaikutusten arviointia koskevan lainsäädännön toimivuusarvioinnin tuloksia hyödynnettiin ympäristönsuojelulain uudistamishankkeessa. Maa-aineslain toimivuutta koskeva arviointi jatkui vuoden 2012 aikana. Säädösten, suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten etukäteisarvioinnin kehittämistä koskeva strateginen hanke eteni vuoden aikana suunnitellun mukaisesti.

Voimavarat

Ympäristöministeriön hallinnonalaan kuuluvat ministeriön lisäksi Suomen ympäristökeskus ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Ympäristöministeriö ohjaa omalla toimialallaan myös elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia ja aluehallintovirastoja. Lisäksi ministeriö ohjaa ja rahoittaa Metsähallituksen luontopalveluja.

TAULUKKO 136. Ympäristöministeriön hallinnonalan talousarvion määrärahojen käyttö, milj. euroa

	2010	2011	2012
Ympäristöhallinnon toimintamenot	83,2	75,4	78,9
Ympäristön- ja luonnonsuojelu	121,3	109,3	122,4
Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen	139,2	127,5	78,2
YHTEENSÄ	343,7	312,3	279,6

TAULUKKO 137. Ympäristöministeriön hallinnonalan henkilöstö, htv

	2010	2011	2012
Ympäristöministeriö	288	279	279
Suomen ympäristökeskus	652	645	665
Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus	58	55	52
YHTEENSÄ	999	979	997

Ympäristöministeriö laski toisen kerran kokonaishiilijalanjälkensä vuodelta 2012 käyttäen apunaan WWF:n ilmastolaskuria. Hiilidioksidipäästöt olivat yhteensä 1 717,61 tCO₂, joka on hiukan vähemmän kuin vertailuvuonna 2011 (1 730,56 tCO₂). Yhtä työntekijää kohden päästöjä syntyi keskimäärin 6,06 tCO₂. Kokonaisuudessaan ympäristöministeriön CO₂-päästöt vastaavat 730 898 bensalitran tai 390 omakotitalon keskimääräisiä päästöjä.

12.2 Yhteenvedotiedot ja arviot ministeriön hallinnonalalla toimivien rahastojen, liikelaitosten ja yhtiöiden talouden ja toiminnan tuloksellisuuden kehityksestä

Valtion asuntorahasto

Valtion asuntorahasto on ympäristöministeriön alainen valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto. Valtion asuntorahastosta tuetaan asuntotuotantoa ja korjausrakentamista sekä parannetaan asuntotuotannon edellytyksiä myöntämällä kunnallistekniikka-avustuksia. Avustuksia ja korkotukia rahastosta maksettiin v. 2012 yhteensä 169 milj. euroa. Valtion asuntorahastosta siirrettiin varoja talousarvioon 130 milj. euroa. Vuoden lopussa asuntorahastolla oli velkaa 875 mrd. euroa. Aravalainakanta vähenee tasaisesti, mutta vastaavasti valtion vastuu yhteisölainojen valtioneuvoston muodosissa lisääntyy.

TAULUKKO 138. Valtion vastuut valtion tukemassa asuntorahoituksessa, mrd. euroa (31.12.)

	2008	2009	2010	2011	2012
Aravalainakanta	9,4	9,1	8,5	8,1	7,5
Vuokra- ja asumisoikeustalojen valtioneuvoston takausvastuu	4,2	4,5	6,0	7,3	8,2
Omistusasuntolainojen valtioneuvoston takausvastuu	1,8	1,8	1,8	1,8	2,0

Öljysuojarahasto

Öljysuojarahasto huolehtii eräissä tapauksissa maa- ja vesialueilla tapahtuvien öljyvahinkojen ja niiden torjuntakustannusten korvaamisesta sekä korvaa alueiden pelastustoimelle ja valtiolle erilaisia öljyntorjuntaan ja torjuntavalmiuden ylläpitämiseen liittyviä kustannuksia. Lisäksi rahastosta voidaan myöntää korvauksia öljyn pilaaman maa-alueen puhdistamiskustannuksiin. Öljysuojarahaston tulorahoitus 24 milj. euroa on öljysuojamaksuja, joita kerätään öljytuotteiden maahantuonnin yhteydessä. Öljysuojamaksua peritään kolminkertaisena eli 1,5 euroa öljytonnilta vuosina 2013—2015.

Korvausmenot olivat yhteensä 22 milj. euroa. Menoista kohdentui pelastustoimen alueiden kalusto- ja ylläpitokustannuksiin 8,3 milj. euroa, valtion alusöljyvahinkojen torjuntaan liittyviin hankintoihin 11 milj. euroa ja öljyn pilaamien maiden kunnostamiseen 2,1 milj. euroa.

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
p. 0295 16001
f. 09 1602 2165
julkaisut@vnk.fi
www.vnk.fi/julkaisut

ISBN Nid. 978-952-287-013-1
ISBN PDF 978-952-287-014-8
ISSN 2323-962X